DOI: 10.14750/ME.2021.022

Miskolci Egyetem

Gazdaságtudományi Kar

Hantos Elemér Gazdálkodás- és Regionális Tudományi Doktori Iskola

Varga Krisztina:

A társadalmi innováció mérhetőségének kihívásai

Társadalmi innovációs folyamatok vizsgálata a Nyírbátori járásban

Doktori (PhD) értekezés

Tudományos vezető:

Dr. Tóth Géza

egyetemi docens, az MTA doktora

Doktori Iskola vezetője:

Prof. Dr. Balaton Károly

egyetemi tanár, az MTA doktora

Miskolc, 2020

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Édesapám, Tóth Ferenc János és Nagybátyám, Dr. Tóth Árpád emlékére

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Tartalom

I. BEVEZETÉS ... 6
I. 1. A kutatási téma, probléma bemutatása ... 6
I. 2. A témaválasztás relevanciája, aktualitása ... 7
I. 3. A disszertáció felépítése ... 7
II. KUTATÁSI FILOZÓFIA, A KUTATÁS FOLYAMATA, ALKALMAZOTT MÓDSZEREK 9
II. 1. A kutatás kérdései és folyamata ... 9
II. 2. A kutatás során alkalmazott módszerek ... 11
II. 2. 1. Szisztematikus szakirodalmi áttekintés és elemzés ... 11
II. 2. 2. Kvantitatív módszerek ... 12
II. 2. 3. Kvalitatív módszerek ... 12
III. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS ... 13
III. 1. Az innováció fogalma, történeti kialakulása ... 13
III. 1. 1. A fogalomról általában ... 13
III. 1. 2. Az innováció típusai közti kapcsolat ... 14
III. 2. A társadalmi innováció elméleti megközelítései ... 17
III. 2. 1. A társadalmi innováció fogalmának evolúciója ... 17
III. 2. 1. 1. Az egyházi tanításokon és szociológián alapuló előszakasz ... 17
III. 2. 1. 2. A műszaki, gazdasági és társadalmi innovációk szétválasztásának szakasza ... 18
III. 2. 1. 3. A társadalmi ötletek és együttműködések szakasza ... 19
III. 2. 1. 4. A társadalmi részvétel és jóllétet növelő folyamatok szakasza ... 19
III. 2. 2. Komplex szakirodalmi vizsgálat a konceptualizálás érdekében ... 20
III. 2. 2. 1. A társadalmi innováció fogalmi kihívásai ... 24
III. 2. 2. 2. Szisztematikus szakirodalmi vizsgálat a társadalmi innováció fogalmi meghatározásáért ... 25
III. 3. A társadalmi innováció folyamata ... 29
III. 3. 1. Folyamatorientált megközelítés ... 29
III. 3. 2. A társadalmi innovációs folyamat kulcstényezői ... 30
III. 3. 3. A társadalmi innovációs folyamat modelljei ... 32
III. 3. 3. 1. A társadalmi innovációs folyamat alapmodellje ... 34
III. 3. 3. 2. A társadalmi innovációs folyamat bővített modellje ... 34
III. 3. 3. 3. A társadalmi innovációs folyamat komplex modelljei – társadalmi innováció és társadalmi tanulás folyamata ... 34
III. 3. 3. 3. 1. A társadalmi tanulás folyamata ... 34
III. 3. 3. 3. 2. A társadalmi tanulás folyamatának megjelenése a társadalmi innovációs modellekben ... 36

DOI: 10.14750/ME.2021.022

III. 3. 3. 4. A társadalmi innovációs folyamat modelljeinek főbb kihívásai 38
III. 4. A társadalmi innovációs folyamat szintjei és mérési keretfeltételei 39
III. 4. 1. A társadalmi innováció szintjei 39
III. 4. 2. A többszintű társadalmi innováció mérési kihívásai 41
III. 4. 2. 1. A többszintű társadalmi innovációs mérési módszerek hierarchiája 42
III. 4. 3. Az Európai Unió területén alkalmazott mérési modellek áttekintése 45
III. 4. 3. 1. Makro szintű társadalmi innováció, országos szintű vizsgálatok 46
III. 4. 3. 1. 1. Makro szintű társadalmi innováció mérése – ajánlások és módszerek 46
III. 4. 3. 1. 2. European Social Innovation Index (ESII) 47
III. 4. 3. 1. 3. Blueprint of Social Innovation Indicator 48
III. 4. 3. 1. 4. Measuring Social Impact (OECD) 50
III. 4. 3. 1. 5. Social Innovation Index (SII) 50
III. 4. 3. 2. Mezo szintű társadalmi innováció, regionális szintű vizsgálatok 52
III. 4. 3. 2. 1. Mezo szintű társadalmi innováció mérése – ajánlások és módszerek 52
III. 4. 3. 2. 2. Social Innovation Indicators (IndiSI): regionális innovációs képesség 52
III. 4. 3. 2. 3. Regional Vulnerability Index 53
III. 4. 3. 2. 4. Regionális társadalmi innovációs potenciál mérése 54
III. 4. 3. 2. 5. Regional Social Innovation Index (RESINDEX) 56
III. 4. 3. 3. Mikro szintű társadalmi innováció, lokális szintű vizsgálatok 58
III. 4. 3. 3. 1. Mikro szintű társadalmi innováció mérése – ajánlások és módszerek 58
III. 4. 3. 3. 2. Social Innovation Indicators (IndiSI): szervezeti innovativitás 59
III. 4. 3. 3. 3. A társadalmi innovációs képességek mérési dimenziói 59
III. 4. 3. 3. 4. Társadalmi innovációs folyamat hatásainak mérése 61
III. 4. 3. 3. 5. Komplex társadalmi innovációs index 62
III. 4. 4. Következtetések a társadalmi innováció mérésére vonatkozóan 63
III. 4. 5. A társadalmi innováció és a területi fejlettségi viszonyok, valamint versenyképesség közti kapcsolat vizsgálata 64
III. 4. 5. 1. Társadalmi innováció és területi fejlettségi viszonyok 65
III. 4. 5. 2. Társadalmi innováció és területi versenyképesség 66
IV. A KUTATÁS MÓDSZERTANA 68
IV. 1. A kutatás hipotézisei és a kapcsolódó módszerek 68
IV. 1. 1. A kutatás hipotézisei 68
IV. 1. 2. A kutatás során alkalmazott kvantitatív módszerek 70
IV. 1. 2. 1. Szórás 70
IV. 1. 2. 2. Local Moran I statisztika 70
IV. 1. 2. 3. Shift-share analízis 71

DOI: 10.14750/ME.2021.022

IV. 1. 2. 4. Multiplikatív tényezőkre bontás ... 73
IV. 1. 3. A kutatás során alkalmazott kvalitatív módszerek ... 74
IV. 1. 3. 1. Dokumentumelemzés ... 74
IV. 1. 3. 2. Részvételi akciókutatás ... 74
IV. 1. 3. 3. Induktív logikán alapuló interjú ... 76
V. EMPIRIKUS KUTATÁS ... 77
V. 1. A hátrányos helyzetű járások kihívásai ... 77
V. 2. A Nyírbátori járás innovációs képességét befolyásoló és tükröző tényezők ... 82
V. 2. 1. A járás társadalmi innovációs tényezőinek vizsgálata részvételi akciókutatás által ... 85
V. 2. 1. 1. Társadalmi innovációs megoldások egy alacsonyabb státuszú településen ... 86
V. 2. 1. 2. Társadalmi innovációs megoldások egy magasabb státuszú településen ... 89
V. 3. Társadalmi innovációs potenciál mérése a Nyírbátori járásban ... 93
V. 3. 1. A társadalmi innovációs folyamat input indikátorai ... 94
V. 3. 2. A társadalmi innovációs folyamat output indikátorai ... 96
V. 3. 3. A társadalmi innovációs folyamat hatás indikátorai ... 99
V. 3. 4. A társadalmi innovációs potenciál komplex mutatója ... 102
V. 4. A társadalmi innovációs potenciál és néhány statisztikai mutató közti kapcsolat vizsgálata ... 104
V. 4. 1. A társadalmi innovációs potenciál és a területi fejlettség viszonyok közti kapcsolat ... 104
V. 4. 2. Társadalmi innovációs potenciál és versenyképesség közti kapcsolat ... 109
V. 5. A Nyírbátori járás társadalmi innovációs törekvéseinek kvalitatív vizsgálata ... 111
V. 5. 1. Részvételen alapuló vizsgálat a társadalmi innovációs gyakorlatok feltérképezésére ... 111
V. 5. 1. 1. Kutatási probléma megfogalmazása, helyi erőforrások feltérképezése ... 111
V. 5. 1. 2. Akciótervek kidolgozása, megvalósítása, reflektálás ... 115
V. 5. 2. Induktív logikán alapuló vizsgálat a társadalmi innováció adaptív folyamatmodelljének meghatározására ... 119
V. 5. 3. Következtetések a társadalmi innovációs folyamatra vonatkozóan ... 122
VI. A KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA ... 123
VI. 1. Az eredmények felhasználhatósága, további kutatási irányok ... 126
VII. SUMMARY ... 127
VIII. Irodalomjegyzék ... 129
IX. Ábrajegyzék ... 149
X. Táblázatjegyzék ... 150
XI. Mellékletek ... 151
1. számú melléklet: Versenyképességi számítások ... 151
2. számú melléklet: Versenyképességi típusok ... 153
3. számú melléklet: A komplex mutató (járások) számítási módszertana ... 154

DOI: 10.14750/ME.2021.022

4. számú melléklet: A komplex mutató (járások) szerinti rangsor a 290/2014. (XI. 26.) Kormányrendelet alapján 156

5. számú melléklet: A Nyírbátori járás statisztikai elemzése 166

6. számú melléklet: Nyírbátor komplex (oktatási és foglalkoztatási) programja 176

7. számú melléklet: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye településeinek társadalmi innovációs input mutatója 178

8. számú melléklet: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye településeinek társadalmi innovációs output mutatója 186

9. számú melléklet: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye településeinek társadalmi innovációs hatás mutatója 194

10. számú melléklet: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye társadalmi innovációs komplex mutatója és a mutató által meghatározott ötödök 203

11. számú melléklet: A Nyírbátori járásban RAK módszereivel feltárt jó gyakorlatok dokumentálása 210

Köszönetnyilvánítás 232

DOI: 10.14750/ME.2021.022

„Nem mindig lehet megtenni, amit kell,
de mindig meg kell tenni, amit lehet.”

Levelek 27
Bethlen Gábor

I. BEVEZETÉS

I. 1. A kutatási téma, probléma bemutatása

A hazai és nemzetközi szakirodalom egyre növekvő figyelmet szentel a társadalmi innováció és hatásai vizsgálatának. A vizsgálandó területek közül a doktori értekezés keretein belül a **mérhetőség kérdéseivel foglalkozom**. A társadalmi innováció konceptualizálása, a társadalmi innovációs folyamat logikájának determinálása és mérési szintjeinek meghatározása, valamint az empirikus vizsgálaton alapuló modellezés releváns kihívások, a témával foglalkozó forrásmunkák azonban más megközelítésben vizsgálják ezen kérdéseket.
Kutatásom során **a téma iránti személyes érdeklődés motivált**. Az alulról szerveződő társadalmi törekvésekben való részvétel, a hátrányos helyzetű közösségek támogatása, valamint az újszerű együttműködések és megoldások ösztönzése gondolkodásmódomhoz nagyon közel áll. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye egyik leghátrányosabb helyzetű járásából származom, önkénteseként jelenleg is részt veszek a járás településeit támogató fejlesztési folyamatokban. Elsősorban hátrányos helyzetű fiatalok pályaorientációjának segítésében működöm közre, ugyanakkor szegregációs kihívásokkal is foglalkozom. **Kutatási krédóm** a társadalmi innováció fogalmának fókuszában álló közösségi igények és válaszok beazonosítása és teljes körű vizsgálata **a részvételen alapuló kutatás** által. A társadalmi innovációs folyamatok középpontjában a közösség igényeinek kielégítése áll, hangsúlyozva a helyi, közösségi szinten értelmezhető újító ötletek problémamegoldásban jelentkező társadalmi hasznát. A társadalmi innováció a technikai innovációkkal együttműködve, egymást erősítve képes a helyi, a közösség szintjén megjelenő kihívásokra reagálni, a mindennapi problémákra megoldást találni, és ezáltal a közösség jóllétét is növelni. Az innovatív területek bővüléséből fakadó innovációk komplementer folyamatokként értelmezhetők.
A kutatás az Európai Unió által javasolt, a társadalmi innováció különböző szintjein meghatározott **mérési lehetőségeket vizsgálja a hátrányos helyzetű és komplex programmal fejlesztendő Nyírbátori járásban.** Az Európai Unió által preferált mérési indikátorok vizsgálata magában foglalja az ismert lokális és regionális szintű mutatók vizsgálatát, kitekintést téve az országos szintű indikátorok irányába, valamint a hátrányos helyzetű járáson belüli alkalmazhatóságuk elemzését.
A kutatás célja a társadalmi innováció szintjeinek és lokális szintű mérési keretfeltételeinek meghatározása, a társadalmi innováció logikai folyamatának azonosítása. A kutatás keretein belül **a társadalmi innovációt mint kreatív együttműködési folyamatot vizsgálom**, amely során kiemelt figyelmet fordítok az önkormányzatok által támogatott társadalmi kezdeményezések elemzésére. Az értekezés keretei között bemutatott társadalmi innovációs törekvések többszereplős, a helyi lakosság és a kutató bevonásán alapuló kezdeményezések. Jó gyakorlati elemzésük lehetővé teszi a társadalmi innováció folyamatának feltérképezését.
A kutatás során **kvantitatív és kvalitatív módszereket alkalmazok**. A statisztikai elemzések és az induktív logikán alapuló kvalitatív interjúk által feltárt empirikus adatok segítségével formálódik a társadalmi innovációs folyamat egyes szakaszainak elméleti kerete, és lehetővé

DOI: 10.14750/ME.2021.022

válik **az elmélet és a gyakorlat összekapcsolása**. A kutatás keretei között elértem a megfelelő „elméleti telítődési szintet" (Glaser-Strauss, 1967, Csedő, 2006). Az értekezés **újszerű eredménye a társadalmi innovációs logikai folyamat adaptív modelljének és a társadalmi innovációs folyamat lokális mérési módszertanának meghatározása** az Európai Unió mérési módszereinek kritikai elemzését követően.

I. 2. A témaválasztás relevanciája, aktualitása

A társadalmi innovációs folyamat mérési lehetőségeinek meghatározását különösen indokolja az Európai Unió kohéziós politikája, a Horizon 2020 (FP8), ami az EU kutatásfejlesztési és innovációs politikáját 2014-2020 között meghatározó nyolcadik keretprogram, valamint a különböző társadalmi kihívások kérdése. Az Európai Unió fő célkitűzései között szerepel a kontinens globális versenyképességének növelése, „az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés" (EC, 2014a, 7. o.). A program összekapcsolja a kutatást és az innovációt, külön hangsúlyozva a társadalmi innováció szerepét (a műszaki és gazdasági innovációk mellett), amely a mérés keretfeltételeinek meghatározást is megköveteli. A gazdaság és a társadalom számos alapproblémája – mint a népességfogyás, munkanélküliség, migráció vagy a leszakadó térségek – olyan hosszú távú megoldásokat kíván, amelyek szükségessé teszik a társadalom szereplői közötti újszerű együttműködéseket, az állampolgárok közvetlen önkéntes részvételét a döntési folyamatokban, a társadalmi innovációs törekvések megvalósítását.
A Nyírbátori járás olyan komplex programmal fejlesztendő járás, amelyre perifériális elhelyezkedése miatt nem vagy csak kevésbé jellemzők a technikai innovációk. A magterületeken a műszaki, gazdasági innovációk megoldást jelenthetnek az életminőség fejlesztési kérdéseiben, a lemaradó, perifériális területeken azonban szükségszerű olyan új kezdeményezések ösztönzése, amelyek társadalmi innováción alapulnak. A regionális szintű különbségek mérséklése, a területi versenyképesség növelése olyan meghatározó tényezők az egyes települések innovációs folyamataiban, amelyek hangsúlyos szerepe vitathatatlan. A társadalmi innováció a felzárkózás egyik lehetséges eszközeként azonosítható a leszakadó települések, járások számára.

I. 3. A disszertáció felépítése

A disszertációban – a bevezetést követően – bemutatom az empirikus vizsgálat mögött meghúzódó kutatási filozófiát, a kutatás folyamatát, a kutatási kérdéseket és hipotéziseket, valamint az alkalmazott módszertant.
A szakirodalmi áttekintés során ismertetem a társadalmi innováció fogalmi meghatározásait és elméletté válásának folyamatát. Vizsgálom a társadalmi és technikai innovációk közös jellemzőit és eltéréseit, valamint az innovációk közti kapcsolatot. Áttekintem a társadalmi innováció folyamatának kulcstényezőit, továbbá vizsgálom a társadalmi innováció szintjeit és megjelenési formáit az adott szinteken. A szakirodalmi áttekintés során azonosításra kerülnek az Európai Unió által javasolt lokális, regionális és országos szintű mérési módszerek.
Az értekezés következő fejezetésben bemutatom a vizsgálat módszertanát, majd átfogó elemzés keretein belül ismertetem a komplex programmal fejlesztendő Nyírbátori járás innovációs képességét befolyásoló és tükröző tényezőket. A statisztikai elemzést követően – a szakirodalmi előzmények és a témavezetővel való együttműködés alapján – meghatározom a Nyírbátori járás és tágabb környezete, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye településeinek társadalmi innovációs potenciálját. A társadalmi innovációs potenciál komplex mutató segítségével vizsgálom, hogy mennyiben kapcsolódnak a legfontosabb területi folyamatok a mutató által meghatározott képhez a megyében. Külön hangsúlyt fektetek a társadalmi innováció és a versenyképesség közti összefüggésekre.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A társadalmi innovációs kezdeményezések vizsgálatát és mérését jelentős mértékben segíti az jó gyakorlatok megismerése és esettanulmányként való rögzítése. A járás vizsgálatakor külön hangsúlyozásra kerülnek az (elsősorban) önkormányzati jó gyakorlatok, valamint a további innovációk generálásában nyújtott szerepük vizsgálata. Meghatározom az átadhatóságukhoz kapcsolódó, további társadalmi innovációt generáló lehetőségeket és korlátokat. A kutatás során vizsgálom azokat az eltéréseket, amelyek a statisztikai elemzések és az interjúk, megfigyelések között azonosíthatók.

Az egyes társadalmi innovációs törekvések feltárása esettanulmányok révén, valamint induktív logikán alapuló interjúk segítségével valósul meg, amely során lehetővé válik az elmélet gyakorlatból történő levezetése. A „megfelelő telítődési szint" (Glaser-Strauss, 1967, Csedő, 2006) elérését követően azonosítom a társadalmi innovációs folyamat adaptív modelljét.

A disszertáció feltáró jellegű, induktív logikán alapuló kutatást ábrázol, amely a kutatási probléma részletes megértését segíti. Az értekezés keretei között **a konceptualizálási kérdések mellett a társadalmi innovációs kutatásokban újszerű módszertani megközelítéssel és az ezt validáló vizsgálattal foglalkozom**.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

II. KUTATÁSI FILOZÓFIA, A KUTATÁS FOLYAMATA, ALKALMAZOTT MÓDSZEREK

A kutatás fő célja egyrészt azon európai uniós irányelvek alapján meghatározott indikátorok vizsgálata, amelyek a társadalmi innovációs folyamat több szintű mérését segítik, másrészt a társadalmi innovációs folyamat logikájának azonosítása. A vizsgálat során a részvételen alapuló, a közösséget érintő társadalmi változásokat eredményező akciókutatást alkalmaztam. A kutatás keretein belül a „háromszögelés" (triangulation) technikája alapján kvantitatív és kvalitatív módszerek ötvözését végeztem el.

II. 1. A kutatás kérdései és folyamata

A kutatás kiindulópontja a téma lehatárolását volt (Nyírbátori járás társadalmi innovációs folyamataimak mérhetőségi vizsgálata), majd ehhez illeszkedő többrétű célrendszert határoztam meg. Ezt követően a célokhoz szorosan kapcsolódó kutatási kérdéseket fogalmaztam meg.

Disszertációmban az alábbi kérdésekre kerestem választ:

Általános (elsődleges) kutatási kérdések:

1. Hogyan jellemezhető és strukturálható a társadalmi innovációs logikai folyamat?
2. Hogyan mérhető a társadalmi innováció lokális, regionális és országos szinten, valamint hogyan jellemezhető az egyes szintek egymásra épültsége?

Speciális (másodlagos) kutatási kérdések:

3. Meghatározható-e, és ha igen, hogyan definiálható a társadalmi innovációs potenciált mérő mutató a Nyírbátori járás települései vonatkozásában?
4. Milyen kapcsolat van a Nyírbátori járás települési társadalmi innovációs potenciálja és a területi fejlettség között?
5. Milyen összefüggés értelmezhető a versenyképesség és a társadalmi innováció között egy település vonatkozásában a Nyírbátori járásban?

A vizsgálat kezeti fázisában hangsúlyos feladatként értelmeztem a társadalmi innovációval összefüggő hazai és külföldi szakirodalom komplex elemzését, fókuszálva a társadalmi innováció konceptualizálására, folyamatára, szintjeire, a mérést támogató indikátorokra. A szakirodalmi áttekintést követően a rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján a vizsgált Nyírbátori járás és tágabb környezete, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye helyzetelemzése szintén része az értekezésnek. A kutatás célkitűzéseinek – a társadalmi innováció szintjei és típusai, a társadalmi innovációs logikai folyamat – bemutatása lényeges eleme a disszertációnak. A dolgozat további célja a Nyírbátori járás egyes településeinek komplex társadalmi innovációs vizsgálata, a társadalmi innovációs törekvések folyamatának és a folyamat adott fázisait támogató mérési struktúrájának az azonosítása. A járás 20 településére vonatkozóan a társadalmi innovációt mérő komplex mutatót részletesen ismertetem, fókuszálva a társadalmi innovációs folyamatok keretfeltételeinek meghatározására.
A kutatás folyamatát rendszerezi az 1. ábra.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

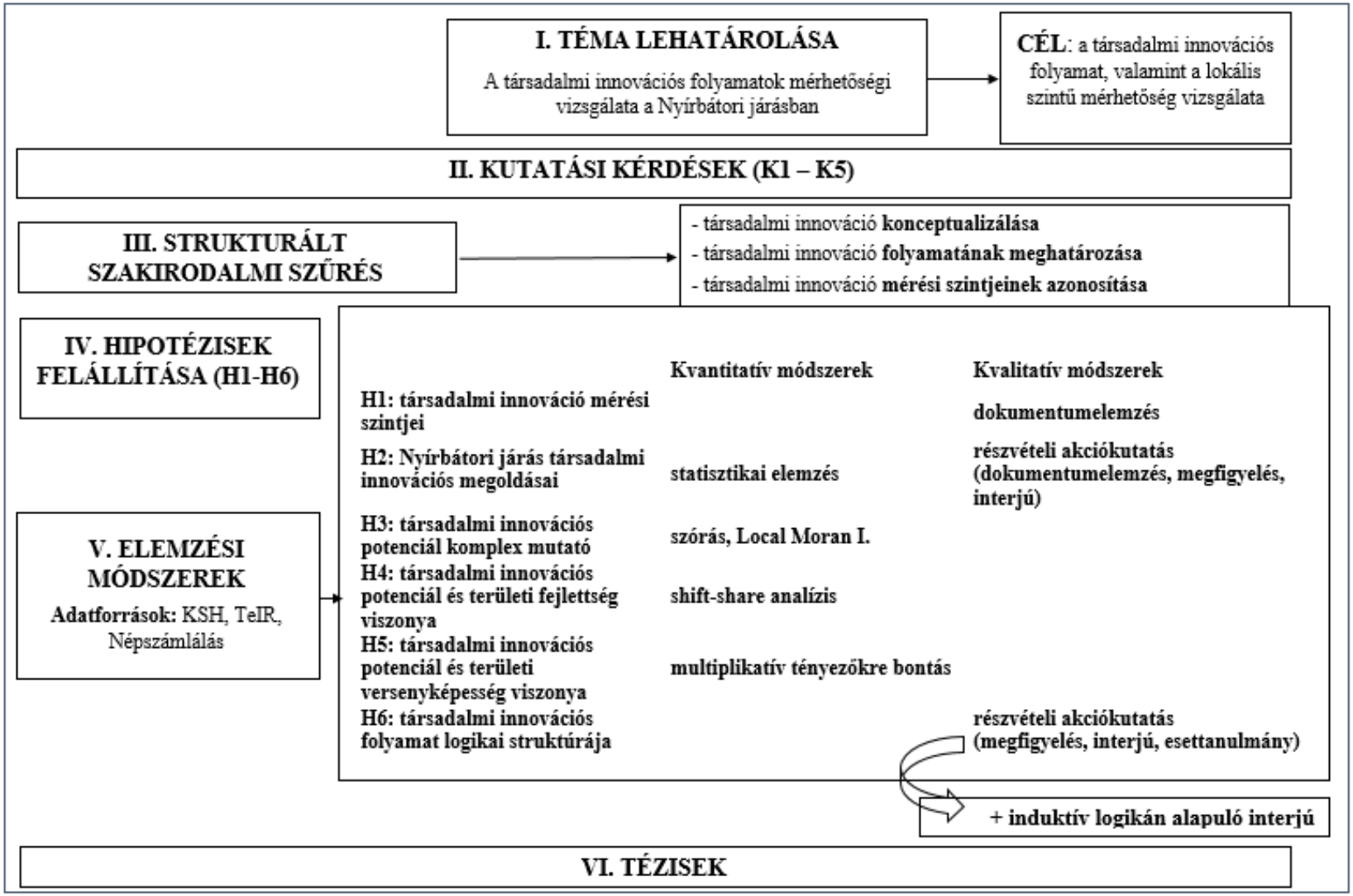

1. ábra: A kutatás folyamata, kapcsolódó hipotézisek és vizsgálati módszerek
Forrás: saját szerkesztés

DOI: 10.14750/ME.2021.022

II. 2. A kutatás során alkalmazott módszerek

A kutatás során strukturált szakirodalmi szűrést, szekunder információ feldolgozást, kvantitatív és kvalitatív módszereket egyaránt alkalmaztam. A kvantitatív módszerek megfelelő pontosságú leírást adnak, és statisztikailag alátámasztható információkat nyújtanak a vizsgált jelenség vonatkozásában. A téma sajátossága, a vizsgált járás speciális helyzete ugyanakkor megköveteli a kvalitatív vizsgálatokat, hangsúlyosan a részvételi akciókutatást.

II. 2. 1. Szisztematikus szakirodalmi áttekintés és elemzés

A kutatás kiindulópontja a szakirodalom strukturált vizsgálata. A rendelkezésre álló források rendszerezett áttekintésére a szisztematikus szakirodalmi szűrést alkalmaztam. A szisztematikus szakirodalmi áttekintés transzparens, tudományos módszertan, amely meghatározott kritériumok szerinti szűrést jelent. „Részletes és alapos kutatómunkát követő átfogó szintézis a fellelhető irodalom kritikus értékelésével" (Kamarási-Mogyorósy, 2015, 1529-1530. o.).
A társadalmi innováció konceptualizálása, folyamatának és a mérési szintek meghatározása érdekében 274 definíciót vizsgáltam meg az alábbi folyamat alapján (a részletes vizsgálatot a III. 2. 2. fejezet ismerteti):

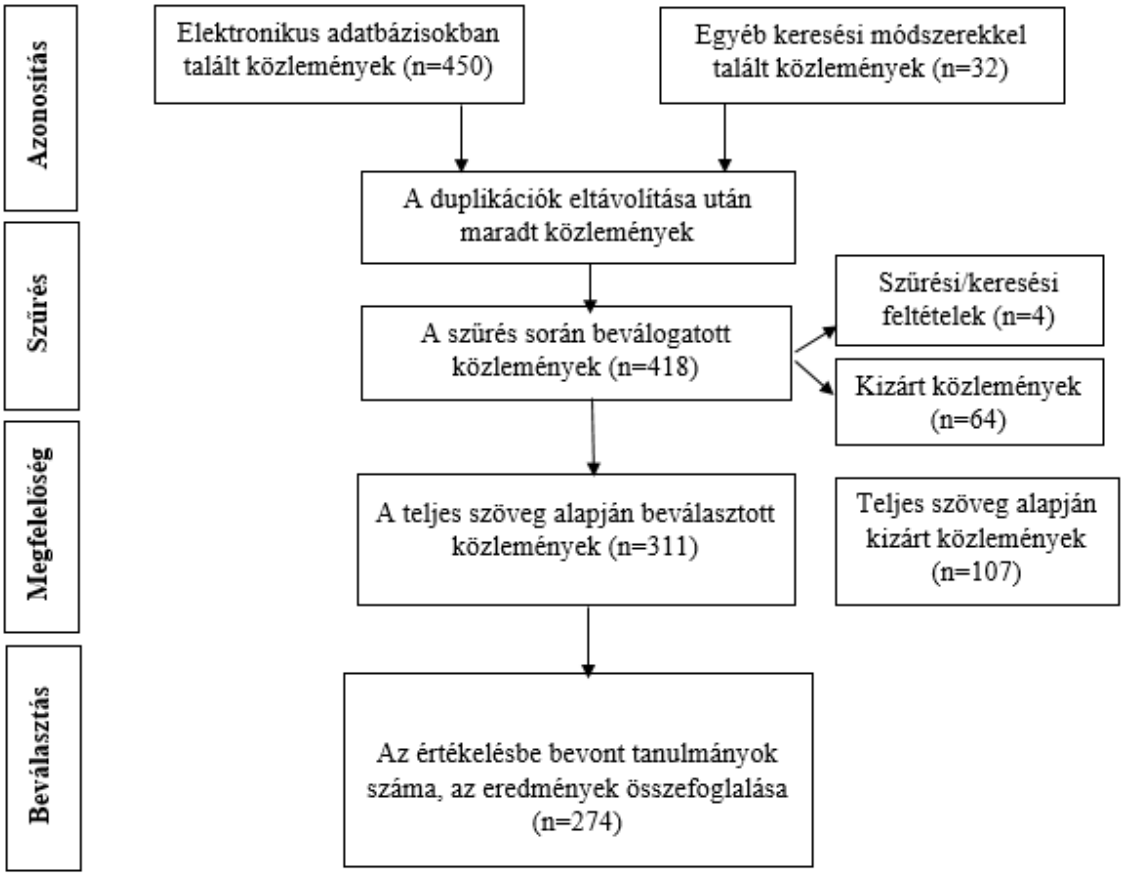

2. ábra: A szisztematikus irodalmi áttekintés folyamatábrája a PRISMA ajánlás alapján
Forrás: saját szerkesztés Moher et al., 2009 és Kamarási-Mogyorósy, 2015 alapján

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A strukturált szakirodalmi vizsgálat során az alábbi szűrési feltételeket alkalmaztam:

- tanulmányok 1970-2018 között,
- magyar és angol nyelvű publikációk,
- „társadalmi innováció" (social innovation) kifejezés a címben, absztraktban és kulcsszavakban,
- saját definíció a szövegben.

II. 2. 2. Kvantitatív módszerek

1. táblázat: A vizsgálatba bevont kvantitatív módszerek

MÓDSZER	VIZSGÁLAT
Szórás	*a rendelkezésre álló szekunder adatok (KSH, TeIR) egy-egy változó szerinti eloszlásának vizsgálata (értékek számtani átlagtól való átlagos eltérése)*
Local Moran I statisztika	*azon területek megjelölése, amelyek hasonlók, valamint különbözők a szomszédjaiktól*
Shift-share analízis	*kettős standardizálás, amely során legalább két szerkezeti – területi és ágazati – dimenzió szerinti adat alkalmazható adott területi egység jövedelemtöbbletének vagy –hiányának meghatározására*
Multiplikatív tényezőkre bontás	*a gazdasági növekedés meghatározó tényezőinek vizsgálata, amley során a fejlettség mérőszáma komponensekre bontható*

Forrás: saját szerkesztés

II. 2. 3. Kvalitatív módszerek

2. táblázat: A vizsgálatba bevont kvantitatív módszerek

MÓDSZER	VIZSGÁLAT
Dokumentumelemzés	*előre meghatározott szempontrendszer alapján már rendelkezésre álló dokumentumok elemzése, adott probléma megértése érdekében*
Részvételi akciókutatás	*megismerő folyamat, kooperatív tanuláson és munkán alapul, a különböző tudások, tapasztalatok ötvözésére törekszik a kutatás keretei között alkalmazott módszerek:* ***megfigyelés, dokumentumelemzés, esettanulmány, interjú)***
Induktív logikán alapuló interjú	*fő célja elsősorban a felvázolt hipotézis alapján kialakult elméleti keret formálása, gazdagítása, az elmélet és a gyakorlat összekapcsolása*

Forrás: saját szerkesztés

DOI: 10.14750/ME.2021.022

III. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

III. 1. Az innováció fogalma, történeti kialakulása

III. 1. 1. A fogalomról általában

Az innováció – mint a gazdasági fejlődés kulcseleme – a társadalmi folyamatok meghatározó jelentőségű tényezője.
Az innováció fogalmának elméleti előzményei Schumpeter 1912-es A gazdasági fejlődés elmélete című munkájában jelentek meg. Schumpeter az osztrák közgazdaságtani iskola második generációs képviselője, aki szembefordult az osztrák iskola matematika ellenességével (az alapító Menger szerint ugyanis a közgazdaságtan tárgya nem a mennyiségi viszonyok, hanem a gazdasági jelenségek lényege). Walras általános egyensúly-elméletét tekintette mérvadónak, és az elméleti közgazdaságtan jövőjét matematikai tudománynak látta. Tudományos érdeklődésének középpontjában a kapitalista gazdaság változásának jelenségei, a statika és dinamika, valamint az egyensúly és fejlődés fogalmainak értelmezései álltak.
Az osztrák közgazdaságtani iskola egyszerre volt alkotóeleme és versenytársa a neoklasszikus paradigmának (Madarász, 2002). Bár a második generáció – így Schumpeter is – az egyre inkább erősödő „neoklasszikus beszédmódot" (Madarász, 2002, 854. o.) használta, tanulmányaikban megtalálható volt az osztrák iskola minden főbb kérdése, eredménye is. Ezt támasztja alá Schumpeter tudományos érdeklődése is, amely az osztrák iskola olyan központi témáit vizsgálja, mint az egyensúly és fejlődés vagy a gazdasági ciklusok tanulmányozása.
Kondratyev cikluselmélete, mint Schumpeter innovációelméletének előfutára, abból indul ki, hogy a gazdaság 40-60 éves ciklusokkal jellemezhető, amelyek egy emelkedő és egy ereszkedő hullámból tevődnek össze. Schumpeter a konjunktúra-ciklus lényegének a vállalkozó tevékenységét tartotta, amelynek következtében az újítás révén egyensúlyzavar lép fel, majd az innováció további terjedésével és a gazdaságban történő adaptálásával új egyensúlyi állapot jön létre. Abban az esetben, ha ezeket az újításokat lassan, egyenletesen vezetnénk be, a gazdaságnak elegendő ideje maradna az alkalmazkodásra, a gyors, lökésszerű változások azonban súlyos zavarokat okozhatnak. A fellendülés időszaka az innováció, az új termék létrejöttével szűnik meg. Az „életképtelen" vállalatok lemaradnak, majd kiesnek (ez a depresszió folyamata, ahogy Schumpeter nevezi 1912-es munkájában), ezután pedig (az új adottságokhoz való hozzászokást követően) megjelennek a további újítások. Schumpeter elveti az állami beavatkozás szükségességét a depresszió időszakában, hiszen így beavatkoznánk a természetes szelekcióba, megakadályozva a „schumpeteri alkotó rombolást" (Mátyás, 2003, 294. o.) .
Schumpeter a fellendülések hajtó erejének egyértelműen az innovációt tartja, amelyben döntő szerepet tulajdonított a kreatív vállalkozónak. Az ő vállalkozója eltér Hayek vállalkozójától, aki nem tesz szert profitra, hiszen a schumpeteri vállalkozó az újítások révén átmeneti előnyre, profitra tesz szert az innovációk tömeges elterjedéséig. A fejlődés fogalmát az új létrehozásával azonosítja, az innovációra korlátozza, ami nála a vállalkozó létezési módja. Az innováció ötféle megjelenését különbözteti meg (Schumpeter, 1912/1980, Mátyás, 2003):

- új termék létrehozása,
- új termelési eljárás bevezetése,
- új beszerzési piac meghódítása,
- új értékesítési piac meghódítása,
- új szervezeti forma alapítása.

Gloria-Palermo (2005) a vállalkozó szerepének dinamikus koncepcióját hangsúlyozza. Ennek értelmében a kreatív vállalkozónak a termelési eszközök megszerzéséhez pótlólagos

DOI: 10.14750/ME.2021.022

vásárlóerővel kell rendelkeznie, amit a bankok hitelnyújtása biztosít számára. Az újítások átmeneti profitot eredményeznek, egészen addig, amíg az innovációk nem adaptálódnak tömegesen. Tanulmányában ismerteti Schumpeter két elképzelésének egybefonódását: egyrészt a kreatív vállalkozó tevékenységét, másrészt a hitel szerepét a gazdasági fellendülések és visszaesések során, illetve ezen két tényező együttes hatását, amely az innovációban testesül meg. A kreatív, innovatív vállalkozó az innováció motorja, aki folyamatosan újabb és újabb módszerek alkalmazását teszi lehetővé. Érdekes, és hangsúlyozandó tény, hogy „Schumpeter vállalkozókoncepciója korántsem előzmény nélkül, Pallas Athénéként pattant elő alkotója fejéből" (Madarász, 2014., 17. o.). Schumpeter tanára, Friedrich von Wieser koncepciója beszél a vállalkozóról, mint „bátor technikai újítóról, az emberi természetet jól ismerő szervezőről, előrelátó bankárról, vakmerő spekulánsról, a trösztök világhódító vezéréről" (Madarász, 2014., 17. o.).

Schumpeter a fejlődési folyamat bemutatása mellett nagy figyelmet szentelt az egyensúly kérdésének is: véleménye szerint az egyensúlyra való törekvés alkalmazkodásra kényszeríti a vállalkozókat (akik elszenvedői az újításoknak), de ez az alkalmazkodás nehézkes. A fő ok, hogy az alkalmazkodásnak hirtelen kellene végbemenni (a korábban már említett lökésszerű változások miatt), így felbomlik az egyensúly. Elmélete szerint tehát az innováció (és a hozzá szorosan kapcsolható gazdasági hullámzás) egyensúlyi helyzetből indul ki, és oda is érkezik, ez azonban már egy másik egyensúlyi helyzetet jelent. Körner (2009) tanulmányában azt mutatja be, hogy az új egyensúly elérése közben akár válság is lehet (az alkalmazkodás nehézsége, az egyes vállalatok életképtelensége miatt), és ezen folyamat fontosságát hangsúlyozza a 2008-as gazdasági világválság kirobbanása kapcsán is.

Schumpeter az innovációt a gazdasági növekedés okaként azonosította. Értelmezésében az újítások gazdasági és technológiai fejlődést eredményeznek. Az 1900-as évek második felétől a pápai enciklikák már hangsúlyozzák, hogy a technológiai fejlődés és haladás nem pusztán technikai innovációt jelent, hanem a társadalom megújulását hozó társadalmi innovációkat is. Polányi (1944/1997) a gazdasági és társadalmi folyamatok struktúráját, a folyamatok közti kapcsolatot elemezte, hangsúlyozva a társadalmi átalakulások szerepét. Gábor Dénes 1970-ben az innovációk több fajtáját is vizsgálta, és a műszaki innovációk túlsúlyának tulajdonítja a társadalmi jólét növelése érdekében tett erőfeszítések lemaradását. Véleménye szerint a társadalmi kezdeményezések az innovációkat kontrolláló reformként azonosíthatók (Gábor, 1970). Drucker (1985) az innováció újító hatásának fontosságát hangsúlyozta. Abból az empirikus megfigyeléseken alapuló tényből indult ki, hogy az amerikai gazdaságban súlyponteltolódás következett be. Drucker megfogalmazta, hogy az addig jellemzően irányított gazdaság egyre inkább áttért az ún. vállalkozói gazdaság működési elvére. A vállalkozói gazdaság pedig azt (is) eredményezte, hogy az amerikai gazdaságban nem jelentkezett az a stagnáló periódus, ami a Kondratyev-ciklus leszálló ága miatt esedékes volt. Indoklása szerint a vállalkozói gazdaság kifejlődése elsősorban társadalmi újításoknak köszönhető, így Drucker az 1980-as években már hangsúlyozta a társadalmi újítások fontosságát. Érvelése szerint újításra az élet minden területén szükség van, az innováció nem korlátozódhat csak műszaki vagy gazdasági területekre, hanem társadalmi kategória is, és ezen elméletével elmélyítette a társadalmi innováció fogalmát.

III. 1. 2. Az innováció típusai közti kapcsolat

Az 1980-as évekig inkább műszaki, természettudományi jellegű újítások mellett megjelentek azok az innovációk, amelyek elsősorban a társadalom, egy adott közösség jólétét és jóllétét igyekeztek növelni. Hangsúlyozandó, hogy a társadalmi innováció folyamata mellett nem válik feleslegessé a természettudományi, műszaki, gazdasági innováció sem, hiszen együtt, egymással „karöltve" képesek az adott közösség jólétének növelésére. A műszaki és gazdasági

DOI: 10.14750/ME.2021.022

innováció, illetve a társadalmi innováció közti kapcsolatot Farkas úgy jellemzi, hogy „az utóbbi folyamat az előzőnek a peremfeltételét, mozgási terét, közegét jelenti" (Farkas, 1984., 11. oldal).
Zapf (1991) az innovációkat a társadalmi problémák megoldásaként értelmezi, amelyek az erőforrások újbóli elosztását követelik meg az életszínvonal növelése érdekében. Smeds (1994) a technológiai innovációkat a társadalmi változás előfeltételeiként és okozóiként azonosítja. Az Európai Unió (EC, 1995) az innováció társadalmi aspektusát hangsúlyozza, kiemelve a társadalom kreativitását, együttműködési hajlandóságát. Introna és szerzőtársai szerint (1999) a technológiai innováció nem jöhet létre a társadalom megújulása nélkül. Az innováció a „kiszélesedett" értelmezés szerint új vagy jelentősen javított termék, eljárás, marketing módszer vagy szervezeti módszer az üzleti gyakorlatban, a szervezetekben vagy az együttműködést ösztönző kapcsolatokban (EC, 2005). A definíció elsősorban a műszaki és gazdasági innovációkra vonatkozó iránymutatás, az Európai Unió kutatás-fejlesztési és innovációs politikáját meghatározó program (Horizon 2020) azonban már kiemelt figyelmet fordít a társadalmi innovációk meghatározásának is. Hämäläinen és Heiskala (2007) a társadalmi innovációkat a gyors technológiai-gazdasági változásokra adott válaszként azonosítja. Tidd és szerzőtársai (2005) szerint a társadalmi innováció vizsgálatának kiindulópontja a technológiai innovációk tipológiája: termék, folyamat (eljárás), pozicionálás, paradigma. Murray és szerzőtársai (2010) az újszerű társadalmi együttműködéseket vizsgálták, és véleményük szerint az új struktúrák a technológiai fejlődés révén fejlesztik ki újszerű társadalmi megoldásaikat a társadalmi problémák kezelésére. Lundström és Zhou (2011) véleménye szerint a gazdasági, technológiai innovációk alapvetően vállalati kezdeményezések során jönnek létre, de ezen folyamatoknak társadalmi vonatkozása is van. Ennek ellenére a társadalmi innovációk inkább (ön)kormányzati, nonprofit szervezeti, alapítványi és egyéni szinten fogalmazódnak meg, így a mérési struktúrájuk is eltér a technikai innovációk mérési módszertanától. Franz és szerzőtársai (2012) külön vizsgálják a technikai és társadalmi innovációkat, és kiemelik azon kérdés fontosságát, hogy az újítások, amelyek új technológiai vívmányokat eredményeznek, vajon kívánatosak-e minden esetben a társadalom számára. Véleményük szerint az új nem feltétlenül jó és kívánatos kategória, a társadalmi innovációs törekvéseknek a társadalom széles körében elterjedt és elfogadott gyakorlatok felelnek meg.
A technológiai és gazdasági innovációk nem tudnak választ adni minden társadalmi kihívásra. A természeti, anyagi erőforrások egyre szűkebben állnak rendelkezésre, így szükségessé válik a befektethető javak minél ésszerűbb, minél nagyobb társadalmi és gazdasági hatékonyságot elérő felhasználása. A hosszú távú megoldásokat igénylő társadalmi kihívások (pl. munkanélküliség, migráció, hátrányos helyzetű térségek) újszerű társadalmi együttműködéseket követelnek meg. A társadalmi innováció szükséges lépés a fejlődés és a versenyképesség javításához, ahol az innovátorok szerepe hangsúlyos. Az innovátorok a helyi közösség, vagy tágabb értelemben a társadalom tagjai, akik szükségleteik ismeretében új vagy újszerű megoldásokkal elégítik ki a társadalmi kihívások determinálta igényeket. Bosworth és szerzőtársai (2015) a Schumpeter-i megközelítés alapján vizsgálják a társadalmi innovációt. Tanulmányuk a társadalmi innovációs folyamatokat új termék vagy szolgáltatás létrehozójaként, értékteremtő folyamatként, a helyi erőforrások mozgósítójaként, a társadalmi igényekre adott válaszként, valamint innovatív együttműködésként azonosítja.
Összefoglalva, a társadalmi innovációk a technikai innovációk elválaszthatatlan társai, az innovációk komplementer folyamatokként értelmezhetők (Drucker, 1985, Freeman, 1988, Bulut et al., 2013, Kocziszky et al., 2015, Varga, 2017). Az új innovatív bázisok – mint a társadalmi újítások területe – segítik a technikai innovációk megvalósítását és eredményességét, ugyanakkor egymás erejét növelve képesek a társadalom jelenlegi kihívásaira reagálni (Varga, 2017). A társadalmi innováció sikeres megvalósítása a kulturális elfogadás, a gazdasági fenntarthatóság és a technológiai alkalmazhatóság függvénye (Bulut et al., 2013). A technikai

DOI: 10.14750/ME.2021.022

és társadalmi innovációk együtt, egymást kiegészítve képesek a társadalom jól(l)étének biztosítására. Minden innováció típusnak van társadalmi vonzata, az innováció különböző típusai kölcsönhatásban állnak egymással és a gazdasági, valamint a társadalmi viszonyok átalakulásához vezetnek. Bulut és szerzőtársai (2013) szerint a társadalmi innováció közvetlen hatással van a technikai innovációkra, mivel képes változást előidézni az oktatásban, az egészségügyben, a foglalkoztatásban és általánosságban a társadalmi fejlődésben. Ennek értelmében a társadalmi innováció komplementere és hajtóereje a technikai innovációnak.

3. táblázat: A társadalmi innováció kapcsolatrendszere

TÁRSADALMI INNOVÁCIÓ

Forma	Cél(ok)	Szintek	Finanszírozás	Innovátor
termék	életminőség növelése	mikro szint	önfinanszíro-zás	helyi és állami kormányzat
technológia	foglalkoztatási szint növelése	mezo szint	állami alapok	vállalkozások
szolgáltatás	oktatási egyenlőtlenség csökkentése	makro szint	EU-s források	nonprofit szervezetek
szervezet	lakhatási feltételek javítása	globális		civil szféra
marketing	egészségügyi problémák csökkentése			K+F+I helyek
intézmény-rendszer	környezeti kihívások kezelése			háztartások (állampolgá-rok)

Forrás: saját szerkesztés (Kocziszky et al., 2017. alapján)

A társadalmi innovációk tipológiája a gazdasági, műszaki innovációk kapcsolatrendszere szerint ábrázolható (Kocziszky et al., 2017). A társadalmi innovációk vonatkozásában azonosítható az innováció formája, céljai, szintjei, finanszírozási formái, valamint a törekvések innovátorai.

A kutatás során a Nyírbátor járás társadalmi innovációs törekvéseit vizsgálom a fenti kapcsolatrendszer alapján. Kiemelt figyelmet fordítok a járásban feltérképezett szervezeti, intézményrendszeri és szolgáltatásokhoz kapcsolódó kezdeményezésekre. A járás törekvéseinek elsődleges célja a hátrányos helyzetű térségekre jellemző problémák (munkanélküliség, oktatási egyenlőtlenségek, lakhatási nehézségek, egészségügyi kihívások) megoldása. A kutatás a mikro (települési) szintű kezdeményezéseket elemzi, valamint kísérletet tesz a mezo (járási) szintű vizsgálatra is. A járás egyes törekvései a helyi szervezetek és/vagy az állami alapok támogatásával finanszírozhatók, amelyek kiegészülnek az Európai Unió forrásaival is. A társadalmi innováció a kezdeményezések érintettjeinek bevonására fókuszál, így a Nyírbátori járás törekvéseinek vizsgálatakor külön hangsúlyozom az állampolgárok részvételét a társadalmi innovációs folyamatban. A társadalmi innováció újszerű együttműködésekben is tetten érhető, amelyek résztvevői a helyi és állami kormányzatok, az üzleti és társadalmi vállalkozások, a kutatóintézetek, egyetemek, valamint a civil szféra.

A szakirodalmi kutatás a társadalmi innováció fogalmi meghatározásán alapul. A társadalmi innováció különböző fogalmi meghatározásai megjelenítik a törekvések lehetséges formáit és

DOI: 10.14750/ME.2021.022

céljait. Az elméleti áttekintés a társadalmi innováció szintjeinek azonosításával és vizsgálatával folytatódik, amelyben hangsúlyos szerepet kap a mikro- és mezo szintű kezdeményezések vizsgálata a hátrányos helyzetű Nyírbátori járásban. A vizsgált törekvések érintettjei közül kiemelt figyelmet fordítok az önkormányzatok, civil szervezetek és állampolgárok közti újszerű együttműködésekre, társadalmi innovációs kezdeményezésekre.

III. 2. A társadalmi innováció elméleti megközelítései

III. 2. 1. A társadalmi innováció fogalmának evolúciója

A társadalmi innováció fogalmának kifejlődése, elméletté válása a XVIII. század közepén indult. A társadalmi innovációs kérdések megjelentek a pápai enciklikákban, a szociológusok, filozófusok elmélkedéseiben, majd később tudományos munkatársak, kutatók, civil szervezetek, kormányzati és kormányközi szervek vizsgálataiban, szakértői anyagaikban. A fogalom evolúciójának első szakasza (XVIII-XIX. század) egyházi tanításokon és szociológián alapul, előszakaszként, a fogalom körülhatárolási fázisaként azonosítható. A következő szakaszban (XX. század) hangsúlyossá válik az innováció elmélete, a műszaki, gazdasági és társadalmi innovációk szétválasztása. A 2000-es évek első évtizedében középpontba kerülnek a társadalom igényeit kielégítő megoldások, az újszerű ötletek, folytatódik az innovatív együttműködések szakasza. 2010-től kezdődően az egyén bevonásán alapuló társadalmi feladatmegoldás, a jóllétet növelő társadalmi folyamatok vizsgálata válik hangsúlyossá, a folyamatorientált megközelítés mentén.

III. 2. 1. 1. Az egyházi tanításokon és szociológián alapuló előszakasz

A társadalmi innováció mint fogalom megjelenése szoros kapcsolatban áll az újkori enciklikaírás körleveleivel, amelyek 1740-től (XIV. Benedek pápa kezdeményezésével) a világ aktuális társadalmi kérdéseivel és problémáival szemben fogalmaznak meg egyházi tanítást. A tanítások először 1891-ben foglalkoztak közvetlenül a társadalom és a gazdaság optimális működésével, a közjó szolgálatának mindenkire érvényes kötelezettségével. A Rerum novarum kezdetű enciklika 1891-ben (XIII. Leó pápa nevéhez kapcsolódóan) egyfajta normarendszert állított fel a társadalom tagjai számára, megalapozva a későbbi társadalmi innovációs törekvések mögött megtapasztalható filozófiát. Az enciklika meghatározza azon társadalmi feladatokat, amelyek közös megvalósítást követelnek meg. Ezen útmutatás még nem determinálja a társadalmi innováció fogalmát, de előkészíti a társadalom és gazdaság megfelelő működésére fókuszáló társadalmi törekvések előfeltételeinek meghatározását.
A XIX. század reformerei közül a Robert Owen által alapított kooperatív mozgalom a társadalmat érintő innovációkra hívja fel a figyelmet. A kor szociológusai (Max Weber, Emile Durkheim) – követve a társadalmi folyamatokat – a társadalmi változás előfeltételeit és okait vizsgálják. Tocqueville (1840/1983) véleménye szerint az egyes intézmények hangsúlyos szerepet játszanak a társadalom átalakulása során, mintegy közvetítőként az egyén és az állam között.
A társadalmi innováció mint fogalom első említései (Tarde, 1899; Hoggan, 1909) után a szociális enciklikák közül XI. Piusz pápa (Quadragesimo anno, 1931) tanítása hangsúlyozza a különböző társadalmi státuszú emberek együttműködésének szükségességét, a társadalom megújulásának alapvető fontosságát. A Mater et magistra kezdetű enciklika (XXIII. János pápa, 1961) a tudományos és technikai fejlődéshez kapcsolódó kihívásokra válaszol (népességnövekedés, elmaradottság), és példamutatást javasol a társadalmi kérdések megoldása érdekében. A Pacem in terris kezdetű enciklika (XXIII. János pápa, 1963) hangsúlyozza az együttműködés fontosságát a társadalmat érintő kérdésekben (egészségügy, kulturális

DOI: 10.14750/ME.2021.022

folyamatok), és az állami ügyekben való részvételre buzdít. A Populorum progressio kezdetű enciklika (VI. Pál pápa, 1967) a megbillenő egyensúlyról, a növekvő aránytalanságokról és ezen folyamatokhoz kapcsolódó alapvető társadalmi feladatokról, valamint a szolidáris fejlődésről értekezik, kiemelve az együttműködés és a párbeszéd szükségességét. Hangsúlyozza, hogy a fejlődés nem pusztán gazdasági növekedést jelent, hanem a jólét általános növekedését eredményezi. Ennek eszköze lehet a társadalom aktív részvétele a megújulás folyamatában. 1971-ben a döntésekben való részvétel mellett olyan új társadalmi kihívásokra hívja fel a figyelmet a pápai enciklika (Octogesima adveniens), mint a környezet- és természetvédelem. II. János Pál pápa enciklikái (1987, 1991) a fejlődés, társadalmi megújulás alapfeltételeként az aktívabb társadalmi részvételt azonosítják, kiemelve az egyéni kezdeményezés (vállalkozás) fontos szerepét. A Centesimus annus kezdetű enciklika (1991) új társadalmi problémának tartja az elszegényedést, munkanélküliséget és a mérték nélküli fogyasztást, amelyek hosszú távú, a közösség igényeire fókuszáló és a közösség tagjaihoz igazodó megoldásokat követelnek meg. XVI. Benedek pápa Caritas in veritate kezdetű enciklikája (2009) szerint nem a haszon az elsődleges cél, hanem az érdeknélküli segítés, problémamegoldás. Ennek következtében az életminőség nő, mivel az érdeknélküli, önzetlen vállalkozások lehetőséget teremtenek az összefogásra, a fejlődésre. A fejlődés nem csak technológiai haladás, hanem ettől sokkal több: maga az ember, aki hozzájárul a társadalom megújulásához. Az enciklika hangsúlyozza, hogy a 2009-es általános válság egy lehetőség, amely segít a társadalmi célok újragondolásában, az alapvető értékek újbóli felfedezésében és összefogással a technológia helyes használatában.

III. 2. 1. 2. A műszaki, gazdasági és társadalmi innovációk szétválasztásának szakasza

A XX. század tudományos fejlődési folyamatai paradigmaváltáshoz vezettek, és az innováció mint alapvető fogalom vált elfogadottá. Az innováció fogalmának elméleti előzményei Schumpeter 1912-es A gazdasági fejlődés elmélete című munkájában jelentek meg. Schumpeter a konjunktúra-ciklus lényegének a vállalkozó tevékenységét tartotta, amelynek következtében az újítás révén egyensúlyzavar lép fel, majd az innováció további terjedésével és a gazdaságban történő adaptálásával új egyensúlyi állapot jön létre. Az innováció elméletét a kreatív rombolás elméletével kombinálta, és úgy határozta meg a vállalkozót, mint aki új terméket vagy szolgáltatást hoz létre a már meglévő tényezők újszerű párosítása révén.
Ogburn (1957) a társadalomban fellelhető kulturális elemek meghatározott kombinációját vagy adott alapelvek szerinti módosítását értelmezi a társadalom megújítását szolgáló törekvésként. A társadalmi kezdeményezések hangsúlyos szerepét Gábor Dénes is vizsgálta 1970-ben, aki tudományos, műszaki, biológiai és társadalmi innovációkat elemzett, és arra a megállapításra jutott, hogy a technikai innovációk jelentősen elszakadtak a társadalmi újításoktól. Véleménye szerint a műszaki innovációk túlsúlya aránytalanságokat okozott az innovációk folyamatában, mivel a társadalmi jólét növelése érdekében tett erőfeszítések lemaradtak, a perifériára szorultak. Értelmezésében a társadalmi innováció olyan átfogó keretprogram, ami elsősorban nem a technikai innovációk mellett párhuzamosan tevékenykedő kezdeményezés, hanem az innovációk összességét ellenőrző és szabályozó „reform" (Gábor, 1970). A társadalmi innováció elméleti meghatározása során hangsúlyossá válik, hogy újításra az élet minden területén szükség van, az újító kezdeményezések nem korlátozódhatnak csak a műszaki és gazdasági színterekre (Drucker, 1985). Az 1970-es és 1980-as években a társadalmi innováció fogalma kiemelt figyelmet kap (Rosanvallon, Fournier), hangsúlyozva a társadalmi átalakulás problémamegoldásban betöltött szerepét (MacCallum et al., 2012). A társadalmi kezdeményezések olyan újszerű megoldások, amelyek az emberek problémáira adnak választ (Whyte, 1982). Az együttműködés, újszerű és kooperatív társadalmi feladatmegoldás

DOI: 10.14750/ME.2021.022

(társadalmi és gazdasági innovációk tekintetében) alapvető fontosságát hangsúlyozza Zapf (1989), valamint Bagnasco és Sabel (1995).

III. 2. 1. 3. A társadalmi ötletek és együttműködések szakasza

A társadalmi innováció egy másik megközelítése szerint (Mumford et al., 2002) a társadalmi újítás új ötletek generálását és megvalósítását jelenti, ami során az emberek társadalmi interakcióikat szervezik egy közös cél elérése érdekében. A társadalmi innovációs elméletek további irányzata (Hazel-Onaga, 2003) a társadalmi problémák megoldását helyezi fókuszba, kiemelve az érintettek együttműködésének fontosságát. A fogalom más megközelítés szerint a társadalmi innováció által létrehozott értéket hangsúlyozza (Mulgan et al., 2007), kiemelve a társadalmi igény kielégítését mint fő célt. A társadalmi problémák újszerűbb, hatékonyabb, hatásosabb és fenntarthatóbb kielégítését mint fő mozgatórugót azonosítják Phills és szerzőtársai (2008) a társadalmi innovációt, amely megközelítés megalapozza a társadalmi innováció elméletté válását is. Az elméletté való formálódás egy másik alapkövét a közösségen belüli együttműködések jelentik, amelyek hangsúlyos szerepét vizsgálja Jégou és Manzini (2008). A társadalmi innovációt nem szabad kizárólagosan alulról felfelé építkező tevékenységként megközelíteni, hiszen az innováció és támogatása gyakran származik makroszintről (Nemes-Varga, 2015).
A társadalmi innovációs törekvések támogatása helyi és országos szinten valósul meg. A helyi szintű kezdeményezések alapja a helyi közösség mindenkori törekvése a környezetük, gazdasági helyzetük és életképességük javítására. Az információval való ellátottság, a praktikus tudás mellett azonban a helyi közösség gyakran erőforrás hiányos (szakértelem, pénzügyi források, önkéntesség vonatkozásában). Az országos szintű társadalmi innováció generálás esetenként a különböző politikai és gazdasági érdekek alapján kerül meghatározásra, valamint adott esetben a helyi igények figyelembevétele sem valósul meg a kívánt mértékben. A helyi fejlesztések azonban csak egy integrált rendszerben képesek strukturális változásokat, eredményeket elérni. Az együttműködés problematikájával számos kutató foglalkozik, és többen az általános bizalom hiányban (Vilmányi-Hetesi, 2017), az alacsony együttműködési hajlandóságban (Veresné Somosi-Varga, 2018), az intézményi- és politikai kultúrában (Balaton-Varga, 2017) is nagy kihívást látnak.

III. 2. 1. 4. A társadalmi részvétel és jóllétet növelő folyamatok szakasza

A társadalmi innováció a technológiai alapokon nyugvó innovációkhoz képest merőben más mechanizmusokon keresztül jön létre. Ezt vizsgálja az Európai Unió is, amely szerint az eltérések magyarázatát adja a társadalmi innováció három dimenziója (EC, 2013):ba

- társadalmi innováció, mint az innováció létrejöttének társadalmi folyamata: az innováció nem a hagyományos módon (pl. kutatóintézetben) jön létre, hanem a társadalom, a civil szféra részvételével,
- társadalmi innováció, mint a társadalmi felelősségvállalást prioráló innovatív megoldás: ahol a problémákra adott válaszok összhangban vannak a társadalmi értékekkel és normákkal, szembe helyezkedve a profitmaximalizáló üzleti folyamatokkal,
- társadalmi innováció, amelynek fókuszában a társadalom megújítása áll: célja az attitűd és a társadalmi szerkezet megváltoztatása. Ez esetben csak azt tekintjük társadalmi innovációnak, amely társadalmi normák, értékek, kapcsolatok megváltoztatása révén valósul meg.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A társadalmi innovációs elméletek egy markáns irányzata az életminőség javítását hangsúlyozza a társadalmi problémák megoldásával (Pol-Ville, 2009; Peyton Young, 2011). Franz és szerzőtársai (2012) külön vizsgálják a technikai és társadalmi innovációkat, valamint a köztük lévő kapcsolatot. Murray és szerzőtársai (2010, 2012) a társadalmi innováció fogalmát úgy azonosítják, mint amely társadalmi átalakulást és formálódást, új termékek, szolgáltatások és programok fejlesztését, valamint szervezeti változásokat és társadalmi vállalkozások megjelenését eredményezi, továbbá új modellje a kormányzásnak és közösségi döntéshozatalnak. A társadalmi kezdeményezések a társadalom tagjai hatására indulnak, és meghatározott igények kielégítésére szerveződnek. A társadalmi kapcsolatok átalakulását követően az újszerű forgatókönyvek és megoldások az életminőség javulását eredményezik, megteremtve a közösség fejlődésének lehetőségeit is (CRISES, 2012). 2012-től kezdve a társadalmi innováció elméletek középpontjába a helyi szintű kezdeményezések és az újszerű együttműködések kerültek. Neumeier (2012) hangsúlyozza a különböző fejlesztési programok és egyéb intézkedések katalizátorként való működését az elmaradott települések felzárkózási folyamataiban. Moulaert és szerzőtársai (2013) a társadalmi kezdeményezéseket úgy azonosítják, mint amelyek a társadalmi kapcsolatok és a kormányzati működés megújítását eredményezik kooperatív, részvételen alapuló megoldásaikkal. Cajaiba-Santana (2014) attitűd- és viselkedési változásokat tulajdonít a társadalmi innovációs törekvéseknek, amelyek új intézmények és struktúrák megjelenését segítik. Véleménye szerint a társadalmi innováció eredményeképpen jelentkező társadalmi átalakulás magában hordozza a társadalmi problémák megoldási lehetőségét is. Bulut és szerzőtársai (2013) kiemelik az egyéni szint jelentőségét a társadalmi kezdeményezések során, új és eredeti ötleteknek tartják a törekvéseket, amelyek fenntarthatók, és választ adnak az egyénnek a társadalmi fejlődés különböző kihívásaira. García és szerzőtársai (2015) a társadalmi innovációt széles spektrumú folyamatként azonosítják, amely eredményeképpen:

- társadalmi igények kielégítésére szolgáló erőforrások, szolgáltatások jönnek létre,
- erősödik a bizalom és a marginalizálódott csoportokat támogató tevékenység,
- a társadalmi kapcsolatok átalakulnak, és a transzformáció új kormányzási intézkedéseket hoz létre.

Összefoglalva, kreatív együttműködés figyelhető meg a társadalom tagjai, a kormányzatok, a piaci szereplők és a civil szféra között.

A társadalmi innováció fogalmának evolúcióját a 4. ábra szemlélteti.

III. 2. 2. Komplex szakirodalmi vizsgálat a konceptualizálás érdekében

A társadalmi innovációnak jelenleg nincs egységesen elfogadott definíciója (Moulaert et al., 2005, Mulgan et al., 2007, Pol-Ville, 2009, Rüede-Lurtz, 2012, Kocziszky et al., 2017, Balaton-Varga, 2017, Szendi, 2018, Eichler-Schwarz, 2019, Nagy-Tóth, 2019). A fogalom eltérő megközelítései, jelentései strukturált szakirodalmi áttekintést követelnek meg a főbb hangsúlyokra, eredményekre, valamint folyamat- vagy eredményorientáltságra vonatkozó kérdések szerint. Az egyes megközelítések tartalmi elemei, előfeltételei és fogalmi meghatározói egyaránt hangsúlyos tényezők a vizsgálat során (Dedijer, 1984).

Kezdeti szűrésként a fogalmi vizsgálatba bevont – összesen 120 – megközelítés alapján hangsúlyokat fogalmaztam meg, amelyeket a 4. táblázat ismertet.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

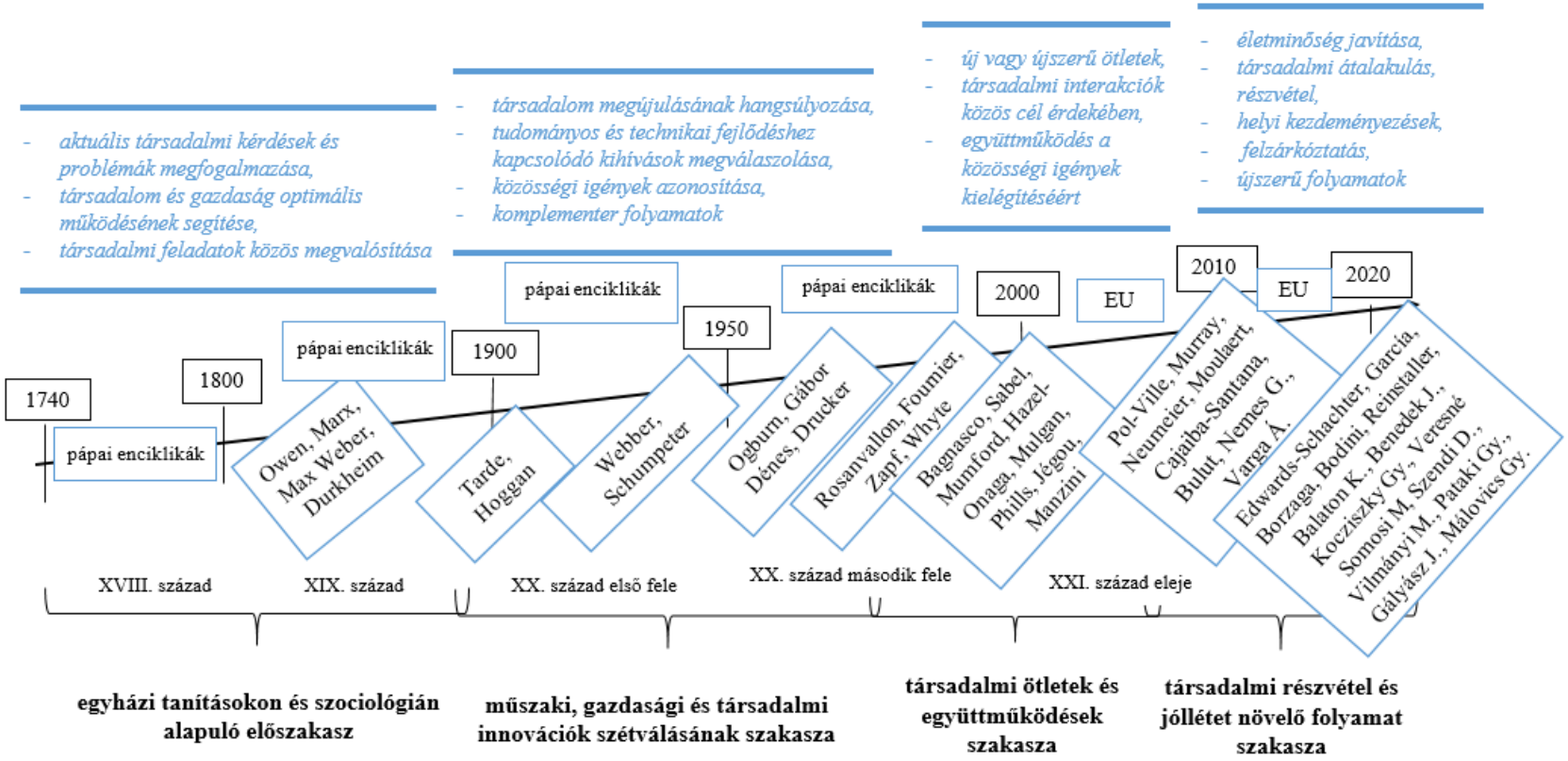

3. ábra: A társadalmi innováció fogalmi evolúciója
Forrás: saját szerkesztés (szakirodalmi áttekintés alapján)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

4. táblázat: A társadalmi innováció fogalom főbb hangsúlyai

Megközelítés	Szerző	Főbb eredmények	Folyamat vagy eredmény fókusz
közösségi igények kielégítése	Fairweather, G. W. – Davidson, W. S. (1986), Bagnasco, A. – Sabel, C. F. (1995), Hazel, C. – Onaga, E. (2003), Gonzalez, S.-Healey, P. (2005), Moulaert, F. –Nussbaumer, J. (2005), Mulgan, G. et al. (2007), Butkevičiené. E. (2009), Schwarz, M. et al. (2010), Zhang, D. D. – Swanson, L. A. (2010), Murray, R. et al. (2012), Neumeier, S. (2012), Bulut, C. et al. (2013), Van Dyck, B.-Van den Broeck, P. (2013), Ümarik, M. et al. (2014), Lisetchi, M. – Brancu, L. (2014), Haxeltine, A. et al. (2016), Agostini, M. et al. (2017)	társadalmi és viselkedésbeli változások	többnyire folyamat fókuszú megoldások
kreatív problémamegoldás, újszerű együttműködés	Taylor, J. B. (1970), Rosanvallon, P. – Viveret, P. (1977), Whyte, W. F. (1982), Fournier, J. – Questiaux, N. (1984), Zapf, W. (1989), Thom, N. (1990), Damanpour, F. (1991), Henderson, H. (1993), Bagnasco, A. és Sabel, C. F. (1995), Engel, P. G. (1997), Drazin, R. et al. (1999), Gryskiewicz, S. (2000), McElroy (2002), Mumford, D. M. et al. (2002), Cloutier, J. (2003), Goldenberg, M. (2004), Simms, J. R. (2006), Swyngedouw, E. (2006), Phills, J. et al. (2008), Jégou, F. – Manzini, E. (2008), Saul, J. (2011), Edwards-Schachter, M. et al. (2011), Bock, B.B. (2012), Moulaert, F. et al. (2013), Hassan, Z. (2013), Battisti, S. (2014), Balaton, K. – Varga, K. (2017), Vilmányi, M. (2019)	új társadalmi kapcsolatok, megújult társadalmi szervezetek	többnyire folyamat fókuszú megoldások
társadalmi kihívások kezelése	Kemp, R. et al. (1998), Woolcock, M. (1998), Coke, P. – Wills, D. (1999), Auriat, N. (2001), Rotmans, J. et al. (2001), Neamtan, N. (2003), Hämäläinen, T. J. (2007), Tanimoto, K. – Doi, M. (2007), Phills, J. et al. (2008), Kesselring, A. – Leitner, M. (2008), ZSI (2008), Conger, S. D. (2009), Voss, J.-P. et al. (2009), Oeij, P. R. A. et al. (2011), Witkamp, M. J. et al. (2011), Hubert, A. (2012), Weerawardena, J. – Mort G. S. (2012), Bulut, C. et al. (2013), Grimm et al. (2013), Basque Innovation Agency (2013), Rückert-John, J. (2013), Benneworth, P. et al. (2015), Szörényiné Kukorelli I. (2015), Kocziszky Gy.-Szendi D. (2018)	speciális megoldások, társadalmi és technológiai változások	többnyire eredmény fókuszú megoldások
életminőség és jól(l)ét növelése	Weber, R. J. – Perkins, D. N. (1992), Hazel, C. – Onaga, E. (2003), Mulgan, G. et al. (2007), Pol, E. – Ville, S. (2009), Dawson, P. M.-Daniel, L. (2010), Peyton Young, H. (2011), CRISES (2012), Cajaiba-Santana, G. (2014), Echeverría, J. et al. (2013), Bouchard, J. (2013), Tucker, S. (2014), Kocziszky, Gy. et al. (2017)	társadalmi és technológiai újítások, életminőséget növelő közösségi megoldások	folyamatra és eredményre egyaránt fókuszáló megoldások

DOI: 10.14750/ME.2021.022

helyi (közösséghez kapcsolódó) fejlesztés	Bagnasco, A. – Sabel C. F. (1995), Ornetzeder, M. (2001), Moulaert, F. et al. (2005), Swyngedouw, E. (2005), Gerometta, J. (2005), Membretti, A. (2007), Jégou, F. – Manzini, E. (2008), MacCallum, D. (2009), Moulaert, F. et al. (2010), Steinerowski, A.A. – Steinerowska-Streb, I. (2012), Bouchard, M. J. et al. (2013), Nemes, G- Varga, Á. (2015), Bosworth, G. et al. (2016), Benedek et al. (2016), Coleman, J. (2018)	megerősödő társadalmi kohézió, társadalmi változás	folyamatra és eredményre egyaránt fókuszáló megoldások
további innovációkkal való kapcsolat	Gábor, D. (1970), Drucker, P. (1980), Gershuny, J. I. (1982), Freeman, C. (1988), Zapf, W. (1989), Mahdjoubi, D. (1997), Hirsch P. M. – Levi, D. Z. (1999), OECD Leed Forum (2000), Gillwald, K. (2000), Amin, A. et al. (2002), Cloutier, J. (2003), Geels, F. W. (2004), Hellström, T. (2004), Tidd et al. (2005), Pot, F. – Vaas, F. (2008), Hochgerner, J. (2011), Ashford, N. A. – Hall, R. P. (2011), Lundström, A. – Zhou, C. (2011), Franz,H.-W. et al. (2012), Godin, B. (2012), Castro Spila, J. et al. (2016), Krlev, G. et al. (2014), García, M. et al. (2015), Estensoro, M. (2015), Kocziszky, Gy. et al. (2015)	további innovációt generáló megoldások	folyamatra és eredményre egyaránt fókuszáló megoldások

Forrás: saját szerkesztés (szakirodalmi áttekintés alapján)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

III. 2. 2. 1. A társadalmi innováció fogalmi kihívásai

A szakirodalmi áttekintés alapján megállapítható, hogy a társadalmi innováció elméleti területe hat alapvető hangsúly mentén tagolódik, és többnyire jól elkülöníthető a folyamat- vagy eredményorientáltsága is. A társadalmi innováció folyamat és/vagy eredmény fókuszú. A folyamat fókusz a résztvevők mobilizálásával a részvételi folyamatot, a bevonást jelenti, míg az eredmény fókusz új együttműködéseket, újszerű kormányzati intézkedéseket határoz meg (Edwards-Schachter et al., 2011; Moulaert et al., 2013; Neumeier, 2017).
A társadalmi innovációs törekvések hangsúlyos szerepet töltenek be a döntéshozók, politikusok, kutatók, civil szervezetek és az egyének életében egyaránt. Az egyre növekvő figyelem ellenére azonban a fogalom egyelőre nem egységes. A társadalmi innováció fogalma az egyes értelmezések esetében erősen fragmentált (Pol-Ville, 2009; Dawson and Daniel, 2010; Cajaiba-Santana, 2014, P. van der Have-Rubalcaba, 2016). Raasch és szerzőtársai (2013) hangsúlyozzák, hogy a legjelentősebb kihívás a konceptualizálás során az egyes megközelítések, kutatási célok pontos lehatárolásának hiánya.
A társadalmi innováció definíciója a fogalom meghatározói és használói által tagolt. A közös vonások mint jólét növelése, társadalom bevonása vagy közösségi igények kielégítése mellett a fogalomalkotók megközelítései eltérőek, alapvető követelmény tehát az átlátható, konzisztens struktúra.

5. táblázat: Társadalmi innováció fogalom – a fogalom meghatározói és használói értelmezésében

FOGALOM MEGHATÁROZÓI, HASZNÁLÓI	ÉRTELMEZÉS
tudományos munkatársak, kutatók	tudományos definíciók (normatív értelmezések, hasznosság, megkülönböztetés a technikai innovációtól)
társadalom civil szervezetei	misszió, küldetés, társadalmi vállalkozások szerepének hangsúlyozása
kormányzat, intézményeik	igazgatási, társadalom-központú értelmezés
kormányközi szervek (EU, OECD)	elméleti és/vagy módszertani megközelítés, mérési kérdések

Forrás: saját szerkesztés (Gályász, 2008 és Veresné Somosi-Varga, 2018 alapján)

A társadalmi innováció fogalmának meghatározása számos kihívással néz szembe. A fő probléma, hogy a társadalmi innovációs folyamatokat elemző vizsgálatok alapvetően egy-egy esettanulmányra fókuszálnak , és nincs széles körben elfogadott, általánosítható modell. Ennek ellenére néhány kutatás komplex módon vizsgálja a társadalmi innovációs törekvéseket, ami a fogalom meghatározását, pontos lehatárolását segíti. Ezen vizsgálatok elemzésével, valamint szisztematikus szakirodalmi szűréssel arra törekdtem, hogy meghatározzam a társadalmi innováció fogalmának kereteit.
A társadalmi innováció fogalmát vizsgáló tanulmányok átfogó vizsgálatát végezte Godin (2012, 2015), aki a definíció eredetét keresve több száz innovációról szóló publikációt tanulmányozott át nemzetközi szinten. Rüede és Lurtz (2012) szisztematikus szakirodalmi szűrés során 318 tanulmányt, könyvet és könyvfejezetet vizsgált meg, abból a célból, hogy a társadalmi innováció konceptualizálási tényezőit meghatározza. A vizsgálat alapján a társadalmi innováció

DOI: 10.14750/ME.2021.022

során az alábbi kulcstényezőket azonosították: szervezet vagy kapcsolatrendszer újragondolása; új termékek, szolgáltatások létrehozása; társadalmi problémák megoldására szolgáló technológiák meghatározása; a társadalom bevonása a folyamatokba; szélesebb körű politikai innovációk kidolgozása; termék- és szolgáltatásstruktúrák újragondolása; az életszínvonal növelése. Rana és szerzőtársai (2014) a közszférában megfigyelhető társadalmi innovációs folyamatokról 105 publikációt elemeztek. Phillips és szerzőtársai (2015) szisztematikus áttekintést adtak 122 olyan tanulmányról, amelyek a társadalmi innováció és a társadalmi vállalkozás közti kapcsolatot mutatja be. P. van der Have-Rubalcaba (2016) 172 tudományos cikket vizsgált meg bibliometrikus szűrést követően, amelyek a társadalmi innováció kutatási irányait vizsgálják. Weerakon és szerzőtársai (2016) szintén bibliometrikus szűrés segítségével elemzett 1966 és 2015 között megjelent, Scopus adatbázisban indexelt publikációkat (949 publikáció), amely elemzés során a témában legtöbbet publikáló, legtöbbet idézett szerzőket és a publikációk típusait is ismertették. Edwards-Schachter és Wallace (2017) egy átfogó és szisztematikus vizsgálat során 252 társadalmi innováció definíciót elemzett egy közel 2400 publikációt (könyv, könyvrészlet, tanulmány, kutatási jelentés, irányelvek) vizsgáló kutatás után. Eichler és Schwarz (2019) szisztematikus irodalmi összefoglalója 255 tanulmányt vizsgált a 2003-2017 közötti időszakból, elsősorban a tanulmányok és az alkalmazott módszertanok típusa, valamint a definíciók lényegi tartalma szerint.

III. 2. 2. 2. Szisztematikus szakirodalmi vizsgálat a társadalmi innováció fogalmi meghatározásáért

A társadalmi folyamatokkal, innovációs tevékenységgel kapcsolatos tanulmányok száma az 1970-es évektől folyamatosan növekedett. A 2010-es években jelentősen megszaporodott a társadalmi innovációt vizsgáló, elméleti és gyakorlati útmutatást adó publikációk száma.

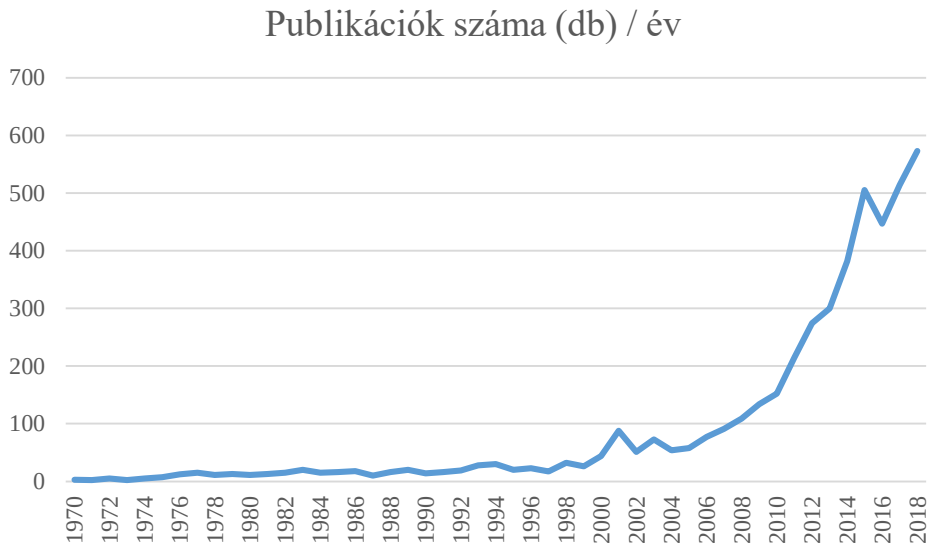

Megjegyzés: társadalmi innováció kifejezés a címben, absztraktban és kulcsszavakban

4. ábra: A társadalmi innovációval foglalkozó publikációk száma (db) / év
Forrás: saját szerkesztés (Scopus adatbázis alapján)

A Scopus a lektorált szakirodalom legnagyobb absztrakt és citátum adatbázisa, amely szerint a társadalmi innovációval foglalkozó tanulmányok száma – amely publikációk esetében a társadalmi innováció kifejezés szerepel a címben, absztraktban és kulcsszavakban (keresés: social innovation) – folyamatosan nőtt.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A társadalmi innováció fogalmi meghatározása a szakirodalom strukturált vizsgálatát követeli meg. A szisztematikus áttekintés során – a szakirodalmi ajánlásoknak megfelelően – az alábbi lépések szerint végeztem a kutatást (Kunz, 2003; Adams et al., 2016; Eichler-Schwarz, 2019):

1. szakasz: áttekintés megtervezése,
2. szakasz: szisztematikus vizsgálat,
3. szakasz: eredmények publikálása.

A tervezési fázis során (1. szakasz) kijelöltem a választott adatbázist (Scopus), amely megkövetelte a kezdeti szűrésbe bevont társadalmi innovációs definíciók vizsgálatát is. Fő célként összesen 200 definíció, megközelítés vizsgálatát tűztem ki. A kezdeti szűrés során vizsgált megközelítések, valamint a Scopus adatbázisban elérhető tanulmányok összevetését követően meghatároztam a bevonandó magyar nyelvű publikációk és EU-s iránymutatások körét, valamint a soroló és kizáró kritériumokat is. A szisztematikus szűrés fázis során (2. szakasz) a duplikációk eltávolítása után maradt tanulmányok szűrési feltételek szerinti vizsgálatát végeztem el. A teljes szöveg alapján bevont tanulmányok értékelését, az eredmények összefoglalását a szisztematikus vizsgálat eredményeket publikáló fázisában (3. szakasz) végeztem el.

6. táblázat: A szisztematikus szakirodalmi áttekintés soroló és kizáró kritériumai

Soroló kritérium	**Kizáró kritérium**
Tanulmányok 1970-2018 között	Tanulmányok 1970 előtt, 2018 után
Magyar és angol nyelvű publikációk	Nem magyar vagy angol nyelvű publikáció
„Társadalmi innováció” (social innovation) kifejezés a címben, absztraktban és kulcsszavakban	„Társadalmi innováció” (social innovation) kifejezés nem található a címben, absztraktban, kulcsszavakban
Saját definíció a szövegben	

Forrás: saját szerkesztés

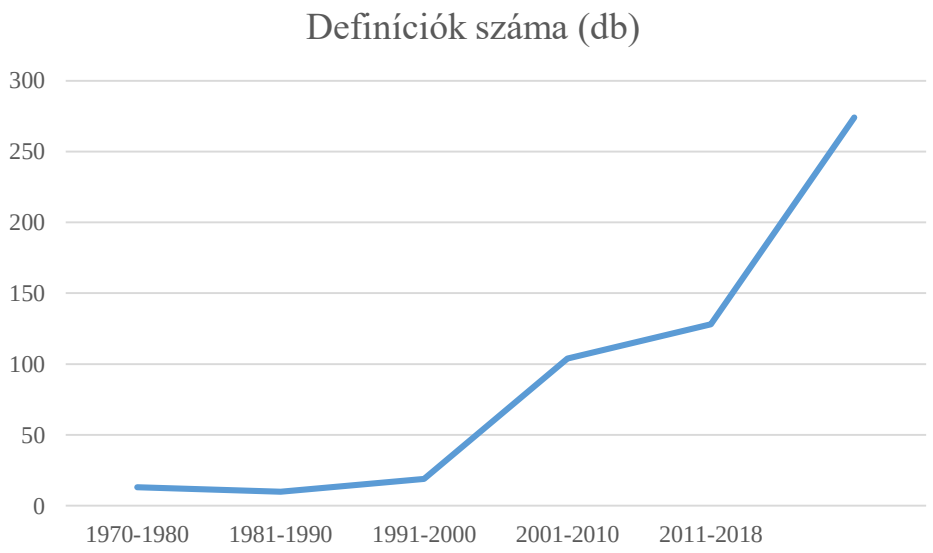

5. ábra: A vizsgálatba bevont társadalmi innovációs definíciók számának növekedése 1970 és 2018 között
Forrás: saját szerkesztés

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A vizsgálat alapján – 1970 és 2018 között – közel 4600 társadalmi innovációval foglalkozó tanulmány született a Scopus adatbázisa alapján, amelyek esetében a kifejezés szerepelt a címben, absztraktban és kulcsszavakban. A vizsgálatba 450 tanulmányt vontam be, amelynek közel 2/3-a az elmúlt tíz évben született (2008-2018). Kutatásom keretein belül 262 önálló definíciót tartalmazó tanulmányt azonosítottam, ami kiegészült a vizsgált EU-s iránymutatásokban és magyar nyelvű publikációkban megtalálható definíciókkal (előbbi 1, utóbbi 11 definíciót jelent). A kutatás során a kezdeti célként meghatározott 200 definíció vizsgálatát jelentősen (37%-kal) meghaladva összesen 274 definíciót vizsgáltam meg.

A vizsgált szakirodalom (274 definíció) alapján megállapítható, hogy az egyes szerzők különböző értelmezési tartományok mentén határozzák meg a társadalmi innovációs törekvések fogalmát. Számos szerző a társadalmi problémák eddig nem létező megoldásának tartja a társadalmi innovációt (Mulgan et al., 2007; Phills et al., 2008; Stewart-Weeks, 2008; Weerawardena–Mort, 2012; Kocziszky-Veresné Somosi, 2016). A társadalmi innováció új válaszokat kínál a társadalmi kérdések esetében, miközben a társadalmi interakciókat is fokozza. A törekvések kiterjeszthetők a környezetvédelem, az egészségügy, az oktatás, a lakhatás és számos egyéb társadalmi kihívást érintő kérdés megválaszolására is. Más szerzők véleménye szerint a társadalmi innováció egy új formája a kormányzásnak, a döntéshozatalnak (Bacon et al., 2008; The World Bank-EC, 2015; García et al., 2015; Lessa et al., 2016; Varga, 2017; Majorné Vén, 2018; Radecki, 2018). Ebben az értelmezésben a kezdeményezések az egyének bevonására törekszenek, és újszerű együttműködések során kínálnak megoldást a különböző társadalmi problémákra.

Napjainkban a társadalom számos kihívással néz szembe. A bizonytalanság, a válságok, az előre nem látható technológiai változások és a globalizáció a jövőt megjósolhatatlanná teszik (Ionescu, 2015). A társadalmi innováció konceptualizálási kérdése hangsúlyos feladat, amely elősegíti a társadalmi kihívások kezelését is. A társadalmi innováció folyamata a társadalmakat fenntarthatóbbá és összetartóbbá teszi az inkluzív megoldások, együttműködések és proaktív, alulról szerveződő kezdeményezések révén (Grimm et al., 2013). Nem kizárólag csak alulról szerveződő törekvéseket, állampolgári bevonáson alapuló folyamatot jelent azonban, hiszen a társadalmi újítások, amelyek a társadalom új megközelítésű együttműködéseiben, strukturális átalakításában is tetten érhetők, gyakran felülről, a makroszintű intézkedések hatására jönnek létre (Nemes-Varga, 2015). A társadalmi innováció fogalmának fókuszában a közösség igényeinek kielégítése áll, amely folyamat révén az életminőség fejlesztése és a jóllét növelése is megvalósul (Hazel-Onaga, 2003; Mulgan et al., 2007; Pol-Ville, 2009; Kocziszky et al. 2017). A jóllét – a jólétet meghatározó jövedelmi viszonyokon, a létfenntartás szükségletein túl – összefügg a biztonságérzettel, az önbecsüléssel és a kapcsolati szükséglettel (Kocziszky et al., 2015). A társadalmi innovációs kezdeményezések vizsgálatakor hangsúlyos a helyi, közösségi szinten értelmezhető újító ötletek problémamegoldásban jelentkező társadalmi haszna és a közösség aktív részvételének szerepe az életszínvonal növelése érdekében. A társadalmi innováció olyan új (vagy új megközelítésű) megoldásokat jelent, amelyek egyszerre elégítik ki a társadalmi szükségletet, és fokozzák a társadalom cselekvőképességét (Czakó, 2000). A társadalmi innováció a változás folyamata, amely a rendelkezésre álló eszközök és megoldások kreatív, újra gondolt kombinációja révén válaszolja meg a társadalmi kihívásokat (Manzini, 2014). A társadalmi innovációs kezdeményezések a társadalmi gyakorlatok új kombinációi (Hochgerner, 2011), amelyek új vagy újszerű párosítás révén nem csak innovációs paradigmaváltást eredményeznek, hanem egy új kategóriát az innovációk terén. Az új társadalmi gyakorlatok, megoldások átfogó, előre megtervezett, célorientált tevékenységeken alapulva társadalmi változást céloznak meg (Cajaiba-Santana, 2014).

A közgazdasági értelemben vett társadalmi innováció eredményorientált (szemben a társadalmi gyakorlatokra fókuszáló folyamatorientált megközelítéssel), és hatása az új eszmék, szolgáltatások, szisztematikus transzformációk vizsgálata alapján válik mérhetővé. A mérést

DOI: 10.14750/ME.2021.022

támogatják azon nemzetközi szervezetekhez kapcsolódó társadalmi innováció definíciók, amelyek a társadalmi innovációt a fejlődés eszközeként azonosítják, az új ötletek (termék, szolgáltatás, modell) társadalmi igényeket kielégítő folyamatára fókuszálnak, valamint újszerű társadalmi kapcsolatokat, együttműködéseket mozgósítanak (OECD, 2000, 2012; EC, 2013, 2014a, 2014b; EU, 2015).
Napjainkban a társadalmi innováció elmélete mindenhol jelen van, ugyanakkor jelentős eltérések mutatkoznak az elméleti és a gyakorlati értelemzései során. Az egyes nézetek közti eltérések feloldása hangsúlyos feladat, és a társadalom fejlődésére is pozitív hatást gyakorolhat. A konceptualizálás nehézségét az jelenti, hogy a társadalmi innovációnak specifikus jellemzői vannak, amelyek azonosítása és kategorizálása szükségszerű a fogalmi tisztázás során (Matei-Drumasu, 2015). A társadalmi innovációs törekvéseket kétféle szempontból érdemes vizsgálni (Ionescu, 2015):

- a beavatkozás területének tekintetében (társadalmi kérdések),
- valamint a társadalmi jellemzők tekintetében (ideális megoldások).

A társadalmi innováció nem csak társadalmi célok kijelölését jelenti, hanem új társadalmi kapcsolatok kialakítását vagy a meglévők átalakítását is eredményezi. A már létező társadalmi intézmények újra- és/vagy átszervezése segíti a társadalom igényeinek kielégítését, de elsősorban nem műszaki vagy gazdasági újítások bevezetésével, hanem a társadalmi kapcsolatok fejlesztésével, és ezáltal az életszínvonal növelésével.
Az Európai Unió által támogatott Social Innovation Academy (2018) nyolc olyan társadalmi innováció definíciót határoz meg, amelyek a kezdeményezések vizsgálatához kiindulópontot jelentenek:

1. *pragmatikus megközelítés* (Mulgan et al., 2007): a társadalmi innováció olyan innovatív tevékenység, amely elsősorban a társadalmi igények kielégítését célozza meg,
2. *szisztémás megközelítés* (Westley-Antadze, 2010): a társadalmi innováció komplex folyamat, amely új terméket, szolgáltatásokat, programokat jelent, jelentős változást okozva a mindennapi gyakorlatban,
3. *vezetési megközelítés* (Phills et al., 2008): a társadalmi innováció egy új megoldás a társadalmi problémák kezelésére, amely a korábbi, már létező megoldásoktól hatásosabban, hatékonyabban, fenntarthatóbb módon válaszolja meg a kihívásokat,
4. *kritikai megközelítés* (MacCallum et al., 2012): a társadalmi innováció a mozgósítás és a politikai mobilizáció folyamata, amely alulról szerveződő átalakulás révén jelentős változást eredményez a társadalomban és a materiális és immateriális javak elosztásában,
5. *közgazdasági megközelítés* (OECD, 2009): a társadalmi innováció elméleti, folyamatorientált vagy termékben bekövetkezett változás, szervezeti átalakulás, új kapcsolatrendszer kialakulása,
6. *komparatív megközelítés* (Murray et al., 2010): a társadalmi innováció a technikai innovációktól eltérő eredményeket, kapcsolatokat, új struktúrákat és együttműködéseket jelent, mivel a technológiai változások eredményei nem ültethetők át közvetlenül a társadalmi gyakorlatba,
7. *egyetemes megközelítés* (The Young Foundation, 2012): a társadalmi innováció új megoldást jelent, amely párhuzamosan elégíti ki a társadalmi igényeket, és új vagy fejlettebb megoldásként egyszerre jó a társadalomnak, valamint növeli a társadalom cselekvőképességét is,
8. *tömör megközelítés* (Murray et al., 2010): a társadalmi innováció röviden olyan innováció, amely eredménye és jelentése tekintetében is társadalmi.

A szisztematikus szakirodalmi áttekintés, a társadalmi innovációs megközelítések komplex vizsgálata után kijelenthető, hogy a társadalmi innováció fogalma eredmény és/vagy folyamat

DOI: 10.14750/ME.2021.022

fókuszú. A két megközelítés nem mond ellent egymásnak, ugyanakkor a köztük lévő kapcsolat meghatározása szükségszerű a fogalmi tisztázás érdekében. A szakirodalom megkülönbözteti a kitűzött célra fókuszáló, újszerű együttműködéseket, intézkedéseket megvalósító eredmény-orientált társadalmi kezdeményezéseket és az új struktúrákból fakadó, a közösség cselekvőképességét ösztönző és a feltételekhez alkalmazkodó folyamat-orientált törekvéseket. Az előbbi megközelítés a társadalmi kihívások kezelése, az életminőség növelése és a helyi fejlesztés során megfogalmazott intézkedéseket jelenti, ezáltal a társadalmi innováció „új vagy újszerű válaszokat ad egy közösség problémáira azzal a céllal, hogy növelje a közösség jólétét" (Kocziszky et al., 2017, 16. o.). Az utóbbi megfogalmazás a közösségi igények kreatív, újszerű kooperációkon alapuló kielégítését, a társadalmi jóllét növelésében való személyes részvételt emeli a fókuszba, ami szerint „a társadalmi innováció olyan folyamat, amely új vagy újszerű együttműködések formájában növeli a közösség cselekvési hajlandóságát" (Balaton-Varga, 2017). Kutatásom során a társadalmi innovációt olyan folyamatként azonosítom, amely során az életszínvonal emelését célzó intézkedések (eredmények) mellett hangsúlyos az újszerű struktúrák megjelenése, a társadalom cselekvőképességének ösztönzése, valamint a szemléletváltás és a részvétel támogatási folyamata.

III. 3. A társadalmi innováció folyamata

A társadalmi innováció folyamatát vizsgáló szakirodalom a társadalmi törekvések kiindulásként a mikro szintű folyamatokat határozza meg (Tardif-Harrison, 2005, Murray et al., 2010, Farmer et al., 2018, Katonáné Kovács et al., 2016, Neumeier, 2012, 2017, Carvache-Franco, 2018, Dawson-Daniel, 2010, Döringer, 2017, Mulgan, 2006, Baltazar Herrera, 2015, Cajaiba-Santana, 2014, Manzini, 2014, Dainiené-Dagiliené, 2016, Edwards-Schlachter, 2017, Veresné et al., 2019). Ennek megfelelően az értekezés keretei között a mikro szintű társadalmi innovációs folyamatot vizsgálom, amely a vizsgálat tárgyát képező Nyírbátori járás esetében az egyes települések kezdeményezéseinek elemzését jelenti. A kutatás továbbá vizsgálja a mezo- és makro szintű társadalmi innovációs folyamatok által determinált keretfeltételeket is.

III. 3. 1. Folyamatorientált megközelítés

A dinamikusan változó környezet megköveteli a társadalmi innovációs folyamat szereplőitől a folyamatos fejlődést, alkalmazkodást, hatékony együttműködést. A társadalmi innovációs folyamat szereplői (megvalósítói) profitorientált és nonprofit szervezetek, valamint ezen szervezetek együttműködéséből fakadó „vegyes" kollaborációk (Dart, 2004; Lettice-Parekh, 2010). A társadalmi innovációs törekvések ezen kívül gyakran politikai döntéshozókhoz, kormányzati intézményekhez, társadalmi szervezetekhez, mozgalmakhoz és a tudományos élet szereplőihez köthetők.
A társadalmi innováció folyamatának teljes körű vizsgálata releváns feladat (Manzini, 2014), két okból kifolyólag:

- egyrészt a társadalmi innovációs törekvések megsokszorozódtak, és egyre inkább megoldást jelentenek a társadalmi kihívások kezelésében,
- másrészt a társadalmi innováció folyamata önmagában is változás, amely változás elképzelhetetlen új, eddig még nem ismert megoldásokat eredményez.

A társadalmi innovációs folyamat két polaritás mentén ragadható meg (Manzini, 2014):

- inkrementális vagy radikális változás: a technológiai innovációkhoz hasonlóan a javasolt változás megvalósulhat az addig ismert kereteken belül (inkrementális

DOI: 10.14750/ME.2021.022

társadalmi innováció) vagy a kereteken kívüli törekvések révén (radikális társadalmi innováció),
- felülről vezérelt vagy alulról szerveződő kezdeményezés: a társadalmi innovációs folyamat kiindulópontja az a személy vagy személyek csoportja, aki(k) a változási folyamatot elindítják. Ha kutatók, politikai döntéshozók, akkor a folyamat felülről vezérelt, ha azonban (jellemző módon) emberek, kis közösségek bevonásán alapul, alulról szerveződő a kezdeményezés. A felülről vezérelt és alulról szerveződő folyamatok kombinációjaként hibrid társadalmi innovációs folyamatok jönnek létre.

Habár a társadalmi innovációs folyamatok egy része inkrementális változás, jelentős azon törekvések száma, amelyek alapvetően és strukturáltan változtatják meg a társadalmi folyamatokat, és megkérdőjelezik a status quo-t (Gladwin et al., 1995; Christensen, 1997; Noci-Verganti, 1999; Mulgan et al., 2007; Lettice-Parekh, 2010). A társadalmi kezdeményezések elsősorban az értékteremtésre fókuszálnak, hangsúlyozva az újszerű ötletek és elképzelések társadalmi újításban jelentkező hasznát (Bessant-Tidd, 2007).
A társadalmi innovációs folyamat az alábbi, egymással összefüggő alfolyamatok mentén írható le (Moulaert et al., 2005):

- a társadalom igényeinek kielégítése,
- a társadalmi kapcsolatok változásai,
- a társadalmi-politikai erőforrások és elérésük mozgósítása.

Tardif és Harrison (2005) a társadalmi innováció folyamatát a résztvevők közti dinamikus, komplex és bizonytalanságokkal jellemezhető együttműködésként azonosítja.
Phills és szerzőtársai (2008) a társadalmi innovációs folyamat négy fókuszpontját azonosítják:

- társadalmi probléma,
- új/újszerű megoldás,
- modell,
- a megoldáshoz kapcsolódó előnyök kiterjesztése.

A társadalmi innováció folyamatorientált megközelítésében a törekvések kiindulópontja a társadalom azon szereplője, aki a társadalmi igények azonosítását követően új megoldásokat, a közösség életminőségét növelő változtatásokat fogalmaz meg (CRISES, 2012).
Pue és szerzőtársai (2016) definíciója szerint a társadalmi innováció folyamata társadalmilag kreatív stratégiát fogalmaz meg, ami újraépíti a társadalmi kapcsolatokat a problémák, kihívások kezelése érdekében.

III. 3. 2. A társadalmi innovációs folyamat kulcstényezői

A társadalmi innovációs folyamat kulcstényezői azon kritikus tényezők, amelyek a társadalmi problémákra nyújtott megoldások ösztönzői, a társadalmi kezdeményezések sikerességének garanciái. Azonosításuk egyaránt fontos a folyamat eredményes megvalósulása és a lehetséges korlátok, gátló tényezők meghatározása érdekében.
A szakirodalmi áttekintés alapján kijelenthető, hogy a folyamat kulcstényezői változatosak (Christensen et al., 2006; Kania-Kramer, 2011; Pfitzer et al., 2013; Morrar et al, 2017; Neumeier, 2017; Carvache-Franco, 2018).

DOI: 10.14750/ME.2021.022

7. táblázat: A társadalmi innovációs folyamat kulcstényezői

Kulcstényező	Leírás	Szerző
társadalmi hatás	A társadalmi innovációs folyamat hatást gyakorol a társadalomra.	Rodríguez Herrera-Alvarado 2008), Buckland-Murillo (2013), Neumeier (2017)
fenntarthatóság	A társadalmi innovációs kezdeményezés fenntartható az idő múlásával.	Rodríguez Herrera-Alvarado 2008), Buckland-Murillo (2013)
innováció	Új és újszerű megoldási módok.	Rodríguez Herrera-Alvarado 2008), Buckland-Murillo (2013)
együttműködés	Különböző társadalmi szereplők együttműködése, asszociativitás.	Rodríguez Herrera-Alvarado 2008), Buckland-Murillo (2013), Kolk-Lenfant (2015), Neumeier (2017)
skálázhatóság	A kezdeményezés kiterjeszthető.	Rodríguez Herrera-Alvarado 2008), Buckland-Murillo (2013), Kolk-Lenfant (2015)
replikálódó képesség	A kezdeményezés adaptálható más szervezetek által.	Rodríguez Herrera-Alvarado 2008), Buckland-Murillo (2013)
társadalmi tanulás	A társadalmi innovációs folyamat résztvevői közötti tudásmegosztás.	Engel (1997)

Forrás: Carvache-Franco et al., 2018

A vizsgálatba bevont források alapján az alábbi kulcstényezők azonosítása valósult meg:
Engel (1997) szerint a társadalmi innovációs folyamat kulcstényezője azon társadalmi tanulási folyamat, amely a törekvések résztvevőinek tudásmegosztásán alapul.
Rodríguez Herrera és Alvarado (2008) az alábbi fontos kritériumokat határozta meg a társadalmi innováció folyamatában:

- asszociativitás (a csoportok szervezésének és mobilizálásának képesége),
- integrálás (tudás, tapasztalatok összesítése),
- fenntarthatóság (a kreatív megoldások átadhatósága és replikációja),
- innováció (konkrét átalakulási folyamat, válasz az adott problémákra).

Véleményük szerint a társadalmi innovációs folyamat endogén sikertényezői a probléma precíz azonosítása, a változási folyamat lépéseinek pontos kidolgozása és az együttműködő vezetési stílus, míg exogén tényező a hálózatok fejlesztése (erőforrások mozgósítása, pl. tudás, szakértelem) és a politikai döntéshozókkal való kapcsolat támogatása.
Buckland és Murillo (2013) öt hangsúlyos tényezőt – a társadalmi innováció öt pillérét – határozza meg, az alábbiak szerint:

- társadalmi hatás (társadalmi átalakulás és problémamegoldás),
- gazdasági fenntarthatóság (pénzügyi modell és a fenntarthatóság garanciái),
- innovációtípus (inkrementális vagy radikális),
- együttműködés típusa (különböző szereplők közti kollaboráció),
- skálázhatóság és replikálódó képesség (kiterjesztés és adaptálhatóság lehetősége).

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Howaldt és szerzőtársai (2014) szintén öt kulcstényezőt említenek a társadalmi innovációs folyamatban, amelyek:

- a társadalmi innováció megértése (kapcsolódása a műszaki és gazdasági innovációkhoz),
- társadalmi célok (a szisztematikus változás elérése),
- a folyamat szereplői (lakosság, hálózatok, kormányzat),
- dinamikusság (dinamikus fejlődés),
- erőforrások, kapacitás, korlátok (humán és pénzügyi erőforrások, szabályozások).

Neumeier (2017) a társadalmi innovációs folyamat sikerének alábbi kulcstényezőit határozza meg:

- a folyamat relatív előnye (kompatibilitás, komplexitás, tapasztalatok),
- a társadalmi innovációs szereplők (hálózatok) mozgástere,
- a folyamatot befolyásoló tényezők (elkötelezettség, képességek, kompetenciák, meggyőződés).

Carvache-Franco és szerzőtársai (2018) szisztematikus vizsgálata a társadalmi innovációs projektek kritikus tényezőit vizsgálta. A kvalitatív vizsgálat során áttekintették a szakirodalomban megjelenő kulcstényezőket a társadalmi innovációs folyamat vonatkozásában. A szisztematikus vizsgálat alapján meghatározhatók azon tényezők, amelyek a társadalmi innovációs törekvések legfontosabb elemei, valamint azonosíthatók a társadalmi kezdeményezések korlátai. Carvache-Franco és szerzőtársai (2018) szisztematikus vizsgálata alapján a leghangsúlyosabb kulcstényezők a társadalmi innovációs folyamatok során: társadalmi hatás, gazdasági fenntarthatóság, az innováció típusa, sokrétű együttműködés, skálázhatóság és replikálódó képesség.

III. 3. 3. A társadalmi innovációs folyamat modelljei

Minden társadalmi innovációs folyamatban különböző szereplők vesznek részt, különböző kihívások kezelésére fókuszálva, eltérő megoldási javaslatokkal. A mikro szintű társadalmi innovációs kezdeményezés megvalósítása előre nem látható folyamat, amely során az állampolgárok, helyi lakosok egy-egy csoportja az új megoldások szimulációs vizsgálatát végzik. A társadalmi innováció dinamikus folyamat, amely a kreatív, proaktív tevékenységeken alapul, és komplex eredményekkel zárul.
A szakirodalom strukturált vizsgálatát követően kijelenthető, hogy a mikro szintű társadalmi innovációs folyamat modelljei sokrétűek és komplexek. A modellek bemutatását és vizsgálatát követően, valamint a társadalmi innovációs folyamat kulcstényezőinek ismeretében, meghatározom a társadalmi innováció folyamatát, amely folyamat segítségével vizsgálom a Nyírbátori járás társadalmi innovációs törekvéseit. A társadalmi innováció adaptív folyamatmodelljének meghatározása során arra törekedtem, hogy a szakirodalom által megfogalmazott kulcstényezőket integráljam a modellbe, ugyanakkor az induktív logikán alapuló interjúk segítségével azon tényezők is megjelenjenek, amelyek hangsúlyos elemei a folyamatnak a gyakorlatban. Az interjúk eredményei szintén a folyamatmodell részévé váltak, így lehetővé vált az elmélet és a gyakorlat összekapcsolása. A társadalmi innováció adaptív folyamatmodelljét az V. 5. 2. alfejezet ismerteti.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

8. táblázat: A társadalmi innovációs folyamat modelljei

MODELL	SZERZŐ	FOLYAMAT				
		1. szakasz	**2. szakasz**	**3. szakasz**	**4. szakasz**	**5. szakasz**
Alapmodell (3 lépcsős)	Mulgan, G. (2006), Kunze, C. – Becker, S. (2015), Seyfang, G. - Longhurst, N. (2016), Hatzl, S. et al. (2016)	ötletgenerálás	innováció	fenntarthatóság, diffúzió		
Bővített modell (4 lépcsős)	Barroso, J. M. (2011), Reeder, N. et al. (2012) EC (2013), Bund, E. et al. (2013), Dainiené-Dagiliené (2016)	javaslatok (ötletelés)	prototípus (helyzet- és kockázat-elemzés)	fenntarthatóság	teljesítmény-értékelés	
Komplex modell (4 vagy 5 lépcsős)	Tardif, C. – Harrison, D. (2005), Mulgan, G. (2010), Neumeier, S. (2012), Nemes, G. – Varga, Á. (2015), Baltazar Herrera, M. E. (2015), Edwards-Schachter, M. – Wallace, M. L. (2017), Döringer, S. (2017)	ötletgenerálás	prototípus (pilot-program)	diffúzió, teljesítményértékelés	adaptáció (társadalmi tanulás)	
		helyzetértékelés	ötletgenerálás	prototípus	teljesítmény-értékelés	intézményesülés (társadalmi tanulás)

Forrás: saját szerkesztés (szakirodalmi áttekintés alapján)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

III. 3. 3. 1. A társadalmi innovációs folyamat alapmodellje

A társadalmi innováció alapmodellje a társadalmi törekvés folyamatát három lépésben határozza meg (Mulgan, 2006, Kunze-Becker,, 2015, Seyfang-Longhurst, 2016, Hatzl et al., 2016).
A lineáris folyamat első lépése során – az ötletelés szakaszában – a különböző ötletek felsorakoztatása történik. Az innovációba bevont szereplők a probléma pontos megértése után vázolják a lehetséges megoldásokat, majd megkezdődik az együttműködés, hálózatosodás. A folyamat következő lépése maga az innovációs folyamat, amely során a fennálló rezsimmel versenyez az új ötlet. A folyamat ezen szakaszán alapvetően szükséges a politikai döntéshozók támogatása. A harmadik lépés a fenntarthatóság és a diffúzió kérdését tárgyalja. Ez egyrészt anyagi fenntarthatóságot jelent, másrészt megköveteli az új szervezeti együttműködéseket.

III. 3. 3. 2. A társadalmi innovációs folyamat bővített modellje

A társadalmi innovációs folyamat alapmodelljéhez képest a bővített modell a folyamatot négy lépésre bontja, és visszacsatolási lehetőségeket határoz meg (Barroso, 2011, Reeder et al., 2012, EC, 2013, Bund et al., 2013, Dainiené-Dagiliené, 2016).
Bund és szerzőtársai szerint (2013) a társadalmi innovációs folyamat kiindulópontja a javaslatok megfogalmazása. Ez jelenthet új ötletet, koncepciót, folyamatot vagy technológiát, ami még nem terjedt el. A javaslatok egy része szándékolt, ugyanakkor más kezdeményezések véletlenszerű módon fogalmazódnak meg. A kezdeményezések megfogalmazásának szükséges feltétele, hogy a kezdeményezés társadalmi igényekhez kapcsolódjon, egy társadalmi kérdésre válaszoljon. A megoldási javaslat vezet el a prototípusig. Az ötletek szűrése során megvizsgáljuk, melyik valósítható meg, milyen akadályok merülhetnek fel a megvalósítás során. A helyzetelemzés, valamint a kockázatelemzés szerves része a folyamatnak. Az ötletek megvalósíthatósága a társadalom legitimációjának függvénye. A fenntartható működés során az erőforrások allokációja történik, és a mozgósítás során az ötletek megvalósítását támogató erőforrások biztosítása a cél. A társadalmi innovációs törekvés megvalósítása mérhetővé válik (output, eredmény és hatás), amely segíti a folyamat értékelését is. Meghatározható, hogy az ötlet a tervezett módon került-e megvalósításra, hogyan járul hozzá a társadalmi változásokhoz, adaptálható-e mások számára, generál-e további kezdeményezéseket. Ezen kérdések megválaszolása vezet el azon új javaslatokhoz, amelyek további társadalmi innovációs kezdeményezéseket eredményeznek.

III. 3. 3. 3. A társadalmi innovációs folyamat komplex modelljei – társadalmi innováció és társadalmi tanulás folyamata

A társadalmi innovációs folyamat komplex modelljei négy vagy öt szakaszra bonthatók. Összetettségüket jelzi, hogy a folyamat elemei és eredményei között megjelenik a társadalmi tanulás folyamata is (Tardif-Harrison, 2005, Mulgan, 2010, Neumeier, 2012, Nemes-Varga, 2015, Baltazar Herrera, 2015, Edwards-Schachter – Wallace, 2017, Döringer 2017).

III. 3. 3. 3. 1. A társadalmi tanulás folyamata

Az innovációhoz szorosan kapcsolódik a tudásteremtés és a tanulás (Reed et al., 2010, Kozma et al., 2011, Nemes-Varga, 2015, Strasser et al., 2019).
A társadalmi tanulás elmélete a szocializáció szerepét hangsúlyozza a személyiség alakulásában (Bandura, 1977, Kozma, 1999, Tóth, 2005), ugyanakkor tágabb értelmezésben az egyén szocializációja a közösség átalakulásával köthető össze (Kozma et al., 2011). Hangsúlyos

DOI: 10.14750/ME.2021.022

tényezője a tanulási folyamatnak a külső környezettől és a közösség más tagjaitól való tanulás képessége (Pietrasinski, 1976). Az innováció változási folyamat, input tényezője a tudás (Csedő, 2006), amely menedzselése, valamint a tanulás támogatása révén újszerű eredmények, megoldások jelennek meg a közösségben. A tanulás „az innovációs folyamatot felgyorsító kulcsfontosságú tényező" (Vilmányi, 2004, 186. o.). A társadalmi tanulás folyamata során változás következik be a probléma meghatározásában és kezelésében. Ez a változás társadalmi szintű folyamat, amely az adott közösség társadalmi interakcióin keresztül valósul meg (Wenger, 1998, Reed et al., 2010). A társadalmi tanulás célja a nem ismert tudás megszerzése, új kompetenciák elsajátítása, eredménye pedig a közösségben megfigyelhető változás. A társadalmi innováció előfeltétele, ugyanakkor eredménye is a társadalmi tanulás, amely a közösség képességeit fejleszti. A társadalmi tanulás – más megközelítésben – közös tapasztalatszerzés, amikor a helyi társadalom közösen meghatározza problémáit, és megtanul együttműködni egymással a megoldási folyamatok során (Kozma et al., 2011). A kutatás keretei között azon megközelítésre fókuszálok, amely a társadalmi interakciók mint eredmény és a módszer helyett elsősorban a társadalmi tanulás folyamatának helyszínét és a társadalmi szintjét, valamint a változási folymatot vizsgálja. Elfogadva Nemes-Varga (2015, 437. o.) definícióját, a társadalmi tanulást olyan folyamatként azonosítom, amely keretein belül „a közösség képessé válik valamilyen akcióra, tevékenységre, amire azelőtt nem volt képes."

A társadalmi tanulás esetében a tudásbővítés típusa szerint meghatározható kognitív/tudományos, praktikus/gyakorlati és szituatív tudás (Nemes-Varga, 2015). A kognitív tudás elméleti információkat, a praktikus tudás gyakorlat során elsajátítható képességeket, készségeket jelent, míg a szituatív tudás a társadalmi kapcsolatokkal, hálózatokkal összefüggő tudást jelöli. A társadalmi tanulás megköveteli a fenti típusok együttes fejlődését a közösség képességének fejlesztése érdekében. A társadalmi tanulás módszerei változatosak, egyaránt megfigyelhető a tudás kiaknázása, valamint az új ismeretek felderítése. Ezen folyamatok tudásazonosítás, tapasztalati tanulás, utánzás és reflexív tanulás révén támogathatók (Reed et al., 2010). A társadalmi tanulás eredményei a felfogásbeli és magatartásbeli változások, a társadalmi kapcsolatok formálódása, valamint a cselekvési minták és hajlandóság alakulása (Reed et al., 2010, Kozma et al., 2011, Strasser et al., 2019). A társadalmi tanulás eredményeképpen bekövetkezett változás további változási igényeket, lehetőségeket határoz meg, amely az adott közösség keretein kívül hatással lehet a tágabb társadalmi környezetre is. Új viselkedési minták jönnek létre, a társadalom tagjai aktívvá válnak, az újszerű együttműködések eredményeként társadalmi innováció valósul meg. A megváltozott környezet, az új szabályok és struktúrák, valamint az ezekhez kapcsolódó folyamatos alkalmazkodás ugyanakkor egyben társadalmi innovációs folyamat is, amely ebben a vonatkozásban kiindulópontja a társadalmi tanulásnak.

A fentiek alapján ábrázolható társadalmi tanulási folyamatot a 7. ábra szemlélteti. Kiinduló lépésként azonosíthatók a társadalmi tanulás folyamatának bemeneti tényezői, amelyek a fizikai környezet és a kormányztai struktúrák alapján határozhatók meg. Az input tényezők alapján elindul a transzformációs folyamat, amely a társadalmi részvételen alapul, és új strukturák létrehozását támogatja. Ezen tényezőket a gyakorlaton alapuló esetek, az ún. jó gyakorlatok kapcsolják össze. A változási folyamat eredményeiként azonosíthatók a technikai újítások, a kapcsolati jellemzők formálódása, a viselkedés- és a felfogásbeli változások. Az eredményekhez kapcsolódva a visszacsatolás során megfogalmazódnak azon új igények, szituációk, amelyek bemeneti tényezői a következő társadalmi tanulási folyamatnak. Ebben a vonatkozásban a társadalmi tanulás kiindulópontját jelenti a társadalmi innováció, ugyanakkor a társadalmi tanulás folyamatának egyben eredménye is lehet a társadalmi innovációs törekvés. A folyamat vizsgálata során hangsúlyos az akciókutatás alkalmazása (Reed et al., 2010, Kozma et al., 2011, Nemes-Varga, 2015, Carlotta von Schönfeld et al., 2019), amely módszer támogatásával jelen értekezésben bemutatott kutatás is készült.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

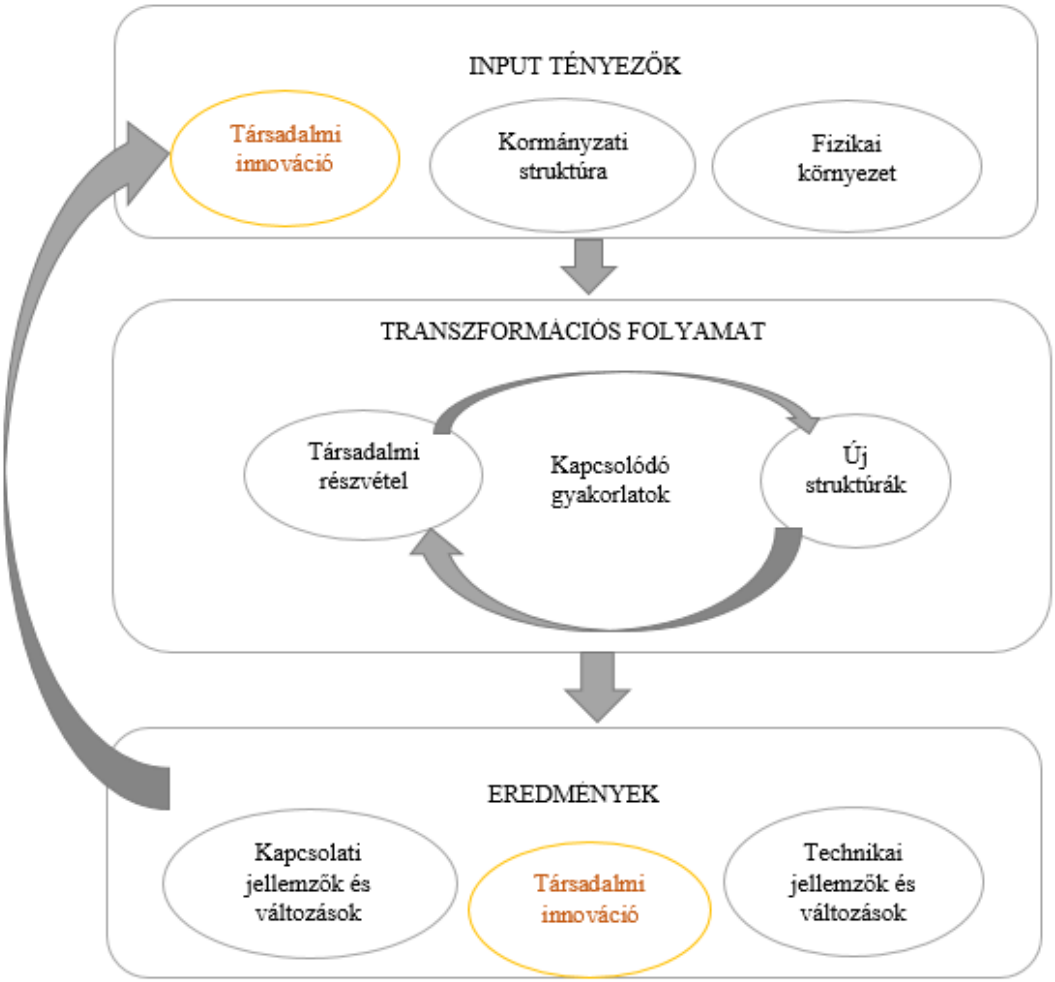

6. ábra: A társadalmi tanulás folyamata, valamint a társadalmi innovációval való kapcsolata
Forrás: saját szerkesztés (Pahl-Wostl – Hare, 2004 alapján)

III. 3. 3. 3. 2. A társadalmi tanulás folyamatának megjelenése a társadalmi innovációs modellekben

Mulgan (2006) a társadalmi tanulás szerepét hangsúlyozza a társadalmi innováció folyamatában. Az általa vázolt négy lépcsős folyamat kiindulópontja az igények megértését követő ötletelési fázis, amely a szükséglet felismerésén alapul. Ezen igények megfogalmazói lehetnek egyének vagy olyan csoportok, amelyek társadalmi mozgalomként, vallási vagy önkéntességi alapon szerveződnek. A folyamat második lépése a prototípus bevezetése, a pilot programok vizsgálata. A gyakorlati vizsgálatot a bizonytalanság nehezíti. A harmadik fázisban történik az előzetes vizsgálatok kiértékelése, a fejlesztés skálázása, valamint a diffúzió. Végül, a negyedik lépés az adaptáció fázisa, ami egyben tanulási folyamatként azonosítható, és újabb problémák felvetéséig vezet. A társadalmi innovációs folyamat záró lépése során a tanulás és adaptáció alapján fogalmazódnak azon ötletek, amelyek a további innovációs törekvések indukáló tényezői. A tanulás szerepe hangsúlyos az újszerű együttműködési modellek megvalósítása során, az innovációs folyamat a tanulási görbe segítségével jeleníthető meg, amely során visszacsatolási hurkok azonosíthatók. A modell előrevetíti a társadalmi innovációs folyamat sikerességének feltételeit is. A sikeresség tényezői között szerepel a részvételen alapuló törekvések megvalósításának magas aránya, a szükséges ismeretek magas szintű elsajátítása, amelyek dinamikus tanulást eredményeznek.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Más szerzők megközelítése szerint is a társadalmi innovációs folyamat alapvető lépése a társadalmi tanulás folyamata. A társadalmi törekvés komplex társadalmi-kulturális tanulási folyamatként értelmezhető, amely különböző társadalmi szereplők együttműködésén és tudásmegosztásán alapul (Mulgan, 2006; Edwards-Schachter – Wallace, 2017).
Edwards-Schachter és Wallace (2017) a társadalmi innovációs folyamat, valamint szereplőinek sokszínűségét a tanulási folyamatban résztvevő közösség működésével magyarázzák. Véleményük szerint a társadalmi innováció tanulás alapú folyamat, amely hangsúlyt fektek a társadalmi interakciókra, a társadalmi jó gyakorlatokra. A folyamat magában foglalja a gyakorlatok intézményesítését, valamitn a szereplők tanulási képességét, amellyel a kapcsolatok, szabályok megváltoztatása is elérhető. A tanulás végigkíséri az innovációs folyamatot, része a célkitűzések meghatározási fázisának, a résztvevők bevonásásnak, az innováció területi, erőforrás alapú, szervezeti beágyazottsági vizsgálatának, valamint az eredmények azonosításának. A társadalmi innovációs folyamat során interaktív tanulás valósul meg, amely egyfajta interakciós térként jön létre az innovciós folyamat szereplőinek társadalmi és kulturális sémái alapján.
Tardif és Harrison (2005) a társadalmi tanulást mint a társadalmi innovációs folyamat eredményét hangsúlyozza, amelyek kulcseleme a közösség tagjai közti együttműködés és a különböző jó gyakorlatok átadása, megosztása. Modelljük a társadalmi innováció öt dimenzióját határozza meg az alábbi csoportosítás alapján: transzformáció, innováció, innovátor, résztvevők és folyamat. A szerzők véleménye szerint az innováció létrejöttének és megvalósításának támogatása olyan tanulási folyamat, amely magában foglalja a résztvevők bevonását és az őket segítő intézményeket is, és a közösségi jólét javítását eredményezi.
Nemes-Varga (2015) megközelítése szerint a társadalmi innováció és a tanulás szorosan összekapcsolódik, az innovációnak előfeltétele a társadalmi tanulás, ugyanakkor a társadalmi törekvések eredményeként is tanulási folyamat megy végbe. Véleményük szerint a társadalmi innováció létrejöttét a különböző társadalmi interakciók (együttműködés, hálózatosodás, társadalmi tanulás) támogatják, ezáltal indukáló tényezői a társadalmi innovációs törekvések megvalósításának. Az innovációhoz azonban szorosan kapcsolódik a tudásteremtés és tanulás, amely ilyen vonatkozásban a társadalmi innováció eredményeként értelmezhető.
Baltazar Herrera (2015) bővített modelljében a társadalmi innovációs folyamat öt lépcsős. A kiindulópont a helyzetértékelés (lehetőségek feltérképezése), amely átvezet a tervezési (ötletelési) szakaszba. A prototípus (pilot programok) fejlesztési szakasza során történik meg az adott ötlet kiértékelése, alakítása, majd a rendszerezés szakaszát követően intézményesül (beágyazódik) a törekvés. A folyamat záró szakaszában – a szervezeti beágyazódást támogatandó – jelenik meg a társadalmi tanulás folyamata. A szerző hangsúlyozza, hogy a társadalmi innováció sikerét erősíti, ha intézményesül, és ezáltal új szabályok, struktúrák születnek. Ezen új keretek az innováció eredményeként, társadalmi tanulás kimenetként jönnek létre.
Neumeier (2012) és Döringer (2017) társadalmi innovációs folyamat modellje szintén öt lépcsős, a probléma megfogalmazásából indul ki, majd a közös igények meghatározását követően eljut az ún. döntési pontig. A döntési helyzet az együttműködés szervezeti kereteire vonatkozik, amelyet folyamatosan alakítanak a résztvevők, az intézményi feltételek, valamint a megoldási javaslat kiértékelése során megfogalmazott kritériumok. Végül a fejlesztés szakasza következik, amely elvezet az újszerű együttműködések beágyazódásáig. Az intézményesülés a társadalmi innováció eredményeként, egyfajta tanulási folyamatként azonosítható.
Neumeier (2012) a társadalmi innovációs folyamat sikerességének feltételei között kiemeli a társadalmi tanulás, a koordinációs és kommunkációs folyamatok, a hálózatok és az újszerű együttműködések szerepét. Véleménye szerint a társadalmi innováció intézményesülése tanulási folyamatként határozható meg, amelyet a hálózatosodás támogat.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Döringer (2017) szintén az együttműködés és a hálózatok szerepét hangsúlyozza. Véleménye szerint kölcsönös tanulási folyamat játszódik le az innovációs törekvések megvalósítása során, amely hatáára az új cselekvési minták fokozatosan alakulnak ki. A társadalmi innováció sikerének alapfeltétele az újszerű együttműködés elfogadása, amely egyben tanulási folyamat is.

III. 3. 3. 4. A társadalmi innovációs folyamat modelljeinek főbb kihívásai

Jelen kutatás keretei között a társadalmi innovációs folyamat logikai modelljének meghatározására törekszem. A fenti modellek, folyamatok figyelembevételével egyértelműen kijelenthető, hogy a társadalmi tanulás szerepe hangsúlyos a társadalmi innováció folyamatának meghatározáskor, a logikai struktúra kialakításakor.
A társadalmi innovációs folyamat modelljeinek kiindulópontja a társadalomban megjelenő igényekre való reagálás (ötletgenerálás), az innováció mint transzformációs folyamat, valamint a fenntarthatóság és diffúzió. A bővített modellek esetében megjelenik a visszacsatolás (teljesítményértékelés), ami kiegészül a helyzet- és kockázatelemzés folyamataival. A komplex modellek a folyamat elemzése során kiemelt figyelmet fordítanak a társadalmi tanulásra, amely egyaránt lehet kiindulópontja és eredménye is a társadalmi innovációnak.
A komplex modellek esetében igen eltérő módon határozzák meg az egyes szerzők a társadalmi innováció és a társadalmi tanulás közti kapcsolatot. A vizsgálat során hét olyan folyamatmodellt azonosítottam, amely a társadalmi tanulás folyamatát bevonva határozza meg a társadalmi innováció logikai struktúráját. A modellek jelentős részében a társadalmi tanulás a folyamat utolsó lépéseként jelenik meg, a folyamat egyfajta eredményeként azonosítható. Ezen megközelítés értelmében a társadalmi innováció társadalmi tanulást eredményez, amely az új struktúrák, együttműködések megvalósítását is támogatja. Véleményem szerint azonban a társadalmi tanulás folyamatának jelenléte nem korlátozódhat csupán az innovációs folyamat utolsó szakaszára. Ahogy Edwards-Schachter és Wallace (2017) is hangsúlyozza, a társadalmi tanulás végigkíséri a társadalmi innováció folyamatát, maga a társadalmi innováció tanulás alapú folyamat. Egyetértve a szerzőkkel, külön hangsúlyos elemnek tartom az interaktív tanulás megvalósítását, amely új cselekvési minták létrejöttét eredményezi. Ugyanakkor a társadalmi tanulás és a társadalmi innováció közti kapcsolat szorossága a törekvések egyes szakaszaiban eltérő intenzitású. Ez kihívásként jelentkezik az egyes folyamatmodellek vizsgálata során, amikor a társadalmi tanulás vagy input, vagy output tényezőként azonosítható.
A vizsgált modellek vonatkozásában esetenként összekapcsolódik a sikeres társadalmi innovációs törekvés és a társadalmi tanulás. A sikeresség feltételeként jelenik meg a tanulás Mulgan (2006) és Döringer (2017) megközelítésében, valamint Nemes-Varga (2015) tanulmányában. Egyetértve Nemes-Varga megközelítésével a társadalmi tanulást a társadalmi innováció előfeltételeként, valamint eredményeként azonosítom. Véleményem szerint a társadalmi tanulás folyamatosan része az innovációnak, egyrészt a jó gyakorlatok, megvizsgált esetek alapján megvalósult adaptáció eredményeként jelentkezik, és viselkedés-, valamint felfogásbeli változáshoz vezet, másrészt az újszerű együttműködések, az új struktúrák révén olyan szükségletek, igények megjelenését ösztönzi, amelyek további társadalmi törekvéseket generálnak. A kutatás keretei között arra vállalkozom, hogy a szakirodalmi kulcselemek intergrálása mellett meghatározzam a társadalmi innováció folyamatának logikai struktúráját, valamint azonosítsam a társadalmi tanulás és társadalmi innováció közti kapcsolatot. A vizsgált modellek elemzése alapján hangsúlyozandó, hogy a társadalmi tanulás egyszerre kiindulópontja a társadalmi törekvések megfogalmazásának (a változás előfeltétele a tanulás,

DOI: 10.14750/ME.2021.022

folyamatos fejlesztés) és eredménye is, mivel a törekvés által a közösség tagjai új ismereteket, kompetenciákat sajátítanak el. A folyamatmodell kialakításakor a fenti megállapítások figyelembevétele mellett határozom meg a logikai struktúrát.

III. 4. A társadalmi innovációs folyamat szintjei és mérési keretfeltételei

III. 4. 1. A társadalmi innováció szintjei

A társadalmi innováció többdimenziós fogalom (Moulaert et al., 2005, Sundbo et al. 2012, Neumeier, 2012, Rüede-Lurtz, 2012, Dainiené-Dagiliené, 2016). Az egyes definíciók alapján meghatározható a folyamat szervezeti szintje, amely az egyes szervezeteken belüli dinamikus kapcsolatok hatását vizsgálja a társadalmi viselkedésváltozásra vonatkozóan. A társadalmi változás kiterjed az egyes térségekre, országokra is (Moulaert et al., 2005). A területi megközelítés alapján helyi és regionális szint értelmezhető (Mumford, 2002), amely szinteken vizsgálható a társadalmi innovációs folyamat. A helyi szintű társadalmi innováció intézményileg és területileg beágyazott, megújulást hoz a közösség kapcsolataiban, és javítja az életminőséget (Moulaert-Nussbaumer, 2005).
Tardif és Harrison (2005), valamint Murray és szerzőtársai (2010) a társadalmi innovációs folyamat mikro- és makro szintjét vizsgálják.
Pol és Ville (2009) különbséget tesz az életminőség mikro- és makroszintje között. Az életminőség növelésének – mint a társadalmi innováció fő célkitűzésének – mikro szintje egyéni feltételek által determinált, míg makroszintű vizsgálatához egy adott közösség feltételeinek elemzése szükséges.
Hochgerner (2011) – egyetértve a BEPA jelentéssel (2010) – a társadalmi innováció három szintjét különbözteti meg: az egyének kis csoportja által kezdeményezett törekvés mikro szintű, ami szervezeti változásokat eredményez. Mezo szinten megfigyelhető a különböző társadalmi intézmények struktúrájának átalakulása, az egyes oktatási és tanulási formák változása, míg makro szintű változás a társadalmi rendszerek átalakulása országos szinten.
Bulut és szerzőtársai (2013) a társadalmi innováció mikro szintű céljait a társadalmi igények kielégítésével, az életszínvonal növelésével, az egyéni vagy csoportos képességek fejlesztésével azonosítják, amelyek a szervezetek és vállalatok tevékenységét is meghatározzák. Véleményük szerint a makroszintű célkitűzések a társadalom általános változtatásával vannak összhangban, hangsúlyozva az egyenlőtlenség eliminálására törekvő újítások és a fenntartható fejlődést eredményező kezdeményezések fontosságát.
Az Európai Unió meghatározása alapján (EC, 2005) az innováció fogalma – a képviselt újdonság foka szerint – három szinten értelmezhető:

- szervezeti/vállalati szinten,
- regionális vagy nemzetgazdasági szinten,
- illetve nemzetközi szinten megvalósult újítás.

A társadalmi innováció szintjeinek meghatározását segíti az Európai Bizottság vizsgálata (EC, 2013), amely igazolja, hogy a társadalmi innovációs törekvések fókuszában a közösség igényeinek kielégítése, problémáinak megoldása áll, ugyanakkor téves elképzelés kizárólag alulról szerveződő, állampolgári bevonáson alapuló folyamatként értelmezni. A társadalmi újítások, amelyek a társadalom új megközelítésű együttműködéseiben, strukturális átalakításában is tetten érhetők, gyakran felülről, a makroszintű intézkedések hatására jönnek létre (Nemes – Varga, 2015). Ez a megállapítás előre vetíti azon csoportosítást is, amely a társadalmi innovációk mikro- mezo- és makroszintjét különbözteti meg (Nicholls et al., 2015, Bund et al., 2013, Cajaiba-Santana, 2014, Dawson-Daniel, 2010, Dainiené-Dagiliené, 2016,

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Basque Innovation Agency, 2013, Grimm et al., 2013, Ionescu, 2015, Turker-Vural, 2017, Moulaert et al., 2005).
A társadalmi innováció – a műszaki, gazdasági innovációkhoz hasonlóan – egyaránt értelmezhető és mérhető mikro-, mezo- és makroszinten, illetve kulcsszerepe van a területi versenyképességben. A társadalmi innováció a közösség jólétét és jóllétét növelő folyamatai során újszerű megoldásokat fogalmaz meg azon kihívásokra, amelyek szoros kapcsolatban állnak a regionális aránytalanságokkal. A technikai innovációk mellett, a társadalmi problémák megoldása társadalmi eszközökkel, új szervezetek létrejöttével valósítható meg.
A társadalmi innovációs folyamat, amely folyamat egyik fő célja a jóllét növelése, minden szinten jelen van. Egyes esetekben a globálisan megjelenő problémák megoldása helyi szintű kezdeményezések révén, kis lépésekben történik, míg a helyi kezdeményezések bizonyos esetekben regionális, országos szintű kezdeményezésekké válnak. A fenti megközelítések alapján, és egyetértve Kocziszky et al., 2017 megállapításaival, a társadalmi innováció szintjei:

- mikro (szervezeti) szint,
- mezo (regionális) szint,
- makro (nemzeti) szint,
- globális szint.

Az egyes szintek egymásól nem függetlenek, egymásra épültségük lehetővé teszi – bizonyos korlátok figyelembevétele mellett – a mérési keretfeltételek meghatározását az egyes szinteken. A társadalmi innováció szintjei szorosan kapcsolódnak egymáshoz. Mikroszinten az egyén és a köztük lévő interakciók kerülnek a vizsgálat fókuszába, amely elvezet a mezo szintű kapcsolatok elemzéséig (adott térség esetében). Makroszinten a szervezeti összefüggések és a kapcsolathálózatok vizsgálata történik, amely a mezo és mikro szintű eredményeken alapul (J. van Wijk et al, 2018). Az egymásra épültség kölcsönös, így az elemzés során az alábbi megközelítések szerint folytatható le a vizsgálat (Gerő, 2010):

- makro szintű keretfeltételek vizsgálata, amelyek meghatározzák az egyéni és közösségi viselkedési mintákat,
- mikro szintű törekvések vizsgálata, amelyekből létrejönnek a makro szintű kezdeményezések,
- mikro- és makro szintű törekvések interakcióinak vizsgálata, amely az egyes szintek közti kölcsönhatásokat is figyelembe veszi.

Véleményem szerint a kizárólag mikro-vagy makro szintű elemzések helyett az egyes szintek közti kölcsönhatások, interackiók elemzése szükséges, valamint indokolt egy közbülső szint (mezo szint) bevezetése is. A társadalmi innovációs folyamatok egyes szintjei közti kapcsolat Coleman (1990) modelljével ábrázolható. A modell kiindulópontját a makro szintű társadalmi keretfeltételek jelentik, amelyek meghatározzák a mikro szintű feltételeket. Ezt követően a részvételen alapuló folyamat mikro szintű eredményei jelennek meg, amelyek elvezetnek a makro szintű eredményekig. A szerző ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a makro szintű input feltételek közvetlen módon is eredményezhetik a makro szintű kimeneteket. A modell megfeleltethető a különböző szintű társadalmi innovációs folyamatok megvalósulásának, azon kikötéssel, miszerint ezen folyamat visszacsatolásokkal egészíthető ki, valamint megköveteli a közbülső mezo szint megjelenítését is. Ugyanakkor hangsúlyozandó, hogy a mikro szintű kezdeményezések – és az ehhez szorosan kapcsolódóan a keretfeltételek – is képesek mezo- vagy makro szintű változást eredményezni közvetett vagy közvetlen módon. A társadalmi innovációs folyamat különböző szintjei közti interakciók elemzése szintén hangsúlyos eleme a vizsgálatnak, amellyel az egyes szinteken megfigyelhető összefüggések, valamint a kapcsolatok rendszerének azonosítása, további vizsgálata is lehetővé válik.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

III. 4. 2. A többszintű társadalmi innováció mérési kihívásai

A XXI. század társadalmi és gazdasági kihívásai túlmutatnak a korábbi innováció-kutatások kérdésein, és a különböző innováció típusok újszerű, átgondolt elemzését követelik meg. Napjaink hangsúlyos innovációs kutatásai a társadalmi kérdésekhez kapcsolódó újítások vizsgálatát is megkövetelik. A technikai innovációk mellett legalább ugyanolyan mértékben hangsúlyosak a társadalmi jól(l)étet biztosító törekvések is (Hochgerner, 1999). A társadalmi innovációs folyamat mérési struktúrájának meghatározása alapvetően fontos, mert:

- a gazdasági és technológiai innovációk mellett a társadalmi innovációk szerepe egyre növekvő fontosságú a kutatásban, politikai döntéshozatalban és a közösségek életében,
- a mérés segíti a gazdasági és társadalmi innovációk közti kölcsönhatások további vizsgálatát,
- a társadalmi innovációkhoz sajátos folyamata megköveteli a tudományosan megalapozott és empirikusan igazolható mutatók kidolgozását.

Bacon és szerzőtársai (2008) három meghatározó tényezőt azonosítottak, amelyek magyarázzák a társadalmi innovációs folyamat dinamikáját:

- a változásra való hajlandóság (fenyegetettségtől való félelem vagy újítási lehetőség alapján),
- a rendelkezésre álló (belső) erőforrások hatékony aktiválása a változás érdekében,
- az elérhető (külső) erőforrások eredményes elérése a transzformációs folyamat megvalósítására.

Az erőforrások (emberek, pénz, képességek és hálózatok) ebben az értelmezésben azon erőforrásokat képviselik, amelyek pozitív visszacsatolást jelentenek a megújulásra készülő közösség részéről.
Az innováció mérési módszertanára vonatkozó kérdések és iránymutatások (OECD, 1963, EC, 2005, Schmitz et al., 2013, Bund et al., 2015, Veresné Somosi-Varga, 2018) alapján a mérési módszertan meghatározása igen eltérő módon alakult a természettudományi, műszaki innovációk és a társadalmi innovációk terén. A technikai innovációk mérésére vonatkozóan számos módszertani ajánlás született (pl. Community Innovation Survey – az EU tagállamaiban kétévente elvégzett innováció-felmérés), a társadalmi innováció mérési keretfeltételei azonban egyelőre nem egyértelműek. A kutatás során alapvető célkitűzés egy olyan mérési struktúra meghatározása, amely képes a társadalmi innovációs folyamat mikro- és mezo szintű mérését biztosítani, és az egyes tevékenységi szintek közti kapcsolatot elemezni. A mérési keretfeltételekkel szemben elvárás, hogy a mérési eredmények elemzése segítségével a társadalmi innovációs törekvések generálását, valamint a leghátrányosabb térségek számára adaptálható jó gyakorlatok „átültetését” is lehetővé tegyék.
A társadalmi innováció mérési struktúrájának meghatározása komplex feladat, amely megköveteli a technikai innovációk mérését szolgáló módszertanok kínálta lehetőségek és korlátok vizsgálatát. A társadalmi innováció mérése során – a technikai innovációknál azonosított rendszerszerűségnek megfelelően – kiindulópont az indikátorok meghatározása, és input-, output-, illetve hatásmutatóként való azonosításuk. Az input-, output- és hatásmutatók meghatározása az alábbi tényezők figyelembevételével történik (Babbie, 2008):

- egyértelműség,
- hozzáférhetőség,
- megbízhatóság,
- érvényesség,
- relevancia,
- időszerűség.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A mérhetőség kérdésének vizsgálatakor külön hangsúlyos tényező az egyes tevékenységi szintek azonosítása és a köztük lévő kapcsolat meghatározása.

III. 4. 2. 1. A többszintű társadalmi innovációs mérési módszerek hierarchiája

A társadalmi innováció mérési módszertana kezdetben a gazdasági mutatókra épült (gazdasági, munkaerő-piaci és társadalmi, politikai intézkedések vizsgálata), ugyanakkor a fogalom egyes aspektusai alapján a folyamat alapvető célja a jól(l)ét biztosítása, növelése, ami megköveteli a mérési struktúra átgondolását (Hochgerner, 2011).
A társadalmi innováció folyamata ötvözi a makroszintű intézkedéseket és az önkéntes részvételen alapuló szervezeti szintű kezdeményezéseket. A törekvések folyamatát, eredményét és hatását mérő modell meghatározása megköveteli a felülről vezérelt (gyakran elméleti) és az alulról szerveződő (civilek bevonásán alapuló gyakorlati) stratégiák együttes vizsgálatát. A szakirodalmi áttekintés alapján kijelenthető, hogy a mérés során hangsúlyos szerepet kap az innovációs folyamatok rendszerszerűsége (Dawson-Daniel, 2010, Carvache-Franco, 2018, Neumeier, 2017, Döringer, 2017, Mulgan, 2010, Katonáné Kovács et al., 2016, Cajaiba-Santana, 2014, Kocziszky et al., 2015, Szendi, 2018), ugyanakkor nincs egységesen elfogadott mérési módszertan a szakirodalomban (Krlev et al., 2014, Kocziszky et al., 2015, Balaton-Varga, 2017, Szendi, 2018).
A különböző nemzetközi szervezetek, a nemzeti kormányok és nonprofit szervezetek, valamint a tudományos szféra képviselői egyaránt olyan programok kidolgozását és vizsgálatát végzik, amelyek a társadalmi innovációt mint a társadalmi és gazdasági problémák megoldását segítő új eszközt azonosítják. A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD), a Nemzeti Tudományos, Technológiai és Művészi Alap (NESTA), a Nemzetközi Tanulói Teljesítménymérés Programja (PISA) és a Társadalmi Innovációs Központ (CSI), valamint több hasonló szervezet próbálja azonosítani a társadalmi igényeket, és ehhez kapcsolódóan a társadalmi innováció mérési keretfeltételeit, eszközeit. Kutatási kérdésük a társadalmi innovációs folyamat mérésére fókuszál, vizsgálva más – az innovációs folyamatot értékelő – módszerek ajánlásait. A társadalmi innovációs folyamat hatásának vizsgálata során Černikovaitė és Laužikas (2011) három olyan társadalmi innovációs csoport-kategóriát azonosított, amely csoportok tagjai a társadalmi innovációs törekvések haszonélvezői, a kezdeményezések „fogyasztói”:

- társadalmilag célzott csoport (tanulók és oktatási intézmények, kutatási és fejlesztési szervezetek, idős vagy fogyatékkal élő személyek, hátrányos helyzetű csoportok, (alacsony jövedelmű) munkavállalók, önkéntesek, szociális munkások, nyugdíjasok, közigazgatási szervezetek és munkavállalóik),
- társadalmi vállalkozások, nem kormányzati szervezetek (nonprofit és civil szervezetek),
- állam és társadalom (szociálpolitika, segítségnyújtás vonatkozásában).

A társadalmi innovációs folyamat magában foglalja a gazdasági, környezeti tényezőket és a társadalmi szempontokat is. A mérési keretfeltételek meghatározásának főbb akadálya a kvalitatív és kvantitatív adatbázis hiánya, valamint az indikátorok lehatárolása (TEPSIE projekt, 2012-14, Basque Innovation Agency, 2013, Castro Spila et al., 2016, Balaton-Varga, 2017, Szendi, 2018), ami magában hordozza egy olyan indikátorrendszer meghatározásának a kihívását, amely képes a többszintű társadalmi innovációs folyamat mérésére.
A mérési keretfeltételek meghatározásának lépései:

- strukturált szakirodalmi szűrés,
- a társadalmi innováció mérési kulcstényezőinek (indikátorainak) meghatározása,
- a nemzetközi pilot kutatások és projektek elemzése, összevetése,
- a folyamat lépései közti logikai kapcsolat azonosítása.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Szakirodalmi áttekintés alapján kijelenthető, hogy a mikro-, mezo- és makro szintű társadalmi innovációs törekvések komplex módon vizsgálhatók, mérésük során kiemelt szerepe van a mérési módszerek egymásra épülésének.

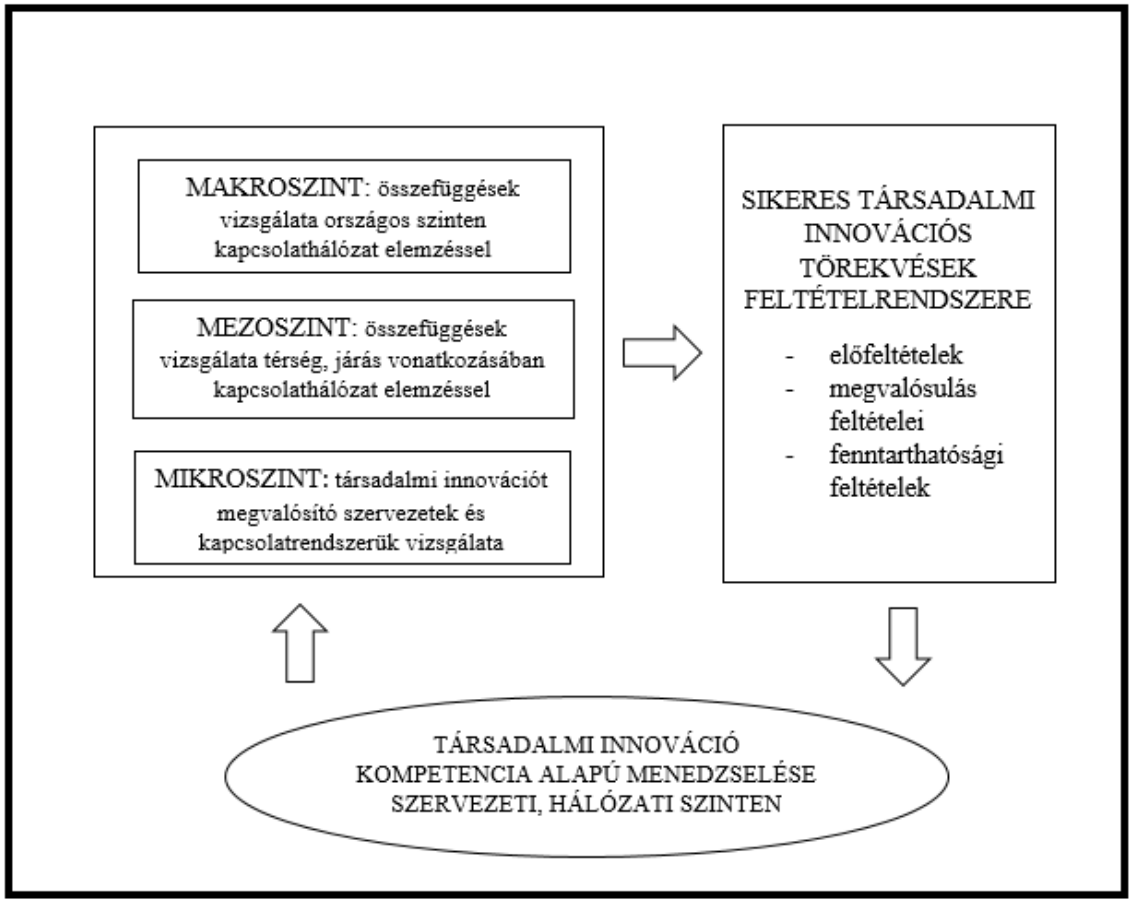

7. ábra: Többszintű társadalmi innovációs folyamat vizsgálata
Forrás: Veresné Somosi-Varga, 2018

Mikro szinten a társadalmi innovációs törekvéseket megvalósító szervezetek és kapcsolatrendszerük vizsgálata alapvető fontosságú. A lokális szintű mérések száma csekély, noha ezen kezdeményezések empirikus vizsgálata alapvetően fontos a helyi döntéshozók társadalmi innovativitásának növelése, a helyi szintű kezdeményezések generálása érdekében.
Mezo szinten a térség – az értekezés tárgyát tekintve a járás – társadalmi innovációs kezdeményezési vizsgálhatók kapcsolathálózat elemzéssel. A regionális szintű mérési módszerrel szemben elvárás, hogy a kvantitatív elemzésen túl kiemelt figyelmet fordítson a társadalmi innovációs folyamat érintettjei közti együttműködésekre, kvalitatív vizsgálatára.
A makro szintű társadalmi innovációs törekvések vizsgálata esetében az országos összefüggések elemzése alapvető fontosságú. Országos szintű mérési módszertan alkalmazása szükséges, amely – illeszkedve az adott ország esetében elérhető adatokhoz – alkalmas összehasonlító elemzések elvégzésére.
A társadalmi innovációs folyamat többszintű vizsgálata lehetővé teszi a folyamat mérését támogató keretfeltételek meghatározását. Az előfeltételek a társadalmi innovációt indukáló tényezők, a megvalósulási feltételek az innováció rövid távú eredményeit jelentik, míg a fenntarthatósági feltételek a hosszú távú működés kulcstényezői. A társadalmi innováció folyamata megköveteli a társadalmi innováció kompetencia alapú menedzselését szervezeti és hálózati szinten.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A társadalmi innováció kompetencia alapú menedzselése során hangsúlyos a szervezeti és hálózati kompetencia fogalmának meghatározása. A szervezeti kompetencia egyéni és kollektív képességek, szaktudás és kapacitások összesége (Awuah, 2001). A hálózati kompetencia erőforrások és tevékenységek összessége, amelyek segítségével a szervezet létrehozza, fejleszti és menedzseli a hálózatot (Gemünden-Ritter, 1997). Vilmányi (2004) megközelítése szerint a hálózati kompetencia az eredményes kapcsolatmenedzsment előfeltételeként határozható meg, ugyanakkor attól szélesebb összefüggésben vizsgálandó. A magas szintű hálózati kompetecia képessé teszi a szervezetet a különböző szereplőkkel való együttműködési lehetőségek feltárására, valamint a legjobb alternatíva kiválasztására (Vilmányi, 2004).

A hálózati struktúrák kritikus jelentőségűek lehetnek a közösségek azon képessége szempontjából, hogy együttesen újítsák meg azokat a válaszokat, amelyek szükségesek a változások kezdeményezéséhez és támogatásához, valamint olyan társadalmi innovációk megalkotásához, amelyek képesek reagálni az összetett kihívásokra (Newman-Dale, 2005). A közösségi hálózatok létrejötte a társadalmi szerveződés egyik formája, amelyet a vertikális és horizontális kapcsolatok mintái határoznak meg. A közösségi hálózatok erős és gyenge kapcsolatokból állnak, előbbit „kötő", utóbbit „áthidaló" kapcsolatoknak hív a szakirodalom (Granovetter, 1973, Putnam, 2000, Newman-Dale, 2005). Moore és Westley (2011) kísérletet tett a társadalmi innovációs hálózatok működési jellemzőinek feltárására. Tanulmányukban arra a következtetésre jutottak, hogy a gyenge kapcsolatok nagyobb valószínűséggel vezetnek innovációhoz, mint az erős kötelékek, mivel a különböző tudásszint és képességek nagyobb valószínűséggel eredményeznek újszerű rekombinációt. Vizsgálatuk ugyanakkor azt is megállapította (utalva Uzzi, 1997, 2008 tanulmányaira), hogy a hálózati szereplők nagyobb hajlandósággal osztják meg az innováció kockázatát, ha a kapcsolatok megbízhatók, és nem a verseny önérdekei, hanem az együttműködés vezérli őket, amelyek általában inkább az erős kötelékekre jellemzőek, mintsem gyenge kapcsolatokra. Mindezen megközelítések alapján kijelenthető, hogy az innováció megjelenése inkább gyenge kapcsolatok révén támogatható, ugyanakkor az innováció elfogadása erős kötelékeket és bizalmat igényel, így a hálózati struktúrának a társadalmi innovációs folyamat során fejlődnie kell. A társadalmi innovációs folyamat szakaszai és a hálózati struktúrák közötti kapcsolat még további tanulmányozást igényel (Newman és Dale 2005, Moore-Westley, 2011).

A hálózat alapú vizsgálatok többszintű elemzésre adnak lehetőséget, amely vizsgálatok „a mikromiliők és a makrostrukturális alakzatok környezeti ismérveit is bekapcsolva" történnek (Angelusz-Tardos, 1991, 7. o.). Kiindulva a szerzők véleményéből, a társadalmi innovációs folyamat vizsgálata során – a kvalitatív és kvantitatív módszerek rugalmas alkalmazása alapján – folyamatos átjárás biztosítható mikroszinttől a makroszint felé, és visszafelé is. Ez a vizsgálat során azt jelenti, hogy a különböző szinteken megragadott összefüggések egy másik szint vonatkoztatási rendszerében is elhelyezhetők. A teljes kapcsolathálók elemzése egyrészt lehetővé teszi a hálózat felépítésének megismerését, másrészt azonosíthatók a résztvevők cselekvési mintái is (Gerő, 2011). „Minden együttműködés egy szélesebb értelemben vett hálózat része" (Vilmányi, 2008, 59. o.), amely megközelítés véleményem szerint kiterjeszthető a társadalmi innovációs folyamat mikro, mezo és makro szintű vizsgálata esetére is. Az egyes szinteken megfigyelhető társadalmi innovációs törekvések elemzése során kiemelt figyelmet kell fordítani a hálózatok működésére, valamint elemezni szükséges a hálózat hatását az egyéni viselkedésre, és fordítva.

A kutatás során a társadalmi innovációs folyamat mikro szintjét a lokális (települési) szintű társadalmi kezdeményezésekkel azonosítom, a mezo szintű folyamat esetében regionális (járási) szintű összefüggéseket és kapcsolatokat vizsgálok, míg a makro szintű elemzés esetében országos szintű kapcsolatrendszer elemzését javaslom.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A vizsgálat során elsősorban a mikro (település) szintű és mezo (járás) szintű társadalmi innovációs törekvésekre fókuszálok, de rövid kitekintést teszek a makro- (ország) szintű kezdeményezésekre is.
A fenti meghatározások figyelembevétele mellett, valamint a szakirodalmi áttekintés (Dawson-Daniel, 2010, Mulgan, 2010, Cajaiba-Santana, 2014, Krlev et al., 2014, Kocziszky et al., 2015, Castro Spila et al., 2016, Katonáné Kovács et al., 2016, Döringer, 2017, Neumeier, 2017, Carvache-Franco, 2018, Szendi, 2018) alapján levezethető, ezért a továbbiakban élek ezzel a feltételezzéssel, hogy a különböző szintű társadalmi innovációs folyamat mérési módszerei egymásra épülnek.

H1: A társadalmi innováció lokális, regionális és országos szintű mérésének nincs egységesen elfogadott módszertana a szakirodalomban, a mérés során bevont indikátorok változatosak, ugyanakkor a mérési módszerek hierarchikus rendszerben kapcsolódnak egymáshoz.

III. 4. 3. Az Európai Unió területén alkalmazott mérési modellek áttekintése

Egyre növekvő figyelmet fordít a szakirodalom a társadalmi innovációs folyamatok szerepének a perifériikus helyzetű térségek felzárkózási folyamataiban (Kocziszky et al., 2015, Szörényiné Kukorelli, 2015, Balaton-Varga, 2017, Döringer, 2017, Neumeier, 2017, Kocziszky-Szendi, 2018, Veresné et al., 2019). A hátrányos helyzetű térségek felzárkózásának támogatása kiemelt prioritásként szerepel az Európai Unió politikájában, így számos projekt, kutatási feladat kapcsolódik a mérési keretfeltételek azonosításához. A regionális egyenlőtlenségek csökkentésének kulcstényezője az innováció (Nemes Nagy, 1990, Ewers-Brenck, 1992, Kocziszky et al., 2015, Szendi, 2018, De Palo, 2018, Widuto, 2019). A társadalmi innováció a társadalmi-gazdasági mutatók alapján hátrányos, perifériikus helyzetű térségek számára új eszközként, modellként azonosítható, folyamatának vizsgálata, mérési módszertanának meghatározása különösen indokolt az Európai Unió átfogó harmonikus fejlődésének előmozdítása érdekében.
A társadalmi innovációs folyamat mérése összetett feladat. A fő kérdés arra vonatkozik, hogy mi mérhető, és mit kell mérni. Az Európai Unió iránymutatásai – illeszkedve az innovációs folyamat rendszerszerűségéhez – a különböző szintekhez kapcsolódó törekvések input, output és hatás tényezőinek vizsgálatára fókuszálnak. A mérések során a társadalmi innovációs kezdeményezések bemeneti és kimeneti tényezői mellett a társadalomra gyakorolt hatás elemzése is hangsúlyos. Az egyes vizsgált módszerek fő célja a társadalmi innovációs potenciál meghatározása országos, regionális vagy lokális szinten. A hangsúly elsősorban a társadalmi innovációs potenciál mérésén van, ami azon képességek összességét jelenti, amelyek a társadalmi innovációk létrehozását segítik (Kocziszky et al., 2015, Szendi, 2018, Kleverbeck et al., 2019, Nagy-Tóth, 2019). Elkülönül a társadalmi innováció alapfeltételeitől, amely tényezők megléte egy adott térségben, szervezetben szükséges feltétele az innovációk kialakításának és megvalósításának (Szendi, 2018, Nemes-Varga, 2015, Varga, 2017).
Jelen fejezetben – a dokumentumelemzés eredményeként – ismertetem az Európai Unió által javasolt mérési módszereket országos, regionális és lokális szinten, valamint az iránymutatások alapján azonosítom azon mérési módszert, amely segítségével méréseket végzek a Nyírbátori járás egyes településein. A dokumentumelemzés során szintenként négy módszert vizsgálaltam, amelyeket a 8. táblázat ismertet:

DOI: 10.14750/ME.2021.022

9. táblázat: A vizsgálatba bevont társadalmi innovációt mérő módszerek

	LOKÁLIS MÉRÉS	REGIONÁLIS MÉRÉS	ORSZÁGOS MÉRÉS
MÓDSZEREK	Social Innovation Indicators (IndiSI) *adatgyűjtés, számítás nélkül*	Regionális innovációs képeség (IndiSI) *indikátorok kidolgozása, számítás nélkül*	Európai társadalmi innovációs index (ESII) *pilot vizsgálat, számítás nélkül*
	Társadalmi innovációs képesség (Bund et al.) *adatgyűjtés, számítás nélkül*	Regionális sebezhetőségi index (SIMPACT) *indikátorok kidolgozása, számítás nélkül*	Blueprint of Social Innovation Indicator (TEPSIE) *pilot vizsgálat, számítás nélkül*
	Társadalmi innovációs folyamat TBL szerinti mérése (Dainiené-Dagiliené) *indikátorok kidolgozása, számítás nélkül*	Regionális társadalmi innovációs potenciál (Benedek et al.) *15 kistérség vizsgálata (társadalmi innovációs potenciál)*	Társadalmi hatás mérése (OECD) *pilot vizsgálat, számítás nélkül*
	Komplex társadalmi innovációs index (Szendi) *610 település vizsgálata (társadalmi innovációs potenciál)*	Regionális társadalmi innovációs index (RESINDEX) *282 regionális szervezet*	Társadalmi innovációs index (SII, The Economist Intelligence Unit) *45 ország vizsgálata (rangsor)*

Forrás: saját szerkesztés

III. 4. 3. 1. Makro szintű társadalmi innováció, országos szintű vizsgálatok

III. 4. 3. 1. 1. Makro szintű társadalmi innováció mérése – ajánlások és módszerek

A makro szintű társadalmi innováció vizsgálata során térségi összefüggések kapcsolathálózati és rendszerszerű elemzése szükséges. Statisztikai elemzés, strukturált interjú és klasszikus hálózatelméleti megközelítés teszi lehetővé az országos szintű társadalmi innovációs törekvések azonosítását, mérését. Hangsúlyos feladat az indikátorok meghatározása az adott országban elérhető mutatók alapján, valamint az társadalmi innovációs indikátorok tematikus vizsgálata (Oslo Manual, 2018). Makro szinten a társadalmi innováció a társadalmi kohézió hiányában fellépő szükségletekre és kihívásokra reagál. Ilyen értelemben a társadalmi innováció egyfajta cselekvés, amely akkor sikeres, ha biztosítja a kirekesztett vagy hátrányos helyzetű emberek társadalmi befogadását a társadalomban. A társadalmi innováció csak akkor éri el a célját, ha a lakosság legsebezhetőbb csoportjai a kezdeményezés érintettjei, és integrálódásuk megvalósul (EC 2013). Az Európai Unió döntéshozói által támogatott társadalmi innovációs törekvések eredményeinek, hatásainak mérése megköveteli a társadalmi innovációs mutatók kidolgozását. Országos vizsgálat esetében az európai statisztikákból

DOI: 10.14750/ME.2021.022

származó adatok összevethetők, amely támogatja az indikátorok meghatározását (Krlev et al., 2014).
A társadalmi innovációs potenciál mérésére fókuszáló vizsgálatok eleinte a makro szintű elemzésekre fókuszáltak. Az egyes makro szintű vizsgálatok jelentős eltérést mutatnak az alkalmazott indikátorok tekintetében. A mérési módszerek kvantitatív és kvalitatív mutatókat egyaránt alkalmaznak, és figyelembe veszik az adott ország esetében elérhető adatok körét is. A makro szintű vizsgálatok kezdete szorosan kötődik az Európai Unió növekvő társadalmi innovációs érdeklődéséhez. A 2011-ben elindított Social Innovation Europe Initiative kezdeményezéshez számos olyan FP7-projekt kapcsolódik, amely a komplex program (az Európai Unió 7. keretprogramja) keretein belül 2007 és 2013 között a társadalmi innováció kutatását támogatta.

III. 4. 3. 1. 2. European Social Innovation Index (ESII)

A makro szintű társadalmi innováció mérésének egyik előfutára volt az olasz Vision nonprofit szervezet kezdeményezése, amely 2011-ben egy pilot vizsgálat során meghatározta azon keretfeltételeket, amelyek a társadalmi innovációt makro szinten mérhetővé teszik. A pilot vizsgálatba hat országot vontak be (Olaszország, Egyesült Királyság, Magyarország, Görögország, Románia és Ausztria), kiemelt figyelmet fordítva az egyes európai országok társadalmi innovációs politikájuk közti különbségekre. Javaslatuk szerint a társadalmi innováció eredményének mérését az országok jó gyakorlatainak elemzése teszi lehetővé. Ezen elemzés kiegészül a különböző területeken (városi mobilitás, egészségügy, oktatás, munkaerőpiac, kulturális örökség, energia) elérhető indikátorokkal, és meghatározható az ország társadalmi innovációs helyzete. A vizsgálat során kvantitatív és kvalitatív indikátorok alkalmazása egyaránt javasolt. Az elemzés során vizsgált dimenziók, amelyhez az egyes vizsgált területek mutatói meghatározhatók:

- intézményi rugalmasság,
- intézményi átláthatóság,
- intézményi felelősség,
- intézményi képességek.

A pilot vizsgálat meghatározta azt a társadalmi innovációs indexet (European Social Innovation Index – ESII), amely az alábbiak szerint számszerűsíthető:

10. táblázat: ESII – Európai társadalmi innovációs index (országok és kulcsterületek)

Ország /terület	(a) Nem állami szereplők által nyújtott közszolgáltatá-sok % -a	(b) Szolgáltatások-hoz kapcsolódó innovációk	(c) Innováció nyújtása	(d) Az innovátor-típusok	(e) Az államtól való függetlenség

Forrás: saját szerkesztés (Dainiené-Dagilienė, 2016 alapján)

A fenti tényezők értékelése 1-5 közti skálán történik (országonként, valamint kulcsterületenként). Az egyes értékek összege ((a)+(b)+(c)+(d)+(e)) meghatározza a társadalmi innovációs intenzitását, vagyis a társadalmi innovációs indexét az adott országnak és területnek. A keretmodell kidolgozása megtörtént, ugyanakkor fontos kiemelni, hogy tényleges számításra nem került sor a pilot vizsgálatot követően.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

III. 4. 3. 1. 3. Blueprint of Social Innovation Indicator

Az Európai Unió Bizottsága megbízásából a TEPSIE – Growing Social Innovation projekt hat európai intézet együttműködő vizsgálatával elemezte a társadalmi innováció mérésére szolgáló mutatókat 2012 és 2015 között. A projekt résztvevői:

- The Danish Technological Institute (Dánia),
- The Young Foundation (Egyesült Királyság),
- The University of Heidelberg (Németország),
- The Catholic University of Portugal (Portugália),
- Atlantis Consulting (Görögország),
- Wroclaw Research Centre EIT+ (Lengyelország).

A projekt során a vizsgálat résztvevői arra a megállapításra jutottak, hogy a két legjobb bemenet-kimenet mérésére szolgáló mutató nem minden esetben alkalmas a makro szintű társadalmi innováció mérésére (Schmitz et al 2013):

- szabadalmak: kockázatos, nem kötődik minden társadalmi innovációhoz,
- K+F tevékenység: nem figyelhető meg minden szektorban.

A vizsgálat alapján kijelenthető, hogy a társadalmi innováció mérése során integrált modellre van szükség, amely képes komplex módon vizsgálni a vállalkozói aktivitást, a társadalmi innovációs keretfeltételeket és a területspecifikus eredményeit az innovációnak. A vizsgálat során egy olyan komplex indexet határoztak meg, amely alkalmazható a makro szintű társadalmi innovációs folyamatok mérésére. Az index három pillére az alábbiak szerint épül fel:

I. <u>vállalkozói aktivitás pillér</u>

11. táblázat: TEPSIE – a vállalkozói aktivitás mérése során alkalmazható mutatók köre

Társadalmi innovációs beruházási aktivitás	**A társadalmi innovációt segítő üzleti környezet**	**Együttműködés és hálózatok**
• **gazdasági szervezetek befektetései** • **állami szerepvállalók befektetései** • **önkormányzati befektetések**	• **start-up-ok száma** • **vállalkozás indításának feltételei** • **akadályok**	• **állampolgári részvétel** • **önkéntesség** • **állami klaszterfejlesztés** • **önkormányzati kezdeményezések**

Forrás: saját szerkesztés (Schmitz et al., 2013 alapján)

A vállalkozói aktivitás pillér magában foglalja a problémafelismerés képességét, a változtatásra való hajlandóságot, az együttműködésre való törekvést. A vállalkozói aktivitás mérése során a fenti kategóriák alapján determinált mutatók segítik a mérési folyamat meghatározását.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

II. <u>társadalmi innovációs keretfeltételek pillér</u>

12. táblázat: TEPSIE – a társadalmi innovációs keretfeltételek mérése során alkalmazható mutatók köre

Erőforrások keretfeltételei	Intézményi keretfeltételek	Politikai keretfeltételek	Társadalmi légkör keretfeltételei
• pénzügyi források • emberi erőforrások • infrastrukturális források	• normatív - • szabályozó - • kulturális intézmények	• politikai tudatosság • poltikai környezet	• szükségletek és igények • elkötelezettség és attitűdök

Forrás: saját szerkesztés (Schmitz et al., 2013 alapján)

A társadalmi innovációs keretfeltételek pillér magában foglalja az adott tématerületen való jártasságot, az önkormányzati vezetők, egyéb állami, gazdasági és civil szervezetek vezetőinek személyes kompetenciáit, a forrásteremtés keretrendszerét, az intézményi, politikai és társadalmi kereteket. A társadalmi innováció keretfeltételeinek mérése meghatározott indikátorok mentén történik, a fentiekben determinált tényezők alapján.

III. <u>területspecifikus eredmények pillér</u>

13. táblázat: TEPSIE – a területspecifikus eredmények mérése során alkalmazható mutatók köre

Oktatás	Egészségügy	Foglalkoztatás
• egyenlőség / egyenlőtlenség • készségek elsajátítása	• szolgáltatásokhoz való hozzáférés és minőség • egészségi állapot	• munka és fizetés • munka és élet

Lakhatás	Társadalmi tőke és hálózatok	Politikai részvétel	Környezet
• lakhatási helyzet • hozzáférés, minőség	• társadalmi kohézió • minőség	• szavazás, tájékozottság • állampolgári részvétel	• szabadalmak • természeti tőke és erőforrások

Forrás: saját szerkesztés (Schmitz et al., 2013 alapján)

A területspecifikus eredmények pillér magában foglalja az oktatáshoz, egészségügyhöz, foglalkoztatáshoz, lakhatáshoz, társadalmi hálózatokhoz, politikai részvételhez és környezethez kapcsolódó eredményeket. A társadalmi innovációs folyamat eredményeinek mérése, hosszú

DOI: 10.14750/ME.2021.022

távú hatásainak vizsgálata a fenti kategóriák alapján meghatározott mutatók kiválasztását követeli meg.
A fenti három pillér közel 70 indikátort tartalmaz összesen, a táblázatokban meghatározott dimenziók mentén. A módszer vonatkozásában fontos kiemelni, hogy számítás egyelőre nem történt, csak adatgyűjtés és pilotelemzések kapcsolódnak hozzá.

III. 4. 3. 1. 4. Measuring Social Impact (OECD)

Az OECD (2016) a makro szintű társadalmi innovációs folyamat öt kulcsterületét azonosította, amely területek vizsgálata támogatja a társadalmi innovációs potenciál mérését országos szinten. A tanulmány alapján kijelenthető, hogy az egységes, komplex mérőszám kidolgozása összetett feladat, a szakirodalomban nincs egységesen elfogadott módszertan a társadalmi innovációs folyamat mérésére vonatkozóan. A mérés során egyrészt meg kell határozni, hogy mi tekinthető társadalmi innovációnak, másrészt azonosítani kell azon indikátorokat, amelyek az adott ország/térség esetében elérhetők. Ezen feltételek teljesülése mind makro-, mind mikro szinten szükséges. A tanulmány – az öt fő hatásterülethez kapcsolódóan – meghatároz néhány mérési mutatót, ugyanakkor kijelenti, hogy a mutatók száma bővítést igényel. A további mutatók bevonása a létező jó gyakorlatok vizsgálatát is megköveteli, és a különböző (kvalitatív és kvantitatív) vizsgálatok ötvözésén alapul. A módszer a társadalmi innováció folyamatának hatásait méri, az alábbi ajánlások szerint:

14. táblázat: A társadalmi hatás mérése – kulcsterületek

Kulcsterület	**Munkanélküliség**	**Demográfiai kihívások**	**Szegénység**	**Környezet**	**Oktatás**
ajánlott mutatók (minta)	foglalkoztatás növekedése (foglalkoztatási ráta, %)	népesség növekedése (%)	szegénységi ráta (%)	üvegházhatású gázok kibocsátása (kilotonna)	korai iskolaelhagyók (%)
	munkanélküliek aránya, (munkanélküliségi ráta, %)	népesség eloszlása (%)	szegénységi rés (%)	megújuló energia részesedése az energiatermelésben (%)	műveltség
	ifjúsági munkanélküliek aránya (15-24 év között, ifjúsági munkanélküliségi ráta, %)	várható élettartam (év)	a legszegényebb ötöd (20%) jövedelem részesedése (%)	az újrahasznosított hulladék aránya (%)	(várható) iskolázottság (elvégzett osztályok száma)

Forrás: saját szerkesztés (OECD, 2016 alapján)

III. 4. 3. 1. 5. Social Innovation Index (SII)

A fenti módszerek vonatkozásában egyaránt kijelenthető, hogy az egyes módszertanok által alkalmazott mutatók köre (mennyisége és típusa) országonként változik. A javasolt indikátorok a foglalkoztatottság, oktatás, egészségügy és lakhatás területéhez kapcsolódó mutatók közül kerültek kiválasztásra, ugyanakkor konkrét számítás nem történt. A vizsgálatok egyelőre pilotelemzések formájában vizsgálták az egyes módszerek alkalmazhatóságát.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A társadalmi innovációs folyamat mérésének komplexitását igazolja a The Economist Intelligence Unit által 2016-ban kidolgozott módszertan, amely egy makro szintű komplex index alkalmazását javasolja a társadalmi innováció mérésére. A módszertan kidolgozói véleménye szerint nincs mód egy teljes körű, átfogó indikátorkészlet megalkotására, azonban kijelölhetők azon pillérek és a hozzájuk kapcsolódó indikátorok, amelyek alkalmazása lehetővé teszi a társadalmi innováció országos mérését. Az országos szintű mutató alapján ugyanakkor meghatározható az egyes országok közti rangsor. A The Economist Intelligence Unit 45 ország társadalmi innovációs képeségét vizsgálta az index segítségével. A Social Innovation Index (SII) 17 (7 kvantitatív és 10 kvalitatív) mutatót foglal magában, amelyek négy alappillér mentén kerültek meghatározásra.

15. táblázat: Social Innovation Index (SII) indikátorai a társadalmi innováció mérésére

ALAPPILLÉR	**Politikai és intézményi keretfeltételek**	**Finanszírozás**	**Vállalkozások**	**Társadalom**
SÚLYOZÁS	**44,44%**	**22,22%**	**15%**	**18,33%**
Kvalitatív és kvantitatív indikátorok	társadalmi innovációval kapcsolatos nemzeti politikai megléte	a társadalmi innovációt támogató kormányzati támogatások elérhetősége	kockázatvállalási hajlandóság	önkéntesség kultúrája a társadalomban
	társadalmi innovációs kutatások és hatások	hiteligénylés egyszerűsége	lakosság vállalkozás-indítási attitűdje	politikai részvétel
	társadalmi vállalkozások jogi kereteinek megléte	teljes központi szociális ráfordítás	vállalkozásindítás egyszerűsége	civil szféra aktivitása
	társadalmi innovációs politika sikeres megvalósítása		klaszterfejlesztés	bizalom a társadalomban
	társadalmi innovációs jogszabályok			sajtószabadság

Forrás: saját szerkesztés (The Economist Intelligence Unit, 2016 alapján)

A kvalitatív és kvantitatív indikátorok alkalmazása, az adatok összehasonlítása megköveteli a normalizációt. Az index meghatározói a kvalitatív mutatók esetében 0-2 skálázási módszerrel értékelték az indikátorokat, illetve valamennyi indikátor esetében végrehajtották a normalizációt. Az egyes alappillérek vonatkozásában 0 és 100 közti értékelést követően a komplex index a négy pillér mértani átlagából számolható, értéke 0 és 100 közötti. Az egyes alappillérek eltérő súllyal vesznek részt az index értékében.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A módszertan segítségével a tanulmány szerzői 45 országot vizsgáltak meg, és készítettek rangsort 2016-ban. A társadalmi innovációs index legmagasabb értéke (79,4 pont) az Egyesült Államokban, legalacsonyabb értéke (27,6 pont) a Fülöp-szigeteken figyelhető meg. Kelet-Közép-Európából egyedül Lengyelország szerepel a rangsorban (52,6 pont) a 21. helyen. A rangsor első tíz helyezettje magasan fejlett ország (pl. Dánia, Németország, Új-Zéland). Az index alapján a társadalmi innováció szoros összefüggést mutat az egyes országok gazdasági fejlettségével.

III. 4. 3. 2. Mezo szintű társadalmi innováció, regionális szintű vizsgálatok

III. 4. 3. 2. 1. Mezo szintű társadalmi innováció mérése – ajánlások és módszerek

A mezo szintű társadalmi újítások vizsgálatának fókuszában újszerű, regionális együttműködések elemzése áll. Az összefüggések feltárása után lehetővé válik azon keretfeltételek meghatározása, amelyek a regionális társadalmi innováció generálásában vesznek részt. Települések közti kapcsolatok, hálózati elemzések, járási (korábban: kistérségi) együttműködések meghatározása és vizsgálata teszi lehetővé a regionális társadalmi innováció folyamatának mérését.
A társadalmi innovációs folyamatok vizsgálata során nagy hangsúly kerül az innovációs hatások elemzésére és értékelésére, amely megköveteli a regionális szintű indikátorok bevonását (Oslo Manual, 2018). A regionális társadalmi innovációs folyamatok a térségek fejlődésének katalizátorai, a fejlesztési programok és kezdeményezések, a lakosság bevonása, a részvételen alapuló döntéshozatal elősegíti a fenntartható társadalmi törekvések sikeres megvalósítását (Neumeier, 2012). A fejletlen régiók esetében a problémamegoldás egyik lehetséges eszköze a társadalmi innováció (Woolcock, 1998, Cooke-Wills, 1999, Kocziszky et al., 2015, Veresné Somosi-Varga, 2018).
A társadalmi innovációs potenciál mérése – a felzárkózást segítendő – kiemelten hangsúlyos regionális szinten. Jelen kutatás fókuszában a hátrányos helyzetű járások vizsgálata, társadalmi innovációs törekvéseinek elemzése áll, így különösen indokolt a mezo szintű mérési módszerek átfogó elemzése. Az országos elemzésekhez hasonlóan, a regionális módszerek mind számítási eljárásaik, mind az alkalmazott mutatók vonatkozásában eltérőek. Ennek egyik meghatározó indoka, hogy az adott térségekben elérhető adatok köre is eltérő.

III. 4. 3. 2. 2. Social Innovation Indicators (IndiSI): regionális innovációs képesség

Az IndiSI (Indikatorik Soziale Innovation) projekt a TEPSIE kutatás (makro szintű társadalmi innováció mérésére szolgáló mutatók vizsgálatát végző kutatás) keretfeltételeire épül. Vizsgálja a társadalmi innováció mikro-, mezo- és makro szintjét, és kísérletet tesz az egyes szintekhez kapcsolódó mérési folyamatok meghatározására is. A projekt kétlépcsős: első fázisban az indikátorok kidolgozása, tesztelése zajlik, a második fázis során az ismeretek bővítésére, az egyes indikátorok kiértékelésére kerül sor esettanulmányok révén. Jelen eljárás alkalmazása közel áll a saját kutatásomhoz, amely szintén kvantitatív és kvalitatív módszerek ötvözésével, a statisztikai elemzések és az esettanulmányok által feltárt adatok segítségével vizsgálja a társadalmi innovációs potenciál mérési lehetőségeit.
A tanulmány a társadalmi innováció három, egymással szorosan összefüggő szintjén alkalmazható mérési mutatók meghatározására fókuszál. A kutatás a szervezeti innovativitás és a regionális innovációs képesség mellett az innovációs folyamatok társadalomra gyakorolt hatását is vizsgálja a Rajna-Ruhr vidék esetében (Kleverbeck et al., 2019). A regionális innovációs kapacitás mérésére ajánlott indikátorok a regionális viszonyok és a lakosság társadalmi innovációs attitűdjének feltárását segítik.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A lakosság társadalmi innovációs attitűdjének vizsgálata három lépésben történik:

- tudatosság feltérképezése (Mennyire van tudatában a társadalom annak, amit cselekednie kell?),
- szándék azonosítása (Van-e a társadalomnak stratégiája a problémák megoldása érdekében?),
- képesség vizsgálata (Milyen erőforrások állnak a társadalom rendelkezésére a kihívások kezelése érdekében?).

A kutatók álláspontja szerint minél magasabb az egyes dimenziókhoz kapcsolható mutatók értéke, annál erősebb a regionális innovációs képesség adott térségben (Kleverbeck et al., 2019).

16. táblázat: Regionális innovációs képesség – potenciális mutatók köre

Társadalmi innovációs attitűd területei	**Tudatosság**	**Szándék**	**Képesség**
Potenciális mutatók köre	egyenlőtlenségek	politikai részvétel	társadalmi integráció
	környezet	civil szféra	kompetencia
	biztonság	önkéntesség	szolidaritás
Cél	*társadalmi elégedettség mérése*	*társadalmi elkötelezettség mérése*	*társadalmi hozzáállás mérése*

Forrás: saját szerkesztés (Kleverbeck et al., 2019 alapján)

A módszer alkalmazását nehezíti, hogy a fenti dimenziók mentén megfogalmazott mutatók adott régiókra (mezo szinten) korlátozottan állnak rendelkezésre. Ezen körülmény megköveteli, hogy a statisztikai adatok elemzésén túl a kutatók kérdőíves felméréseket, interjúkat is szervezzenek, valamint esettanulmányok formájában vizsgálják az egyes kezdeményezéseket. A konkrét számítások egyelőre nem készültek el, a vizsgálat az első fázisban tart (az indikátorok kidolgozásának folyamatában).

III. 4. 3. 2. 3. Regional Vulnerability Index

A Társadalmi Sebezhetőségi Index az Európai Unió egyik FP7-es projektjében meghatározott mutató, amely a társadalmi innováció mérését a regionális szintű kihívások vizsgálatával végzi. A SIMPACT – Boosting the Impact of Social Innovation in Europe through Economic Underpinnings projekt a mérési keretmodell kidolgozását végezte el, ugyanakkor tényleges tesztelésre, valamint konkrét számításra nem került sor. Castro Spila és szerzőtársai (2016) a regionális kihívások által azonosították a térségek sebezhetőségi tényezőit, amelyek értékét egy indexbe foglalták. A regionális sebezhetőség négy komponens és a hozzájuk tartozó indikátorok alapján határozható meg.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

17. táblázat: Regionális Sebezhetőségi Index

1. Társadalmi sebezhetőség	3. Gazdasági sebezhetőség
egészségügyre fordított kiadások (GDP %-ában)	egy főre jutó GDP (USD, folyó áron)
oktatásra fordított állami kiadások (GDP %-ában)	K+F ráfordítások (a GDP %-ában)
sebezhetőségi foglalkoztatottak (pl. fizetetlen családi munkavállaló)	fogyasztói árak inflációja (éves %)
2. Intézményi sebezhetőség	**4. Környezeti sebezhetőség**
politikai részvétel, sajtószabadság	villamosenergia-felhasználás (kWh/fő)
kormányzati hatékonyság (pl. közszolgáltatások minősége)	széndioxid-kibocsátás (kilotonna)
kormányzati szabályozás minősége (pl. a magánszektor támogatása)	éves édesvíz-kitermelés (trillió m^3)
jogrendszer (pl. törvények betartása, törvényszegés ellenőrzése)	megújuló üzemanyagok és hulladékok (teljes energia %-ában)
korrupció ellenőrzése	

Forrás: saját szerkesztés (Castro Spila et al., 2016 alapján)

A fenti sebezhetőségi komponensek alapján meghatározhatók azon feltételek, amelyek különböző társadalmi innovációs törekvések megvalósítását teszik lehetővé, támogatva a társadalmi innováció társadalmi problémák, kihívások kezelésére vonatkozó folyamatait.

III. 4. 3. 2. 4. Regionális társadalmi innovációs potenciál mérése

Benedek, Kocziszky, Veresné Somosi és Balaton 2015-ben Borsod-Abaúj-Zemplén megye 15 kistérségére vonatkozóan készítették el a 2007-2013 közti időszak társadalmi innovációs potenciáljának meghatározására fókuszáló elemzésüket. A szakirodalmi előzmények alapján meghatározott indikátorok vizsgálata statisztikai elemzések és interjúk révén valósult meg a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karának vezetésével zajló T-Model projekt (Társadalmi innováció generálása Borsod-Abaúj-Zemplén megyében) keretein belül. Kutatásuk alapján megállapítható, hogy a társadalmi innovációs képesség hatására a társadalmi innovációs törekvések bemeneti (input) tényezői kimeneti (output) tényezőkké alakulnak, mérésükre vonatkozóan pedig az input, output és hatás indikátorok számszerűsítésére van szükség (Benedek et al., 2015).
A vizsgálatba bevont indikátorok – a potenciális változók nagy száma miatt – faktoranalízist követően tényezőcsoportok szerint jeleníthetők meg. Az input és output indikátorok mellett kiemelt figyelmet fordítanak a szerzők a társadalmi innováció jóllétet növelő hatásainak vizsgálatára.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

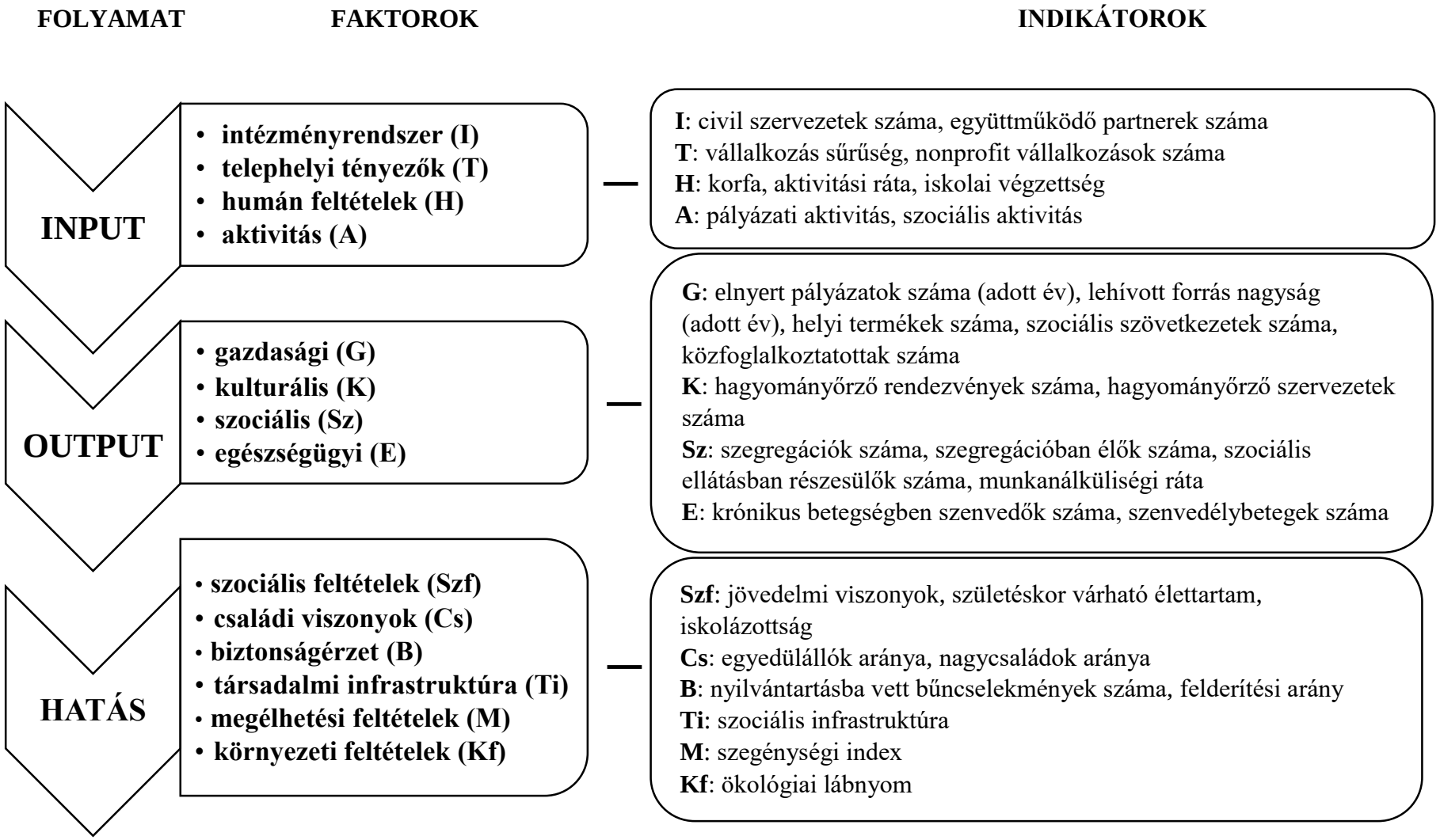

8. ábra: A regionális társadalmi innováció mérési indikátorai
Forrás: saját szerkesztés (Benedek et al., 2015 alapján)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A mérési módszer input indikátorai az intézmények, a telephelyi tényezők, a humán feltételek és a közösségi, települése aktivitás tényezőcsoportok alapján, az output indikátorai gazdasági, kulturális, szociális és egészségügyi tényezők mentén határozhatók meg.
A társadalmi innovációs folyamat során a transzformáció eredményeként jelentkező hatások vizsgálata szintén hangsúlyos feladat. A mérési módszer hatás indikátorai területspecifikusan, a szociális feltételek, a családi viszonyok, a biztonságérzet, a társadalmi infrastruktúra, a megélhetési és a környezeti feltételek tényezőcsoportjai alapján határozhatók meg.
A kutatók az indikátorokra vonatkozóan azonosították az egyes mutatók forrásait is (KSH, TeIR, ORFK, Munkaügyi Hivatal, önkormányzat, cégnyilvántartás, valamint primer kutatás).
A vizsgálat során kvantitatív és kvalitatív módszerekre egyaránt támaszkodtak, ami összetett társadalmi jelenségek vizsgálata esetében alapvetően fontos (Balaton, 2007). A kutatás eredményei alapján Borsod-Abaúj-Zemplén megye kistérségei a társadalmi innovációs potenciáljuk szerint három klaszterbe (mag, félperiféria, periféria) sorolhatók, ami szoros kölcsönhatásban van a kistérségek gazdasági innovációs potenciáljával (Benedek et al., 2015).

III. 4. 3. 2. 5. Regional Social Innovation Index (RESINDEX)

A Regionális Társadalmi Innovációs Index az INNOBASQUE (Baszk Innovációs Ügynökség) által vezetett pilot kutatási projekt során meghatározott mutató.

18. táblázat: A RESINDEX felépítése

	POTENCIÁLIS ERŐFORRÁSOK	**REALIZÁLT ERŐFORRÁSOK**	
ALINDEX	**Potenciális Innovációs Kapacitás Index**	**Társadalmi Orientációs Index**	**Társadalmi Innovációs Index**
Képességek, tényezők	tudáskapacitás	tudásszerzés képessége	tudásszerzés képessége
	tanulási képességek	társadalmi törekvésekre való fejlesztési képesség	innovatív társadalmi törekvésekre való fejlesztési képesség
	szocializációs képességek	társadalmi törekvések hatása	innovatív társadalmi törekvések hatása
	fejlesztési képességek	kormányzási képességek	kormányzási képességek
	együttműködési képességek		

Forrás: saját szerkesztés (Basque Innovation Agency, 2013 és Unceta et al., 2016 alapján)

A RESINDEX modell három alapvető feltételen alapul (Basque Innovation Agency, 2013):

- a regionális társadalmi innovációk a regionális szervezetek révén jönnek létre,
- a társadalmi problémák megoldására fókuszáló törekvések lokalizáltak, és szorosan összefüggnek, ami megköveteli a regionális mutatók alkalmazását,
- a társadalmi innovációt megvalósító szervezetek képesek az ismeretek elsajátítására, a társadalmi problémák felismerésére, a megoldások megfogalmazására, és megvalósítják azokat (az innováció alkalmazása, terjesztése és értékelése révén).

DOI: 10.14750/ME.2021.022

19. táblázat: A RESINDEX indikátorai

	POTENCIÁLIS ERŐFORRÁSOK	REALIZÁLT ERŐFORRÁSOK	
ALINDEX	**Potenciális Innovációs Kapacitás Index**	**Társadalmi Orientációs Index**	**Társadalmi Innovációs Index**
Képességekhez, tényezőkhöz kapcsolódó indikátorok	szerződött kutatók aránya (min. 30%)	társadalmi igények, szükségletek azonosítását végző személyek vagy szervezeti egységek (0 vagy 1) a társadalmi ötletek diverzitásának foka (0-100 %) a társadalmi törekvésekhez kapcsolódó együttműködések (vállalkozások, egyetemek, civil szervezetek között) diverzitásának foka (0-100%)	
	kompetencia képzésben elért eredmények mértéke	a társadalmi törekvések finanszírozási diverzitásának foka (0-100%) a társadalmi törekvésekhez kapcsolódó értékelési eljárások diverzitásának foka (0-100%) a társadalmi beavatkozások formai diverzitásának foka (0-100%)	
	tudásmegosztást célzó rendszeres mechanizmusok szervezeti beágyazódásának mértéke	a társadalmi törekvések eredményeinek disszeminációs mértéke (0-100%) a társadalmi törekvések szervezeti fejlesztését eredményező tényezőinek mértéke (0-100%) a társadalmi törekvések által érintett szektorok diverzitásának foka (0-100%)	
	szervezeti kezdeményezések fejlesztési intenzitásának mértéke	a célcsoport társadalmi folyamatokban való részvételének mértéke (0-100%) a társadalmi törekvésekhez kapcsolódó együttműködések diverzitásának mértéke (0-100%) a törekvések fenntarthatóságának mértéke (0-100%)	
	külső partnerekkel való együttműködés intenzitása		

Forrás: saját szerkesztés (Basque Innovation Agency, 2013 és Unceta et al., 2016 alapján)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A kutatás a szervezeti és a regionális társadalmi innovációs folyamatok mérési keretfeltételeinek meghatározására egyaránt kísérletet tesz. Jelen értekezés keretei között a mezo szintű mérési mutatók kerülnek ismertetésre, ugyanakkor hangsúlyos megállapítása a vizsgálatnak, hogy a regionális társadalmi kezdeményezésik kiindulópontját a szervezeti törekvések jelentik.
A RESINDEX modell három külön indexre (alindexre) bontható (Unceta et al., 2016):

- Potenciális Innovációs Kapacitás Index: az innovációra való képességek – potenciális erőforrások,
- Társadalmi Orientációs Index: a társadalmi kezdeményezések nem innovatív módon történő megvalósítására vonatkozó tényezők – realizált erőforrások,
- Társadalmi Innovációs Index: az innovatív társadalmi kezdeményezések beágyazódását támogató tényezők – realizált erőforrások.

A fenti három alindex egyes képességeinek, tényezőinek vonatkozásában meghatározhatók azon indikátorok, amelyek a regionális társadalmi innováció mérését támogatják.
A RESINDEX modell kapocs a tudás és társadalmi innováció kulcsfontosságú regionális szereplői között. A pilot vizsgálat Baszkföldön (Spanyolország) zajlott 2013-ban. A kutatás során 282 regionális szervezetet vizsgáltak meg, az alábbi felosztásban: üzleti vállalkozások (36%), nonprofit szervezetek (33%), egyetemek (28%) és technológiai központok (3%). A kérdőív 30 kérdést tartalmazott, 8 kérdés a potenciális erőforrásokra, 22 kérdés a realizált erőforrásokra vonatkozóan. A Potenciális Társadalmi Innovációs Kapacitás alindex esetében a vizsgálat azt mutatja, hogy a technológiai központok (100) és az egyetemek (78) értékei meghaladják a regionális átlagot (66), eltérően a vállalatoktól (54) és a nonprofit szervezetektől (65). A realizált társadalmi innovációs képességek (Társadalmi Orientációs Index, Társadalmi Innovációs Index) esetében az adatok azt mutatják, hogy technológiai központok (28) azok a szervezetek, amelyek értéke meghaladja a társadalmi innováció regionális átlagát (5). Az egyetemek (5) átlagos értékkel rendelkeznek, míg a vállalatok (3) és a nonprofit szervezetek (4) alacsonyabb értékkel. Az értékek elemzésekor érdemes külön figyelmet fordítani a potenciális és a realizált társadalmi innovációs képességek közötti jelentős eltérésre (előbbi átlagos értéke 66, utóbbi 5). Ez a különbség is egyértelműen jelzi, hogy a társadalmi innovációs potenciál nem jelent feltétlenül megvalósított társadalmi innovációs törekvéseket, hanem azon képességek összessége, amelyek a társadalmi innovációk létrehozását támogatják (Kocziszky et al., 2015, Unceta et al., 2016, Szendi, 2018, Nagy-Tóth, 2019).

III. 4. 3. 3. Mikro szintű társadalmi innováció, lokális szintű vizsgálatok

III. 4. 3. 3. 1. Mikro szintű társadalmi innováció mérése – ajánlások és módszerek

A mikro szintű társadalmi innováció egy komplex folyamat, amelyet a pénzügyi és politikai támogatottság, a társadalmi kihívások, a vonatkozó szabályozás, az érintettek bevonása és az innovátor személyisége jelentősen befolyásol. A társadalmi innovációra ható külső tényezők elemzése szükséges feltétele a lokális szintű mérésnek (Dainiené-Dagiliené, 2016).
A mikro szintű társadalmi innovációs vizsgálat a szervezeti szintű társadalmi újításokat megvalósító vállalatok, társadalmi vállalkozások és civil szervezetek bevonásán alapul, kiegészülve az állampolgárok és az önkormányzatok újszerű együttműködéseivel. Az önkormányzatok az innovatív kooperáció révén új, a helyi igényeknek megfelelő választ adnak a közösség problémáira, miközben a közösség jól(l)étét is növelik.
A szervezeti szintű kezdeményezések vizsgálata során kiemelt figyelmet érdemel a (helyi) kormányzat és a civil szféra kooperációja, újszerű üzleti modellen alapuló működése (Battilana-Casciaro, 2012, Grassl 2012, Unceta et al., 2016).

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Tardif-Harrison (2005) szerint a társadalmi innováció gyakran helyi szintű folyamatként indul, amely során az innovációs folyamat résztvevői megpróbálják átstrukturálni kapcsolatrendszerüket. Az alulról szerveződő kezdeményezések (Nemes-Varga, 2015, Kocziszky-Szendi, 2018, Veresné Somosi-Varga, 2018) vizsgálata kiemelten hangsúlyos, mert egy adott nemzet társadalmi innovációs törekvéseinek megvalósításában kulcstényezőként szerepelnek (Bulut et al., 2013).
A lokális mérési módszerek száma alacsony, jelentőségük azonban felértékelődött az elmúlt időszakban. Amennyiben a helyi szintű kezdeményezések eredményei számszerűsíthetők, olyan jó példák fogalmazhatók meg, amelyek más szervezetek, települések számára adaptálhatók, támogatva a további innovációk generálását. A lokális módszerrel szemben elvárás, hgy azonosítsa és értékelje a társadalmi innováció alapfeltételeit (szükséges tényezőit) és képességeit, vagyis a tárrsadalmi innovációs potenciált.

III. 4. 3. 3. 2. Social Innovation Indicators (IndiSI): szervezeti innovativitás

Az IndiSI projekt a mikro szintű társadalmi innováció mérése érdekében a Rajna-Ruhr vidék területén öt tematikus csoport alapján meghatározott indikátorok tesztelését tervezi (Kleverbeck et al., 2019). A mérési mutatókat meghatározó tematikus területek:

- formális struktúra mutatói,

amely indikátorcsoport azonosítja a megfigyelt szervezetek formális jellemzőit. A jellemzők alapján lehetőség van különböző társadalmi innovációs szervezeti típusok azonosítására.

- döntéshozatali folyamatok mutatói,

amely indikátorcsoport a társadalmi részvétel és bevonás, valamint a kreativitás és a szakértelem mérését segíti a társadalmi innovációs törekvések generálása érdekében.

- társadalmi innovativitás mutatói,

amely indikátorcsoport a társadalmi innovációs beruházásokra, együttműködésekre, a törekvések intenzitására, eredményeire és a társadalomban bekövetkezett változásokra fókuszál (követve az innováció input-output-hatás folyamatát).

- üzleti modell mutatói,

amely indikátorcsoport a pénzügyi szempontokon alapuló döntési folyamatokra, a növekedésre és a digitalizációra fókuszál.

- kontextus mutatói,

amely indikátorcsoport a társadalmi innovációt befogadó környezetet vizsgálja a stakeholderek, a támogatások és az akadályok vonatkozásában.

A módszer esetében konkrét számítási eredmények egyelőre nem születtek, a projekt adatgyűjtési szakaszban van.

III. 4. 3. 3. 3. A társadalmi innovációs képességek mérési dimenziói

Bund és szerzőtársai (2015) – a makro szintű társadalmi innovációs kezdeményezések vizsgálatára alapozva – esettanulmányok segítségével meghatározták a társadalmi innovációs folyamat lokális mérési dimenzióit is. A társadalmi innovációs folyamat összefüggéseinek elemzését követően azonosították azon dimenziókat, amelyek az országos szintű mérésekből levezetve helyi szinten vizsgálják a szervezetek társadalmi innovációs képességét.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A kvantitatív indikátorok vizsgálata mellett kvalitatív kutatás során négy német városra vonatkozóan készítettek el társadalmi innovációs esettanulmányokat, majd a két módszertan kombinálását követően meghatározták azon dimenziókat, amelyek a lokális szintű mérést támogatják.

20. táblázat: A mikro szintű társadalmi innovációs képesség mérési dimenziói

FŐBB TÉNYEZŐK	**Társadalmi igény**	**Pénzügyi forrás**	**Politikai támogatás**	**Társadalmi tőke és hálózatok**
Folyamatban betöltött szerep	a társadalmi innováció kezdő- és végpontja	a társadalmi innováció megvalósítása, kiterjesztése	helyi szereplők bevonása a társadalmi innováció fenntartása érdekében	egyének és társadalmi csoportok mozgósítása
Dimenziók és potenciális változók	Igények azonosítása: - *társadalmi struktúrák elemzése* - *társadalmi fejlődés mértéke* Társadalmi diskurzus elemzése: - *petíciók* - *sürgős állampolgári igények*	Pénzügyi háttér: - *adósság* - *munkanélküliségi ráta* Társadalmi közkiadások: - *helyi kormányzat társadalmi kiadásai* - *állami alapok* Magánszektor társadalmi kiadásai: - *jótékonysági alapok* - *magán szektor költései*	A helyi kormányzati támogatás: - *szervezeti struktúra* - *döntéshozás struktúrája* A társadalmi innováció politikai környezete: - *helyi kormányzat által vezérelt társadalmi törekvések* - *állampolgári részvétel formája, mértéke*	Szervezeti környezet: - *társadalmi szervezetek sűrűsége* - *társadalmi vállalkozások sűrűsége* Személyi erőforrások: - *önkéntesek száma* - *magasan képzett személyek aránya* Értékek, attitűdök: - *társadalmi értékek (pl. szolidaritás)* - *elkötelezettség* - *innovációs kultúra (pl. kockázatvállalás)*

Forrás: saját szerkesztés (Bund et al., 2015 alapján)

A vizsgálat kiindulópontja az országos szintű mérés (Blueprint of Social Innovation Indicator, Bund et al., 2013) során javasolt vállalkozói aktivitás, társadalmi innovációs keretfeltételek (erőforrások, intézmények, politika, társadalmi légkör) és területspecifikus (oktatás,

DOI: 10.14750/ME.2021.022

egészségügy, foglalkoztatás, lakhatás, társadalmi tőke és hálózatok, politikai részvétel, környezet) pillérek dimenziói. A szakértői interjúkon alapuló esettanulmányok alapján a szerzők meghatározták a helyi társadalmi innovációs folyamatok főbb tényezőit: társadalmi igények struktúrája, pénzügyi források, politikai támogatás, társadalmi tőke és hálózatok. Ezen tényezők meghatározó elemei a négy lépcsős (a javaslatok megfogalmazása – prototípus – fenntartható működés – innovációs teljesítmény értékelése körforgáson alapuló) társadalmi innovációs folyamatnak. A fenti tényezőkhöz kapcsolódóan a kutatás során azonosításra kerültek azon dimenziók és potenciális indikátorok, amelyek a lokális szintű mérés alapjául szolgálnak. Az indikátorok kiválasztása esetében hangsúlyos szempont az adatok elérhetősége, ami jelen esetben az önkormányzati adatbázisok és esettanulmányok használatát jelenti.
A lokális szintű vizsgálat és mérés különösen hangsúlyos a helyi szintű kezdeményezésekre vonatkozó javaslatok, ajánlások érdekében. Az országos vizsgálatok – az elérhető adatok szélesebb köre miatt – átfogóbb elemzést tesznek lehetővé, a helyi törekvések vizsgálata azonban praktikus és gyakorlati tanácsokat ad a döntéshozók, a társadalmi innovációs folyamat résztvevői számára.
A tanulmány alapján nem készült konkrét számítás, ugyanakkor a szerzők a kutatás további irányaként megjelölik, hogy a javasolt indikátorok alapján érdemes elkészíteni az egyes területi egységek (települések) társadalmi innovációs vizsgálatát önkormányzati esettanulmányok segítségével. Jelen módszer a kvantitatív adatokra épülő elemzés mellett hangsúlyozza a kvalitatív, interjúk alapú vizsgálat fontosságát. Az empirikus kutatás során – a fenti ajánláshoz hasonlóan – interjúval, megfigyeléssel, a folyamatokban való részvétellel egészítem ki a Nyírbátor járás vizsgálatát.

III. 4. 3. 3. 4. Társadalmi innovációs folyamat hatásainak mérése

A Dainiené-Dagiliené szerzőpáros (2016) a társadalmi innovációs folyamat hatásainak mérési dimenzióit határozza meg szervezeti szinten. A javasolt módszer egyelőre elméleti megközelítés, amely középpontjában a társadalmi innováció korábban ismertetett négy lépcsős folyamata, valamint a Triple Bottom Line (TBL) megközelítés dimenzióin alapuló mérési módszer áll. A folyamat egyes szakaszai meghatározzák a mérési keretek egyes szakaszait is. A mérés során a társadalmi innovációs törekvés kiválasztását követően a folyamat dimenzióinak azonosítására kerül sor, majd a mérési keretfeltételek és a keletkezett társadalmi érték számítása következik. A tanulmány alapján kijelenthető, hogy a mérés fő kihívása a kvantitatív és kvalitatív mutatók kombinálása, amelynek egyik megoldása a fenntartható fejlődés mérésére szolgáló TBL megközelítés alkalmazása. A Triple Bottom Line a szervezeti szintű méréseket segíti három dimenzió mentén (Elkington, 1997, Hubbard, 2009, Slaper-Hall, 2011, Dainiené-Dagiliené, 2016):

- társadalmi,
- környezeti
- pénzügyi dimenziók.

A TBL dimenziók célja a szervezeti tevékenység emberre, környezetre és gazdaságra gyakorolt hatásinak azonosítása, mérése. A szerzők véleménye szerint nincs olyan egységesen elfogadott indikátorkészlet, amely képes a szervezeti szintű kezdeményezések teljes körű vizsgálatára, de a TBL által javasolt indikátorok alkalmazása lehetővé teszi a társadalmi innnováció értékének a mérését.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

21. táblázat: A TBL dimenziók és indikátorok

TBL DIMENZIÓ	INDIKÁTOR
társadalmi	közösségi kapcsolatok, termékbiztonság, képzési és oktatási kezdeményezések, jótékonyság, önkéntesség, hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatása
környezeti	jogszabályok betartása, biztosítások, parkosítás, kármentesítés, panaszok, bejelentések száma, vízfelhasználás, energiafogyasztás, szennyezőanyag kibocsátás, környezeti kockázatok sé veszélyek, hulladéktermelés
pénzügyi	profit, költségelszámolás, termék- és szolgáltatás-kereslet, árak, haszonkulcsok, innovációs alkalmazások

Forrás: saját szerkesztés (Dainiené-Dagilienė, 2016 alapján)

A tanulmány által javasolt dimenziók segítségével a társadalmi innováció folyamatának gazdaságra, környezetre, társadalomra gyakorolt hatásai válnak mérhetővé. A dimenziókhoz kapcsolódó indikátorok meghatározása a szervezeti jellemzők függvénye, ugyanakkor kijelenthető, hogy elsősorban a TBL társadalmi dimenzióihoz köthető (közösség, oktatás, egészségügy vagy szegénység).

III. 4. 3. 3. 5. Komplex társadalmi innovációs index

A fentiek alapján megállapítható, hogy a lokális szintű méréshez kapcsolódó konkrét számítások aránya kevés.
Szendi (2017) kísérletet tesz a társadalmi innovációs potenciál meghatározására. Az országos és regionális szintű mérési módszerekből levezetve, valamint a települési szinten elérhető adatok figyelembevételével meghatározható a települési társadalmi innovációs potenciál, vagyis azon képességek össszessége, amelyek támogatják a társadalmi innovációs folyamatok megvalósulását (Szendi, 2018).
Az index felépítését tekintve 3 alapvető tényezőre és 14 indikátorra bontható, amik a szerző véleménye szerint szoros összefüggésben van a társadalmi innovációs potenciállal (Szendi, 2017, Kocziszky-Szendi, 2018).
A komplex index meghatározása érdekében egyes indikátorok módosítása szükséges (adatok összehasonlíthatósága miatt). Normalizációt követően (minimum és maximum értékek megegyeznek az adott indikátor legalacsonyabb és legmagasabb értékével) egy 0 és 100 pont közti index érték határozható meg. A komplex társadalmi innovációs index meghatározása során geometriai átlag számítására kerül sor (az egyes tényezőkön belüli geometriai átlag számítása után).
Szendi (2017) az Észak-magyarországi régió 610 települése esetében vizsgálja a társadalmi innovációs potenciál komplex indexét. Megállapításai szerint a társadalmi innovációs potenciál eloszlása viszonylag egyenlőtlen a régió települései között, a megyei központok (Miskolc, Eger) társadalmi innovációs potenciálja relatív alacsonyabb, mint gazdasági teljesítményük.
Megemlítendő, hogy a vizsgált települések háromnegyede 37 pont alatti index értékkel rendelkezik. A vizsgálat arra is rámutat, hogy a társadalmi innováció nem minden esetben képes megoldani a perifériás települések problémáit, de újszerű eszközként segíthet a felzárkózás folyamatában. Ebben a folyamatban a helyi önkormányzatok és a társadalom más tagjainak együttműködései döntő szerepet játszhatnak.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

22. táblázat: A társadalmi innovációs potenciál indikátorai

TÉNYEZŐK	GAZDASÁGI	TÁRSADALMI	KULTÚRA ÉS ATTITŰD
Indikátorok	civil szervezetek száma (1000 lakosra)	iskolai végzettség: felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya (1000 lakosra)	hagyományőrző (kulturális) rendezvények száma (1000 lakosra)
	vállalkozások száma/sűrűsége (1000 lakosra)	közfoglalkoztatottak száma (1000 lakosra)	külföldiek aránya a lakónépességen belül (1000 lakosra)
	nonprofit szervezetek száma (1000 lakosra)	munkanélküliségi ráta: munkanélküliek száma (1000 lakosra)	
	pályázati tevékenység: megszerzett EU támogatás mértéke (1000 lakosra)	szociális gondozásban részesülők száma (1000 lakosra)	
	támogatott EU projektek száma (1000 lakosra)	egészségügy: orvosok (felnőtt és gyermek) száma (1000 lakosra)	
		4 vagy több szobával rendelkező lakások száma (1000 lakosra); új építésű lakások alapterülete (1000 lakosra)	
		kommunikáció: internet-előfizetéssel rendelkezők száma (1000 lakosra)	

Forrás: saját szerkesztés (Szendi, 2017 és Kocziszky-Szendi, 2018 alapján)

III. 4. 4. Következtetések a társadalmi innováció mérésére vonatkozóan

A vizsgált lokális, regionális és országos szintű mérési módszerek alapján kijelenthető, hogy számos kísérlet azonosítható, ami a társadalmi innovációs folyamat mérésére, a társadalmi innovációs képességek meghatározására fókuszál, ugyanakkor nincs egységesen elfogadott módszertan. Ahogy a társadalmi innováció fogalma esetében is, a társadalmi törekvések

DOI: 10.14750/ME.2021.022

vizsgálata, mérési indikátorainak meghatározása átfogó elemzést követel meg. A fenti módszerek áttekintését követően kijelenthető, hogy a társadalmi innováció mérési módszertana a különböző szinteken eltérő mutatók használatára épül. Az egyes módszerek – főként az elérhető adatok eltérő köréből kifolyólag – országonként változhatnak. Vannak általános ajánlások, amelyek azonban elsősorban az országos szintű mérések esetében alkalmazhatók. A legtöbb társadalmi innovációt mérési módszert meghatározó tanulmány a mikro szintű méréshez esettanulmányok vizsgálatát, a makro szintű törekvések elemzéséhez statisztikai vizsgálatot javasol. Hangsúlyozzák a bevont indikátorok számszerűsítésének követelményét, amely azonban bizonyos mutatók esetében még országos szinten sem érhető el (pl. önkéntes munka). Külön nehezíti a mérési módszertan meghatározását az eltérő fogalmi keretek használata, a szervezetekre vonatkozó különböző jogszabályi keretek dinamikus formálódása. Maga a mérési módszer is egy tanulási folyamat eredményeként határozható meg.
A makro szintű kezdeményezések vizsgálatának túlsúlya még jellemző, de egyre növekvő intenzitással jelennek meg azon módszerek, amelyek a helyi szintű törekvések folyamatának, hatásainak számszerűsítését célozzák meg. Ezen számítások egy jelentős része a makro szintű vizsgálatba bevont indikátorok lokális méréshez való illesztését kíséreli meg. A fenti módszerek vizsgálata alapján megállapítható, hogy a különböző szintű mérési módszerek hierarchikus rendszerben kapcsolódnak egymáshoz, ugyanakkor eltérés mutatkozik az indikátorok esetében.
Az 1. hipotézisemet – a mérési módszerek vizsgálata alapján – elfogadom, és az alábbi tézist fogalmazom meg:

T1: A társadalmi innováció mérési módszerei alapvetően a makro szintű társadalmi innovációs folyamatok mérésére fókuszálnak. A mérési módszerekben alkalmazott lokális, regionális és országos szintű indikátorok alapján kialakítható egy olyan indikátorhalmaz, amely a különböző területi szintek legkisebb közös többszöröseként határozható meg. A különböző szintű folyamatok mérésébe bevont mutatók mennyisége, típusa és súlya az adott szinten értelmezhető és elérhető adatok függvényében határozható meg.

III. 4. 5. A társadalmi innováció és a területi fejlettségi viszonyok, valamint versenyképesség közti kapcsolat vizsgálata

A szakirodalom egyre növekvő figyelmet fordít a társadalmi innovációs potenciál vizsgálatára (Krlev et al., 2014, Benedek et al., 2016, Westley et al., 2017, Kocziszky-Szendi, 2018, Nagy-Tóth, 2019), ugyanakkor konkrét számítások egyelőre csak csekély számban születtek. A társadalmi innovációs pontenciál területi fejlettséghez, valamint versenyképességhez való hozzájárulásának számszerűsítése releváns kihívás, amely vizsgálatot jelen kutatás keretei között a Nyírbátori járás és tágabb környezete, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye települései vonatkozásában végzek el.
Kiinduló lépésként meghatározok egy indikátorrendszert, amelyből képezhető egy társadalmi innovációs potenciál mutató a társadalmi innovációs törekvések lokális szintű mérése esetében. A komplex mutató meghatározását követően a legfontosabb területi folyamatok kapcsolódását vizsgálom a mutató által meghatározott képhez Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

III. 4. 5. 1. Társadalmi innováció és területi fejlettségi viszonyok

Vizsgálatomban fontosnak tartom annak elemzését, mennyiben tudja módosítani a társadalmi innovációs potenciál az alapvető térszerkezeti viszonyokat. Mint arra Nemes Nagy (2005) összegző munkájában utal, a területi folyamatok rövidtávon alapvetően változatlanok. Módosulás az alapvető struktúrában döntően középtávon (10-15 év), valamint hosszabb távon érhető el. A fenti kérdés elméleti vizsgálatai (Schmitz et al., 2013, Castro Spila et al., 2016) mellett kevés esetben történt konkrét számítás (Benedek et al., 2016, Szendi, 2018, Nagy-Tóth, 2019), amely megerősíti a kutatási kérdés megalapozottságát.
A térszerkezet fogalmának számos megközelítése van a hazai szakirodalomban. Az egyik legáltalánosabb szerint „a térszerkezet valójában állapot, de egyben az a mód is, ahogyan a működő természeti és társadalmi folyamatok megszervezik, elfoglalják, kitöltik a teret" (Szabó, 2008, 71. o.). Kutatásomban ezen értelmezéstől jóval szűkebb vizsgálati horizontot jelölök ki. Ennek oka egyrészt speciális gazdasági szempontrendszerem, másrészt pedig az elérhető indikátorok köre. Éppen ezért kutatásomban a térszerkezetet elsősorban gazdasági értelemben vizsgálom. Ebben az összefüggésben a „térszerkezet (vagyis a gazdasági tevékenységek térbeli eloszlása) tehát valószínűsíthetően hat a makrogazdasági növekedés mértékére. Feltehetőleg ugyanis a növekedés szempontjából sem mindegy, hogy a gazdasági tevékenységek viszonylag egyenletesen oszlanak-e el a térben, vagy pedig néhány helyen sűrűsödve helyezkednek el, ezáltal a pozitív (termelési költség csökkentő) és negatív (költségnövelő, mint például a magas ingatlanárak) externáliák különböző kombinációit keltve életre" (Varga, 2005, 5. o.).
Szakirodalmi előzményekre alapozva (Nagy, 2012, Nemes Nagy et al., 2001, Pénzes, 2014, Németh, 2008), területi fejlettségi viszonyok alatt a gazdasági alapon vett fejlettségi viszonyokat értem, amely megyei szinten fajlagos GDP-vel, annál alacsonyabb területi szinten (jelen kutatás keretei között települési szinten) egy főre jutó személyi jövedelemadó alapot képező jövedelemmel, egyszerűen fajlagos jövedelemmel mérhető. Egyetértve a szakirodalommal, az egy főre jutó jövedelem a jelenlegi magyar viszonyokat legjobban tükröző fejlettségi mutató. Nagy (2012) véleménye szerint a komplex (több tíz, vagy ennél is több) mutató helyett a magyar fejlettségi viszonyokat néhány mutató, de elsősorban az egy főre jutó jövedelem írja le. Nemes Nagy és szerzőtársai (2001) véleménye alapján „(…) az adóköteles jövedelmek közismerten nem azonosak a lakosság összes rendelkezésre álló jövedelmével, regionális és települési színvonaluk erősen korrelál azzal. Ez a jövedelemfajta a legegyértelműbben lokalizált a térben (a gazdálkodó szervezetek termelte összes jövedelem csak a szervezetek székhelyéhez köthető), s települési szintről indulva lényegében bármely területi aggregációban elemezhető. E tényezők e jelzőszámot – korlátaival együtt – az egyik legfontosabb területi fejlettségi–fejlődési jellemzővé teszik ma hazánkban" (Nemes Nagy et al., 2001). Korábbi kutatásokban az egy főre jutó jövedelem mutatót a munkanélküliségi arány kiegészítette (Lőcsei, 2010, Tóth-Nagy, 2013), viszont a közmunka megjelenésével és általánossá válásával ez már kevéssé tükrözi a területi fejlettségi viszonyokat. Szintén az egy főre jutó jövedelem mutató alkalmazását javasolja Pénzes (2014) és Németh (2008).
A társadalmi innováció és a területi fejlettségi viszonyok közti kapcsolat azonosítására kevés vizsgálat vállalkozott (Szendi, 2018, Nagy-Tóth, 2019), ugyanakkor ezen elemzések elsősorban a térstruktúra hatását hangsúlyozzák a területi fejlettségi viszonyok alakulásában. A Nyírbátori járás és tágabb környezete, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye települései esetében a társadalmi innovációs potenciál területi fejlettségi viszonyokhoz (a szakirodalom alapján az egy főre jutó jövedelemhez) való hozzájárulását számszerűsítésére törekszem. További kutatási kérdésként vizsgálom a jövedelem- és népességváltozását a társadalmi innovációs potenciál és a települések népességnagysága vonatkozásában. A népességnagyság a térstruktúra meghatározó eleme. A térstruktúrát „a cselekvések eredményeként létrejött anyagi artefaktumok (településszerkezet, területhasznosítás), az ezeket létrehozó társadalmi struktúrák, valamint a

DOI: 10.14750/ME.2021.022

természeti erőforrások alkotják. (...) A térstruktúra a tevékenységek, a cselekvés kontextusát alkotja, és mint bizonyos célok elérésére felhasznált eszköz vagy bizonyos célokat meghiúsító akadály kap jelentést" (Benedek, 2000, 141. o.). Elemzésemben a térszerkezet és a térstruktúra fogalma elkülönül. A térstruktúra általános térbeli népességeloszlás jelent (Benedek, 2000), ugyanakkor a térszerkezet vizsgálatakor a gazdasági tevékenységek térbeli eloszlásával (Varga, 2005) foglakozom.

III. 4. 5. 2. Társadalmi innováció és területi versenyképesség

A társadalmi innovációs potenciál és a területi versenyképesség közti kapcsolat vizsgálata esetében nem azonosítható olyan vizsgálat, amely során számszerűsítésre került a társadalmi innováció versenyképességhez való hozzájárulása. A kutatás keretei között a számszerűsítés érdekében kísérletet teszek a területi versenyképesség és a társadalmi innováció közötti öszefüggés vizsgálatára települési vonatkozásban a Nyírbátori járásban és tágabb környezete, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye települései esetében.
A versenyképesség az elmúlt évek leggyakrabban használt kifejezése (McFetridge, 1995, Somogyi, 2009, Hortományi-Balaton, 2016, Balaton-Varga, 2017,), ugyanakkor a szakirodalomban nincs egységesen elfogadott definíciója, valamint kérdésként merül fel az értelmezhetőségi szintek vizsgálata. Egyes szerzők véleménye szerint a versenyképesség nem értelmezhető nemzetgazdaságokra, csak vállalati szinten mérhető (Krugman, Porter korábbi munkái), később Porter (1990-es évek második felétől) és más szerzők (Lengyel, 2003, Horváth, 2001, Palkovits, 2000, Besze, 2009) véleménye alapján a versenyképesség fogalma országokra, régiókra is alkalmazható. A versenyképesség fogalmának egyre növekvő figyelmet szentel az Európai Unió is (EC, 1993, 1994, 2001, Leader, 2001). Az Európai Unió fő célkitűzései között szerepel a kontinens globális versenyképességének növelése, „az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés" (EC, 2014a, 7. o.). Az EU a versenyképességet a kohézió leghatékonyabb eszközeként, a régiók gazdasági növekedésének és a foglalkoztatottság javításának eszközeként, valamint a társadalmi jólét javítását eredményező eszközként értelmezi (Lengyel, 2003). A területi versenyképesség javítására szolgáló Leader-program a területi versenyképesség dimenziói között kiemelt figyelmet fordít a társadalmi versenyképesség dimenziójának. A társadalmi versenyképesség a helyi szereplők azon képessége, amely által képessé válnak az együttműködésre (Leader, 2001). A versenyképességi vizsgálatok egyik kiemelten hangsúlyos célja az életszínvonal növelési lehetőségeinek azonosítása. A versenyképesség szoros összefüggést mutat az innovációval mind szervezeti, regionális, nemzeti és globális szinten, az újításoknak kulcsszerepük van a versenyképesség növelésében. A gazdasági és természettudományi innovációk jelenléte megfigyelhető az ún. magterületeken, a perifériák lemaradása azonban felzárkózást segítő intézkedéseket indukál. Új és időszerű megoldásokra van szükség a kisebb közösségek (települések, régiók) számára, ehhez nyújt eszközt és modellt a társadalmi innováció. A társadalmi innováció olyan társadalmi szükségleteket próbál kielégíteni, amelyeket a piac nem képes, ezáltal akár a perifériák felzárkózásában is alternatív megoldást jelenthet (Kocziszky et al. 2015, Szörényiné, 2015; Benedek et al. 2016, Kocziszky–Szendi, 2018). Ezen megoldások általános (más közösségektől adaptált, komplex program elemek) és speciális, az adott közösség által megfogalmazott, egyetlen megoldásként azonosítható törekvések, amelyek megvalósítása révén a felzárkózás támogatható. Ma már hangsúlyos szerepe van azoknak a társadalmi kezdeményezéseknek és újításoknak, amelyek – a technikai innovációk mellett – újszerű megoldásaikkal vesznek részt a közösség jóllétének (életszínvonalának) növelésében (Varga, 2017). A World Economic

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Forum (WEF) megközelítése alapján a versenyképesség alapja a termelékenység, és az ezáltal elérhető jólét, valamint gazdasági növekedés országos szinten (Somogyi, 2009). A WEF „Globális Versenyképességi Indexe" (GCI) kilenc tényezőt, ún. cölöpöt határoz meg, amelyek tényezőként 6 és 23 közötti számú változót foglalnak magukba (1. számú melléklet). Az International Institute for Management Development (IMD) megközelítése szerint egy ország versenyképessége a vállalkozások számára értékteremtésre lehetőséget adó, valamit a lakosság jólétét biztosító környezet kialakításának a képessége (Somogyi, 2009). Az IMD a négy versenytényezőt további öt altényezőre bontja, 20 csoporton belül átlagol, majd fő eredményként a négy súlyozatlan csoportátlagot veszi (1. számú melléklet). A területi versenyképesség regionális vonatkozásában számos modell született (Regional Competitiveness Capacity, versenyképességi cilinder, versenyképességi fa vagy versenyképességi piramismodell). A piramis modell (Lengyel, 2003) a mérést három kategória szerint értelmezi (jövedelem, termelékenység, foglalkoztatottság), és vizsgálja a rövid távú gazdaságfejlesztést (közvetlen, alaptényezők), illetve a hosszú távú tényezőket (sikerességi faktorok). Fő célként az életszínvonal és az életminőség növelését jelöli meg. A mezoszintű társadalmi innováció vizsgálatakor hangsúlyos a városok versenyképességének meghatározása. Lengyel véleménye szerint (2003) a makroszintű elemzés nem adaptálható közvetlenül a városok versenyképességének vizsgálatakor (pl. városvezetés „más politikát" folytat), helyette gazdasági és stratégiai determinánsok (mennyiségi és minőségi adatok) meghatározására van szükség (1. számú melléklet). Egyetértve a szakirodalommal (Lengyel, 2003, Horváth, 2001), a versenyképességet gyűjtőfogalomként értelmezem, amely a versenyben való sikeres részvételt jelenti, mind a vállalatok, mind az országok és régiók esetében (Lengyel, 2000). A területi versenyképesség „olyan folyamat, amely a területi egységek között zajlik, és célja a régióban, városban élők jólétének növelése a regionális, helyi gazdaság fejlődésének elősegítésével, amely fejlődést bizonyos csoportok a helyi politikákon keresztül más térségekkel versengve, rivalizálva próbálják befolyásolni explicit vagy gyakrabban implicit módon" (Lengyel 2003, 153. o.). Az elemzés alapkövetelménye, hogy a vizsgált egység azonosítható legyen (pl. EU NUTS-rendszere).

A fenti megközelítések alapján kijelenthető, hogy a területi versenyképesség alapja a jólét növelése. A társadalmi innovációs törekvések elsősorban a társadalmi problémák megoldását szolgálják, a jólét (és jóllét), valamint az életszínvonal növelésével, így a versenyképesség növelése tekintetében a fenntartható értékteremtés kapcsán vonhatók be a mérésbe. Az elemzés során arra a kutatási kérdésre keresem a választ, amely a területi versenyképesség és a társadalmi innovációs potenciál közötti összefüggést vizsgálja Szabolcs-Szatmár-Bereg megye adott települései vonatkozásában.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

IV. A KUTATÁS MÓDSZERTANA

A kutatás fő célja egyrészt azon európai uniós irányelvek alapján meghatározott indikátorok vizsgálata, amelyek a társadalmi innovációs folyamat mérését segítik több szinten, másrészt a társadalmi innovációs folyamat logikájának azonosítása. A vizsgálat során a részvételen alapuló, a közösséget érintő társadalmi változásokat eredményező akciókutatást alkalmaztam. A kutatás keretein belül a „háromszögelés" (triangulation) technikája alapján kvantitatív és kvalitatív módszerek ötvözését végeztem. A „mérés háromszögeléseként" (Webb et al., 1966, Balaton-Dobák, 1991) az adott probléma eltérő módon válik elemezhetővé, több adatforrás, módszer felhasználásával, és a következtetések érvényességének ellenőrzése is fokozható. A szisztematikus szakirodalmi áttekintés a társadalmi innovációs folyamat logikai szabályainak meghatározását, valamint a társadalmi innováció szintjeinek lehatárolását segítette. A különböző térstatisztikai módszerek az input, output és hatás indikátorok pontos meghatározását, alkalmazhatóságuk feltételeinek vizsgálatát tette lehetővé, valamint a társadalmi innováció és a fejlettség, illetve versenyképeség közti kapcsolat elemzését segítették. A vizsgált térség esetében – a térstatisztikai módszerek mellett – induktív logikán alapuló interjúval, valamint megfigyeléssel, dokumentumelemzéssel, esettanulmánnyal vizsgáltam a hipotéziseimet. A részvételi akciókutatás módszerét a téma sajátossága, a vizsgált járás speciális jellemzői alapján kiemelkedően fontosnak ítéltem meg. A társadalmi innovációs folyamatok vizsgálata során egyértelműen kirajzolódott, hogy az egyes törekvések sikeres megvalósítása elképzelhetetlen a helyi lakosság aktív részvétele nélkül. A kezdeményezések alapvető célja az életszínvonal növelése, a közösségi igények kielégítése újszerű együttműködések révén, amely megköveteli a helyi lakosság hozzáállásának vizsgálatát, a helyi döntésekbe való tudatos részvételt. A lakosság döntésekben való bevonása mellett kutatóként én is részt vettem az adott járás egyes településeinek társadalmi törekvéseiben, nem csak megfigyelőként, hanem a kutatásban részvevőkkel szorosan együttműködve. A hagyományos kutatói hozzáállástól és feladatoktól eltérően a vizsgálat során az előre meghatározott kutatási feladatokat, a társadalmi innovációs kezdeményezések megtervezését és megvalósítását a kutatásba bevont egyénekkel és szervezetekkel közösen végeztük.
A vizsgált járás kvantitatív vizsgálatát (pontos helyzetelemzés, az egyes települések társadalmi innovációs potenciáljának meghatározása) követően olyan fejlesztési javaslatokat fogalmaztam meg, amelyek megvalósítása megköveteli az adott települések aktív részvételét, támogató hozzáállását, tudásuk, képességeik megosztását. A részvételi akciókutatás módszerének alkalmazásával lehetővé vált számomra az Európai Unió iránymutatásainak és a meghatározott indikátorok alkalmazhatóságának vizsgálata, valamint az életszínvonal növelésére szolgáló törekvések megvalósítása a Nyírbátori járásban.

IV. 1. A kutatás hipotézisei és a kapcsolódó módszerek

IV. 1. 1. A kutatás hipotézisei

Kutatásom során – a szakirodalmi előzmények és eredmények alapján – a következő feltételes állítások vizsgálatából indultam ki, valamint az alábbi módszerekkel teszteltem a hipotéziseket:

DOI: 10.14750/ME.2021.022

SZEKUNDER KUTATÁSHOZ KAPCSOLÓDÓ HIPOTÉZIS

H1: A társadalmi innováció lokális, regionális és országos szintű mérésének nincs egységesen elfogadott módszertana a szakirodalomban, a mérés során bevont indikátorok változatosak, ugyanakkor a mérési módszerek hierarchikus rendszerben kapcsolódnak egymáshoz.

Hipotézisem tesztelésére szekunder kutatás keretein belül dokumentumelemzést végeztem (mikro-, mezo- és makro szintű társadalmi innovációs mérési módszereket vizsgáltam, szintenként 4 módszert, összesen 12 módszert) a mérési indikátorok meghatározása érdekében. A vizsgálatot részletesen a III. 4. 3. alfejezetben ismertettem.

EMPIRIKUS KUTATÁSHOZ KAPCSOLÓDÓ HIPOTÉZIS

H2: A Nyírbátori járás innovációs képességét tükröző és befolyásoló tényezők vizsgálata alapján a térségnek szüksége van általánosan alkalmazott és speciális társadalmi innovációs megoldásokra.

Hipotézisemet statisztikai elemzések és a részvételi akciókutatás módszereivel (megfigyelés, dokumentumelemzés, interjú) teszteltem. A szakirodalmi ajánlásokra alapozva vizsgáltam a járás innovációs képességét, valamint az általánosan alkalmazott társadalmi innovációs megoldásokat (a vizsgálatot részletesen az V.2. alfejezetben ismertetem).

H3: A települések esetében (mikro szintű társadalmi innováció) meghatározható egy indikátorrendszer, amelyből képezhető egy társadalmi innovációs potenciál mutató.

Hipotézisem tesztelésére komplex mutatót számítottam, valamint az egyes települések esetében az átlagtól való eltérést (szórást) számoltam, és a Local Moran indexek számszerűsítését végeztem (szakirodalmi előzményekre alapozva határoztam meg a társadalmi innovációs potenciál komplex mutatóját. A vizsgálatot részletesen az V. 3 alfejezetben ismertetem).

H4: A Nyírbátori járás és tágabb környezete, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye települései esetében a társadalmi innovációs potenciál és a területi fejlettségi viszonyok között sokrétű, összetett kapcsolat van. A település fejlettségét elsősorban a térstruktúra befolyásolja, amihez a társadalmi innovációs potenciál hozzájárul.

Hipotézisem tesztelésére a területi és strukturális hatások elemzése érdekében shift-share analízist alkalmaztam, amely során az egy főre jutó jövedelem differenciáltságát vizsgáltam. A települések egy főre jutó jövedelme (fejlettsége) és a települések társadalmi innovációs helyzete, valamint a települések nagysága közti kapcsolat elemzését részletesen az V. 4. alfejezetben ismertetem.)

H5: A Nyírbátori járás és tágabb környezete, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye vonatkozásában a társadalmi innovációs potenciál nagysága meghatározó egy-egy település versenyképességében.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Hipotézisemet a multiplikatív tényezőkre bontás módszerével teszteltem, amely keretein belül a települések versenyképessége és a társadalmi innovációs potenciál közötti összefüggést vizsgáltam a megye adott települései vonatkozásában (a vizsgálatot részletesen az V. 4. alfejezetben ismertetem).

H6: A társadalmi tanulás folyamata kapcsolódik a társadalmi innováció folyamatához. A társadalmi tanulás előfeltétele és egyben eredménye a változási (tanulási) folyamatnak. A társadalmi innovációs jó gyakorlatok meghatározott szempontok alapján történő rögzítése és elemzése lehetővé teszi a folyamat adaptív modelljének meghatározását.

Hipotézisemet a részvételi akciókutatás módszereivel (megfigyelés, dokumentumelemzés, esettanulmány), valamint induktív logikán alapuló interjú segítségével vizsgáltam. A RAK (dokumentumelemzés, 53 kvalitatív interjú, 15 esettanulmány) céljaként a Nyírbátori járás társadalmi innovációs potenciáljának és társadalmi innovációs törekvéseinek feltárását határoztam meg. Az induktív logikán alapuló interjúk (25 interjú) fő célja elsősorban nem a hipotézis vizsgálata volt, hanem a korábban felvázolt hipotézis alapján megfogalmazott elméleti keret gazdagítása. Az elemzést az V. 5. alfejezetben részletesen ismertetem.

IV. 1. 2. A kutatás során alkalmazott kvantitatív módszerek

A kvantitatív módszerek megfelelő pontosságú leírást adnak, és statisztikailag alátámasztható információkat nyújtanak a vizsgált jelenség vonatkozásában. A vizsgálat során a alábbi kvantitatív módszerek segítségével teszteltem a hipotéziseket:

IV. 1. 2. 1. Szórás

A társadalmi innovációs potenciál komplex mutató meghatározását követően a leíró statisztikai elemzés során a rendelkezésre álló szekunder adatok (KSH, TeIR) egy-egy változó szerinti eloszlását vizsgáltam. Az adatok tisztítását követően meghatároztam a változók mérési szintjét, majd kijelöltem az elemzés formáját.
Kiindulásként az átlagtól való eltérést vizsgáltam, ami a szóródás mérőszáma. A szóródás arra utal, hogyan oszlanak el az értékek valamilyen középső érték (pl. átlag) körül (Babbie, 2008). A standard szórás (standard deviation) az adatsor elemei közti különbségeket összesíti. A szórás fogalma azt mutatja meg, hogy a mennyiségi értékek átlagosan mennyivel térnek el az átlagtól. Ez nem más, mint az egyes ismérvértékek számtani átlagtól vett eltéréseinek a négyzetes átlaga. A szórás fogalma azt mutatja meg, hogy az értékek átlagosan mennyivel térnek el az adatsor számtani átlagától.

IV. 1. 2. 2. Local Moran I statisztika

A vizsgálat során a térbeli autokorreláció lokális módszerét, a Local Moran I statisztikát alkalmaztam. A Local Moran statisztika alkalmas arra, hogy kimutassa azokat a területeket, amelyek hasonlók, valamint különbözők a szomszédjaiktól (Anselin, 1995, Tóth-Kincses, 2011, Tóth, 2013). A számítások során a Local Moran eredménye összevethető az abszolút adatokkal, és így megvizsgálható, hogy „a nagyfokú hasonlóság vajon a változó magas, vagy alacsony értékeinek koncentrációja, és fordítva” (Tóth, 2013, 62. o.). Minél nagyobb a Local

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Moran I értéke, annál szorosabb a térbeli hasonlóság, ugyanakkor negatív érték esetén megállapítható, hogy a változók térbeli eloszlása a véletlenszerűhöz közelít.
A Local Moran I statisztika 4 klasztert határoz meg (Tóth, 2013):

- magas–magas klaszter: magas értékkel rendelkező területegységek, amelyek esetén a szomszédság is magas értékkel rendelkezik,
- magas–alacsony klaszter: magas értékkel rendelkező területegységek, melyek esetén a szomszédság alacsony értékkel rendelkezik,
- alacsony–alacsony klaszter: alacsony értékkel rendelkező területegységek, ahol a szomszédság is alacsony értékkel rendelkezik,
- alacsony–magas klaszter: alacsony értékkel rendelkező területegységek, melyek esetén a szomszédság magas értékkel rendelkezik.

A módszer megmutatja, hol csoportosulnak a magas és az alacsony értékek, valamint a kiugró értékek (outlier), amelyek a szomszédaiktól jelentősen különböző területi egységek (magas-alacsony vagy alacsony-magas klaszter).

IV. 1. 2. 3. Shift-share analízis

A vizsgálat során a shift-share analízis módszerét (Sikos T. 1984, Nemes Nagy 2005, Nemes Nagy et al., 2001, Tóth 2002) is alkalmaztam. A módszer alapvetően kettős standardizálás, amely során legalább két szerkezeti – területi és ágazati – dimenzió szerinti adatot alkalmazunk. „Az ágazat megjelölés tulajdonképpen tetszőleges diszjunkt megoszlást takarhat: gazdasági ágazatokat, korcsoportokat, településnagyság-csoportokat. A területi dimenzió is többféle lehet: például települések, régiók, országok, sajátos térbeli aggregátumok. (…) Vizsgálhatók vele egyes jelenségek időbeli növekedésének összetevői éppúgy, mint fajlagos adatok – például az egy lakosra jutó jövedelem – differenciáltságának szerkezete” (Tóth, 2018). A kutatás során mindkét megközelítést alkalmaztam (a területi dimenzió pedig jelen esetben mindig a társadalmi innovációs helyzet alapján képzett településcsoport). A módszer ismertetését a fajlagos adatok differenciáltságának példáján mutatom be. A számítások kiindulópontja két mátrix:

$$K = \begin{pmatrix} k_{11} & k_{12} & \dots & k_{1j} & k_{1m} \\ k_{21} & k_{22} & \dots & k_{2j} & k_{2m} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ k_{i1} & k_{i2} & \dots & k_{ij} & k_{im} \\ k_{n1} & k_{n2} & \dots & k_{nj} & k_{nm} \end{pmatrix} \qquad V = \begin{pmatrix} v_{11} & v_{12} & \dots & v_{1j} & v_{1m} \\ v_{21} & v_{22} & \dots & v_{2j} & v_{2m} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ v_{i1} & v_{i2} & \dots & v_{ij} & v_{im} \\ v_{n1} & v_{n2} & \dots & v_{nj} & v_{nm} \end{pmatrix}$$

Az alapadatokból számíthatók (a mátrixok sorainak, illetve oszlopainak összeadásával) a következő értékek:

$$k_{i0} = \sum_{j=1}^{m} k_{ij} \text{ illetve } v_{i0} = \sum_{j=1}^{m} v_{ij} \qquad (1)$$

az i-edik településnagyság-kategória jövedelme és népessége,

DOI: 10.14750/ME.2021.022

$$k_{0j} = \sum_{j=1}^{m} k_{ij} \text{ illetve } v_{0j} = \sum_{j=1}^{m} v_{ij} \tag{2}$$

a j-edik társadalmi innovációs kategória (ötöd) jövedelme és népessége,

$$k_{oo} = \sum_{i} \sum_{j} k_{ij} \text{ illetve } v_{oo} = \sum_{i} \sum_{j} v_{ij} \tag{3}$$

a megyei összjövedelem és népesség.

A számítás első érdemi lépése a fajlagos indexek M(m_{ij}) mátrixának kiszámítása, ami V mátrix elemeinek K mátrix megfelelő elemeivel való osztását jelenti.

$$M = \begin{pmatrix} m_{11} & m_{12} & \dots & m_{1j} & m_{1m} \\ m_{21} & m_{22} & \dots & m_{2j} & m_{2m} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ m_{i1} & m_{i2} & \dots & m_{ij} & m_{im} \\ m_{n1} & m_{n2} & \dots & m_{nj} & m_{nm} \end{pmatrix}$$

Hasonlóképpen osztással számítható a teljes (megyei) növekedési index:

- m_{oo} a két mátrix elemei összegének hányadosa, illetve a településnagyság szerinti ($m_{00} = v_{00} / k_{00}$),
- m_{io} a mátrixok sorösszegeinek hányadosa, és a társadalmi innovációs kategória (ötödök) ($m_{i0} = v_{i0} / k_{i0}$)
- m_{0j} az oszlopösszegek hányadosaként ($m_{0j} = v_{0j} / k_{0j}$) fejlettségi indexek.

Ezen összefüggések felhasználásával minden területegységre vonatkozóan felbontható az adott periódusra jellemző – a megyei átlagnál magasabb vagy alacsonyabb fajlagos jövedelem (fejlettség) hatására létrejövő – fajlagos jövedelemtöbblet vagy -hiány (S_i) két tényezőre. A vizsgálat vonatkozásában az egyik tényező az úgynevezett regionális hatás, amely jelen esetben a társadalmi innovációs kategóriák szerinti besorolást jelenti (S_r), a másik tényező az ágazati (S_a) hatás, amely vizsgálatomban a településnagyság-kategóriákat jelenti.

$$(S_i) = (S_r) + (S_a), \text{ ahol} \tag{4}$$

$$S_i = v_{oj} - (m_{00} * k_{oj}) \tag{5}$$

vagyis a fajlagos jövedelemtöbblet/hiány = összjövedelem az adott társadalmi innovációs kategóriában - (megyei átlagos egy lakosra jutó jövedelem * össznépesség az adott társadalmi innovációs kategóriában).

$$S_r = \sum_{j} \left(v_{ij} - m_{i0} * k_{ij} \right) \tag{6}$$

vagyis a jövedelem adata az adott társadalmi innovációs kategória megfelelő települési nagyságcsoportjában – (a megfelelő település nagyságkategória átlagos egy főre jutó jövedelme

DOI: 10.14750/ME.2021.022

* a népesség adata az adott társadalmi innovációs kategória megfelelő települési nagyságcsoportjában)

$$S_a = S_i - S_r \tag{7}$$

vagyis a két hatás különbsége.

A regionális faktor általában akkor pozitív, ha az adott területegységben a legnagyobb súlyú településcsoportokban az országos (jelen vizsgálatban megyei) dinamikájánál gyorsabb a jövedelemnövekedés. S_a értéke ellenben általában akkor lesz pozitív, ha a megyei szinten dinamikus, az átlagnál nagyobb jövedelemdinamikájú településcsoportoknak nagy, a lassabban növekvőknek kicsiny az adott területegységben a súlya. Ebben az értelemben jelez ez a tényező kedvező, vagy kedvezőtlen településszerkezetet a térségben.

IV. 1. 2. 4. Multiplikatív tényezőkre bontás

A multiplikatív tényezőkre bontást a szakirodalom elsősorban a gazdasági növekedés meghatározó tényezőinek vizsgálatára alkalmazza (Nemes Nagy, 2005, Nagy-Tóth, 2019). A fejlettség mérőszáma – az egy lakosra jutó jövedelem (GDP) – komponensekre bontható: a termelékenység, a foglalkoztatottság és a korszerkezeti arányszám szorzatára (Nemes Nagy, 2006).
Vizsgálatomban Nemes Nagy (2005) megközelítését, a tényezőkre bontás módszerét alkalmaztam:

$$\frac{Jövedelem}{Népesség} = \frac{Jövedelem}{Foglalkoztatottak} * \frac{Foglalkoztatottak}{Aktív\ korúak} * \frac{Aktív\ korúak}{Népesség} \tag{8}$$

Méréseimben a jövedelem a települések személyijövedelemadó-köteles jövedelmeit, a foglalkoztatottak száma az adott évi adózók számát jelentette, aktív korúaknak a 18–59 éveseket tekintettem, míg népesség alatt az állandó lakosok számát értettem.
Matematikai átalakítást követően a szorzat átalakul egy sokkal könnyebben kezelhető összeggé, a következő formula szerint:

$$log\left(\frac{Jövedelem}{Népesség}\right) = log\left(\frac{Jövedelem}{Foglalkoztatottak}\right) + log\left(\frac{Foglalkoztatottak}{Aktív\ korúak}\right) + log\left(\frac{Aktív\ korúak}{Népesség}\right) \tag{9}$$

Nemes Nagy eredményei (2005) alapján megállapítható, hogy a jövedelmi különbségeket elsősorban a termelékenység alakítja, miközben a korszerkezeti tényező hatása igen csekély. Kiindulva Nemes Nagy kutatásából, az alábbi jelöléseket alkalmaztam:

- 1 az országos átlag feletti,
- 0 az országos átlag alatti tényezőket jelöli (2. számú melléklet)

Az első számérték a lakossági jövedelmeket, a második a termelékenységet, a harmadik a foglalkoztatottságot, a negyedik pedig a korszerkezeti tényezőt jelöli.
Az eredmények elemzése során versenyelőnyös az átlag feletti lakossági jövedelmű térség, míg versenyhátrányos az átlag alatti (Nemes Nagy, 2005, Nagy-Tóth, 2019). Komplex versenyelőny esetén az adott térség a lakossági jövedelmek mindhárom összetevőjében átlag feletti értékekkel rendelkezik, több- vagy egytényezős a versenyelőny, amennyiben kettő vagy mindössze egy tényező esetében teljesül ez a feltétel. A versenyhátrány elemzése ennek analógiájára történt.

Az egyes statisztika módszerek által végzett vizsgálatokat az V. fejezet ismerteti.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

IV. 1. 3. A kutatás során alkalmazott kvalitatív módszerek

A téma sajátossága, a vizsgált járás speciális helyzete megköveteli a kvalitatív vizsgálatokat, hangsúlyosan a részvételi akciókutatást. A kutatás során az alábbi kvalitatív módszerek alapján vizsgáltam a hipotéziseket:

IV. 1. 3. 1. Dokumentumelemzés

Szekunder kutatásként dokumentumelemzést végeztem. A dokumentumelemzés során a kutató a probléma feltárásához, előre meghatározott szempontrendszer alapján már rendelkezésre álló dokumentumokat, adatokat elemez. Kutatásom során mikro-, mezo- és makro szintű társadalmi innovációs mérési módszereket vizsgáltam (szintenként 4 módszert, összesen 12 módszert) a mérési indikátorok meghatározása érdekében.

IV. 1. 3. 2. Részvételi akciókutatás

A téma sajátossága, a vizsgált Nyírbátori járás speciális jellemzői alapján a részvételi akciókutatás módszerére kiemelt figyelmet fordítottam. Az akciókutatás, az érintettek aktív részvételével történő kutatás során a kutató erőforrásként szolgál az általa vizsgált – többnyire hátrányos helyzetű – csoport számára, miközben a vizsgált csoport tagjai aktívan képviselik saját érdekeiket (Babbie, 2008). Megismerő folyamat, amely kooperatív tanuláson és munkán alapul, és ötvözi a különböző tudásokat, tapasztalatokat (Pataki-Vári, 2011).

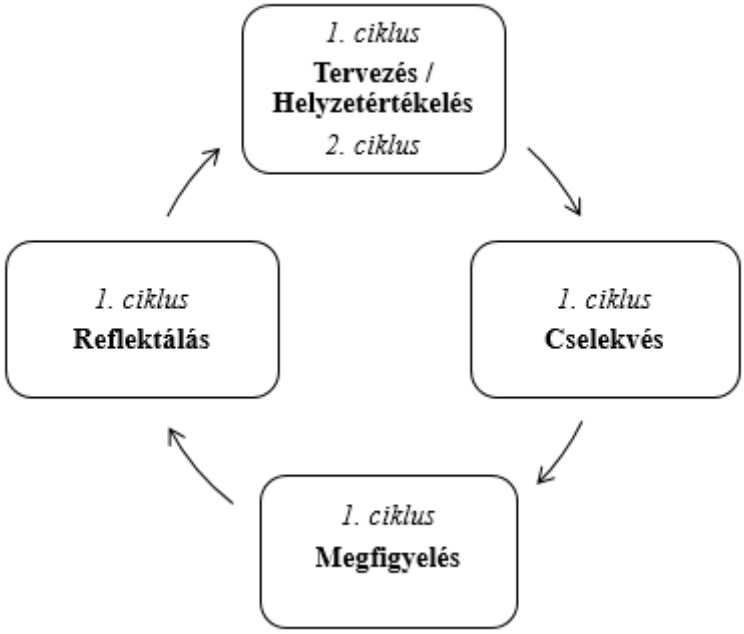

9. ábra: A részvételi akciókutatás folyamata
Forrás: saját szerkesztés (Lewin, 1946, Kemmis–McTaggart, 1988 és Bodorkós, 2010 alapján)

Folyamatos reflexív folyamat, ami képessé teheti az adott település lakosait arra, hogy saját prioritásuk figyelembevételével saját megoldásokat dolgozzanak ki. A kutatás során a kutató a helyi résztvevőkkel szoros együttműködésben dolgozik, egymástól kölcsönösen tanulva

DOI: 10.14750/ME.2021.022

(Gosztonyi, 2019). A részvételi akciókutatás folyamata alapján az egyik ciklus végén történő reflektálás a legfőbb bemeneti információ a következő ciklushoz. A részvételi akciókutatás során akció-reflexió fázisok különíthetők el (Bodorkós, 2010, Málovics et al., 2014), amelyek során a kutató és az érintett résztvevők közösen reflektálnak a folyamat egyes szakaszaira, a kutatás megtervezésére, megvalósítására, értékelésére vonatkozóan (Málovics et al., 2014).
A részvételi akciókutatás esetében az elmélet induktív módon a gyakorlatból következik; az elmélet lényegében arra próbál meg reflektálni, hogy mi az, ami működik a gyakorlatban, és mi az, ami nem (Bodorkós, 2010).
A részvételi akciókutatásnak két markáns irányzata van: a pragmatista és a kritikai megközelítés. Előbbi esetben a kutató a praktikus tudás létrehozására törekszik, utóbbi esetben a kutató nagybb távolságot a konkrét akcióktól, és a konfliktusok, egyet nem értés révén tesz kísérletet a fennálló helyzet módosítására. Kutatásom során utóbbi megközelítésre fókuszálva, az akció-reflexió ciklusok során a tudományos megismerés módszereit alkalmaztam, valamint feltételeztem, hogy az adott rendszer megismerése annak megváltoztatásával valósítható meg, amely tanulási folyamatként azonosítható. A részvételi akciókutatás önmagában is társadalmi tanulás, ahol a folyamat résztvevői egymástól tanulnak, és ennek eredményeként megváltoztatják felfogás- és viselkedésbeli mintáikat.
A részvételi akciókutatás szakirodalom által javasolt szakaszai alapján valósítottam meg a vizsgálatot. A kutatás során az alábbi folyamatlépések szerint végeztem el a vizsgálatot (Bodorkós, 2010):

- a kutatási probléma azonosítása a helyiekkel közösen,
- a helyi erőforrások, jövőképek és problémák feltérképezése,
- a jövőkép elérését szolgáló akciótervek kidolgozása,
- a jövőkép elérését szolgáló akciók megvalósítása,
- reflektálás a tervezési folyamatra és az akciókra.

A részvételi akciókutatás módszerei közül a megjelölt módszereket alkalmaztam, és elsősorban a megfigyelésre, dokumentumelemzésre, esettanulmány készítésre, valamint a kvalitatív interjúkra fókuszáltam.

23. táblázat: A részvételi akciókutatás módszerei

RÉSZVÉTELI AKCIÓKUTATÁS MÓDSZEREI	kérdőív **résztvevői megfigyelés** **párbeszéd** **másodlagos adatelemzés** cselekvés általi tanulás politikai akció **interjú** **térképezés** **csoportmunka és megvitatás** **történetek** közösségi művészetek és média **diagramkészítés** oktatási tábor csereprogram **rangsorolás** **esettanulmány** pontozás **közös elemzés, írás, előadás**

Forrás: saját szerkesztés (Kindon et al. 2007 és Málovics et al, 2014 alapján)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A félig strukturált interjúk segítségével (20 interjú) minden településre legalább egyszer ellátogattam, és alapvetően öt kérdéscsoportot vizsgáltam a Nyírbátori járásban az alábbi témakörök szerint: általános települési információk, megvalósított társadalmi innovációk, tervezett társadalmi innovációs törekvések, sikerek és akadályok, térségi együttműködések (és lehetőségeik).
Az interjúk (20 félig strukturált, 33 strukturálatlan), megfigyelés és dokumentumelemzés segítségével – kiegészítve a statisztikai elemzéseket – feltérképeztem a Nyírbátor járás társadalmi innovációs potenciálját, valamint főbb társadalmi innovációs törekvéseit. Az interjúk alapján esettanulmányokat készítettem (15 esettanulmány). Az esettanulmány mint módszer megfelelő dokumentálási formája a jó gyakorlatok különböző tartalmú, tagoltságú és funkciójú bemutatásának. Az esettanulmány adott eset leírására fókuszáló, mélységi és hosszirányú elemzést végző, a „kvalitatív módszertani eszköztár részét képző mezo szintű eszköz" (Takács, 2017).
A RAK dokumentálása során elsősorban kutatási naplót vezettem (268 kézzel írott oldal), az interjúkat rögzítettem (közel 130 órás hanganyag), és több, mint 1500 fotót készítettem. Konkrét, szó szerinti idézetekkel dolgoztam, valamint dokumentáltam az egyes akciók során létrejött változásokat (tervezett és valós folyamatok). Ezen dokumentálás során videófelvételeket, hangfelvételeket, valamint a különféle csoportos munkákat dokumentáló anyagokat (meghívók, összefoglaló jelentések) készítettem, és elemeztem.

IV. 1. 3. 3. Induktív logikán alapuló interjú

Az induktív logikán alapuló interjúk (25 interjú) fő célja elsősorban nem a hipotézis vizsgálata volt, hanem a korábban felvázolt hipotézis alapján megfogalmazott elméleti keret gazdagítása. Segítségével a mikro szintű társadalmi innovációs folyamat logikai struktúrájának és lokális szintű mérésének meghatározása vált lehetővé.
A modell meghatározása során törekedtem az egyes szakirodalmi kulcselemek integrálására, valamint az interjúk eredményei szintén a folyamatmodell részévé váltak, így lehetővé vált az elmélet és a gyakorlat összekapcsolása.
Az induktív logikán alapuló interjú (Csedő, 2006) a vizsgálatba bevont személyek gondolkodásmódjának, cselekedeteinek mélyebb megértését szolgálja. A kutatás során a vizsgálat elérte a megfelelő „elméleti telítődési szintet" (Glaser-Strauss, 1967, Csedő, 2006), amelyet követően az újabb interjúk már nem bővítik az elméleti keretet. Az induktív logikán alapuló interjúk segítségével azonosítottam a társadalmi innováció logikai folyamatát. Ezen interjúk nem az akciókutatás keretein belül valósultak meg, hanem önálló kutatói szerepkörben (Csedő, 2006) folytattam le a megkérdezést.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

V. EMPIRIKUS KUTATÁS

A társadalmi innovációs folyamat mérési keretfeltételeink meghatározása során arra törekedtem, hogy a III. 4. 3. fejezetben vizsgált módszerek szintéziseként olyan mérési módszert alkalmazzak a Nyírbátori járás esetében, amely a járás egyes települései társadalmi innovációs potenciálját számszerűsíti. Kevés olyan ajánlás azonosítható, amely konkrét számítási eljárással párosul lokális szinten, ugyanakkor Kocziszky és szerzőtársai (2015), valamint Szendi (2018) vizsgálatai megfelelő alapot adtak a mérésre vonatkozó kutatási kérdések megválaszolásához. Ennek elsődleges oka, hogy az említett vizsgálatok perifériális területetekre fókuszálnak, ami a Nyírbátori járás esetében meghatározó vizsgálati szempont. Kutatásom során a fenti vizsgálatokra és a témavezetőm által megfogalmazott javaslatokra, kialakított módszertanra (Nagy-Tóth, 2019, Varga et al., 2020) alapozva vizsgáltam a Nyírbátori járás és tágabb környezete, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye településeinek társadalmi innovációs potenciálját, valamint néhány statisztikai mutatóval és a versenyképességgel való kapcsolatát. A vizsgálat során a társadalmi törekvések folyamatára fókuszálva azonosítottam azon input, output és hatás indikátorokat, amelyek alapján meghatározható a társadalmi innovációs potenciál komplex mutatója. A társadalmi innovációs potenciál – ahogy a korábbi fejezetekben is kiemeltem – azon képességek összességét jelenti, amelyek a társadalmi innovációk létrehozását segítik (Kocziszky et al., 2015, Szendi, 2018, Kleverbeck et al., 2019, Nagy-Tóth, 2019).
A technikai innovációk a társadalmi változás előfeltételeiként és okozóiként azonosíthatók, és nem jöhetnek létre a társadalom megújulása nélkül. A technológiai és gazdasági innovációk nem tudnak választ adni minden társadalmi kihívásra. Az egyre szűkebben rendelkezésre álló természeti, anyagi erőforrásokkal való gazdálkodás megköveteli a nagyobb társadalmi és gazdasági hatékonyságot elérő felhasználást. Jelentős feladat a regionális aránytalanságokból fakadó lemaradások kezelése, és a felzárkózási lehetőségek megteremtése a perifériális térségekben. A fejezet azonosítja a leghátrányosabb helyzetű járások kihívásait, valamint a perifériális térségekben megjelenő közösségi igényekhez kapcsolódó társadalmi, gazdasági és politikai szükségleteket, problémákat. Kiemelten fókuszálva a leghátrányosabb járások közül a Nyírbátori járásra, bemutatja a kedvezményezett térségek főbb jellemzőt, innovációs képességét tükröző és befolyásoló tényezőit, valamint meghatározza a járás településeinek társadalmi innovációs potenciálját.

V. 1. A hátrányos helyzetű járások kihívásai

A társadalmi innovációs folyamat mérésére vonatkozó indikátorok meghatározása és a hátrányos helyzetű térségek társadalmi innováció által támogatott felzárkózása érdekében a Nyírbátori járást (korábban: kistérség) vizsgálom. A vizsgált járás komplex programmal fejlesztendő járás, periférikus elhelyezkedésű, a leghátrányosabb járások rangsorában alulról a 13. helyen szerepel. A Nyírbátori járás főbb kihívásai – a komplex programmal fejlesztendő járásokhoz hasonlóan – elsősorban a munkanélküliség, oktatási egyenlőtlenség, egészségügyi problémák és lakhatási nehézségek területén jelentkező igények kielégítésével kapcsolatos.
A járás a megye részét alkotó, annak felosztásával kialakított, a települések meghatározott csoportját magába foglaló közigazgatási területi egység Magyarországon. A járások kialakulása a XVI. században kezdődött, és rövid megszakítás mellett (1984-2012 között) végig léteztek. 2013. január 1-jén összesen 175 járás jött létre. A járások száma a Polgárdi járás 2014 végi megszűnésével 174-re csökkent. Budapesten a kerületenként megszervezett fővárosi kerületi hivatalok felelnek meg a járási hivataloknak, így itt a járásoknak megfelelő területi egységek a

DOI: 10.14750/ME.2021.022

kerületek, melyek száma 23. 2015. január 1-től a magyarországi járások száma 197. Az európai statisztikai rendszer LAU 1 (korábban NUTS 4) szintje a járási szint. Az Európai Parlament és a Tanács 1059/2003. számú határozatával létrehozta a Területi Statisztikai Egységek Nómenklatúráját, amiben meghatározta a területi egységek statisztikai rendszerét az európai regionális társadalmi-gazdasági folyamatok elemzésére és a regionális politikájának támogatására. A korábbi öt helyett három, a népességszám szerint meghatározott szint jelenik meg a NUTS rendszerben. Magyarországon az alábbiak szerint kerültek kialakításra az egyes szintek[1]:

- NUTS 1 szinten három régió (Dunántúl, Közép-Magyarország, Alföld és Észak),
- NUTS 2 szintű a hét tervezési-statisztikai régió,
- NUTS 3 szint (a megyerendszer).

A NUTS 3 szint LAU (local administrative unit) egységekre bontható fel. A LAU 1 szintet nem minden tagállam alkalmazza, Magyarországon a járásnak felel meg. A települési szint LAU 2 besorolást kapta minden tagállamban.
A járási szint a települések közti intenzív együttműködést, az önszerveződést és az alulról építkező helyi igények kielégítését támogatja.

24. táblázat: A magyarországi járások kialakításának elvei

a) területi léptékű alsószintű államigazgatási egységek létrehozása
b) településszerkezeti különbségek figyelembevétele
c) térszervező funkció betöltése (felzárkóztatás)
d) államigazgatási és megye határok figyelembevétele
e) kiépült államigazgatási struktúra biztosítása a székhelyen
f) a székhely meghatározásánál a közlekedési infrastruktúra figyelembevétele
g) önkormányzati és államigazgatási feladatok szétválasztása szervezeti szinten
h) járási hivatalok alapítása
i) meglévő ügyintézési helyszínek fenntartása (lehetőség szerint)

Forrás: saját szerkesztés a járások kialakításáról szóló 1299/2011. (IX. 1.) Kormányhatározat alapján

A táblázatban külön jelöltem a felzárkóztatást segítő funkciót, amely szerep külön hangsúlyt kap a hátrányos helyzetű járások támogatása során.
A járások területi fejlettség szerinti – jelenleg hatályos – 2014-ben végzett besorolását a 290/2014. (XI. 26.), valamint az azt módosító 106/2015. (IV. 23.) számú kormányrendelet rögzíti. A hátrányos, illetve fejlesztendő járások a fenti kormányrendeletek alapján (rendelet a kedvezményezett járások besorolásáról) kedvezményezett térségeknek minősülnek.

- kedvezményezett járás (komplex mutatója kisebb, mint az összes járás komplex mutatójának átlaga),
- fejlesztendő járások (azon legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező járások, amelyekben az ország lakosságának 15%-a él).

[1] Forrás: 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről és 97/2005. (XII. 25.) OGY határozat az Országos Területfejlesztési Koncepcióról

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A fent megjelölt besorolás alapján azon legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező járások, amelyekben az ország kumulált lakónépességének 10%-a él, komplex programmal fejlesztendő járások. A komplex mutató olyan kompozit mutató, amely társadalmi és demográfiai, lakás és életkörülmények, helyi gazdaság és munkaerő-piaci, illetve infrastruktúra és környezeti mutatók alapján kerül meghatározásra:

$$f_i = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^{m} fa_i, \ ahol \tag{10}$$

fa_i: csoportindikátor
f_i: komplex mutató
m: csoportindikátorok száma

A térségek társadalmi-gazdasági és infrastrukturális fejlettségét mérő komplex mutató kiszámításánál használt adatok körét és a számítás módszertanát az 3. számú melléklet ismerteti. A jelenleg érvényes, a kormányrendelet szerinti térségi besorolás alapegységei a járások, a számítási eljárás során – a pontozásos módszert és a diszkriminanciaanalízist követően normalizálást alkalmaztak. Az 1986-tól folyamatos lehatárolási eljárásokhoz (1991, 1993, 1996, 1997, 2001, 2004, 2007) képest változott a mutatók köre is.

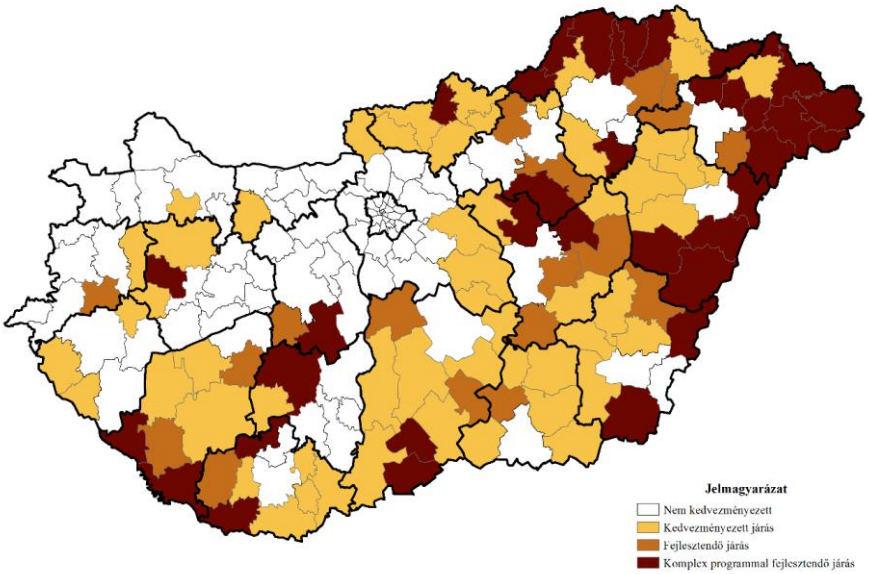

10. ábra: Magyarország járásai kedvezményezettségi szintek szerint
Forrás: KSH, 2016

A járási fejlettségi mutató (KSH, 2016) alapján meghatározott rangsor Magyarország 197 járása közül 109-et minősít kedvezményezettnek. Ezekben az ország lakosságának 35%-a él. Közülük 54 tartozik a fejlesztendők közé, lakónépességük a jogszabályi előírás szerint az ország lakónépességének 15%-a. A népesség 10%-át tömörítő, komplex programmal fejlesztendő járások száma 36 (érintett járások lakónépessége 982 ezer fő volt 2015. január 1-jén). A kedvezményezettségnek van más jogcíme is. A kormányrendelet szerint azokban a régiókban, ahol a kedvezményezett járások lakónépessége nem éri el a régió lakónépességének 30%-át, meghatározott szempontok szerint és adott mértékig regionális szempontból kedvezményezett járásokat jelölhetnek ki. A regionális szempontból történő kedvezményezettség vonatkozik a

DOI: 10.14750/ME.2021.022

megyei közgyűlés által kijelölt járásokra, valamint a súlyos természeti és civilizációs katasztrófával való érintettségre (a 37. komplex programmal fejlesztendő járás: Devecseri járás[2]).
A kedvezményezettségi besorolásnak elsősorban a fejlesztési támogatások, források felhasználása miatt van jelentős szerepe. A legkedvezőtlenebb helyzetű járások fejlesztésére szolgáló támogatások csak ezen besorolás alapján kerülhetnek lehívásra.
Kiemelt figyelmet fordít az állam a komplex programmal fejlesztendő járásokra (jogszabály által előírt speciális fejlesztési eszközrendszer használatával). A 2014-2020 közötti Európai Unió által biztosított támogatások elosztása során a kedvezményezett járások szintén előnyben részesülnek. Ezen összehangolt támogatási struktúra fő célja a hátrányos helyzetű térségek fejlesztése és további leszakadásuk megakadályozása.
Magyarország járásai a komplex mutató által meghatározott rangsor szerint a 4. számú mellékletben kerülnek bemutatásra.
A leghátrányosabb helyzetű járások demográfiai jellemzőikben eltérőek, a vizsgálatba bevont Nyírbátori járás kifejezetten fiatalos korszerkezetű szemben az idős korszerkezetű dél-alföldi, dél-dunántúli járásokkal (KSH, 2016). A komplex programmal fejlesztendő járások ugyanakkor homogénnek tekinthetők az alábbi tényezők vonatkozásában:

25. táblázat: A komplex programmal fejlesztendő járások homogén tényezői

Tényező	**Jellemző**
- népességmegtartó képesség	*alacsony, belföldi vándorlási egyenleg negatív*
- halandóság	*magas*
- iskolázottsági színvonal	*országos átlag alatti*
- munkaerőpiaci helyzet	*országosnál kedvezőtlenebb*
- jövedelmi helyzet	*országosnál kedvezőtlenebb*
- korszerűtlen lakások aránya	*magas*
- lakossági infrastruktúra kiépítettsége	*alacsony*

Forrás: saját szerkesztés (KSH, 2016 alapján)

A komplex programmal fejlesztendő járások az ország periférikus részén találhatók, jelentős számban határ menti járások (23 járás). A komplex programmal fejlesztendő járások lakónépességének több, mint 60%-a Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében él (KSH, 2016). A lehatárolás alapján Csongrád, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Pest, Vas és Zala megyében, valamint Budapesten nincs komplex programmal fejlesztendő járás.

[2] Vörösiszap katasztrófa, 2010. október

DOI: 10.14750/ME.2021.022

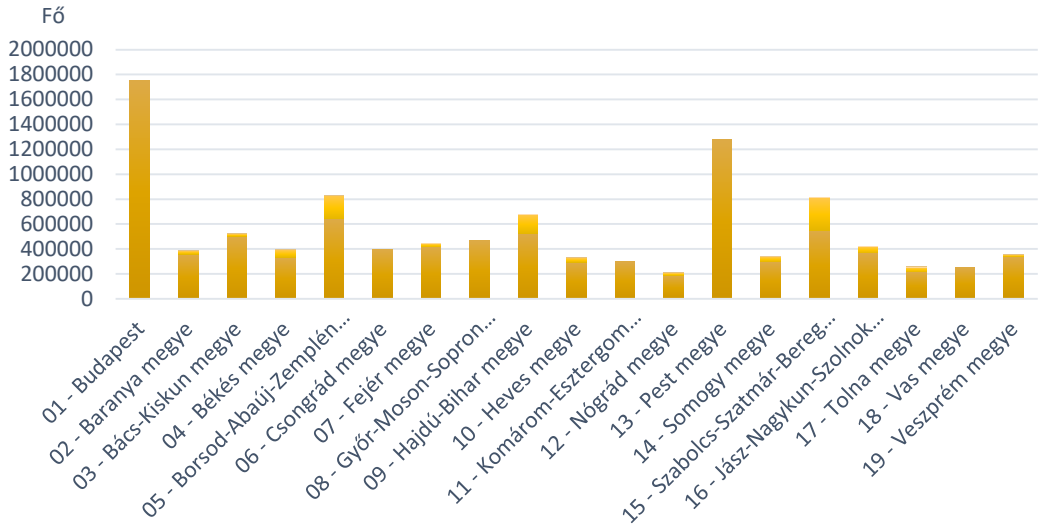

11. ábra: A komplex programmal fejlesztendő járások lakónépessége az adott megyén belül (fő)
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

A legtöbb fejlesztendő járás az ország keleti részén található Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében van, összesen 9 járás igényel átfogó tervek mentén megvalósított felzárkóztatási programot. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye minden második állampolgára olyan járásban él, amely komplex fejlesztésre szorul. A megye 13 járásának lakónépessége meghaladja az 552.000 főt, ebből mindösszesen közel 270.000 fő él a komplex programmal fejlesztendő 9 járásban.

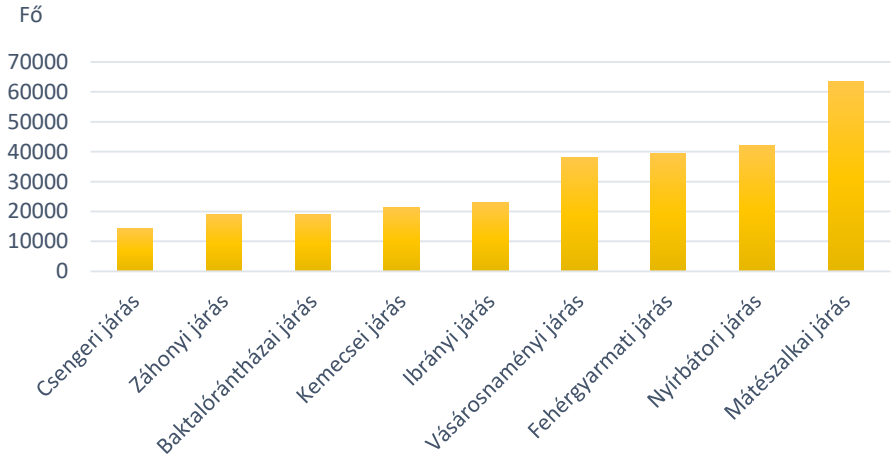

12. ábra: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye komplex programmal fejlesztendő járásainak népessége (fő)
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

A perifériális térségek – mint hátrányos helyzetű térségek – jól körülhatárolható igényekkel rendelkeznek, és társadalmi-gazdasági kihívásokkal küzdenek.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

26. táblázat: Perifériális térségek igényei és kihívásai

Társadalmi		Gazdasági		Politikai	
Igény	**Kihívás**	**Igény**	**Kihívás**	**Igény**	**Kihívás**
állampolgárok bevonása, társadalmi szolgáltatások (egészségügy, oktatás, stb.), mobilitás, közösség	elvándorlás, hátrányos helyzetű csoportok, etnikai sajátosságok, képzettségi szintek közti egyenlőtlenség	biztonság, stabilitás, foglalkoztatottság, fenntarthatóság, bizalom	lakhatási feltételek, munkanélküliség, pénzügyi források, szakértelem	tudatosság, mozgósító erő, politikai részvétel	kormányzati transzparencia, döntések függetlensége, elkötelezettség

Forrás: saját szerkesztés (Veresné Somosi et al., 2019 alapján)

V. 2. A Nyírbátori járás innovációs képességét befolyásoló és tükröző tényezők

A Nyírbátori járás az ország észak-keleti részén helyezkedik el, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye déli részén, ami az ország perifériájának tekinthető.

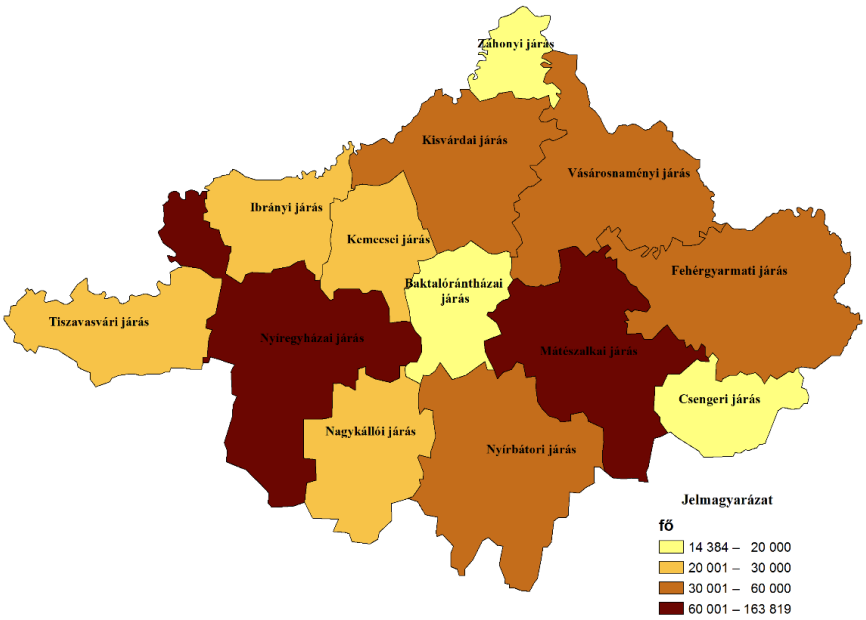

13. ábra: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye járásai (népességszám)
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A vizsgált Nyírbátori járás 696 km² területi nagyságú és 20 település alkotja[3]. A járás lakónépessége 42 998 fő (2019. január 1-jén). A Nyírbátori járás népesség- és településszám alapján közepes nagyságúnak tekinthető a szabolcs-szatmár-bereg megyei járások között.

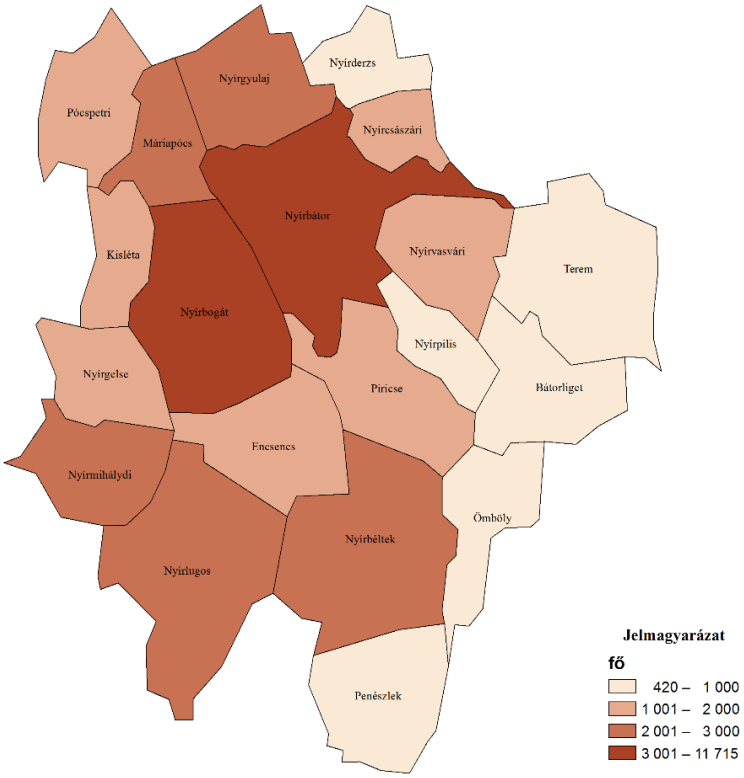

14. ábra: A Nyírbátori járás népességszámának alakulása (fő)
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

A Nyírbátori járás a komplex programmal fejlesztendő járások rangsorában a 13. helyen szerepel, három város (Nyírbátor, Nyírlugos, Máriapócs) és 17 község tartozik hozzá. Komplex mutatója 27,15, ami a 46,68-as átlag 60%-át sem éri el.

A témában végzett eddigi kutatásaim alapján (Kocziszky, 2004, Filepné Nagy, 2004, Szendi, 2018) meghatároztam azon tényezőket, amelyek alapján a Nyírbátori járás innovációs képessége vizsgálható. A járás innovációs képességével kapcsolatban a különböző társadalmai-gazdasági tényezőket – egyetértve Filepné Nagy (2004) megközelítésével – két csoportra bontottam:

1. az innovációs képességet befolyásoló tényezők:
   - geopolitikai jellemzők, településszerkezet,
   - gazdasági helyzet,

[3] A járás települései: Bátorliget (740 fő, 33 km²), Encsencs (1921 fő, 32 km²), Kisléta (1877 fő, 22 km²), Máriapócs (2130 fő, 22 km²), Nyírbátor (11 891 fő, 67 km²), Nyírbéltek (2910 fő, 62 km²), Nyírbogát (3037 fő, 55 km²), Nyírcsászári (1192 fő, 13 km²), Nyírderzs (656 fő, 17 km²), Nyírgelse (1092 fő, 28 km²), Nyírgyulaj (2074 fő, 36 km²), Nyírlugos (2633 fő, 58 km²), Nyírmihálydi (2279 fő, 25 km²), Nyírpilis (891 fő, 16 km²), Nyírvasvári (1969 fő, 28 km²), Ömböly (451 fő, 30 km²), Penészlek (1032 fő, 37 km²), Piricse (1870 fő, 37 km²), Pócspetri (1682 fő, 26 km²), Terem (671 fő, 49 km²).

DOI: 10.14750/ME.2021.022

- fizikai infrastruktúra,
- demográfiai viszonyok, szociális tényezők.

2. az innovációs képességet tükröző tényezők:
   - vállalkozás-szerkezet, beruházások,
   - üzleti infrastruktúra,
   - iskolázottság,
   - K+F.

Kiindulópontként Szendi (2018) helyzetfeltárási javaslatát alkalmazva vizsgáltam a Nyírbátori járás perifériku helyzetét, majd a fenti megközelítést kiegészítettem a járások komplex fejlettségi mutatójának tényezőivel, valamint Kocziszky (2004) javaslataival.
Abból a szakirodalmi megállapításból indultam ki, miszerint a társadalmi innováció olyan társadalmi szükségleteket próbál kielégíteni, amelyeket a piac nem képes, ezáltal akár a perifériák felzárkózásában is alternatív megoldást jelenthet (Kocziszky et al. 2015, Szörényiné, 2015; Benedek et al. 2016, Kocziszky–Szendi, 2018). Feltételeztem, hogy a perifériku térségek esetében általánosan alkalmazott és speciális társadalmi innovációs megoldások segíthetik a felzárkózást. Általános társadalmi innovációs megoldások alatt olyan más helyen (is) alkalmazott megoldásokat értek, amelyek – a helyi igények és feltételrendszer figyelembevétele mellett – a gyakorlat adaptálását követően egy komplex program részeként hatékonyan működnek. A speciális megoldások ezzel szemben az adott közösség tagjai által kerülnek meghatározásra, innovatív együttműködések és struktúrák eredményeként, amelyek egyetlen megoldásként javítják az adott település társadalmi innovációs képességét[4]. Kérdés, hogy a más térségekben működő gyakorlatok másolása önmagában nem csak jó gyakorlat transzportálás-e. Véleményem szerint ezen jó gyakorlatok helyi igények szerinti megformálása, a feltételrendszerhez való igazítása, valamint az új struktúrák menti megvalósítása adaptálásnak tekinthető, amely társadalmilag innovatív folyamat.
A fenti megközelítések alapján az alábbi feltételezést fogalmaztam meg a Nyírbátori járás társadalmi innovációs megoldásokkal való támogatottsága vonatkozásában:

H2: A Nyírbátori járás innovációs képességét tükröző és befolyásoló tényezők vizsgálata alapján a térségnek szüksége van általánosan alkalmazott és speciális társadalmi innovációs megoldásokra.

A Nyírbátori járás vizsgálata során statisztikai elemzést és részvételi akciókutatást végeztem.
A statisztikai elemzés során vizsgáltam a járás:

- településszerkezetét,
- korszerkezetét,
- a roma népesség (becsült) arányát,
- iskolázottsági adatait,
- népesség változási adatait,
- munkanélküliségi adatait,
- az egy főre jutó jövedelem alakulását,
- a jövedelemadó-fizetők arányát,

[4] Ismert – helyi önormányzathoz kapcsolódó – példái:

- Alsómocsolád: a vállalkozó falu (Dicső László polgármester)
- Hernádszentandrás: önfenntartó falu, Bioszentandrás, kézműves termékek (Üveges Gábor polgármester)
- Cégénydányád: Legyen malacod! (Kelemen Róbert polgármester)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

- a működő vállalkozások számát,
- a nonprofit szervezetek arányát,
- a járásközpont közúti elérhetőségét,
- a személygépkocsik számát,
- az internet-előfizetések számát.

A Nyírbátori járás statisztikai elemzését az 5. számú melléklet ismerteti.

V. 2. 1. A járás társadalmi innovációs tényezőinek vizsgálata részvételi akciókutatás által

A részvételi akciókutatás során dokumentumelemzést végeztem, valamint egyeztető fórumokon, workshop-okon vettem részt egyes esetekben megfigyelőként, más esetekben aktív részvevőként. A terepkutatás alapján kijelenthető, hogy a Nyírbátori járás hátrányos helyzetű településeket foglal magában, amelyek jelentős társadalmi kihívásokkal néznek szembe. Ezen kihívások kezelésében kiemelkedő szerepe van a társadalmi innovációs törekvéseknek, amelyek új, a felzárkózási folyamatot támogató eszközként jelennek meg az egyes települések esetében.
A vizsgálat során négy kritikus terület vált azonosíthatóvá:

- oktatás (magas minőség és szükségletekhez való igazítás biztosítása),
- foglalkoztatás (személyes mentoráláson alapuló munkaerő-piaci programok),
- egészségügy (egészségügyi állapot javítása és prevenció),
- lakhatás (lakhatási feltételek javítása).

A tényezők közti ok-okozati összefüggések meghatározása bonyolult, az egymásra gyakorolt hatásuk és sorrendiség nem egyértelmű tényezői miatt, de megállapítható, hogy amennyiben egy hátrányos helyzetű állampolgár lakhatási körülményei nem megfelelőek, az egészségügyi problémákhoz vezethet. Az egészségügyi problémák tanulási nehézségeket okozhatnak, amely csökkent munkatermelékenységhez vezethet, ami a lakhatási feltételek romlását vonhatja maga után. Szükséges lépés a lakáskörülmények javítása, a helyi igények szerinti kiskereskedelmi szolgáltatások ösztönzése, a közösségi programok és terek arányának növelése, illetve a közösségi és szociális szolgáltatások bővítése. Ezen felül a megfelelő közlekedési feltételek kialakítása is hangsúlyos, de a fizikai infrastruktúra javítása önmagában nem elegendő a lakosság társadalmi jólétének növekedéséhez. A társadalom életszínvonalának növeléséhez – figyelembe véve a járás hátrányos helyzetét – elengedhetetlenek a társadalmi innovációs törekvések. A társadalmi innováció keretein belül hangsúlyos az önkormányzat szerepe, amely a települések vállalkozásaival és civil szervezeteivel együttműködve újszerű kezdeményezések és programok révén segíti a képzési és munkaerő-piaci programok megvalósítását és a szociális szolgáltatások és közérdekű információk hozzáférhetőségének javítását. Az intézkedések közül számos olyan újszerű tevékenységet vizsgáltam, amely az adott település életében új, a hagyományos önkormányzási modelltől eltérő tevékenység. A hagyományos önkormányzati működésű városvezetés az aktív, részvételen alapuló kezdeményezésekkel szemben lassú, lemarad, így szükségessé válik egy új önkormányzási modell meghatározása. Az új önkormányzási modell együttműködő és konzultáló, bevonja a település lakosait a döntéshozatalba.
Vizsgálataim szerint a lakosság bevonása közvetlen és közvetett előnyökkel jár. Közvetlen előnyként jelentkezik az intézményi legitimáció, az elkötelezettség növelése, valamint a problémakezelés multidiszciplináris megközelítése. Közvetett előnyként határozható meg a kollektív önbizalom és a helyi identitástudat növelése, a valós igények megfogalmazása, a helyi érdekcsoportok közti kölcsönös elfogadás növelése, valamint a helyi politika megértése. A bevonás fő célja a fiatal, szakképzett munkaerő megtartása és foglalkoztatása. Különösen releváns kihívás ezen kérdés a Nyírbátori járás számára, ugyanakkor korlátozottak a járásban

DOI: 10.14750/ME.2021.022

élő alacsony iskolázottságú lakosok lehetőségei a munkaerőpiacon. Ezen ellentét feloldására komplex (oktatási, foglalkoztatási, egészségügyi-fejlesztési és lakhatási) programok bevezetése szükséges, amely előkészítése a Nyírbátori járás székhelyén, Nyírbátorban 2015-ben elindult. A járásközpont komplex programja egyszerre célozza az oktatás és a foglalkoztatás területét, fókuszálva a szakirányú képzés (pl. újonnan induló egyetemi képzés), ösztöndíjrendszer és mentorálás, valamint lakhatási támogatások (pl. bérlakási program) nyújtotta előnyökre.
A vizsgálat során azonosított kritikus területekhez kapcsolódóan programokat, akciókat vizsgáltam, valamint egyes esetekben részt vettem a megvalósításukban. Ezen programok kivétel nélkül más közösségekben jól működő példák adaptálását követően, komplex programokként valósultak meg az egyes települések esetében. A vizsgálat során nem volt beazonosítható olyan speciális társadalmi innovációs program, amely a járás társadalmi innovációs képességét egyetlen megoldásként javítja.
A kutatás során kiemelt figyelmet fordítottam a társadalmi innováció fő mozgatórugójaként értelmezhető lakossági bevonásán alapuló törekvések vizsgálatára. Kiindulópontként megvizsgáltam az egyes települések lakosságot bevonó gyakorlatait. A járás 20 települése esetében a dokumentumelemzés alapján megvalósul a bevonás, ugyanakkor a megfigyelés szerint az csak korlátozottan érvényesül. A járás településeinek több, mint felében (11 település) összesen évi egy kötelező közmeghallgatást szerveznek. Fő akadályozó tényezőként a passzivitást, az erőforrások hiányát és a legitimitás kockázatát tártam fel. Ezen tényezők – összhangban a Belügyminisztérium Önkormányzati Koordinációs Irodájának vezetésével 2015-2019. között megvalósuló KÖFOP-2.3.4-VEKOP-15-2016-00002 azonosítószámú „Önkormányzati Fejlesztések Figyelemmel Kísérése II.” című kiemelt projekt megállapításaival – tovább bonthatók. A passzivitás okai közt szerepel a társadalmi bizalom és a közösségi kohézió alacsony szintje, valamint a politikai szocializáció hiánya. Különösen hangsúlyos ezen kérdés az alacsonyabb státuszú lakosság által lakott településeken, ahol a politikai kultúra és a lokálpatrióta helyi mag hiánya tovább növeli a problémát. Az erőforrások esetében a pénzügyi nehézségeken túl az idő-, valalmint szakértelem-hiány okoz problémát. A legitimitás kockázata azon konfliktusokból fakad, amelyek a transzparens kormányzás szükségszerű velejárói. A projekt keretein belül megvalósított vizsgálat ajánlását követve a Nyírbátori járás esetében a településeket alacsony és magas státuszú lakosság által lakott településekként csoportosítottam (a csoportosítás alapja jelen kutatás keretei között az egy főre jutó jövedelem megyei átlaghoz való viszonya: alacsony státuszú a megyei átlagtól alacsonyabb, magas státustú a megyei átlagtól magasabb egy főre jutó jövedelmi helyzettl jellemezhető település). Vizsgáltam az alacsony és magas státuszú települések lakosságot bevonó törekvéseit, valamint társadalmi innovációs megoldásait. Mindkét településcsoport esetében egy-egy általános, vagyis egy komplex program részeként megvalósuló megoldást ismertetek az értekezés keretei között.

V. 2. 1. 1. Társadalmi innovációs megoldások egy alacsonyabb státuszú településen

Az alacsonyabb státuszú lakosság által lakott településeken elsősorban dokumentumelemzést végeztem, amelyet megfigyeléssel egészítettem ki. A települések közül a járásközponttal, Nyírbátorral szomszédos Nyírvavári település törekvéseit mutatom be. Területe 28 km^2, a település lakossága 1969 fő (2019. január 1-jén). Az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel és kedvezőtlen iskolázottsági adatokkal sújtott településen a roma népesség becsült aránya közel 40%. Vándorlási egyenlege negatív, jellemző a szelektív elvándorlás, amely során a képzett, fiatal munkaerő elvándorol. Ezen kihívások kezelése megköveteli az önkormányzat és a településesen működő szervezetek együttműködését, a fiatalak helyben tartása érdekében. Ezen folyamatnak részei a közösségi terek létrehozását támogató, a foglalkoztottságot növelő, a helyi közművelődési igényekre hangsúlyt fektető

DOI: 10.14750/ME.2021.022

komplex programok, az általános társadalmi innovációs megoldások. Az önkormányzat a településen működő civil szervezetekkel együttműködve 2006-tól – hosszabb-rövidebb ideig tartó megszakítások mellett – végez közösségfejlesztési feladatokat. A Vasváriak Vasváriért Közéleti Egyesülettel folytatott újszerű együttműködés keretein belül a településen rendszeresek a lakossági fórumok, személyes találkozások, különböző rendezvények, előadások, ahol település lakosságának véleménye, elvárásai, elképzelései is megismerhetővé válnak. Adatgyűjtésüket esetenként kérdőívvel is kiegészítik. A társadalmi innovációs törekvéseik egy komplex program részeként, elsősorban oktatási, foglalkoztatási kérdésekre fókuszálnak, és fő célként határozzák meg a fiatal, szakképzett munkaerő helyben tartásának támogatását. 2010 és 2016 között Tanoda programot és közművelődési, valamint egyéb programok szervezésére alkalmas közösségi tér megszervezését végezték (pályázati forrásokból). Ezek kiegészülnek különböző rendezvényekkel, egészségfejlesztő programok és előadások szervezésével a stresszkezelés, életmód és táplálkozás terén, valamint hátrányos helyzetű fiatal munkavállalók foglalkoztatásával. A társadalmi innovációs törekvések 2019-től újra megerősödtek, a település új vezetője révén újszerű együttműködések valósulnak meg (önkormányzat-civil szervezetek-egyház kooperációban). Az önkormányzattal együttműködő Vasváriak Vasváriért Egyesület fő célja a közösségformálás és a hagyományőrzés, a településről származó Vasvári Pál eszmei hagyatékának ápolása és megismertetése, valamint a településen felnövő fiatalok összetartozás-tudatának, lakóhelyükhöz való kötődésének erősítése. 2007-től kezdve folyamatosan megrendezik a Vasvári Napokat, amellyel hagyományt teremtettek. A rendezvényen a Nyírbátori járás 20 településének fiataljai mellett Tiszavasváriból és az erdélyi Körösfő településről is érkeznek vendégek.
A település újszerű együttműködéseit támogatta a TÁMOP-3.2.3/B-12/1 Építő közösségek" – A korszerű, többfunkciós (multifunkcionális) közművelődési fejlesztéseket szolgáló közösségi programok, együttműködések, új tanulási formák kialakulásának elősegítése projekt, amely keretein belül az alábbi tevékenységek valósultak meg:

- „Kézen fogva" Nagyszülő-unoka klub: a havi rendszerességű (összesen 18) összejöveteleken a gyermekek alapvető informatikai ismereteket nyújtottak át a nagyszüleik számára, miközben az idősebb generáció olyan ismereteket osztott meg a gyerekekkel, amelyek már majdnem feledésbe merültek. Ez a nonformális képzési forma mindkét korosztály számára hasznosítható tudást biztosít, miközben a település ősi hagyományait átmenekíti a jövő nemzedékek számára. Résztvevők száma: összesen 180 fő.
- Jeles napokhoz (farsang, március 15, majális, Márton napi vígasságok, karácsony) kötődő helyi ünnepek: a vallási, világi és a népszokás eseményeihez kapcsolódó ünnepi alkalmak rendezvénysorozatai (összesen 6 alkalom) valósultak meg. Az egész napot betöltő ünnepek az emlékezetről és az összetartozásról szólnak. A közös ünnep, közösség megtartó erejénél fogva helyben tartja a fiatalokat is, hiszen velük és értük került megrendezésre. Résztvevők száma: összesen 800 fő. (Ezen rendezvények 2019-től újra elindultak).
- „Egyedem, begyedem, tengertánc…" tánc klub: olyan havi közösségi program, amely során táncot, mozgáskultúrát, új önkifejezési és kapcsolatteremtési módot tanultak a fiatalok. A tagok egymástól is tanultak, a táncórákon kívül pedig különféle programokon, rendezvényeken vehettek részt. Résztvevők száma: összesen 240 fő.
- Látogatás a mesék birodalmába a digitalizált világon keresztül: a könyvtári és információs szolgáltatások használatával, előnyeivel, lehetőségeivel, illetve a könyvtárban megtalálható értékek terjesztésével kapcsolatos szakkör szervezése havi bontásban valósult meg. A könyvtárban található mesekönyvek illusztrációjával képregény vagy kis animációs filmek készültek a rendelkezésre álló informatika segítségével. Résztvevők száma: összesen 100 fő.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

- Kezünkben a jövő – Települési ifjúsági cselekvési terv készítése: összetettebb foglalkozás, amikor az idősek és a gyerekek közösen terveztek egy fejlesztést a településen. Itt alkalom nyílt arra, hogy az idősek meséljenek a településről, milyen volt egykor, az ő fiatal korukban, és a gyerekekkel együtt kreatívan tovább tudtak gondolkodni, majd létrehozni egy tervet. Résztvevők száma: összesen 100 fő.
- Egészségnap: az egészséges életmód iránt igény felkeltése érdekében. A helyszínen ingyenes szűréseket, méréseket végeztek a szakemberek. Az egészséges táplálkozást és életmódot népszerűsítő ingyenes kóstolók várták az érdeklődőket. Résztvevők száma: összesen 200 fő. (2019-től újra megszervezik)
- Két keréken az egészségért: a testmozgás és a sport megszerettetése a kerékpározáson keresztül. Elsősorban a 15-45 éves korcsoport körében a kerékpározás, mint testmozgás elterjesztése valósult meg (3 alkalom/sorozat). Résztvevők száma: összesen 75 fő. (2019-től újra megszervezik)

A TÁMOP-3.3.5/A/08/1-2009-0023 „A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek esélyeinek növelése a tanoda program segítségével Nyírvasvári Községben" projekt keretein belül az egyesület az önkormányzattal együttműködve Tanoda programot valósított meg. 37 hátrányos helyzetű fiatal továbbtanulási esélyeit javították a Tanoda program segítségével, amely során tantárgyi felzárkóztatás, szabadidős és kulturális programok szervezése és mentorálás valósult meg 2010-2011-ben. A program – pályázati és önkormányzati forrásokra támaszkodva – várhatóan a jövő évben újra elindul.

A Tanoda ötlete az alábbi célokkal fogalmazódott meg:

- integrálódni tudó, önérvényesítő fiatalok kerüljenek a település aktív állományába,
- növekedjen a programban résztvevők száma a középiskolákban, minél nagyobb számban szerezzenek szakmát, érettségit,
- javuljon a tanulók tanulmányi eredménye, csökkenjen lemaradásuk.

A tervezett 35 tanulóhoz képest a program 37 gyermeket segített működése során.

27. táblázat: A Tanoda program célcsoportjai, résztvevői létszáma[5]

Főbb eredmények	**Tervadat**	**Záróadat**
1. Programban résztvevő tanulók száma	35 fő	37+5 fő
2. Halmozottan hátrányos helyzetű tanulók száma	27 fő	29 fő
3. Lemorzsolódás a tanodából	3 fő	1 fő
4. Bukási arány a tanodások körében	3 fő	1 fő
5. Tanulmányi időn túl szervezett programokon való részvétel	65 %	68 %
6. Középiskolás lemorzsolódás a tanodások körében	10 %	0 %
7. Érettségit adó képzésben vagy hiány szakmát nyújtó szakképzésben továbbtanulók aránya	50 %	100 %
8. Tanodába járók, akiknek eredményei javultak a bemeneti és kimeneti mérések között	80 %	100%

Forrás: saját szerkesztés (dokumentumelemzés alapján)

[5] Forrás: https://www.vasvariak.hu

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A program részeként megvalósult:

- 12 helyi szabadidős program
- 9 nyírbátori program (gyermeknap, kézműves foglalkozás, farsang stb.)
- 4 mozi látogatás Nyírbátorban
- 2 színházlátogatás (Nyíregyháza, Nyírbátor)
- 5 múzeumlátogatás
- 3 üzemlátogatás
- 6 kirándulás (Körösfő, Hollóháza, Sátoraljaújhely, Nyíregyháza, Tiszadob)
- 2 egyhetes nyári hagyománytábor helyben
- 7 interaktív felvilágosító előadás (bűnmegelőzés, egészségnevelés, drogprevenció, tűz és balesetvédelem)

A település lakosságot bevonó törekvései során elsősorban rugalmas formai keretek között (utcafórumokon, bejárás során vagy falunap keretein belül) azonosította az igényeket, majd ehhez kapcsolódóan esetenként kérdőív segítségével pontosította azokat. Az önkormányzat kötelező feladatain túllépve, az egyesületekkel szoros együttműködésben, a lakosság bevonásával hozta létre a közművelődés színterét, és szervez magasabb szintű közművelődési és oktatási programokat a fiatalok helyben tartása, az életszínvonal növelése érdekében. Az egyes társadalmi innovációs törekvések és fejlesztések révén további igények feltárása valósult meg, amelyekhez kapcsolódóan 2019-től újabb újszerű kezdeményezések csatlakoznak. A törekvések sikeres megvalósítása növeli a település társadalmi innovációs képességét, amely képesség a társadalmi innovációk létrehozását segíti (Kocziszky et al., 2015, Szendi, 2018, Nagy-Tóth, 2019).

V. 2. 1. 2. Társadalmi innovációs megoldások egy magasabb státuszú településen

A magasabb státuszú lakosság által lakott településeken elsősorban résztvevői megfigyelést végeztem, amit dokumentumelemzéssel egészítettem ki. Egyes törekvések esetében aktív közreműködője voltam a változtatási folyamatnak. A vizsgálat eredményei közül a járásszékhely, Nyírbátor társadalmi innovációs megoldásait mutatom be. A járásközpont területe 67 km^2, lakossága 11 891 fő (2019. január 1-jén). A roma lakosság becsült aránya 22%, ugyanakkor a településen megfigyelhető a szelektív elvándorlás (fiatal, képzett munkaerő elvándorlása). Fő célként már 2010-ben megfogalmazódott a fiatalok helyben tartásának, valamint a hátrányos helyzetű, alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező lakosok foglalkoztatottságának támogatása, amely folyamatot a 2015-ben indult komplex program koordinál. Ebben a programban – mind a tervezési, mind a megvalósítási szakaszban – aktívan részt vettem és veszek. Nyírbátor a térség gazdasági értelemben is vett központjaként funkcionál[6]. A részvételi akciókutatás során meghatározhatóvá vált egy olyan komplex program, amely társadalmi innovációs kezdeményezésekre épül, és reagál a település gazdasági és társadalmi kihívásaira. A település főbb kihívásai – összhangban a járásban megfigyeltekkel – az elvándorlás, a munkanélküliség és az oktatási egyenlőtlenségek területén jelentkeznek. A szelektív elvándorlás (a fiatal, képzettebb munkavállalói rétegek esetében a folyamatos elvándorlás) mértékének növekedése, a gazdaságilag inaktív lakosok és a hátrányos helyzetű roma lakosság magas aránya olyan kihívások, amelyek együttműködésen alapuló, társadalmi innovációs törekvéseket megvalósító komplex programmal teljesíthetők. A lakosság képzettségi szerkezetének gazdasági igényekhez igazítása a város versenyképességének egyik

[6] Nyírbátor Város Településrendezési Tervének készítéséhez Településfejlesztési Koncepció (2018). Elérhető: http://nyirbator.hu/

DOI: 10.14750/ME.2021.022

alappillére. Az akciókutatás során egyértelművé vált, hogy a település fő célja az oktatás és foglalkoztatottság területén a gazdasági igények determinálta képzettségek megszerzésének biztosítása. A feladat ennek támogatása, egyrészt az oktatás, valamint az át- és továbbképzések rendszerének összehangolt fejlesztésével, másrészt a kvalifikált fiatalabb nemzedék helyben tartásával és az ingázó munkavállalók betelepülésének ösztönzésével.
A gazdasági fejlődés, növekedés, valamint a Nyírbátorban működő multinacionális vállalatok beruházásai következtében a Nyírbátorban folyamatosan növekszik a munkahelyek száma. A komplex program fő célja a hátrányos helyzetű, valamint roma lakosok elhelyezkedésének támogatása a jövőbeni foglalkoztatás kulcsterületeinek (az oktatás és a helyi foglalkoztatás) támogatása, újragondolása révén.
A város két tervező megbeszélést szervezett a foglalkoztatás és oktatás-színvonal fejlesztésének támogatására. A megbeszéléseken az önkormányzat mellett az üzleti szektor képviselői, az általános iskolák vezetői és az érintett hátrányos helyzetű lakosság (romák) vettek részt. A közös gondolkodás során meghatározták a sikeres megvalósítás főbb tényezőit, valamint azon programelemeket, amelyek a projektek („Jó Kezdet" projekt, ROMED/ROMACT program, bérlakás-program, egyetemi képzés indítása) célkitűzéseihez igazodnak. A komplex program során megvalósított tevékenységek – egymással szoros összefüggésben – az oktatási és foglalkoztatási színvonal emelését célozták meg. Az etnikai sajátosságokra fókuszálva a település a romák és nem romák közti kapcsolat minőségének javítására, egyfajta szemléletformálásra törekszik a program segítségével. A város hosszú távú növekedési pályára való állása egyértelműen függ a hátrányos helyzetű lakosság problémáinak átfogó kezelésétől és társadalmi integrációjától. Ehhez kapcsolódóan a település a lakosság bevonása során elsősorban közösségi tervezés, egyeztető fórumok és workshop-ok módszereit alkalmazza. A program során a kritikus területek (oktatás, foglalkoztatás, lakhatás, egészségügy) kihívásainak komplex kezelése figyelhető meg. A komplex programot a 6. számú melléklet ismerteti.
A település egyes törekvései esetében kiemelkedő hangsúlyt kapnak a lakosság bevonásán alapuló kezdeményesek, amelyek közül két programelem megvalósításán is együtt dolgoztam a település önkormányzatával, civil szervezeteivel. Ezek közül a szakmai műhelyek létrehozására fókuszáló programelem részletes bemutatására vállalkozom. A program során járási és települési szintű szakmai műhelyek működtetése valósul meg (az Integrált térségi gyermekprogramok - a gyermekeket sújtó nélkülözés újratermelődésének megakadályozására és a gyermekek esélyeinek növelésére irányuló helyi projektek megvalósítására / EFOP-1.4.2-16 keretei között. Kezdő dátum: 2018. január 1., várható befejezés: 2022. szeptember 30.) A helyi szakemberek együttműködése, támogatása révén a gyerekekkel és családjukkal foglalkozó szakemberek számára tapasztalatcserék, tudásbővítés, továbbképzési és képzési tevékenységek megvalósítása válik lehetővé. A programelem fő céljaként a munkacsoportok, műhelyek létrehozása, amely a párbeszédhez szükséges közös platformot is biztosítja. A műhelyfoglalkozások olyan helyszínt biztosítanak, ahol a bevont szakterületek képviselőinek nézőpontja megjelenhet, a vélemények ütközhetnek, a tudásaik megjelenhetnek, közös tanulságok levonása lehetséges, amely segíti az egyéni és a közös munkát a gyerekek és családjaik helyzetének javítása érdekében. Cél a jó gyakorlatok egymásnak történő átadása, az egymástól való kölcsönös tanulás, a tapasztalatok átadása.
Célja a gyermekeket és családjaikat érintő szolgáltatások minőségének, eredményességének és elérhetőségének javítása, valamint partnerség és kommunikációs készség fejlesztésén keresztül az interaktív jellegű kapcsolatok kialakítása és működtetése, az ismeretek bővítése. A műhelymunka csoport tagjainak és az egymás közötti munkájuknak és tevékenységének a segítése, egymás munkájának mélyebb szintű megismerése. A programelem alapötletét az adta,

DOI: 10.14750/ME.2021.022

hogy a járásban az azonos szakterületen dolgozók sem ismerik egymást, így sokszor magukra maradnak a problémáikkal, hiszen nincs kivel megbeszélniük azt. A szakemberek tudásából gyakran hiányoznak a halmozott hátrányok kezelésére vonatkozó gyakorlati ismeretek, és a kölcsönös tanulás lehetősége. Mindezek hiánya miatt a rászorulók megsegítése nem elég hatékony, sokszor a kapacitásuk sem elegendő. A műhelymunka elsősorban tapasztalatcserére, másodsorban ismeretek megosztására szolgáló találkozó. Interaktív jellegéből fakadóan intenzív véleménycserét tesz lehetővé a résztvevők számára. A szakmai műhelymunkára összesen 40 alkalommal, félévente 10-15 fő részvételével kerül sor. Eddig 75 fő vett részt az összesen 25 alkalom során. A programok az alábbiak szerint kerülnek megszervezésre (egy-egy szakterület képviselőiből szakmai műhelyek szerveződnek):

- szociális terület: család és gyermekjóléti központ és család és gyermekjóléti szolgálatok dolgozói
- egészségügyi terület: védőnők, orvosok, gyerekorvos/ok,
- nevelési terület: óvodapedagógusok,
- nevelési-oktatás terület: tanítók és tanárok, pedagógiai szakszolgálat munkatársai.

A szakmai műhelyek vezetői tematikát készítenek a tagok javaslatai alapján, és félévente üléseznek. Ezeken az alkalmakon a változó helyszíneken tartott műhelyfoglalkozások jó lehetőséget biztosítanak arra, hogy egyedi, speciális problémákat is megbeszéljenek, szakmai segítséget nyújtsanak egymásnak, a mindennapokban is bátrabban forduljanak egymáshoz segítséget kérni, vagy információt átadni.

A szakmai műhelyeket félévente csoportonként átlagosan 10-15 fő részvételével 2 óra időtartamban bonyolítjuk le. Egy-egy szakterület a megvalósítás során 10 alkalommal végez műhelymunkát. A program közvetlen célcsoportja a foglalkozásokon résztvevő szakemberek (összesen 600 fő, a teljes járás lefedése révén), közvetett célcsoportja a 18 év alatti gyermekek, fiatalok (összesen 9472 fő, ahol rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők aránya a célcsoportban 68%). A célcsoport 40%-ban a járásközponthoz, 60%-ban a további településekhez kapcsolódik.

A megbeszélések eredményeként, valamint a komplex oktatási és foglalkoztatási törekvésekhez kapcsolódóan újabb kezdeményezések jelentek meg a településen. A komplex program alapján a szakmunkás képzés során mentorálási és ösztöndíjrendszeri támogatással egyfajta tehetséggondozás valósul meg. A mentorálás során – összhangban a helyi vállalkozások által megfogalmazott kompetencia-igényekkel – olyan fejlesztésre került sor, amely duális képzés formájában segíti a tanulókat a helyi felsőfokú képzésben való részvételben, valamint a munkafeladatok ellátásában.

Ehhez kapcsolódóan indult – a részvételi akciókutatás keretein belül, aktív részvételemmel – a "Barkácsolt életút" nevű program, amely szlogenje: Barkácsold az életed - egyszerű technikáktól a professzionális megvalósításig! A program célja, hogy olyan műhelyt biztosítson a diákok számára, amely az egyszerű barkácsolási feladatoktól az egészen professzionális szintű gyártási folyamatok kipróbálásáig lehetőséget teremt a 14 év felettiek részére. Olyan barkácsműhely tervét dolgozták ki a település egyik középiskolájára, ahol különböző kéziszerszámok, fúró és marógép, habvágó, körfűrész, körcsiszoló található, de a 3D nyomtatás is kipróbálható. A tervek szerint a műhelyben hetente tartanak foglalkozásokat, ahol a diákok önkéntesek részvételével (pl. pedagógusok, egyetemi oktatók, műszaki szakemberek) ismerhetik meg a termelés folyamatát. A gyakorlati oktatást kiegészítik olyan motivációs előadásokkal, ahol egyfajta pályaorientációs támogatást is kapnak az iskolaválasztás előtt álló

DOI: 10.14750/ME.2021.022

tanulók. A közös „bütykölés” tapasztalatcserére ad lehetőséget. A szervezésben az önkormányzat, a középiskolák és a civil szervezetek vesznek részt.
A műhely legfontosabb innovatív eleme a tényleges tapasztatalat megszerzésének a lehetősége, olyan eszközök használata, amelyek nem elérhetők el a mindennapi gyakorlatban. Miközben a tanulók megismerik a gyártási folyamat egyes fázisait, a tapasztalatok, a többiek által elmondott élmények mind segítik a pályaválasztást. Szintén innovatív megoldás, hogy önkéntesek végzik az oktatást, akik a segítségnyújtáson, bemutatókon túl lehetőséget teremtenek a kiemelkedő tehetségek azonosítására, beiskolázására.
Az program megvalósítása során az önkormányzat és az iskola segítségével megtalálták azt az üresen álló épületet, amely megfelelő helyszínt biztosít a műhely kialakítására. Elkezdődött az önkéntesek toborzása (helyi szakemberek, egyetemi oktatók, iskola pedagógusai) egyeztető tárgyalások formájában, és megtörtént az eszközök beszerzése. Első lépésben az önkormányzat és a pályázatok segítségével meghirdették a programot. Iskolai programokat szerveztek, amelyek során rövid előadás formájában ismertették a barkácsműhely céljait, lehetőségeit. 2019-ben az önkéntesek segítségével elvégezték a tanulók kompetenciamérését. Gyakorlati csoportok kialakítását követően az önkéntesekből álló teamek (pedagógus, oktató, tréner, coach, stb.), nyílt nap keretein belül mutatták be a programot, és 2019 szeptemberétől havi egy alkalommal nyílt workshop-okat rendeznek.
A fenntarthatóság kulcstényező a program kapcsán. A fenntarthatóságot támogatná, ha ezen pedagógusok munkája a továbbképzésük részévé válna. További feladat, hogy a felsőoktatási intézmények az egyetem beiskolázási bázisuknak tekintsék ezt a műhelyt, valamint a műhely keretein belül született termékek értékesíthetők legyenek.
A fentiekben ismertetett megoldás részletes dokumentációja elkészült (a V. 5. alfejezethez kapcsolódó 11. számú melléklet ismerteti), és a továbbiakban „jó gyakorlatként” ajánlható a hasonló problémákkal küzdő településeknek.
A település lakosságot bevonó törekvései során elsősorban közösségi tervezés, workshop-ok szervezése, a helyi érdekcsoportok meghalgatásával történt meg. Az egyes társadalmi innovációs törekvések és fejlesztések révén további igények feltárása valósult meg, amelyekhez kapcsolódóan 2019-től újabb újszerű kezdeményezések csatlakoznak. Ebben az esetben is nőtt a település társadalmi innovációs képessége, amely képesség a társadalmi innovációk létrehozását segíti (Kocziszky et al., 2015, Szendi, 2018, Nagy-Tóth, 2019).

A Nyírbátori járás innovációs képességét tükröző és befolyásoló tényezők statisztikai és részvételen alapuló vizsgálata alapján a 2. hipotézisemet részben elfogadom, és az alábbi tézist fogalmazom meg:

T2: A Nyírbátori járás innovációs képességét tükröző és befolyásoló tényezők vizsgálata alapján megalapozottan kijelenthető, hogy a térség innovációs képességének fejlesztése az általános társadalmi innovációs megoldásokkal támogatható. A vizsgálat alapján az általánosan alkalmazott társadalmi innovációs eszközök adaptálhatók, és nem azonosítható be olyan speciális társadalmi innovációs megoldás, amely a Nyírbátori járás társadalmi innovációs képességét egyetlen megoldásként javítja.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

V. 3. Társadalmi innovációs potenciál mérése a Nyírbátori járásban

A vizsgált Nyírbátori járás főbb kihívásai (munkanélküliség, elvándorlás, hátrányos helyzetű csoportok) megkövetelik a helyi önkormányzatok és a civil szervezetek újszerű együttműködéseit, valamint az állampolgárok igényeinek figyelembevételét és bevonásukat a problémamegoldásba. A település szintű társadalmi innovációs kezdeményezések mérése hangsúlyos feladat. A szakirodalmi áttekintés összegzése alapján (III. 4. 4. alfejezet) kijelenthető, hogy a vizsgált mérési módszerekben alkalmazott lokális, regionális és országos szintű indikátorok alapján kialakítható egy olyan indikátorhalmaz, amely a különböző területi szintek legkisebb közös többszöröseként határozható meg. Feltételezésem szerint ez az indikátorhalmaz alkalmas a társadalmi innovációs törekvések települési szintű mérésére, valamint képezhető belőle egy társadalmi innovációs potenciál mutató. A társadalmi innovációs potenciál azon képességek összessége, amelyek a társadalmi innovációk létrehozását segítik (Kocziszky et al., 2015, Szendi, 2018, Nagy-Tóth, 2019).

H3: A települések esetében (mikro szintű társadalmi innováció) meghatározható egy indikátorrendszer, amelyből képezhető egy társadalmi innovációs potenciál mutató.

A Nyírbátori járás vizsgálata során a társadalmi innovációs potenciál komplex mutatója alapján a települések rangsora meghatározható, amely kiegészítve a részvételi akciókutatás módszerével (interjú, esettanulmány) átfogó képet ad a járás településeiről.
Szakirodalmi előzmények (Kocziszky, 2004, Benedek et al., 2015, Kocziszky et al., 2015, Szendi 2018, Nagy-Tóth, 2019, Varga et al., 2020) és témavezetői javaslat, valamint kialakított módszertan alapján a társadalmi innováció mérésének támogatására meghatározható egy indikátorrendszer és egy társadalmi innovációs potenciál mutató a vizsgált térség települési vonatkozásában. Az indikátorrendszer – a társadalmi innovációs folyamat rendszerszerűségének megfelelően – input, output és hatás indikátorokra bontható. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, kiemelten a Nyírbátori járás vizsgálata során 8 mutatót vontam be az egyes indikátorcsoportokba. Az alkalmazott indikátorok a forrásként megjelölt kutatások eredményeiként kerültek kiválasztásra, elsősorban Kocziszky és szerzőtársai (2015), valamint Szendi (2018) javaslatai alapján. A tanulmányok konkrét, települési szinten létező indikátorokat is tartalmaznak, szemben a korábbi alfejezetben vizsgált mérési módszerekkel, amelyek esetében konkrét számítás lényegében nem történt)
Első lépésben minden területre kerestem indikátort. A kiválasztás során hangsúlyos szempont volt, hogy egyes esetekben az adott terület több mutatóval is leírható (pl. jövedelmi viszonyok, szociális ellátásban részesülők száma, ahol számtalan mutató közül kellett kiválasztani a legjobban alkalmazhatót.).A javaslatok alapján olyan mutatók is megfogalmazódtak, amelyek települési szinten nem értelmezhetők (pl: szenvedélybetegek száma, ökológiai lábnyom). A kiválasztás során fő célként azonosítottam, hogy egyrészt a felhasznált mutatók szignifikánsak legyenek, másrészt pedig elkerüljem a multikollinearitást. A kiválasztás feltételei ezáltal a rendelkezésre állás, az adott célnak való megfeleltethetőség és a relevancia.
A társadalmi innovációra való képesség megalapozott vizsgálata érdekében az alábbi intézkedések indokoltak (Nagy-Tóth, 2019):

- a mutatók forrása a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisa (2015-2018, kivéve a legutóbbi népszámlálásból származó mutatók)
- a mutatók vonatkozásában négy év átlaga kerül be az elemzésbe, így lehetővé válik az évről évre történő ingadozások kiszűrése,
- a mutatószámrendszer összeállításánál tekintetbe kell venni, hogy a mutatók nem egy irányba mutatnak, így az olyan mutatók esetében, ahol az alacsony érték jelenti a

DOI: 10.14750/ME.2021.022

kedvező helyzetet, a mutatók reciprokát kell vizsgálni (pl. a munkanélküliségi arány – alacsonyabb értékű mutató vagy egy lakosra jutó kifizetett pályázati összeg – magasabb érték jelent kedvezőbb helyzetet a társadalmi innováció vonatkozásában),

- az indikátorcsoportokban a mutatók normalizálása szükséges az egymáshoz történő mérés érdekében: Normalizált érték $= \frac{x - x_{min}}{x_{max} - x_{min}}$,
- a mérés folyamatában az input, output és hatás mutatócsoportokban a normalizált adatok átlaga kerül kiszámításra,
- az indikátorok jellemzése érdekében az átlagtól való eltérések (standard szórás) és a Local Moran I klaszterek kerülnek bemutatásra.

Az input, output és hatás indikátorcsoportok átlagából meghatározható egy komplex, társadalmi innovációs potenciált mérő mutató. A komplex indikátor számításához az egyes indikátorok normalizálása szükséges. Az egyes tényezőkhöz tartalmazó mutatók értékeit átlagoltam. A tényezők átlagából számtani átlaggal határozható meg a komplex mutatószám. A módszer megegyezik a Központi Statisztikai Hivatal járások fejlettségére vonatkozó számításainak metódusával (3. számú melléklet). A számítás előnye a könnyű értelmezhetőség, átláthatóság és a reprodukálhatóság. A módszer további előnye, hogy nem alkalmaz súlyozást (ezzel nem emeli ki egyik tényezőt sem a többi kárára), amely a módszert bírálhatóvá tenné. Alkalmazásával megállapítható, hogy az egyes tényezők, valamint a komplex mutató kialakításakor mely indikátornak volt meghatározó szerepe.

V. 3. 1. A társadalmi innovációs folyamat input indikátorai

A társadalmi innovációt mérő input indikátorok azon mutatók, amelyek a társadalmi innovációs folyamat indukáló tényezői. Az indikátorcsoport az alábbi, tényezőcsoportok alapján tagolt mutatók szerint számszerűsíthető (Benedek et al., 2015; Nagy-Tóth, 2019):

28. táblázat: A társadalmi innováció input indikátorai

	TÉNYEZŐCSOPORT	MUTATÓ
INPUT	**intézményi tényezők**	- civil szervezetek száma (db/10 000 lakos)
	telephelyi tényezők	- működő vállalkozások száma (db/1 000 lakos) - nonprofit vállalkozások száma (db/1 000 lakos)
	humán tényezők	- a gyermeknépesség aránya a lakónépességből (%) - száz gyermekkorúra jutó időskorú (fő) - eltartottsági ráta (gyermek (0-14 éves) és idős népesség (65-X éves) a 15-64 éves népesség %-ában) - átlagos elvégzett osztályszám (osztály)
	aktivitási tényezők	- aktivitási ráta (adófizetők/népesség*100; %)
OUTPUT ↓ HATÁS		

Forrás: saját szerkesztés (Benedek et al., 2015 és Nagy-Tóth, 2019 alapján)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Az indikátorok átlagtól való eltérésének vizsgálata alapján megállapítható, hogy a legmagasabb értékeket Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében Tivadaron láthatjuk, amely települést Nyíregyháza és Géberjén követ. Tivadar különösen kedvező értéke a civil és nonprofit szervezetek fajlagos száma és a magas aktivitási ráta miatt alakult ki. Nyíregyháza kedvező helyzete – a megyeszékhelyekre jellemző gazdasági és társadalmi központi szerephez illeszkedve – nem meglepő, de kiemelhető, hogy a működő vállalkozások fajlagos számában és az átlagos elvégzett osztályszám tekintetében van leginkább kedvező helyzetben a megyén belül. Géberjén helyzete elsősorban a kedvező aktivitási adatoknak és a magas átlagosan elvégzett osztályszámnak köszönhető. Általánosságban kijelenthető, hogy a legalacsonyabb értékekkel rendelkező települések a megye-, illetve országhatár közelében fekszenek, vagyis a megye határmenti perifériáján helyezkednek el. A mutatócsoportban Nyíregyháza szerepe még kevéssé domináns, mint a későbbi esetben.
A vizsgált Nyírbátori járásban az input indikátorokat tekintve Terem, Nyírbátor és Nyírcsászári van a legkedvezőbb helyzetben, viszont jóval az átlag alatt teljesít Ömböly, Nyírmihálydi és Penészlek. Nyírbátor, mint járásszékhely kedvező helyzete elsősorban a civil és nonprofit szervezetek, valamint a működő vállalkozások fajlagos számának köszönhető. Terem és Nyírcsászári esetében a civil szervezetek és a működő vállalkozások fajlagos száma és a kedvező öregedési mutató eredményez kedvező helyzetet. A járás összességében jó helyzetben van az input indikátorok átlagát tekintve (0,338), amely magasabb, mint a megyei átlag. A járás 20 településéből 13 esetében magasabb értékeket láthatunk, mint a megyei átlag (0,327). Az input indikátor vonatkozásában átlag alatt teljesítő települések elsősorban a civil és nonprofit szervezetek, valamint a működő vállalkozások alacsony száma miatt tekinthetők kedvezőtlen helyzetűnek. Az input indikátorok értékeit a 7. számú melléklet ismerteti.

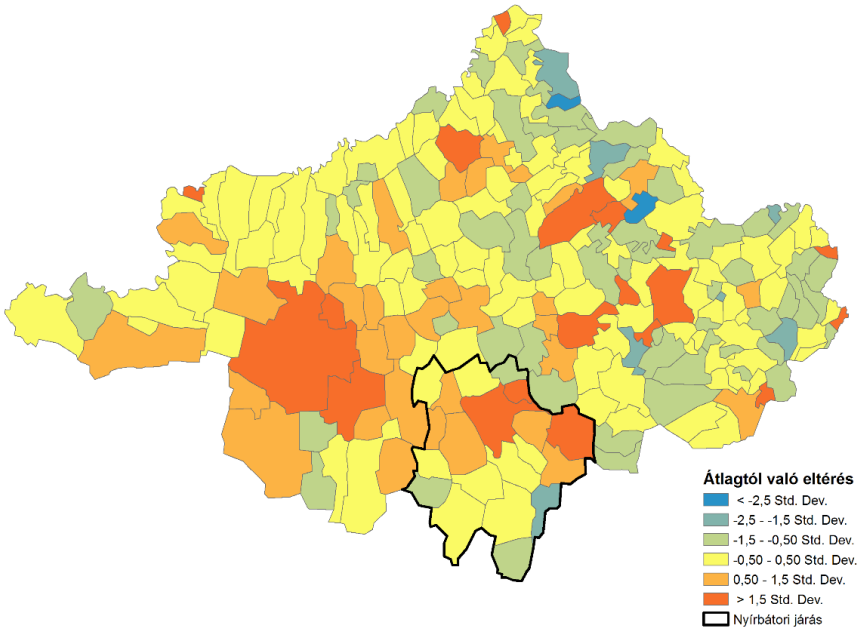

15. ábra: A társadalmi innováció input indikátorainak alakulása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján, 2015-2018)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A megyében, bástyaszomszédságot alkalmazva[7] csak nagyon kevés térbeli klaszter mutatható ki. A legkedvezőbb magas-magas klaszterbe markánsan csak Nyíregyháza térsége sorolható, itt találhatók tehát az input indikátorok tekintetében legjobb helyzetű településeket (illeszkedve a megyeszékhely központi szerepéhez). Térben szórtan megfigyelhető még néhány apróbb klaszter (Kisvárda, Fehérgyarmat). Az alacsony-alacsony klaszter (amely a kedvezőtlen helyzetű települések csoportja) markánsabban emelkedik ki: döntően a megye periférikus helyzetű településeire korlátozódva (például Lónya, Gacsály).

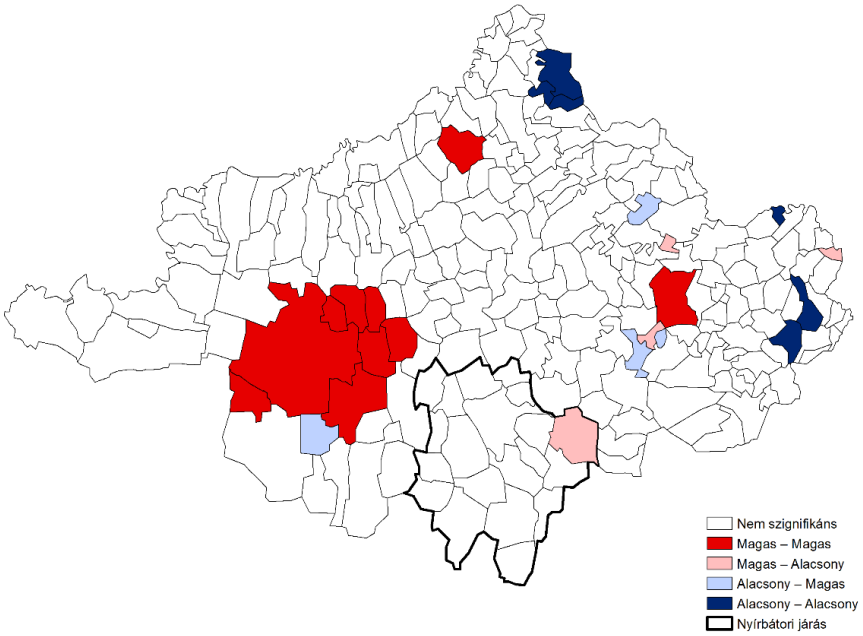

16. ábra: A társadalmi innováció input indikátorainak Local Moran I-je Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján, 2015-2018)

Néhány esetben kirajzolódnak a környezetüktől pozitív vagy negatív értelemben eltérő úgynevezett outlier-ek, ilyen például a Nyírbátori járásban Terem település. Az alapvetően periférikus helyzetű község − amely viszonylag alacsony eltartottsági rátával és magas aktivitással rendelkezik − pozitív értelemben különül el a környezetétől.

V. 3. 2. A társadalmi innovációs folyamat output indikátorai

A társadalmi innovációt mérő output indikátorok azon mutatók, amelyek a társadalmi innovációs folyamat megvalósításának eredményeként azonosíthatók. Az indikátorcsoport az alábbi, tényezőcsoportok alapján tagolt mutatók szerint számszerűsíthető (Benedek et al., 2015; Nagy-Tóth, 2019):

[7] E szerint azon települések szomszédosak egymással, amelyek közös határszakasszal rendelkeznek.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

29. táblázat: A társadalmi innováció output indikátorai

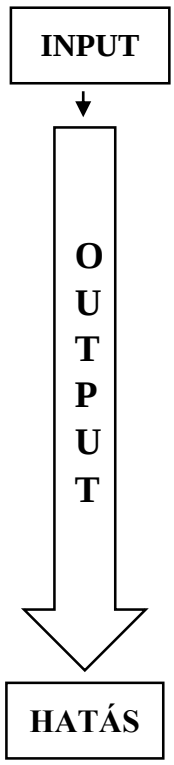

TÉNYEZŐCSOPORT	MUTATÓ
gazdasági tényezők	- egy főre jutó pályázati kifizetett összeg (ezer Ft) - közfoglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességhez viszonyítva (%)
kulturális tényezők	- kulturális rendezvényeken részt vevők száma (fő/1 000 lakos)
szociális tényezők	- szegregátumban élők aránya (%) - szociális étkeztetésben részesülők száma (fő/1 000 lakos) - házi segítségnyújtásban részesülők száma (fő/1 000 lakos) - munkanélküliségi arány (%)
egészségügyi tényezők	- egy háziorvosra és házi gyermekorvosra jutó betegforgalom (fő)

Forrás: saját szerkesztés (Benedek et al., 2015 és Nagy-Tóth, 2019 alapján)

Az output indikátorok tekintetében – néhány kivételtől eltekintve, mint például Márokpapi – a nagyobb települések (városok) vannak a legkedvezőbb helyzetben. A városok, mint a csere (áru, tudás, információ) színterei, gyakorta hatalmi központok (Beluszky – Győri, 2004). Márokpapi – Nyíregyháza után – második helyen áll az output indikátorok tekintetében a megye települései között. E kedvező pozíciót a kulturális rendezvényeken résztvevők magas és az egy háziorvosra jutók alacsony száma miatt érte el. A legmagasabb értékeket Nyíregyháza esetében láthatjuk (0,307), míg a legalacsonyabbat a megye keleti perifériáján (Császló, Rápolt, Tiszavid – 0,012-0,019 közötti értékek). Nyíregyháza kedvező értéke az alacsony közfoglalkoztatás és munkanélküliség következtében alakult ki. A városok között ebben az esetben Tiszavasvári van a legkedvezőtlenebb helyzetben (0,112), igaz, még így is magasabb értékkel, mint a megyei átlag (0,084). Itt az alacsony fajlagos pályázati sikeresség és a szociális étkeztetésben részesülők viszonylag magas száma okozza a kedvezőtlen helyzetet. A megyeszékhelytől távolodva a mutató értéke lényegében csökken, amely szintén mutatja Nyíregyháza meghatározó szerepét e tekintetben. A legkedvezőtlenebb helyzetben lévő, perifériális települések esetében minden indikátor értéke jelentősen elmarad a megyei átlagtól, különösen kritikus az egy főre jutó pályázati összeg értéke (0 Ft), valamint a magas munkanélküliség.

A Nyírbátori járás átlagosan az output indikátorok tekintetében is némileg kedvezőbb helyzetben van (0,094), mint a megyei átlag, a járás településeinek felében az output indikátorok értéke meghaladja a megyei átlagot. A legmagasabb értékeket Nyírbátor (0,150), Nyírlugos (0,149) és Máriapócs (0,142) vonatkozásában láthatjuk, ez a fent említett nagyobb települések (városok) kedvező helyzetéhez illeszkedik (a járásban ez a három város van). Ezzel ellentétben Nyírderzs (0,046), Piricse (0,046) és Nyírvasvári (0,058) mutatja a legalacsonyabb értékeket. A kedvezőtlen helyzetű települések vonatkozásban az output indikátorok értéke jelentős mértékben elmarad a megyei átlagtól, különösen az egy főre jutó pályázati kifizetések

DOI: 10.14750/ME.2021.022

alacsony és a szegregátumban élők magas aránya tekintetében. Az output indikátorok értékeit a 8. számú melléklet ismerteti.

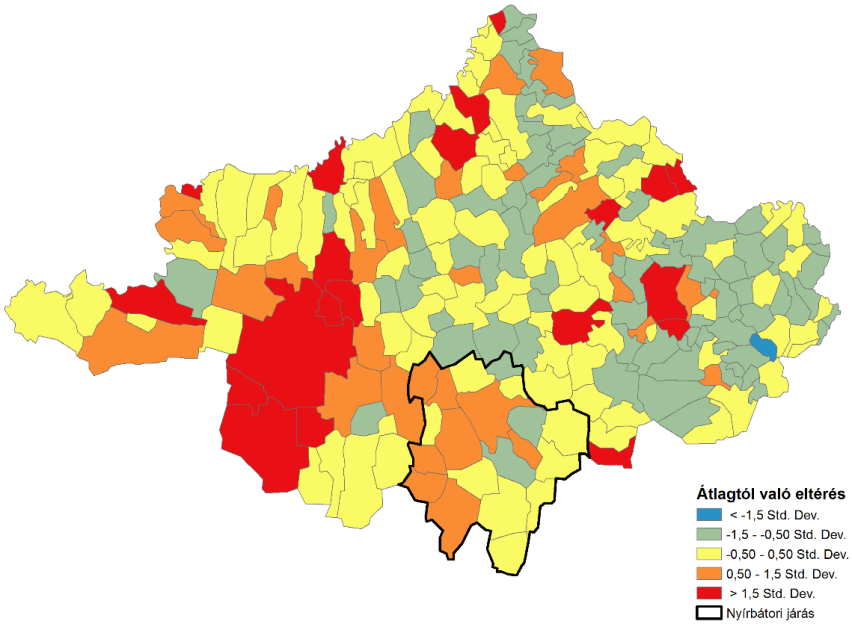

17. ábra: A társadalmi innováció output indikátorainak alakulása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján, 2015-2018)

Az output indikátorok tekintetében a térbeli klaszterek sokkal markánsabbak, több települést érintenek, mint azt az input mutatók esetében. A magas-magas klaszterbe Nyíregyháza és Újfehértó térsége, valamint Kisvárda és Beregsurány környezete került, ezek a településcsoportok tömbszerűen a legkedvezőbb helyzetűnek tekinthetők output indikátorok tekintetében. Nyíregyháza és Újfehértő esetében az egy főre jutó pályázati kifizetések és a kulturális rendezvényeken (pl. VIDOR Fesztivál) résztvevők magas aránya jellemző a térségben, míg Beregsurány és Kisvárda térségében a kulturális rendezvényeken résztvevők magas számán túl (pl. LESZ Fesztivál, Kisvárda) az alacsony munkanélküliségi arány eredményez kedvező helyzetet. A kedvezőtlen helyzetű alacsony-alacsony klaszterbe Jánkmajtis és Tisztaberek települések kerültek, elsősorban a magasabb munkanélküliség miatt. Jánkmajtis térségében magasabb az egy háziorvosra jutó betegforgalom is, míg Tisztaberek környezetében az egy főre jutó pályázati kifizetések értéke több település esetében nagyon alacsony vagy nulla.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

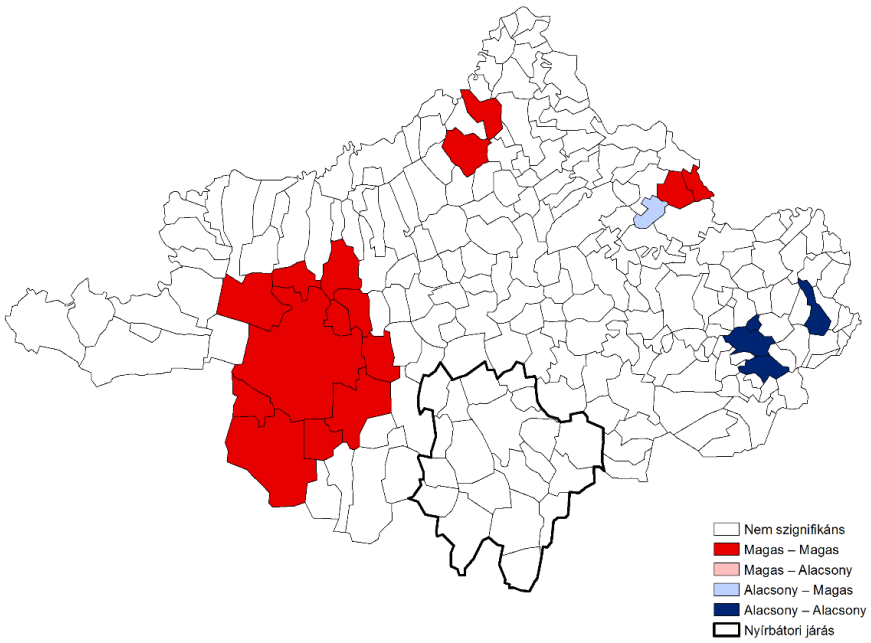

18. ábra: A társadalmi innováció output indikátorainak Local Moran I-je Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján, 2015-2018)

V. 3. 3. A társadalmi innovációs folyamat hatás indikátorai

A társadalmi innovációt mérő hatás indikátorok azon mutatók, amelyek a társadalmi innovációs folyamat fenntarthatóságát, hosszú távú eredményeit mutatják. Az indikátorcsoport az alábbi, tényezőcsoportok alapján tagolt mutatók szerint számszerűsíthető (Benedek et al., 2015; Nagy-Tóth, 2019):

30. táblázat: A társadalmi innováció hatás indikátorai

	TÉNYEZŐCSOPORT	MUTATÓ
INPUT → OUTPUT → HATÁS	**szociális feltételek tényezői**	- egy főre jutó jövedelem (ezer Ft) - a 7 éves és idősebb népességből az általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya (az iskolát el nem végzettekkel együtt), (%)
	családi viszonyok tényezői	- egyszemélyes háztartások aránya (%) - három és több gyerekkel rendelkező családok aránya (%)
	biztonságérzet tényezői	- regisztrált bűncselekmények száma (db/1 000 fő)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

HATÁS	**társadalmi infrastruktúra tényezői**	- tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó intézmények működő férőhelyeinek száma (db/1 000 fő)
	megélhetési feltételek tényezői	- a 0-1 millió forint jövedelemsávban kereső adózók aránya (%)
	környezeti feltételek tényezői	- rendszeresen tisztított közterület aránya (%)

Forrás: saját szerkesztés (Benedek et al., 2015 és Nagy-Tóth, 2019 alapján)

A hatás indikátorok esetében a legmagasabb értékeket kapó települések a megyén belül viszonylag szórtan helyezkednek el (megyei átlag: 0,272). A legmagasabb értékeket Anarcson (0,425), Záhonyban (0,410) és Fülpösdarócon (0,403) láthatjuk. E települések viszonylagosan kedvező helyzetét a jövedelmi helyzetük okozza: kedvező az egy főre jutó jövedelem, valamint alacsony az éves szinten 1 millió Ft alatt keresők aránya. A megyeszékhely jelentősége ebben a mutatócsoportban a legkevésbé hangsúlyosabb. Nyíregyháza (0,327) a legkedvezőbb helyzetűek 10%-ának az alsó határán helyezkedik el. Ennek elsődleges oka az éves szinten 1 millió Ft alatt keresők magasabb aránya a megyei átlagnál. Ezzel szemben a legalacsonyabb értékek Barabás, Lónya és Tiszabecs településeken figyelhetők meg. E településeken a jövedelmi helyzet kedvezőtlen, míg a rendszeresen tisztított közterületek, valamint a tartós bentlakást biztosító intézmények tekintetében különösen rossz helyzetben vannak.

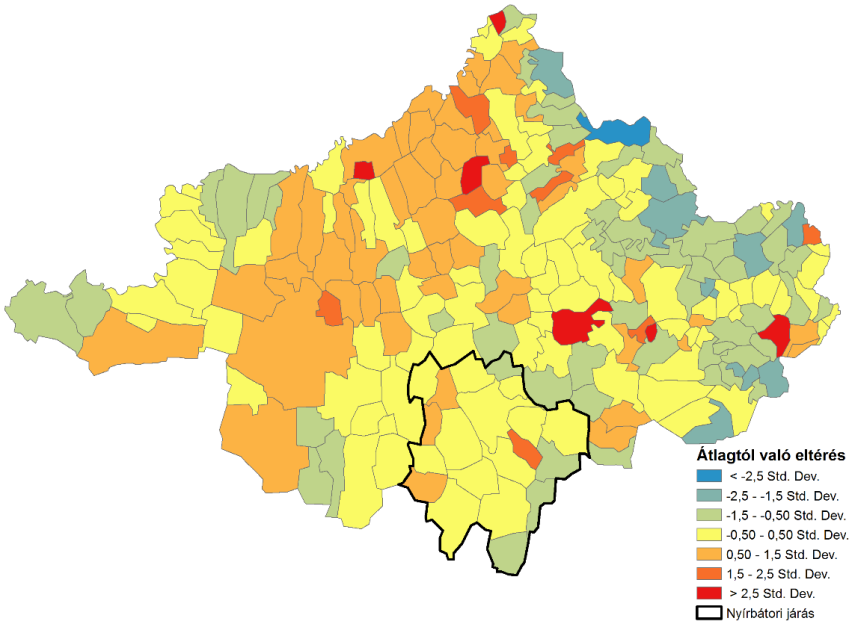

19. ábra: A társadalmi innováció hatás indikátorainak alakulása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében

Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján, 2015-2018)

A Nyírbátori járás hatás indikátorok tekintetében is jobb helyzetben van átlagosan (0,275), mint a megyei átlag. Legmagasabb értékeket Nyírpilis (0,357), Máriapócs (0,321) és Kisléta (0,318)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

esetében figyelhetjük meg. Nyírpilis elsősorban a nagycsaládok arányát tekintve rendelkezik magas értékekkel (a terepkutatás alapján azonban kijelenthető, hogy jelentős mértékben roma származású, hátrányos helyzetű nagycsaládok élnek a településen). Máriapócs kedvező helyzetét az egy főre jutó magasabb jövedelemnek, a bűncselekmények alacsonyabb számának és a rendszeresen tisztított közterületek magasabb arányának köszönheti, valamint magas a tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó intézmények férőhelyeinek száma (a településen két idősek otthona is működik). Kisléta esetében a tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó intézmények férőhelyeinek száma több, mint tízszerese a megyei átlagnak (a település ápoló-gondozó otthonnak ad helyet). A legalacsonyabb értékek Ömböly (0,223), Penészlek (0,224) és Bátorliget (0,227) településeken figyelhetők meg. Ömböly és Penészlek esetében az alacsonyabb egy főre jutó jövedelem, valamint az egyszemélyes háztartások magasabb aránya vezet kedvezőtlen helyzethez. Noha Penészleken működik bentlakásos intézmény, ami az indikátor megyei átlagos értékének négyszere a település vonatkozásában, az 1 millió Ft alatt keresők aránya rendkívül alacsony, és így összességében kedvezőtlen a helyzet. Bátorligeten elsősorban a nagycsaládok alacsony aránya miatt kedvezőtlenebb a helyzet. A hatás indikátorok értékeit a 9. számú melléklet ismerteti.

A magas-magas klaszter a hatás indikátorok tekintetében Kemecse és térségére, valamint Kisvárda környezetére szorítkozik. Mindkét térségben magasabb az egy főre jutó jövedelem és a rendszeresen tisztított közterületek aránya a megyei átlaghoz képest. Az alacsony-alacsony klaszter meglehetősen látványos módon összekapcsolódva, lényegében az országhatár mentén mutatkozik meg a megye térszerkezetében. Döntően a román határ mentén fekvő települések érintettek ebben a klaszterben. A román határ menti települések kedvezőtlen helyzetének okai a fokozódó természetes fogyás, a negatív vándorlási egyenleg, az alacsony foglalkoztatottság és a kedvezőtlen jövedelmi helyzet (KSH 2012).

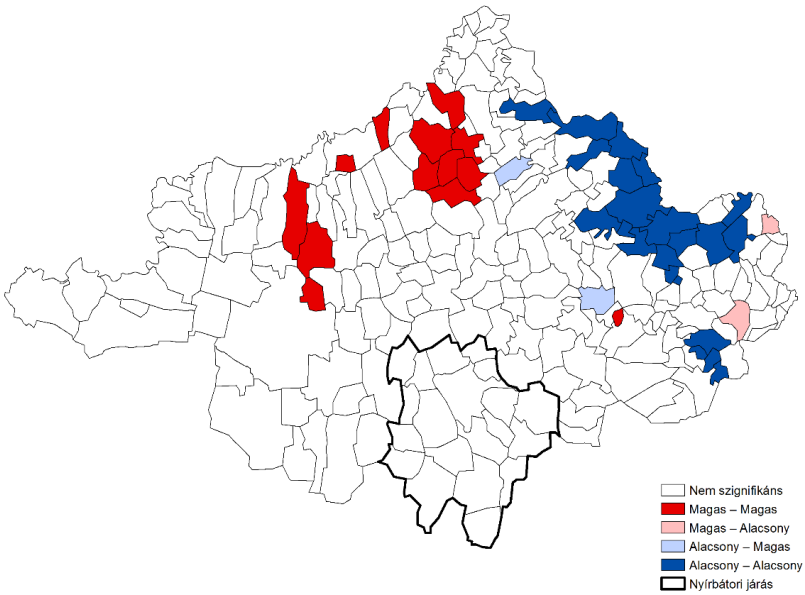

20. ábra: A társadalmi innováció hatás indikátorainak Local Moran I-je Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében

Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján, 2015-2018)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

V. 3. 4. A társadalmi innovációs potenciál komplex mutatója

A komplex mutató számításához az egyes indikátorok normalizálását követően, a tényezők átlagából számtani átlag alapján (V. 3. alfejezet) határozható meg a társadalmi innovációs potenciál mutató.
A komplex mutató alapján a legkedvezőbb helyzetű települések a megyén belül a térben viszonylag szórtan helyezkednek el, mégis egyértelmű a legjelentősebb városokhoz való közelség szerepe. Ennek értelmében a társadalmi innovációs potenciál visszatükrözi az alapvető térszerkezeti viszonyokat. A megye térszerkezetén belül itt mindenképpen kirajzolódik a Nyíregyházai településegyüttes (KSH 2014), amely a megye térstruktúrájának centrumtérsége. A legmagasabb értékek Nyíregyháza (0,380), Záhony (0,340) és Mátészalka (0,335) esetében figyelhetők meg. Nyíregyháza esetében az output indikátorok értéke haladja meg jelentősen a megyei átlagot, Záhony és Mátészalka vonatkozásában ugyanakkor mindhárom indikátorcsoport értéke kiemelkedően magas (Záhony esetében különösen a hatás-, Mátészalka esetében különösen az input indikátorok). Legrosszabb helyzetben a megye országhatár menti települései vannak, de egyes esetekben hasonlóan kedvezőtlen a kép a megyehatár mentén elhelyezkedő településeknél is. A mutató legalacsonyabb értékei Mátyus (0,147), Lónya (0,156) és Hetefejércse (0,160) településekhez tartoznak. Mátyus és Hetefejércse vonatkozásában az input és output indikátorok értéke jelentősen elmarad a megyei átlagtól, Lónya esetében az input és a hatás indikátorok mutatnak negatív irányú eltérést.

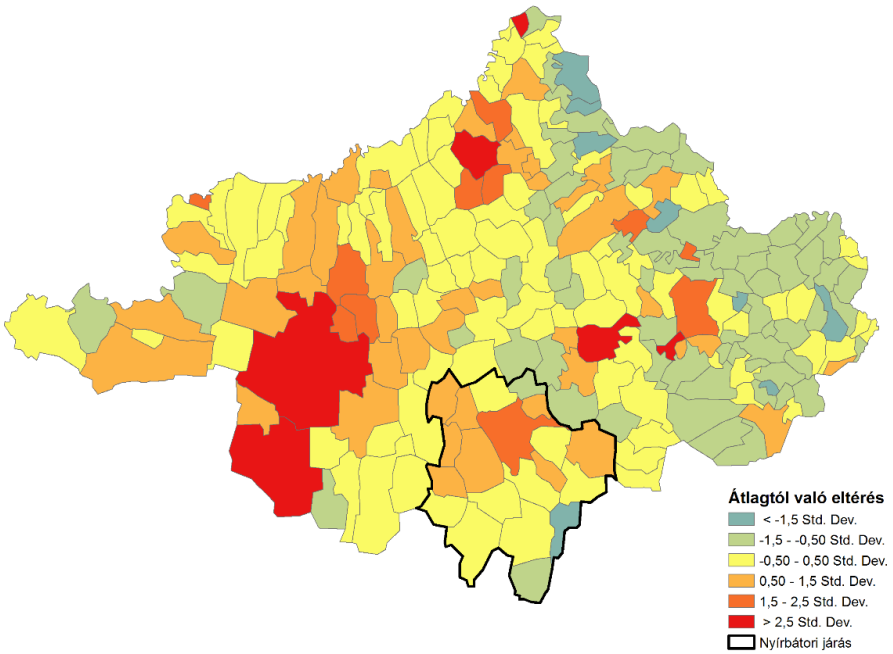

21. ábra: A társadalmi innovációs potenciál komplex mutatója Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján, 2015-2018)

A Nyírbátori járás – az összetevőkhöz hasonlóan – átlagosan magasabb komplex indikátorértékkel (0,236) rendelkezik, mint a megyei átlag (0,227). Legmagasabb értékkel Nyírbátor (0,290), Máriapócs (0,280) és Nyírpilis (0,265) rendelkezik. Nyírbátor esetében az

DOI: 10.14750/ME.2021.022

input és output indikátorok magasabb értéke, míg Máriapócs és Nyírpilis vonatkozásában az output és hatás indikátorok magasabb értéke eredményezi a kedvező helyzetet. Érdemes ezen a ponton kiemelni, hogy a mutató alapján kedvezőbb helyzetű településeknek van potenciálja a változásra, ami egy pozitív elmozdulási lehetőség, ugyanakkor a területi folyamatok rövid távon alapvetően változatlanok (Nemes Nagy, 2009). A lassan változó területi folyamatokhoz illeszkedve 5-10 év is szükséges az elmozduláshoz. A komplex mutató legalacsonyabb értékei Ömböly (0,170), Nyírderzs (0,186) és Penészlek (0,196) településekhez tartoznak. Ömböly és Penészlek input és hatás indikátoraik tekintetében jelentős lemaradást mutatnak, míg Nyírderzs elsősorban az output indikátorok alapján tekinthető kedvezőtlen helyzetűnek. A megye települései vonatkozásában a társadalmi innovációs potenciált mérő komplex mutató értékeit a 10. számú melléklet ismerteti.
A legkedvezőbb helyzetű magas-magas klaszter alapvetően Nyíregyháza-Újfehértó, valamint Kisvárda és Fehérgyarmat környezetéhez kapcsolódik. A komplex mutató tekintetében ezek a települések emelkednek ki a térszerkezetből. A komplex mutató magasabb értékét elsősorban az output indikátorok szerinti kedvezőbb helyzet eredményezi a fenti térségekben. Ezzel szemben az országhatár közelében, több aprófalvas településcsoport tartozik a legrosszabb helyzetű alacsony-alacsony klaszterbe, vagyis itt tömbszerűen helyezkednek el a kedvezőtlen helyzetű települések.

A Nyírbátori járás esetében Máriapócs térsége a legkedvezőbb helyzetű magas-magas klaszterbe tartozik. A térségben hangsúlyos az output és hatás indikátorok magas értéke, különösen a tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó intézmények ezer főre jutó férőhelyeinek száma vonatkozásában (Máriapócson és a szomszédos településeken – Kisléta, Pócspetri, Nyírbátor, Nyírbogát, Nyírgyulaj – egyaránt működik tartós bentlakásos intézmény).

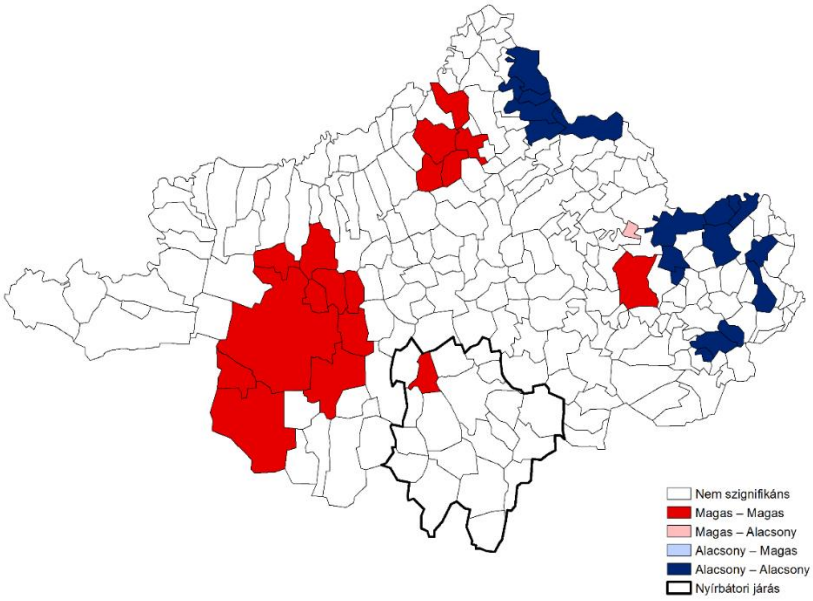

22. ábra: A társadalmi innovációs potenciált mérő komplex mutató Local Moran I-je Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján, 2015-2018)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A fenti számítások alapján a 3. hipotézist elfogadom, és az alábbi tézist fogalmazom meg:

T3: A társadalmi innovációs potenciál egy település esetében (mikro szintű folyamat, lokális szintű mérés) az input, output és hatás indikátorcsoport átlagából meghatározható, és a társadalmi innovációt mérő komplex mutatóval számszerűsíthető.

V. 4. A társadalmi innovációs potenciál és néhány statisztikai mutató közti kapcsolat vizsgálata

A társadalmi innovációs potenciált mérő komplex indikátor kiszámítását követően azt vizsgáltam, hogy milyen módon kapcsolódnak a legfontosabb területi folyamatok Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a mutató által meghatározott képhez. Kutatásom elsősorban a középtávú változások lehetőségét érintette (elfogadva Nemes Nagy, 2005 megközelítését). A kutatás során térstatisztikai módszerek segítségével vizsgáltam a társadalmi innováció és a területi fejlettség, valamint versenyképesség kapcsolatát.

V. 4. 1. A társadalmi innovációs potenciál és a területi fejlettség viszonyok közti kapcsolat

A vizsgálat során a térszerkezetet elsősorban gazdasági értelemben vizsgáltam. Területi fejlettségi viszonyok alatt a gazdasági alapon vett fejlettségi viszonyokat értem, amely megyei szinten fajlagos GDP-vel, annál alacsonyabb területi szinten (jelen kutatás keretei között települési szinten) egy főre jutó személyi jövedelemadó alapot képező jövedelemmel, egyszerűen fajlagos jövedelemmel mérhető. Ezen gazdasági térszerkezeti viszonyok mérésére vizsgálataim során ehhez kapcsolódó indikátort igyekeztem rendelni a szakirodalmi előzmények (Nagy, 2012, Nemes Nagy et al., 2001, Pénzes, 2014, Németh 2008) alapján, ami a vizsgálat esetében az egy főre jutó jövedelem mutatója. Kiindulásként a településeket a komplex mutató alapján sorba állítottam, és a mutatószám növekedésével öt egyenlő számú csoportba (ötödökbe) osztottam. A megye településeinek komplex mutatóját és az ötödöket – kiemelve a Nyírbátori járás településeit – a 10. számú melléklet ismerteti. A kutatás során az egy főre jutó jövedelem nagysága és a társadalmi innovációs potenciál mutatószám segítségével kialakított települési csoportok (ötödök) közti kapcsolatot vizsgáltam (23. ábra).

Szakirodalmi előzmények (Szörényiné Kukorelli, 2015, Benedek et al., 2016, Szendi, 2018, Nagy-Tóth, 2019) alapján a települések térszerkezetben elfoglalt pozíciója és a társadalmi innovációs potenciál közti kapcsolatot vonatkozásában elsősorban a térstruktúra meghatározó szerepét feltételeztem, és az alábbi hipotézist fogalmaztam meg:

H4: A Nyírbátori járás és tágabb környezete, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye települései esetében a társadalmi innovációs potenciál és a területi fejlettségi viszonyok között sokrétű, összetett kapcsolat van. A település fejlettségét elsősorban a térstruktúra befolyásolja, amihez a társadalmi innovációs potenciál hozzájárul.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

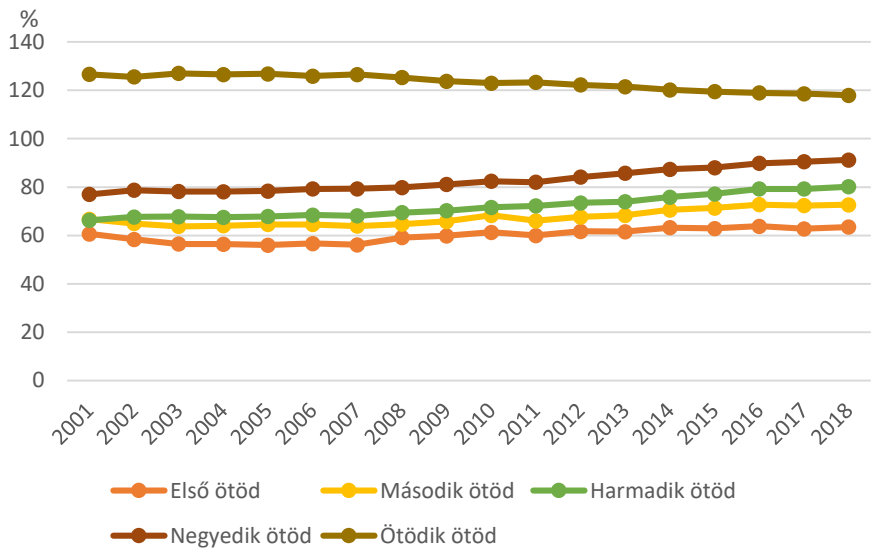

23. ábra: Egy lakosra jutó jövedelem alakulása a társadalmi innovációs potenciál ötödök szerint Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, 2001–2018, (megyei átlag=100)
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

A teljes vizsgálati időszakot tekintve az első ötöd településein az egy főre jutó jövedelem a megyei érték 61%-át érte el, míg ugyanez az ötödik ötödnél a megyei átlagot 22%-al haladta meg. A legkedvezőbb helyzetű ötödik ötöd a teljes vizsgálati időszakban jelentősen kiemelkedik a megye fejlettségi térszerkezetéből. A többi ötöd települései, bár jelentősen elmaradnak tőle, mégis 2010-óta gyorsabb növekedést produkálnak. Ennek következtében a fejlettségi olló az elmúlt időszakban némileg szűkült, igaz az alapvető fejlettségi különbségek továbbra is látszanak.

A vizsgálat alapján megállapítható, hogy a legkevésbé fejlett települések a legalacsonyabb társadalmi innovációs potenciállal, míg a legfejlettebbek a legmagasabb értékű mutatóval rendelkező települések. Noha a tendencia alapján a különbségek mértéke az elmúlt években némileg csökkent, az alapvető tendenciák változatlanok maradtak.

További vizsgálataim során azt kutattam, mennyiben indokolja a megye településeinek az egy lakosra jutó jövedelmének nagyságát, valamint a jövedelem- és népességváltozását a társadalmi innovációs potenciál és a települések népességnagysága. Hipotézisem szerint a települések fejlettségét elsősorban a térstruktúra befolyásolja. A hipotézis tesztelésére shift-share analízist alkalmaztam. A népességnagyság a térstruktúra meghatározó eleme. A térstruktúrát „a cselekvések eredményeként létrejött anyagi artefaktumok (településszerkezet, területhasznosítás), az ezeket létrehozó társadalmi struktúrák, valamint a természeti erőforrások alkotják. (...) A térstruktúra a tevékenységek, a cselekvés kontextusát alkotja, és mint bizonyos célok elérésére felhasznált eszköz vagy bizonyos célokat meghiúsító akadály kap jelentést” (Benedek, 2000, 141. o.).

Kutatási kérdésem, hogy mitől függ a települések egy lakosra jutó jövedelme (fejlettsége) elsősorban: a települések társadalmi innovációs helyzetétől, vagy pedig a települések nagyságától?

A 31. táblázat adatai alapján kijelenthető, hogy a településnagyság hatása a fajlagos jövedelmekre némileg fontosabb, mint az adott település társadalmi innovációs potenciálja. Csak az első ötödbe tartozó településeknél bír nagyobb erővel, mint a településnagyság hatása, mivel abszolút értékben, ha kismértékben is, de itt nagyobb a szerepe a társadalmi innovációs potenciálnak. A társadalmi innovációs potenciál negatív hatása az elsőtől a harmadik ötöd felé fokozatosan csökken, és a két utolsó kategóriánál már pozitív előjelű. Az ötödik ötödnél viszont

DOI: 10.14750/ME.2021.022

az egy lakosra jutó jövedelem nagyságán már csak javítani tud, viszont az leginkább a településnagyságnak köszönhető. Látható tehát, hogy a társadalmi innovációs helyzet elsősorban csak módosítani tudja a települések népességnagysága által megszabott alapvető képet, illetve viszonyokat.

31. táblázat: A jövedelemtöbblet/hiány és összetevői a megye településein, (%)

Társadalmi innovációs kategóriák	**Összes**	**Társadalmi innovációs hatás**	**Településnagyság hatása**
Első ötöd	-100	-51	-49
Második ötöd	-100	-40	-60
Harmadik ötöd	-100	-39	-61
Negyedik ötöd	-100	75	-175
Ötödik ötöd	100	29	71

Forrás: saját számítás

A fajlagos jövedelem többletének és hiányának részletesebben vizsgálata (32. táblázat) alapján megállapítható, hogy a megyei átlagnál magasabb egy lakosra jutó jövedelem csak az ötödik társadalmi innovációs ötöd településeire korlátozódik. A hiány ezzel szemben az első három ötöd között lényegében egyenletesen oszlik meg, míg a negyediké az előzőeknél némileg kisebb. A társadalmi innováció pozitív hatása az egy lakosra jutó jövedelmek kialakulásában döntően az ötödik ötöd és kismértékben a negyedik ötöd tekintetében figyelhető meg. A társadalmi innováció negatív hatásában az első három ötöd nagyságrendileg hasonló mértékben osztozkodik. A településnagyság pozitív hatása csak az ötödik ötöd településeinél látható, míg a negatív hatás a további négy ötödnél, az elsőtől a negyedikig fokozatosan növekvő mértékkel.

32. táblázat: A társadalmi innovációs kategóriák részesedése a jövedelemtöbbletből/hiányból és annak összetevőiből, (%)

Társadalmi innovációs kategóriák	**Jövedelem-többlet**	**Jövedelem-hiány**	**Társadalmi innováció hatása pozitív**	**Társadalmi innováció hatása negatív**	**Település-nagyság hatása pozitív**	**Település-nagyság hatása negatív**
Első ötöd	0,0	27,2	0,0	36,7	0,0	18,8
Második ötöd	0,0	30,1	0,0	31,8	0,0	25,4
Harmadik ötöd	0,0	30,8	0,0	31,5	0,0	26,5
Negyedik ötöd	0,0	11,9	23,4	0,0	0,0	29,3
Ötödik ötöd	100,0	0,0	76,6	0,0	100,0	0,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját számítás

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Továbbá vizsgáltam, hogy mennyiben indokolható a jövedelem, valamint a népesség 2001-2018 közötti változása a társadalmi innovációs kategóriákkal, valamint a településnagyság hatásával. A jövedelmek 2001-2018 közötti változása tekintetében a legkedvezőbb, ötödik ötödbe tartozó településeken volt a megyei változásnál kedvezőbb helyzet. Ez jövedelem esetében gyorsabb növekményt, míg népesség esetében lassúbb csökkenést jelent.

33. táblázat: A jövedelemváltozás többlete/hiánya és annak összetevői a megye településein, 2001-2018 (%)

Társadalmi innovációs kategóriák	**Összes**	**Társadalmi innovációs hatás**	**Településnagyság hatása**
Első ötöd	-100	-51	-49
Második ötöd	-100	-40	-60
Harmadik ötöd	-100	-39	-61
Negyedik ötöd	-100	75	-175
Ötödik ötöd	100	29	71

Forrás: saját számítás

34. táblázat: A társadalmi innovációs kategóriák részesedése a jövedelemváltozás többletéből/hiányából és annak összetevőiből, 2001-2018 (%)

Társadalmi innovációs kategóriák	**Jövedelem-többlet**	**Jövedelem-hiány**	**Társadalmi innováció hatása pozitív**	**Társadalmi innováció hatása negatív**	**Település-nagyság hatása pozitív**	**Település-nagyság hatása negatív**
Első ötöd	0,0	27,2	0,0	36,7	0,0	18,8
Második ötöd	0,0	30,1	0,0	31,8	0,0	25,4
Harmadik ötöd	0,0	30,8	0,0	31,5	0,0	26,5
Negyedik ötöd	0,0	11,9	23,4	0,0	0,0	29,3
Ötödik ötöd	100,0	0,0	76,6	0,0	100,0	0,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját számítás

Népességváltozás esetén annyiban más a helyzet, hogy itt az első és a negyedik ötöd vannak viszonylagosan kedvező pozícióban. (Az első ötöd esetében e kedvező helyzet oka a társadalmi innovációs helyzet, vagyis ezen csoporton belül olyan települések népessége nőtt nagyobb mértékben, melyek társadalmi innovációs mutatója magasabb és vice versa.)
Ezen apró kivételtől eltekintve megállapíthatjuk, hogy a népesség-, valamint a jövedelemváltozás tekintetében a társadalmi innováció hatása elmarad a településnagyságtól. A vizsgálat alapján kijelenthető, hogy az alapvető folyamatokat az alapvető (népességeloszlásban tükröződő) térstruktúra viszonyai határozzák meg, mivel abszolút értékben részesedésük elmarad a településnagyságtól. A társadalmi innováció csak módosítani képes az alapvetően a térstruktúra által meghatározott folyamatokat.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

35. táblázat: A népességváltozás többlete/hiánya és annak összetevői a megye településein, 2001-2018 (%)

Társadalmi innovációs kategóriák	Összes	Társadalmi innovációs hatás	Településnagyság hatása
Első ötöd	100	90	10
Második ötöd	-100	-1031	931
Harmadik ötöd	-100	-141	41
Negyedik ötöd	100	-834	934
Ötödik ötöd	-100	-26	-74

Forrás: saját számítás

36. táblázat: A társadalmi innovációs kategóriák részesedése a népességváltozás többletéből/hiányából és annak összetevőiből, 2001-2018 (%)

Társadalmi innovációs kategóriák	Jövedelem-többlet	Jövedelem-hiány	Társadalmi innováció hatása pozitív	Társadalmi innováció hatása negatív	Település-nagyság hatása pozitív	Település-nagyság hatása negatív
Első ötöd	97,9	0,0	100,0	0,0	16,6	0,0
Második ötöd	0,0	2,6	0,0	30,3	40,0	0,0
Harmadik ötöd	0,0	16,2	0,0	26,1	11,2	0,0
Negyedik ötöd	2,1	0,0	0,0	19,6	32,2	0,0
Ötödik ötöd	0,0	81,2	0,0	24,1	0,0	100,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját számítás

A települések társadalmi innovációs potenciál komplex mutatójához kapcsolódó vizsgálatok, valamint a terepkutatás eredményei alapján a 4. hipotézist elfogadom, és az alábbi tézist fogalmazom meg:

T4: Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a települések fejlettsége elsősorban a népességnagyság függvénye, amit a társadalmi innovációs potenciál gyengén befolyásol. A települések társadalmi innovációs potenciálja és jelenlegi fejlettségi helyzetük együtt mozog, ugyanakkor a társadalmi innováció – a lassan változó területi folyamatokhoz igazodva – pozitív elmozdulási lehetőséget teremthet középtávon.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

V. 4. 2. Társadalmi innovációs potenciál és versenyképesség közti kapcsolat

A versenyképesség fogalma – hasonlóan a társadalmi innováció fogalmához – nem egységes a szakirodalomban. A szakirodalom áttekintése alapján kijelenthető, hogy alapvetően két kérdés mentén vizsgálható a területi versenyképesség fogalma: hogyan definiálható, és milyen mutatókkal mérhető (Lengyel, 2000, Lukovics, 2007, Győrffy, 2011, Balaton-Varga, 2017).
Szakirodalmi áttekintés (Somogyi, 2009, EC, 1993, 1994, 2001, Leader, 2001, Lengyel, 2003) alapján kijelenthető, hogy területi versenyképesség fókuszában a jólét, az életszínvonal növelése áll (jól illusztrálja ezt az Európai Unió versenyképességi piramisa is, EC, 1994). A társadalmi innovációs törekvések elsősorban a társadalmi problémák megoldását szolgálják, a jólét (és jóllét), valamint az életszínvonal növelésével, így a versenyképesség növelése tekintetében a fenntartható értékteremtés kapcsán vonhatók be a mérésbe. A társadalmi innovációs potenciál és a területi versenyképesség közti kapcsolat vizsgálata esetében nem azonosítható olyan vizsgálat, amely során számszerűsítésre került a társadalmi innováció versenyképességhez való hozzájárulása.
A kérdés újszerűsége, az elemzés relevanciája miatt vizsgálatom során megalapozottnak véltem azon kutatási kérdést, amely a területi versenyképesség és a társadalmi innovációs potenciál közötti összefüggést vizsgálja a megye adott települései vonatkozásában. A szakirodalmi előzmények figyelembevételével feltételeztem, hogy a társadalmi innovációs törekvések céljaként meghatározható jólét- és életszínvonal-növelés alapján a társadalmi innovációs potenciál hozzájárul a települések versenyképességéhez.

H5: A Nyírbátori járás és tágabb környezete, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye vonatkozásában a társadalmi innovációs potenciál nagysága – a társadalmi innováció jólétet növelő folyamatai eredményeként – meghatározó egy-egy település versenyképességében.

A területi versenyképesség mérése során összekapcsolódik a fogalom duális és összetett értelmezése. A duális értelmezés szerint a területi versenyképesség a termelékenységi és foglalkoztatottsági tényező komponálásaként értelmezhető, míg az összetett értelmezés a fenti két tényező mögötti hatásmechanizmusokat további tényezőkre bontja (Nemes Nagy, 2006). A két értelmezés egymásra épültsége a versenyképesség piramis-modellje (Lengyel, 2000).
Vizsgálatomban Nemes Nagy (2005) megközelítését, a tényezőkre bontás módszerét alkalmaztam. Az adózókra jutó jövedelem lényegében az egyes társadalmi innovációs csoportok gazdaságának termelékenységét közelíti, az adózók aktív korú populáción belüli aránya a foglalkoztatottságra ad elfogadható becslést, míg az aktív korúak népességen belüli aránya egyfajta korszerkezeti mérőszámként pozitív erőforrásnak tekinti a munkavállalási korúak magas arányával jellemezhető demográfiai arculatot (Nagy-Tóth, 2019).
A tipizálás alapja az egyes társadalmi innovációs csoportok értékeinek országos átlaghoz való viszonya a lakossági jövedelmek, valamint az ezt felbontó három tényező esetén (Nagy-Tóth, 2019).
A multiplikatív tényezőkre bontás alkalmazásával a gazdasági fejlettség, vagyis az egy lakosra jutó GDP többféleképpen felbontható egyéb komponensekre.
Kiindulva Nemes Nagy kutatásából, az egyes tényezők terén jelentkező lemaradást vagy előnyt az országos átlaghoz viszonyítottam, és az alábbi jelöléseket alkalmaztam:

- 1 az országos átlag feletti,
- 0 az országos átlag alatti tényezőket jelöli.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Az első számérték a lakossági jövedelmeket, a második a termelékenységet, a harmadik a foglalkoztatottságot, a negyedik pedig a korszerkezeti tényezőt jelöli.

Megállapítható, hogy csak a társadalmi innovációs szempontból legkedvezőbb helyzetű ötödik ötödbe tartozó települések vonatkozásában figyelhető meg versenyelőny, amely 2001 és 2015 között komplex volt, ezután viszont a demográfiai arculat romlása miatt már csak többtényezős versenyelőny. A többi településcsoport esetében komplex vagy többtényezős versenyhátrány mutatkozik (37. táblázat).

37. táblázat: Versenyképesség a komplex indikátor segítségével kialakított települési csoportokban, 2001-2018

Évek	Első ötöd	Második ötöd	Harmadik ötöd	Negyedik ötöd	Ötödik ötöd
2001	0000	0000	0000	0000	1111
2002	0000	0000	0000	0000	1111
2003	0000	0000	0000	0000	1111
2004	0000	0000	0000	0000	1111
2005	0000	0000	0000	0000	1111
2006	0000	0000	0000	0000	1111
2007	0000	0000	0000	0000	1111
2008	0000	0000	0000	0000	1111
2009	0000	0000	0000	0000	1111
2010	0000	0000	0000	0000	1111
2011	0000	0000	0000	0000	1111
2012	0000	0000	0000	0001	1111
2013	0000	0000	0000	0001	1111
2014	0000	0000	0000	0001	1111
2015	0001	0000	0000	0001	1111
2016	0001	0000	0000	0001	1110
2017	0001	0000	0000	0001	1110
2018	0001	0000	0000	0001	1110

Forrás: saját számítás

A fenti eredmények alapján megállapítható, hogy a versenyképesség, valamint a társadalmi innovációs potenciál közötti kapcsolat egyértelmű. Ennek értelmében az 5. hipotézist elfogadom, és az alábbi tézis fogalmazom meg:

T5: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye települései vonatkozásában, gazdasági értelemben csak a legkedvezőbb társadalmi innovációs helyzetű települések versenyképesek, a többi – komplex mutató alapján meghatározott – csoport egyértelműen versenyhátrányos. A legmagasabb társadalmi innovációs potenciáltól eltérő értékkel rendelkező települések esetében többtényezős vagy komplex a versenyhátrány.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

V. 5. A Nyírbátori járás társadalmi innovációs törekvéseinek kvalitatív vizsgálata

Az értekezés III. 3. alfejezetében a társadalmi innováció folyamatának elemeit vizsgáltam. A szakirodalom által megfogalmazott folyamatfázisokat (ötletgenerálás, innovációs prototípus, diffúzió és fenntarthatóság, értékelés) azonosítottam, valamint elemeztem a társadalmi innováció és a társadalmi tanulás közti kapcsolatot. Szakirodalmi előzmények (Nemes-Varga, 2015, Katonáné Kovács et al., 2016 , Bund et al. 2015, Kleverbeck et al., 2019) alapján azt feltételezem, hogy a Nyírbátori járásban feltárt esetek esettanulmány alapú vizsgálatával és jó gyakorlatként történő dokumentálásával azonosíthatók a társadalmi innovációs törekvések főbb szakaszai, illetve a társadalmi tanulással való kapcsolata.

H6: A társadalmi tanulás folyamata kapcsolódik a társadalmi innováció folyamatához. A társadalmi tanulás előfeltétele és egyben eredménye a változási (tanulási) folyamatnak. A társadalmi innovációs jó gyakorlatok meghatározott szempontok alapján történő rögzítése és elemzése lehetővé teszi a folyamat adaptív modelljének meghatározását.

Az alfejezet – építve a járás részvételen alapuló gyakorlatának megállapításaira (V. 2. alfejezet) – azonosítja azon helyi szintű felzárkóztatási lehetőségeket a Nyírbátori járásban, amelyek társadalmi innovációs törekvésekből fakadnak, és modellértékűek más hátrányos helyzetű térségek számára. A részvételi akciókutatás módszere a téma sajátossága, a vizsgált járás speciális jellemzői alapján kiemelkedően fontos. A vizsgált megoldások esettanulmány formájában kerültek rögzítésre, a járás kezdeményezéseinek strukturált elemzését követően. Az elemzés során meghatározott szempontrendszer alapján rögzítettem a vizsgált eseteket (részletesen a 11. számú melléklet ismerteti), amelyek az összehasonlíthatóságot, valamint a folyamat elemeinek meghatározását is segítik. A RAK módszereit induktív logikán alapuló interjúkkal egészítettem ki, amely során a kiindulásként felvázolt hipotézis alapján kialakult elmélti keret gazdagítása révén meghatároztam a társadalmi innováció adaptív folyamatmodelljét.
Az alfejezet keretei között helyi szereplők és hálózatok hangsúlyos szerepének vizsgálata mellett ismertetem a társadalmi innováció folyamatát, a rendszerszerű működést meghatározó keretfeltételeket, valamint azon társadalmi igényeket, potenciálokat és akadályokat, amelyek meghatározzák a társadalmi innovációs törekvéseket.

V. 5. 1. Részvételen alapuló vizsgálat a társadalmi innovációs gyakorlatok feltérképezésére

Az empirikus kutatásom célja az volt, hogy a terepen történt kutatási előzményekre építve a részvételi akciókutatási módszerek segítségével, a járás lakosságával együttműködve és őket segítve elősegítsem, támogassam a helyi szintű társadalmi innovációs törekvések generálását. A Nyírbátori járás teljes körű elemzését – a térstatisztikai módszerek mellett – interjú, megfigyelés, dokumentumelemzés és esettanulmány készítése segítette a kutatás során.

V. 5. 1. 1. Kutatási probléma megfogalmazása, helyi erőforrások feltérképezése

A kutatás kiinduló lépéseként – igazodva a szakirodalmi ajánlások által megfogalmazott kutatási szakaszokhoz (IV. 1. 3. 2.) – a kutatási probléma megfogalmazására törekedtem a helyi közösséggel együttműködve, valamint megtörtént a helyi erőforrások és problémák feltérképezése. A Nyírbátori járás vizsgálatát követően kijelenthető, hogy a területi fejlettségi különbségek szoros kapcsolatban vannak a társadalmi innovációs potenciál nagyságával. A

DOI: 10.14750/ME.2021.022

társadalmi innovációs potenciált vizsgáló komplex mutató legmagasabb értéke a járásközponthoz, Nyírbátorhoz tartozik. A leghátrányosabb járásokhoz hasonlóan, a Nyírbátori járásra a leszakadás jellemző, ugyanakkor a járásszékhely szerepe felértékelődött. Nyírbátor a térség gazdasági értelemben is vett központjaként funkcionál[8]. A jó gyakorlatok azonosítása során a járásszékhely, Nyírbátor vonatkozásában kirajzolódott egy olyan komplex program, amely társadalmi innovációs kezdeményezésekre épül, és reagál a település gazdasági és társadalmi kihívásaira (6. számú melléklet). A település főbb kihívásai – a járás kihívásaival összhangban – az elvándorlás, a munkanélküliség és az oktatási egyenlőtlenségek területén jelentkeznek.

A kutatás során 2016-tól kezdődően kutatási naplót vezettem (268 kézzel írott oldal), az interjúkat rögzítettem (közel 130 órás hanganyag), és több, mint 1500 fotót készítettem. Konkrét, szó szerinti idézetekkel dolgoztam, valamint dokumentáltam az egyes akciók során létrejött változásokat (tervezett és valós folyamatok). Ezen dokumentálás során videófelvételeket, hangfelvételeket, valamint a különféle csoportos munkákat dokumentáló anyagokat (meghívók, összefoglaló jelentések) készítettem, és elemeztem.

38. táblázat: A kutatás keretein belül lefolytatott interjúk

INTERJÚ TÍPUSA	DARAB-SZÁM	MÓDSZERTANI HÁTTÉR	VIZSGÁLAT CÉLJA
félig strukturált interjú	20	részvételi akciókutatás	társadalmi innovációs potenciál és törekvések vizsgálata
strukturálatlan interjú	33	részvételi akciókutatás	társadalmi innovációs potenciál és törekvések vizsgálata
kvalitatív interjú (félig strukturált)	*25*	*induktív logikán alapuló interjú*	*társadalmi innováció logikai folyamatmodelljének meghatározása*
ÖSSZESEN	**78**	**-**	**-**

Forrás: saját szerkesztés

A Nyírbátori járás vizsgálata során összesen 78 kvalitatív interjút készítettem. A részvételi akciókutatás keretein belül 20 félig strukturált interjú és 33 strukturálatlan interjú segítségével történt az adatok gyűjtése és elemzése. A vizsgálat fő célja a Nyírbátori járás társadalmi innovációs potenciáljának és társadalmi innovációs törekvéseinek feltárása volt.

A Nyírbátori járás egyes törekvéseinek elemzése és összehasonlításuk támogatja a további társadalmi innovációs törekvések generálási lehetőségeinek meghatározását és a mérési keretfeltételek pontosítását. A mikro szintű folyamatok esettanulmány szintű és statisztikai vizsgálatának elsődleges célja azon kiugró esetek azonosítása, amelyek kitörési pontként határozhatók meg a járás felzárkózási törekvésében. A hangsúly eltolódik a helyi, többnyire alulról szerveződő kezdeményezések vizsgálata felé, amely esetekben a társadalmi kihívásra

[8] Nyírbátor Város Településrendezési Tervének készítéséhez Településfejlesztési Koncepció (2018). Elérhető: http://nyirbator.hu/

DOI: 10.14750/ME.2021.022

reagáló törekvés részben (vagy teljes egészében) az önkormányzat és a civil szféra újszerű együttműködései révén valósul meg. Az új struktúrák alkalmazása segíti a társadalmi megújulást, és növeli a társadalom életszínvonalát.
A járás jó gyakorlatainak egyik kulcsszereplője az önkormányzat. A társadalmi innovációs folyamat komplexitása és a mérés keretfeltételek diverzitása megkövetelik a kormányzati támogatást, így a kormányzati szervek a társadalmi innovációs folyamatok állandó szereplői (Kolk-Lenfant, 2015). A szakirodalmi áttekintést követően kijelenthető, hogy a helyi önkormányzatok gyakran kezdeményezői és mozgósító szereplői a fenntartható társadalmi innovációs törekvéseknek (Grabow-Schneider, 2013, Bund et al, 2015, Varga, 2017, Tóthné Kiss-Varga, 2017, Oosterlynck et al., 2020.)
A kvalitatív módszertanhoz igazodva, a kutatás során a mintaválasztás kérdése elméleti szempont alapján vizsgálandó. A vizsgálat célja a társadalmi innovációs folyamat modelljének meghatározása, amely érdekében az alábbi szempontokat vettem figyelembe (Miles-Huberman, 1994, Csedő, 2006):

- maximális különbőzőség (a különböző esetek kiszűrik a közös mintázatokat),
- homogenitás (fókuszálás, egyszerűsítés érdekében),
- kritikus eset (logikus általánosítás érdekében),
- megerősítő és cáfoló esetek (pontosítás, kivételek azonosítása),
- tipikus esetek (megszokott kiemelése),
- célszerűen csoportosított esetek (alcsoportok, összehasonlítás).

A kutatás félig strukturált és strukturálatlan interjúit a helyi közösségi ügyekben jártas vagy arról meghatározó véleményt formáló csoportok tagjaival, vezetőivel (polgármester, jegyző, civil szervezet vezetői, egyházi vezető, valamint a településeken működő vállalkozások vezetői) készítettem. A kutatás során a járás minden településére legalább egy alkalommal ellátogattam, és terepkutatást végeztem. Az interjúkon kívül a fórumok megfigyelőjeként, valamint a kapcsolódó dokumentumok elemzőjeként vizsgáltam a járás törekvéseit. Bodorkós (2010) kutatási iránymutatásait követve az interjúalanyokat az interjú végén arra kértem, hogy az egyes érintettek körében javasoljanak számomra interjúalanyt és/vagy olyan rendezvényeket, ahol megfigyelőként részt vehetek a társadalmi törekvések generálásában. Az interjú első részében arra kértem beszélgetőpartnereimet, hogy saját szavaikkal fogalmazzák meg a társadalmi innováció fogalmát. A válaszok rögzítését követően az alábbi kérdéscsoportok mentén folytattam a vizsgálatot:

- általános települési és/vagy szervezeti információk feltérképezése,
- megvalósított társadalmi innovációk bemutatása,
- tervezett társadalmi innovációs törekvések vázolása,
- sikerek és akadályok ismertetése, tanulságok levonása,
- térségi együttműködések (és lehetőségeik) felmérése.

A kutatási kérdések megválaszolásához elemeztem a rendezvényeken készített jegyzeteimet, az interjú összefoglalókat, a fórumokról készült írásos összefoglalókat és a személyes jegyzeteimet, valamint az egyes fórumok hang – és videó anyagait. Kiemelt figyelmet fordítottam az ismétlődő elemekre, az egyéni véleményekre, az esetleges ellentmondásokra.
Az interjúk alapján azonosíthatóvá váltak a járáson belüli kapcsolatok, összefonódások, valamint azon (elsősorban politikai) tényezők, amelyek megnehezítik vagy ellehetetlenítik az együttműködést. Meghatároztam azokat a tényezőket, amelyek a Nyírbátori járás esetében fő kihívásként azonosíthatók (oktatási egyenlőtlenségek, munkanélküliség, egészségügyi és lakhatási problémák), és kijelöltem azon területeket, amelyeken – a társadalmi innováció jólléthez való hozzájárulása alapján – törekvések azonosíthatók a járás esetében. A társadalmi innovációs törekvések fókuszában az alábbi területek állnak:

DOI: 10.14750/ME.2021.022

- a lakóhelyhez való kötődés erősítése,
- a hátrányos helyzetű csoportok támogatása,
- a helyi gazdaságfejlesztés támogatása,
- helyi specialitások,
- közfoglalkoztatási gyakorlatok.

A kutatás keretein belül 15 jó gyakorlatot (11. számú melléklet), valamint egy komplex programot (Nyírbátor) azonosítottam.

39. táblázat: A Nyírbátori járásban azonosított jó gyakorlatok esettanulmány alapú vizsgálata[9]

Lakóhelyhez való kötődés erősítése	**Hátrányos helyzetű csoportok támogatása**	**Helyi gazdaságfej-lesztés támogatása**	**Helyi speciálitások**	**Közfoglalkoz-tatási gyakorlatok**
Civilek Háza (Máriapócs)	***Kamasz Tanya*** (Nyírvasvári)	***„Megváltozott Cukorgyár”*** (Encsencs)	***Bátorligeti Ökocentrum*** (Bátorliget)	***Zöld Város*** (Nyírlugos)
Helyi Hősök (Pócspetri)	***Jó Kezdet*** (Nyírbátor)	***Dragon Race&ICE*** (Nyírbátor)	***Számítógépes tanműhely*** (Nyírbátor)	***Zöldség-gyümölcs termesztés*** (Terem)
Nyírbéltek, szeretlek! (Nyírbéltek)	***Templom-busz*** (Terem)	***Bérlakás-program*** (Nyírbátor)	***„Együtt, egymásért, a településért!”*** (Nyírgyulaj)	***Értékteremtő közmunka*** (Piricse)

Forrás: saját szerkesztés

Az egyes jó gyakorlatok vizsgálata során kiemelt figyelmet fordítottam azon települések törekvéseire, amelyek esetében a társadalmi innovációs potenciál komplex mutató értéke a járási átlag alatt helyezkedik el. A vizsgált gyakorlatok közül hat kezdeményezés (összesen négy településen) a mutató szerinti kedvezőtlen helyzetű településekhez köthető. A gyakorlatok átfogó elemzése alapján kijelenthető, hogy a társadalmi innováció esetében meghatározó szerepe van a települési innovátoroknak, valamint a más településeken működő törekvések adaptálásának. Az interjúk alapján esettanulmányokat készítettem. Az esettanulmány mint módszer megfelelő dokumentálási formája a jó gyakorlatok különböző tartalmú, tagoltságú és funkciójú bemutatásának. Az elemzés alapján kijelenthető, hogy a vizsgálatba bevont társadalmi innovációs törekvések más települések számára is adaptálhatók. Az egyes esetek elemzése lehetővé tette az adott gyakorlat komplex bemutatását, lehetőséget teremtve az adaptálásra, a fenntartható működésre és a hatékony megvalósításra. A jó gyakorlatok alapvető célja azon eszközök és módszerek azonosítása, amelyek a korábbi, már ismert módszerekhez képest eredményesebben valósítják meg a kitűzött célokat. Újszerű és építőjellegű

[9] Az egyes jó gyakorlatokat az alábbi struktúra alapján vizsgáltam:

I. Általános információk (név/cím, kapcsolattartó, cél, célcsoport, célrégió, szükséges emberi erőforrások, finanszírozás, szükséges infrastruktúra),
II. A gyakorlat komplex bemutatása (részletes bemutatás, megvalósítás folyamata, eddigi eredmények, várható eredmények, felmerülő akadályok, problémák, tanulságok),
III. Miért jó gyakorlat? (alulról szerveződő megközelítés, együttműködés, hálózatosodás, nyilvánosság, fenntarthatóság, átadhatóság).

DOI: 10.14750/ME.2021.022

megközelítések, technikák, amelyek bizonyíthatóan vagy már bizonyítottan hozzájárulnak az adott település minőségi színvonalának emeléséhez és más település számára is átvehető példaként szolgálnak.

V. 5. 1. 2. Akciótervek kidolgozása, megvalósítása, reflektálás

A járás társadalmi innovációs folyamatainak vizsgálata során egyértelműen kirajzolódott, hogy az egyes törekvések sikeres megvalósítása elképzelhetetlen a helyi lakosság aktív részvétele nélkül. A kezdeményezések alapvető célja az életszínvonal növelése, a közösségi igények kielégítése újszerű együttműködések révén, amely megköveteli a helyi lakosság hozzáállásának vizsgálatát, a helyi döntésekben való tudatos részvételt. A lakosság döntésekben való részvétele mellett kutatói szerepkörömben nem csak megfigyelőként vettem részt a fejlesztési folyamatokban, hanem a kutatásban részvevőkkel szorosan együttműködve. Ehhez kapcsolódóan az önkormányzatokkal és a civil szervezetekkel szoros együttműködésben elkezdtük a jövőkép elérését szolgáló akciótervek kidolgozását és az akciók megvalósítását, valamint a reflektálást a tervezési folyamatra és az akciókra.

A hagyományos kutatói hozzáállástól és feladatoktól eltérően a vizsgálat során az előre meghatározott kutatási feladatokat, a társadalmi innovációs kezdeményezések megtervezését és megvalósítását a kutatásba bevont személyekkel és szervezetekkel közösen végeztük. A közös munka elsősorban megbeszéléseken, egyeztető fórumokon és workshop-ok keretein belül zajlott.

A kutatás egyik kiemelt feladata azon szempontok meghatározása, amelyek az innovátorok sikeres bevonásához szükségesek. A társadalmi innováció szükséges lépés a fejlődés és a versenyképesség javításához, ahol az innovátorok szerepe hangsúlyos. Az innovátorok a helyi közösség, vagy tágabb értelemben a társadalom tagjai, akik a közösség szükségleteinek ismeretében új vagy újszerű megoldásokkal elégítik ki a társadalmi kihívások determinálta igényeket. A lemaradó térségek – így a Nyírbátori járás – esetében feltétlenül szükséges az újszerű együttműködések bevezetése, a helyi igények azonosítása és pontos kielégítése, az állampolgárok bevonása a helyi döntésekbe, valamint a társadalmi innovációs törekvések életszínvonal növelő hatásának elemzése.

Az interjúk segítségével, a helyi közösséggel együttműködve azonosítottuk a kritikus tématerületekhez (oktatás, foglalkoztatás, egészségügy, lakhatás, valamint közösségfejlesztés és komplex programok) kapcsolható komplex törekvéseket, és kidolgoztuk a megvalósításukhoz szükséges terveket. A vizsgálat során megfogalmazott ötleteket (szem előtt tartva az egyes programelemek komplex megvalósítási igényét, valamint jelölve az egyes településeket) a 40. táblázat ismerteti.

40. táblázat: Interjúk során megfogalmazott ötletek

TÉMATERÜLET	ÖTLETEK	TELEPÜLÉS
Oktatás	Tanoda létrehozása	Nyírgyulaj, Máriapócs, Piricse, Nyírpilis, Nyírmihálydi
	Képzések szervezése a munkaerőpiac által igényelt témákban	Nyírbátor, Nyírlugos, Encsencs

DOI: 10.14750/ME.2021.022

	Szakmai (számítógépes) műhely létrehozása	Nyírbátor

Foglalkoztatás	Kisvállalkozások számára jobb feltételek kialakítása	Nyírbátor, Nyírbéltek, Nyírlugos, Encsencs
	Önkormányzat és helyi vállalkozások együttműködésének támogatása	minden érintett település
	Közmunka program kiterjesztése	Terem, Encsencs, Nyírlugos, Ömböly

Lakhatás	Közbiztonsági intézkedések	minden érintett település
	Bérlakás program	Nyírbátor

Egészségügy	Sport programok	Nyírgyulaj, Piricse, Nyírbátor, Encsencs
	Egészségügyi szolgáltatások színvonalának növelése	minden érintett település
	Uszoda létrehozása	Nyírlugos, Máriapócs

Közösségfejlesztés	**Közösségi házak felújítása, bezárt iskolák épületének kihasználása**	**Nyírbátor, Máriapócs, Pócspetri, Nyírgyulaj, Encsencs**
	Hagyományőrzés, közművelődés	Nyírvasvári, Nyírbátor, Nyírbéltek, Bátorliget, Pócspetri
	Civil szervezetek támogatása	minden érintett település

DOI: 10.14750/ME.2021.022

	Környezetvédelmi programok	Nyírbéltek, Nyírlugos, Bátorliget

Komplex programok	Járáson belüli együttműködés támogatása	minden érintett település
	Járáson belüli kommunikáció javítása	minden érintett település
	Helyi szintű kommunikáció javítása	minden érintett település
	Fiatalok helyben tartása	Nyírbéltek, Nyírbátor, Máriapócs, Pócspetri, Terem, Bátorliget
	A roma közösség integrálása	Nyírbátor, Nyírmihálydi, Nyírpilis, Nyírvasvári, Encsencs
	Az egyházzal való együttműködés	Nyírbátor, Nyírvasvári, Terem, Bátorliget, Pócspetri, Máriapócs

Forrás: saját szerkesztés

Az ötletekhez kapcsolódóan a járásközpont által támogatott komplex program tervező és egyeztető megbeszélésein, valamint egyes rendezvényein (átadók, kulturális és sport programok) részt vettem, az egyeztetések és rendezvények folyamatát és eredményeit dokumentáltam.

41. táblázat: A tervezési folyamat kimenetei és dokumentálása

Sorszám	Tevékenységek	Dátum	Dokumentáció
1.	Helyi romák foglalkoztatása – tervező megbeszélés I.	2016. ősz	fényképek, audiovizuális anyag, kutatási napló
2.	„Számít a közösség” program: roma mediátorképzés	2016. ősz	fényképek, kutatási napló
	Helyi romák foglalkoztatása – tervező megbeszélés II.	2017. tavasz	fényképek, audiovizuális anyag, kutatási napló

DOI: 10.14750/ME.2021.022

3.	„Számít a közösség” program: kerekasztal	2017. tavasz	fényképek, kutatási napló
4.	„Számít a közösség” program: tréning (szülők, pedagógusok számára)	2017. tavasz, nyár	fényképek, kutatási napló
5.	Családi Kuckó átadás	2017. nyár	fényképek, kutatási napló
6.	„Mindennapi praktikák” Facebook oldal tervének elkészítése	2017. ősz	kutatási napló
7.	„Szakmai műhelyek program”: szociális terület megbeszélése	2018. tavasz	kutatási napló
8.	„Szakmai műhely program”: nevelési terület megbeszélése (óvodapedagógusok)	2018. tavasz	kutatási napló
9.	Helyi ösztöndíj program strukturált kialakítása (tanulmányi, művészi, sport ösztöndíj)	2018. nyár	kutatási napló
10.	Várostörténeti tábor megnyitója	2018. nyár	fényképek, kutatási napló
11.	Kompetencia alapú képzés	2019. tavasz	kutatási napló
12.	Dragon Race Futam	2019. nyár	fényképek, kutatási napló
13.	Nyári szabadidős tábor megnyitója	2019. nyár	fényképek, kutatási napló
14.	Számítógépes tanműhely átadása	2019. ősz	fényképek, kutatási napló
15.	Kvalitatív interjúk	2016. ősz – 2020. tavasz (folyamatosan)	audiovizuális anyag, kutatási napló

Forrás: saját szerkesztés

A RAK vizsgálatára alapozva, áttekintve a megvalósított és tervezett társadalmi innovációs törekvéseket, meghatároztam a társadalmi innováció folyamatát. A vizsgált jó gyakorlatok közös pontjai alapján (11. melléklet, az egyes szakaszok jelölésével) kirajzolódott az innovációk rendszerszerűségének megfelelő folyamat, amely bemeneti, transzformációs, output, eredmény és hatás részekre tagolódik. A spirál alakú dinamikus folyamat esetében hangsúlyos tényező a visszacsatolás a társadalmi innováció egyes tevékenységeiben, valamint az időbeli relevancia. A folyamatot a 24. ábra ismerteti.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

V. 5. 2. Induktív logikán alapuló vizsgálat a társadalmi innováció adaptív folyamatmodelljének meghatározására

A hipotézis által vázolt elméleti keret gazdagítása érdekében induktív logikán alapuló interjúkat készítettem.
Az induktív logikán alapuló interjúk (25 interjú) segítségével a mikro szintű társadalmi innovációs folyamat logikai struktúrájának és lokális szintű mérésének meghatározása vált lehetővé.
A modell meghatározása során törekedtem az egyes szakirodalmi kulcselemek integrálására, valamint az interjúk eredményei szintén a folyamatmodell részévé váltak, így lehetővé vált az elmélet és a gyakorlat összekapcsolása. A kutatás elérte az „elméleti telítettség" állapotát (Glaser-Strauss, 1967, Csedő, 2006), a további interjúk és esetelemzések már nem bővítik az elméleti keretet.
A szakirodalmi áttekintés (Murray et al., 2010, Tohidi-Jabbari, 2012, Bund et al, 2013, Dainiené-Dagilienė, 2016, Jayani Rajapathirana-Hui, 2018, Soma et al., 2018), és a vállalati, önkormányzati, civil szervezeti, valamint egyházi vezetőkkel készített interjúk elemzése alapján a társadalmi innováció folyamata a 38. ábra szerint valósul meg.
A társadalmi innováció dinamikus folyamat. Hangsúlyos tényező a visszacsatolás a társadalmi innováció egyes tevékenységeiben, valamint az időbeli relevancia.
A társadalmi innováció folyamatának kiinduló lépése a felmerülő igény vizsgálata, amely kielégítése megköveteli az előzetes erőforrás elemzést és az ehhez kapcsolódó helyzetelemzést. A közösségi igények, társadalmi kihívások, a nem piaci alapú megoldások és az irányított kormányzati intézkedések, valamint az ezekre adott újszerű válaszok összekapcsolása jelenti a bemeneti tényezőket a társadalmi innovációs folyamatban. A törekvések alapvetően nem piaci alapú megoldások, hanem olyan, a társadalom megújulását is eredményező kezdeményezések, amelyek hosszú távon formálják a közösséget. Szintén input tényezőként jelenik meg ebben a szakaszban a kockázatok kezelése. Következő lépésben történik a javasolt megoldás szimulációs vizsgálata, amely esetleírások, jó gyakorlatok vizsgálatát követően prototípusok és/vagy pilotprogramok bevezetését jelenti. A társadalmi innovációs folyamat legbizonytalanabb szakasza ez, amely folyamatosan kihívások elé állítja a törekvések érintettjeit. Ezen a ponton kapcsolódnak be a Nyírbátori járásban vizsgált gyakorlatok alapján azon speciális jellemzők, sajátosságok, amelyek – igazodva a társadalmi törekvések folyamatához – akár új igények megjelenését is eredményezhetik. A gyakorlatban való megfelelőséget követően adaptálhatóvá válik a társadalmi törekvés, majd megtörténik a kiterjesztés és megjelenik a multiplikatív hatás. A folyamat ezen pontján hangsúlyos tényező a támogatói légkör (források, intézmények, politikai és társadalmi keretfeltételek) és a megfelelő kommunikáció. A folyamat ezen szakaszában akár új igény is megjelenhet, vagy a jól működő kommunikációs csatornák segítségével újabb törekvések kerülnek megoldási javaslatként a közösség elé. A társadalmi kezdeményezés sikeres megvalósítása mint eredmény elvezet a változási (egyben társadalmi tanulási) folyamathoz, ugyanakkor a társadalmi innovációt végig kíséri a társadalmi tanulás.
Az etnikai sajátosságokra (a roma nemzetiségűek magas arányára) való fókuszálás hangsúlyos tényező a folyamat meghatározása során.
Ehhez kapcsolódóan az alábbi programelemeket azonosítottam az attitűd-formálás érdekében:

1. Szülői készségek és kompetenciák javítása

A „Mesevilág" program elterjesztése: a mesélésen keresztül a roma édesanyák olvasási, írási és kommunikációs készségeinek javítása, amelyet az édesanya tovább tud majd a későbbiekben adni a gyermekeinek, és egyben beépül a családok mindennapi életébe. A program az édesanyákat felkészíti az óvodai feladatokra és az egészséges életmódra való nevelésre.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

2. Családok mentorálása

Roma gyermekek óvodai beíratásának elősegítése: roma mentorok segítségével a 3-6 éves korosztály óvodába történő beíratásának támogatása. A mentorok feladata a roma közösséggel és az óvodákkal együttműködve a beíratott gyerekek számának a növelése közösségépítő és családokat támogató speciális szolgáltatások nyújtásával (egyedi igényekre szabott szociális mentorálás, rendszeres családlátogatás).

3. Intézmény és szülő kapcsolat javítása

A Home Pre-School Community Liaison program bevezetése: család és az oktatási intézmény (óvoda, iskola) kapcsolatát javító közösségépítő program, amely Írországból indult 1990-ben. A cél a roma szülők és az oktatási intézmények kapcsolatának erősítése. A roma szülők nyílt napokon, 6 hetente egy héten át óvodai foglalkozásokon vesznek részt, és egy olyan tevékenységet mutatnak be, amelyben járatosok, amelyet kiválóan művelnek. A tevékenység során lehetőség nyílik arra is, hogy a roma szülők mélyebben is belelássanak az összetett óvodai feladatokba, jobban átlássák az óvónők és a pedagógusok munkáját.

4. Gondolkodás, kreativitás fejlesztése

A Toy Library ötlet megvalósítása: a játékkönyvtár mint közösségi tér működésének támogatása. Az ötlet Amerikában született 1935-ben, azóta a világ számos pontján hoztak létre játékkönyvtárat. A játéktár feladata az, hogy a hátrányos helyzetű szülők gyermekeinek lehetőséget nyújtson jó minőségű játékszerek, kirakós játékok, fejlesztő eszközök, könyvek használatára. A többféle játékhoz is hozzáférő gyermekek szüleikkel vagy testvéreikkel önállóan elmélyülten játszhatnak, kreativitásuk kiteljesedik, személyiségük optimálisan fejlődik.

A társadalmi innovációs folyamat logikai struktúráját a 24. ábra ismerteti.
A társadalmi tanulás egyszerre kiindulópontja a társadalmi törekvések megfogalmazásának (a változás előfeltétele a tanulás, folyamatos fejlesztés) és eredménye is, mivel a törekvés által a közösség tagjai új ismereteket, kompetenciákat sajátítanak el. A folyamat során végig szükséges a kockázatok mérlegelése és értékelése, csökkentésükre vagy megszüntetésükre vonatkozó stratégiák kidolgozása. A sikeres megvalósítást követően új igények jelentkeznek, amelyeket a fenti folyamat mentén képes kielégíteni a társadalmilag innovatív közösség. A társadalmi innováció tehát dinamikus spirál alakú folyamat, amely egyfajta visszacsatolási hurkok és állandó kockázatértékelés segítségével társadalmi tanuláson alapul és tanulást eredményez.
A mérési keretfeltételek meghatározása során a társadalmi innovációs folyamat rendszerszerűsége kerül a középpontba. A társadalmi innovációs törekvések input feltételeinek azonosítását megelőzi a felmerülő igényhez kapcsolódó erőforrás- és helyzetelemzés. A megoldási javaslat igényhez való kapcsolása eredményezi azon input tényezőket, amelyek a mérés során számszerűsíthetők (pl. civil szervezetek száma, aktivitási ráta). A törekvésekhez kapcsolódó outputok becslése, meghatározása bonyolult, komplex feladat. A statisztikai elemzésen túl megköveteli az ún. jó gyakorlatok adaptálhatósági vizsgálatát is. A más térségekben működő gyakorlatok másolása önmagában csak jó gyakorlat transzportálás, a folyamat átadhatóságának vizsgálata kulcskérdés a mérés során. A társadalmi innovációs törekvés eredménye ugyanakkor függ a kockázatkezeléstől és a szerencse-faktortól (Gamal et al., 2011, Vilmányi, 2019). A társadalmi innovációs törekvések társadalmi hatásainak mérése szintén összetett feladat. Esetenként az egyes társadalmi és gazdasági hatások csak közvetetetten kapcsolhatók a kezdeményezésekhez, ami megnehezíti a számszerűsítést (Hall AJ et al., 2004, Krlev et al., 2014, Dainiené-Dagiliené, 2016).

DOI: 10.14750/ME.2021.022

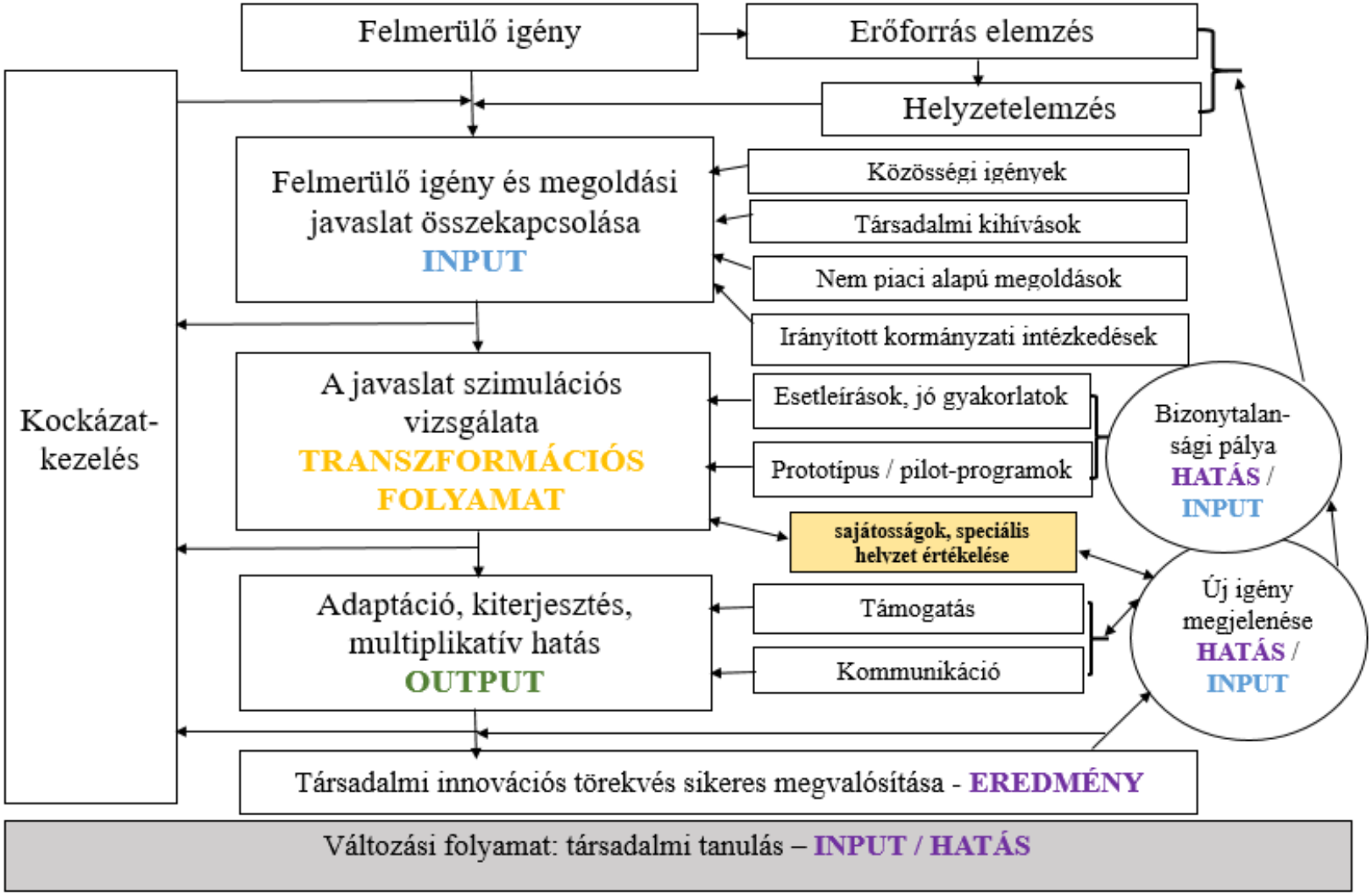

24. ábra: Az adaptív társadalmi innovációs folyamatmodell
Forrás: saját szerkesztés

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A társadalmi innovációs folyamat hatásainak mérése a kezdeményezések eredményeként létrejött társadalmi, gazdasági és környezeti hatások (pl. egy lakosra jutó jövedelem, iskolai végzettség) vizsgálata alapján valósítható meg. A létrejött változások újabb igények megjelenését eredményezik, amelyek ismét az input tényezők elemzését követelik meg. A mikro szintű mérést nehezíti, hogy az indikátorok bizonyos köre nem elérhető az adott szinten.

V. 5. 3. Következtetések a társadalmi innovációs folyamatra vonatkozóan

A hátrányos helyzetű járásokban az életkörülmények javítását szolgáló társadalmi innovációs törekvések főként az oktatás, a foglalkoztatás, az egészségügy és a lakhatás területére fókuszálnak. Kiemelten fontos a társadalmi innovációs folyamat érintettjeinek azonosítása, a kommunikáció (tájékoztatás) szerepe, a pénzügyi erőforrások tervezése, az attitűd megváltoztatására tett kísérletek és az intézményi háttér. Ezen tényezőkön túl hangsúlyos szerepe van a helyi szociális ellátó rendszernek, amely az együttműködés során segíti a felzárkózási folyamat megvalósítását. Az együttműködés, az innovátori szerep felvállalása és a jó gyakorlatok adaptálása az innovációk generálásának alapfeltételei. A jó gyakorlatok adaptálása a további innovációk generálását támogatja. Kérdés azonban, hogy a más településeken működő gyakorlat másolható-e, beágyazható-e a közösség életébe. A másolás önmagában csak jó gyakorlat transzportálás, de a folyamat átadása, az együttműködés ösztönzése, a települések kooperációjának támogatása, a hálózatosodás keretfeltételeinek meghatározása hatékony és fenntartható megoldásokat eredményez a hátrányos helyzetű térségek kulcsproblémáira.
Az innováció mindig jelen van, a korlátok hozzák létre, ugyanakkor az, hogy lesz-e hosszú távú megoldása egy problémának, az intézményrendszer feltételrendszerétől függ. A társadalmi innováció kezdeményezése szakértelmen, hajlandóságon, bizalmon alapul, amely tényezők az együttműködés meghatározó elemei.
A vizsgált járásszékhely önkormányzata reagált a helyi igényekre, és – eltérően a korábbi gyakorlattól – együttműködött, valamint folyamatosan egyeztetetett a város vállalkozóival, civil szervezeteivel, intézményeivel és az állampolgárokkal a program megvalósítása érdekében. Innovatív módon tényleges párbeszédet kezdeményezett, újszerű megoldásokhoz folyamodott, miközben cselekvésre ösztönözte a lakosságot is. Ez önmagában is társadalmi innováció.

A kutatás alapján megállapítható, hogy a járásban megfigyelhető értékvezérelt, különböző korosztályú fiatalokat és hátrányos helyzetű csoportokat integráló társadalmi innovációk hasznos módszertani megoldásokként szolgálnak a közösségi problémák megoldásában. A társadalmi törekvések hangsúlyos szerepet vállalnak a szakképzett fiatalok elvándorlásának csökkentésében, a hátrányos helyzetű csoportok támogatásában, valamint egy magasabb szintű közművelődési igény kielégítésében.
A járás társadalmi innovációs törekvéseinek vizsgálata (statisztikai elemzések és esettanulmány alapú vizsgálat összevetése, induktív logikán alapuló interjú) alapján a 6. hipotézist elfogadom, és az alábbi tézist fogalmazom meg:

T6: Az adaptív folyamatmodell alkalmas a társadalmi innovációs folyamat logikai struktúrájának meghatározására, valamint a társadalmi innováció kiindulópontját és eredményét is jelentő társadalmi tanulási folyamat azonosítására. A folyamatmodell – a Nyírbátori járás sajátosságaira fókuszálva – kiemelt figyelmet fordít a hátrányos helyzetű csoportok által megfogalmazott kihívásokra és kezelési módjukra.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

VI. A KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

Doktori kutatásom során a társadalmi innovációs folyamatok mérhetőségi kihívásait vizsgáltam. Az értekezés keretei között a konceptualizálási kérdések mellett a társadalmi innovációs kutatásokban újszerű módszertani megközelítést és az ezt validáló vizsgálatot mutattam be. A kutatás célja a társadalmi innováció szintjeinek és lokális szintű mérési keretfeltételeinek meghatározása, a társadalmi innováció logikai folyamatának azonosítása volt. A kutatás a hátrányos helyzetű Nyírbátori járás társadalmi innovációs törekvéseinek kvantitatív (statisztikai elemzések) és kvalitatív (interjú, megfigyelés, esettanulmány) vizsgálatán alapul. A járás sajátos helyzetéhez, speciális jellemzőihez igazodva az egyes törekvések bemutatása mellett bizonyos kezdeményezések aktív résztvevőjeként – a részvételi akciókutatás módszerével – is vizsgáltam a társadalmi innovációs folyamatokat. Az egyes törekvések esettanulmány alapú vizsgálata, valamint az induktív logikán alapuló interjúk segítségével meghatároztam a társadalmi innovációs folyamat adaptív modelljét. Az elmélet és gyakorlat összekapcsolását támogató interjúk esetében elértem azt a megfelelő „elméleti telítődési szintet" (Glaser-Strauss, 1967, Csedő, 2006), amely alapján – a szakirodalmi ajánlások integrálása mellett – azonosíthatóvá váltak a társadalmi innovációs folyamat kulcselemei.

A kutatás főbb eredményeit a kutatás kiindulópontjaként szolgáló hipotézisek mentén foglalom össze. A kutatás során az alábbi hipotézisből indultam ki:

H1: A társadalmi innováció lokális, regionális és országos szintű mérésének nincs egységesen elfogadott módszertana a szakirodalomban, a mérés során bevont indikátorok változatosak, ugyanakkor a mérési módszerek hierarchikus rendszerben kapcsolódnak egymáshoz.

Hipotézisem tesztelésére a III. 4. 3. alfejezetben **dokumentumelemzést végeztem**. Az áttekintett módszerek vizsgálata alapján megállapítható, hogy a különböző szintű mérési módszerek hierarchikus rendszerben kapcsolódnak egymáshoz, ugyanakkor eltérés mutatkozik az indikátorok esetében. A vizsgálat alapján **az 1. hipotézist elfogadtam**, és az alábbi tézist fogalmaztam meg:

T1: A társadalmi innováció mérési módszerei alapvetően a makro szintű társadalmi innovációs folyamatok mérésére fókuszálnak. A mérési módszerekben alkalmazott lokális, regionális és országos szintű mutatók alapján kialakítható egy olyan indikátorhalmaz, amely a különböző területi szintek legkisebb közös többszöröseként határozható meg. A különböző szintű folyamatok mérésébe bevont mutatók mennyisége, típusa és súlya az adott szinten értelmezhető és elérhető adatok függvényében határozható meg.

A társadalmi innovációs folyamatok mérhetőségi kihívásainak vizsgálatát a hátrányos helyzetű Nyírbátori járásban végeztem el. A vizsgálat kiindulópontját azon feltételezés jelentette, hogy a lemaradó, perifériális területeken szükségszerű olyan új kezdeményezések ösztönzése, amelyek társadalmi innováción alapulnak.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

H2: A Nyírbátori járás innovációs képességét tükröző és befolyásoló tényezők vizsgálata alapján a térségnek szüksége van általánosan alkalmazott és speciális társadalmi innovációs megoldásokra.

Hipotézisemet az V. 2. fejezetben **statisztikai elemzések és a részvételi akciókutatás módszereivel (megfigyelés, dokumentumelemzés, interjú)** teszteltem. A vizsgálat alapján **a 2. hipotézis részben elfogadásra került**, és az alábbi tézist fogalmaztam meg:

T2: A Nyírbátori járás innovációs képességét tükröző és befolyásoló tényezők vizsgálata alapján megalapozottan kijelenthető, hogy a térség innovációs képességének fejlesztése az általános társadalmi innovációs megoldásokkal támogatható. A vizsgálat alapján az általánosan alkalmazott társadalmi innovációs eszközök adaptálhatók, és nem azonosítható be olyan speciális társadalmi innovációs megoldás, amely a Nyírbátori járás társadalmi innovációs képességét egyetlen megoldásként javítja.

A társadalmi innovációs potenciál meghatározásakor az alábbi feltételezésből indultam ki:

H3: A települések esetében (mikro szintű társadalmi innováció) meghatározható egy indikátorrendszer, amelyből képezhető egy társadalmi innovációs potenciál mutató.

Hipotézisem tesztelésére III. 4. 3. alfejezetben **szisztematikus szakirodalmi áttekintést és elemzést végeztem**, és az V. 3. fejezetben **komplex mutatót számítottam**. A vizsgálatok alapján **a 3. hipotézist elfogadtam**, és az alábbi tézist fogalmaztam meg:

T3: A társadalmi innovációs potenciál egy település esetében (mikro szintű folyamat, lokális szintű mérés) az input, output és hatás indikátorcsoport átlagából meghatározható, és a társadalmi innovációt mérő komplex mutatóval számszerűsíthető.

A Nyírbátori járás tágabb környezet, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye vonatkozásában a társadalmi innovációs potenciál és néhány statisztikai mutató közti kapcsolat is vizsgálatam. A vizsgálathoz kapcsolódóan két hipotézist fogalmaztam meg. Az egyik hipotézis a társadalmi innovációs potenciál és a területi fejlettségi viszonyok közti kapcsolatra vonatkozik:

H4: A Nyírbátori járás és tágabb környezete, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye települései esetében a társadalmi innovációs potenciál és a területi fejlettségi viszonyok között sokrétű, összetett kapcsolat van. A település fejlettségét elsősorban a térstruktúra befolyásolja, amihez a társadalmi innovációs potenciál hozzájárul.

Hipotézisem tesztelésére az V. 3. fejezetben az egyes településekre vonatkozóan **az átlagtól való eltérést (szórást) számoltam, a Local Moran indexek számszerűsítését végeztem**, valamint az V. 4. 1. alfejezetben területi és strukturális hatások elemzése érdekében **shift-share analízist alkalmaztam**. A települések társadalmi innovációs potenciál komplex mutatójához kapcsolódó vizsgálatok alapján **a 4. hipotézist elfogadtam**, és az alábbi tézist fogalmaztam meg:

DOI: 10.14750/ME.2021.022

T4: Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a települések fejlettsége elsősorban a népességnagyság függvénye, amit a társadalmi innovációs potenciál gyengén befolyásol. A települések társadalmi innovációs potenciálja és jelenlegi fejlettségi helyzetük együtt mozog, ugyanakkor a társadalmi innováció – a lassan változó területi folyamatokhoz igazodva – pozitív elmozdulási lehetőséget teremthet középtávon.

A társadalmi innovációs potenciál és néhány statisztikai mutató közti kapcsolat vonatkozásában megfogalmazott másik hipotézisem:

H5: A Nyírbátori járás és tágabb környezete, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye vonatkozásában a társadalmi innovációs potenciál nagysága meghatározó egy-egy település versenyképességében.

Hipotézisemet az V. 4. 2. alfejezetben **multiplikatív tényezőkre bontás** módszerével teszteltem. A vizsgálat alapján **az 5. hipotézis elfogadásra került**, és az alábbi tézist fogalmaztam meg:

T5: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye települései vonatkozásában, gazdasági értelemben csak a legkedvezőbb társadalmi innovációs helyzetű települések versenyképesek, a többi – komplex mutató alapján meghatározott – csoport egyértelműen versenyhátrányos. A legmagasabb társadalmi innovációs potenciáltól eltérő értékkel rendelkező települések esetében többtényezős vagy komplex a versenyhátrány.

Az értekezés újszerű eredménye a társadalmi innovációs logikai folyamat adaptív modelljének meghatározása. A kutatás kiindulópontjaiként a társadalmi innovációs folyamat vonatkozásában az alábbi hipotézist fogalmaztam meg:

H6: A társadalmi tanulás folyamata kapcsolódik a társadalmi innováció folyamatához. A társadalmi tanulás előfeltétele és egyben eredménye a változási (innovációs) folyamatnak. A társadalmi innovációs jó gyakorlatok meghatározott szempontok alapján történő rögzítése és elemzése lehetővé teszi a folyamat adaptív modelljének meghatározását.

Hipotézisemet az V. 5. fejezetben **a részvételi akciókutatás módszereivel (megfigyelés, dokumentumelemzés, esettanulmány),** vizsgáltam, valamint **induktív logikán alapuló interjú** segítségével gazdagítottam az elméleti keretet. **Az elmélet és a gyakorlat összekapcsolása érdekében az induktív logikán alapuló interjúk eredményei szintén a folyamatmodell részévé váltak. A kutatás elérte az „elméleti telítettség" állapotát** (Glaser-Strauss, 1967, Csedő, 2006), a további interjúk és esetelemzések már nem képesek bővíteni az elméleti keretet.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A kutatás alapján **a 6. hipotézist elfogadtam**, és az alábbi tézis került megfogalmazásra:

T6: Az adaptív folyamatmodell alkalmas a társadalmi innovációs folyamat logikai struktúrájának meghatározására, valamint a társadalmi innováció kiindulópontját és eredményét is jelentő társadalmi tanulási folyamat azonosítására. A folyamatmodell – a Nyírbátori járás sajátosságaira fókuszálva – kiemelt figyelmet fordít a hátrányos helyzetű csoportok által megfogalmazott kihívásokra és kezelési módjukra.

VI. 1. Az eredmények felhasználhatósága, további kutatási irányok

A kutatás keretein belül elsősorban a mikro szintű társadalmi innovációs folyamatok mérési kihívásait vizsgáltam. A kutatás korlátjának számít az általánosíthatóság szempontjából, hogy vizsgálataimat a komplex programmal fejlesztendő Nyírbátori járásban végeztem, abból a feltételezésből kiindulva, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű térségek esetében a társadalmi innováció mint új eszköz, modell kínál megoldásokat a társadalmi kihívásokra, problémákra. A társadalmi innovációs folyamat adaptív modellje, valamint a település szintű komplex mutató meghatározása új kutatási irányokat is kijelölt számomra.

Egyrészt további vizsgálatot követel meg az egyes **mérési szintek közti kapcsolat általános meghatározása**, mérési módszereik összekapcsolása.

Másrészt további kutatási feladatokat jelent a jó gyakorlatok adatbázisának kidolgozása. A kutatás alapján megállapítható, hogy az általánosan alkalmazott társadalmi innovációs megoldások alkalmasak a Nyírbátori járás innovációs képességének fejlesztésére. Nincs egyetlen jó megoldás, a vizsgált gyakorlatok bármelyike adaptálható más települések számára. Mindezen megállapítások előre vetítik, hogy egy ún. **jó gyakorlatok tára praktikus és gyakorlati tanácsokat nyújthat a döntéshozók, a társadalmi innovációs folyamat résztvevői számára**.

Harmadrészt – a fentiekhez igazodva – további vizsgálatot igényel **a társadalmi innovációs törekvések generálásának támogatása**. Korábbi kutatásainkban (Veresné et al., 2019) arra az eredményre jutottunk, hogy a társadalmi innováció generálását támogató adatbázis hatalmas adatmennyisége miatt célszerű informatikai megoldást igénybe venni, azaz szükséges egy támogató rendszer bevezetése. Módszertani vizsgálatunk eredményeként a fuzzy logika alkalmazását támogatjuk. A fuzzy rendszer képes egyidőben több adattípust kezelni és kiválóan kombinálható a döntési fákkal. Az adatbázis folyamatosan frissítendő az új jó gyakorlatokkal és statisztikai adatokkal, és meghatározott szempontrendszer mentén dokumentálható.
A fenti kutatási irányok további vizsgálata fontos összefüggések feltárását eredményezheti, amely kiegészítheti a jelen értekezés keretei között végzett vizsgálatokat.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

VII. SUMMARY

In my research, I was motivated by my personal interest in the topic. Participating in grassroots social endeavors, supporting disadvantaged communities, and encouraging innovative collaborations and solutions are very close to my mindset. I come from one of the most disadvantaged districts of Szabolcs-Szatmár-Bereg county, as a volunteer I am currently participating in the development processes supporting the settlements of the district. My research credo is the identification and comprehensive examination of community needs and responses focused on the concept of social innovation through participatory research. Meeting the needs of the community is at the heart of social innovation processes, emphasizing the societal benefits of innovative ideas in problem solving that can be interpreted at the local and community level. Social innovation, in cooperation with technical innovations, is able to respond to local challenges at the community level, to find solutions to everyday problems, and thus to increase the well-being of the community. Innovations resulting from the expansion of innovative areas can be interpreted as complementary processes.

The research examines the measurement possibilities proposed by the European Union and determined at different levels of social innovation in the disadvantaged Nyírbátor district to be developed with a complex program. The examination of the measurement indicators preferred by the European Union includes the examination of the known indicators at the local and regional level, with a view to the indicators at the national level, and the analysis of their applicability within the disadvantaged district.

The aim of the research is to determine the levels of social innovation and the framework conditions of measurement at the local level, and to identify the logical process of social innovation. Within the framework of the research, I examine social innovation as a process of creative cooperation, during which I pay special attention to the analysis of social initiatives supported by local governments. The social innovation efforts presented in the framework of the dissertation are multi-stakeholder initiatives based on the involvement of the local population and the researcher. Their good practice analysis makes it possible to map the process of social innovation.

I use quantitative and qualitative methods in my research. By statistical analyzes and empirical data revealed by qualitative interviews based on inductive logic, the theoretical framework of each stage of the social innovation process is formed, thus theory can be connected to practice. Within the framework of the research, I reached the appropriate “theoretical saturation level” (Glaser-Strauss, 1967, Csedő, 2006). The novel result of the dissertation is the definition of the adaptive model of the social innovation logic process and the local measurement methodology of the social innovation process, after the critical analysis of the measurement methods of the European Union.

The Nyírbátor district is a district to be developed with a complex program, which, due to its peripheral location, is not or only less characterized by technical innovations. In the core areas, technical and economic innovations can be a solution to develop quality of life, but in lagging, peripheral areas it is necessary to encourage new initiatives based on social innovation. Reducing regional differences and increasing territorial competitiveness are decisive factors in the innovation processes of particular settlements, the emphasized role of which is indisputable. Social innovation can be identified as one of the possible means of catching up for the lagging settlements and districts.

The dissertation depicts exploratory research based on inductive logic, which helps understand the research problem in detail. Within the framework of the dissertation, in addition to conceptualization issues, I deal with a novel methodological approach in social innovation research and the study that validates it.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

During the preparation of the dissertation, I formulated a multi-level target system. The main aim of the research is to examine the indicators defined on the basis of the European Union directives, which help measure the social innovation process at several levels, and to identify the logic of the social innovation process. A further aim of the dissertation is to study the complex social innovation of particular settlements of the Nyírbátor district. In the study, I used participatory action research that results in social change affecting the community. Within the framework of the research, I performed a combination of quantitative and qualitative methods based on the technique of "triangulation". As a "triangulation of measurement" (Webb et al., 1966, Balaton-Dobák, 1991), the given problem can be analyzed in different ways, using several data sources and methods, and the validity of the conclusions can be increased.

In the case of the examined Nyírbátor district - in addition to the spatial statistical methods - I examined my hypotheses by an interview based on inductive logic and by the methods of participatory action research (observation, document analysis, case study). I considered the method of participatory action research to be extremely important based on the specific characteristics of the topic and the examined district.

In the literature review, I describe the conceptual definitions of social innovation and the process of theory formulation. I examine the common characteristics and differences of social and technical innovations, and the relationship between innovations. I review the key factors in the process of social innovation, and examine the levels and implementations of social innovation at the different levels. The literature review identifies the measurement methods proposed by the European Union at the local, regional and national levels.

In the following chapter of the dissertation, within the framework of a comprehensive analysis, I describe the factors influencing and reflecting the innovation capacity of the Nyírbátor district to be developed with a complex program. After the statistical analysis - based on previous literature and the cooperation with the supervisor - I determine the social innovation potential of the settlements of Nyírbátor district and its wider environment, Szabolcs-Szatmár-Bereg county. Using a complex indicator of social innovation potential, I examine the extent to which the most important territorial processes are related to the situation defined by the indicator in the county. I put special emphasis on the relationship between social innovation and competitiveness.

Examining and measuring social innovation initiatives is greatly supported by learning about good practices and recording them as a case study. When examining the district, special emphasis is placed on examining (primarily) municipal good practices and their role in generating further innovations. I identify opportunities and constraints related to their transferability that generate further social innovation. In the research, I examine the differences that can be identified between statistical analyzes, and interviews and observations.

The exploration of each social innovation endeavor is carried out through case studies as well as through interviews based on inductive logic, during which it is possible to derive the theory from practice. After reaching the "appropriate saturation level" (Glaser-Strauss, 1967, Csedő, 2006), I identify an adaptive model of the social innovation process.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

VIII. Irodalomjegyzék

1. Adams, R. – Jeanrenaud, S. – Bessant, J. – Denyer, D. – Overy, P. (2016): Sustainability-oriented innovation: A systematic review, Int. J. Manag. Rev., 18, pp. 180-205.
2. Agostini, M. R. – Vieira, L. M. – Tondolo, R. da Rosa – Tondolo, V. A. (2017): An overview on social innovation research: guiding future studies. BBR. Brazilian Business Review, 14(4), pp. 385-402
3. Amin, A. – Camerun, A. – Hudson, R. (2002): Placing the Social Economy, Routledge, Taylor & Francis Group, London and New York
4. Angelusz, R. – Tardos, R. (1991): Társadalmak rejtett hálózata, avagy mit remélhet a társadalomkutatás a kapcsolathálózati megközelítéstől? In: Angelusz Róbert – Tardos Róbert (szerk.): Társadalmak rejtett hálózata. Budapest: Magyar Közvéleménykutató Intézet, pp. 5–19.
5. Anselin, L. (1995): Local indicators of spatial association–LISA, Geographical Analysis 27 (2) pp. 93–115.
6. Ashford, N. A. – Hall, R. P. (2011): The Importance of Regulation-Induced Innovation for Sustainable Development, Sustainability, 3, 270-292
7. Auriat, N. (2001): Social innovation, social change and social science, IN: OECD: Social Sciences and Innovation, Paris, pp. 141-155.
8. Awuah, G. B. (2001): A firm's competence development through its network of exchange relationships. Journal of Business & Industrial Marketing, 16, 7. pp. 574-599.
9. Az Európai Parlament és a Tanács 1059/2003/EK Rendelete (2003. május 26.) a statisztikai célú területi egységek nómenklatúrájának (NUTS) létrehozásáról
10. Babbie, E. (2008): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, (hatodik, átdolgozott kiadás), Balassi Kiadó, Budapest
11. Bacon, N. – Faizullah, N. – Mulgan, G. – Woodcraft, S. (2008): Transformers: How local areas innovate to address changing social needs, The Young Foundation, London: NESTA – National Endowment for Science: Technology and the Arts
12. Bagnasco, A. – Sabel, C. F. (eds.) (1995): Small and Medium-Size Enterprises, Pinter, London
13. Bajmócy, Z. – Szakálné Kanó I. (2009): Hazai kistérségek innovációs képességének elemzése, Tér és Társadalom (XXIII.), pp. 45-68.
14. Balaton, K. – Dobák, M. (1991): Mennyiségi és minőségi módszerek az empirikus szervezetkutatásban, In: Antal-Mokos, Z. – et al. (szerk.): Módszertani gyűjtemény a vezetés és szervezés tárgyhoz, Aula Kiadó, Budapest
15. Balaton, K. – Varga, K. (2017): Social innovation and competitiveness – a literature review of the theoretical work in the field, REVIEW of Economic Studies and Research Virgil Madgearu, 10, No. 2, pp. 27-42.
16. Balaton, K. (2007): Organizational Strategies and Structures Following the System turnaround. Akadémiai Kiadó, Budapest
17. Baltazar Herrera, M. E. (2015): Creating competitive advantage by institutionalizing corporate social innovation, Journal of Business Research 68, pp. 1468–1474.
18. Bandura, A. (1977): Social learning theory. General Learning Press, New York
19. Barroso, J. M. (2011): Europe leading social innovation, a Social Innovation Europe kezdeményezés nyitóbeszéde, Brüsszel
20. Basque Innovation Agency (2013): RESINDEX – Regional Social Innovation Index. A regional index to measure social innovation, Innobasqu, https://sinnergiak.org/wp-content/uploads/2014/06/2014_RESINDEX_eng.pdf (letöltés ideje: 2019. 07. 11.)

21. Battilana, J. – Casciaro, T. (2012): Change Agents, Networks, and Institutions: A Contingency Theory of Organizational Change, Academy of Management Journal Vol. 55, Nr. 2, pp. 2-41.
22. Battisti, S. (2014): Social innovation in living labs: the micro-level process model of public-private partnerships, International Journal of Innovation and Regional Development, 5 (4), pp. 328-348
23. Beluszky P. (1984): A kisfalvakról – településtudományi megközelítésben, In: Sükösd F. (szerk.): Az aprófalvak közélete és ifjúsága. Kisz Baranya megyei Bizottsága, Pécs. pp. 72-91.
24. Beluszky P.-Sikos T. T. (1982): Magyarország falutípusai, MTA Földrajztudományi Kutatóintézet
25. Beluszky, P. – Győri, R. (2004): Fel is út, le is út…(Városaink településhierarchiában elfoglalt pozícióinak változásai a 20. században), Tér és Társadalom, 18 (1): pp.1-41.
26. Benedek , J. – Kocziszky, Gy.- Veresné Somosi, M. – Balaton. K. (2015): Regionális társadalmi innováció generálása szakértői rendszer segítségével, Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek, XII. évf., 2. szám, pp. 4-22.
27. Benedek , J. – Kocziszky, Gy.- Veresné Somosi, M. – Balaton. K. (2016): Generating and Measuring Regional Social Innovation, Theory Methodology Practice, Vol.12, Special Issue, pp. 14-25.
28. Benedek, J. (2000): A társadalom térbelisége és térszervezése Risoprint, Kolozsvár
29. Benneworth, P. – Amanatidou, E. – Edwards-Schachter, M. – Guldbransen, M. (2015): Social innovation futures: beyond policy panace and conceptual ambiguity, TIK WORKING PAPERS on Innovation Studies No. 20150127, http://ideas.repec.org/s/tik/inowpp.html (letöltés ideje: 2019. 07. 22.)
30. Bessant, J. – Tidd, J. (2007): Innovation and Entrepreneurship, John Wiley and Sons Ltd, Chichester
31. Besze, T. (2009): A területi versenyképesség értelmezési lehetőségie a városrégiókban, Területi Statisztika, 49(6), pp. 585-596.
32. Bock, B.B. (2012): Social innovation and sustainability; how to disentangle the buzzword andits application in the field of agriculture and rural development, Studies in Agricultural Economics 114(2), pp. 57–63
33. Bodorkós, B. (2010): Társadalmi részvétel a fenntartható vidékfejlesztésben: a részvételi akciókutatás lehetőségei, doktori értekezés, Gödöllő
34. Borzaga, C. – Bodini, R. (2014): What to make of social innovation? Toward a framework for policy development, Euricse Working Paper, N.036, 12
35. Bosworth, G. – Annibal, I. – Carroll, T. – Price, L. – Sellick, J. – Shepherd, J. (2015): Empowering Local Action through Neo-Endogenous Development, The Case of LEADER in England, Sociologoia Ruralis, 56, pp. 427-449
36. Bouchard, J. (2013): Innovation in the social economy. The Québec expérience, University of Toronto Press
37. Buckland, H. – Murillo, D. (2013): Antena de innovación social: vías hacia el cambio sistémico: ejemplos y variables para la Innovación Social, ESADE, Instituto de Innovación Social
38. Bulut, C. – Eren, H. – Halac, DS. (2013): Social Innovation and Psychometric Analysis, Procedia – Social and Behavioral Sciences 82. pp. 122-130.
39. Bund, E. – Hubrich, D-K. – Schmitz, B. – Mildenberger, G. – Krlev, G. (2013): Blueprint of Social Innovation Metrics – Contributions to an Understanding of the Opportunities and Challenges of Social Innovation Measurement, A deliverable of the project: "The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe"

(TEPSIE), European Commission – 7 th Framework Programme, Brussels: European Commission, DG Research
40. Bund, E., Gerhard, U., Hoelscher, M. – Mildenberger, G. (2015): A methodological framework for measuring social innovation, Historical Social Research, Special Issue: Methods of Innovation Research: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches, Vol. 40(3), pp. 48-78.
41. Butkeviĉiené, E. (2009): Social innovation in rural communities: methodological framework and empirical evidence, SOCIAL SCIENCES, Nr.1 (63), pp. 80-88.
42. Cajaiba-Santana, G. (2014): Social innovation: Moving the field forward. A conceptual framework. Technological Forecasting and Social Change, 82, pp. 42-51.
43. Carlotta von Schönfeld, K. – Tan, W. – Wiekens, C. – Salet, W. - Janssen-Jansen, L. (2019): Social learning as an analytical lens for co-creative planning, European Planning Studies, 27:7, pp. 1291-1313.
44. Carvache-Franco, O. – Candela, G. G. – Barreno, E. Z. (2018): The Key Factors in Social Innovation Projects, Mediterranean Journal of Social Sciences, Vol. 9, No. 5, pp. 107-116.
45. Castro Spila, J. – Luna, A. – Unceta, A. (2016): Social Innovation Regime – An Exploratory Framework to measure Social Innovation , SIMPACT Working Paper, (1), Gelsenkrichen: Institute for Work and Technology
46. Černikovaitė, M. E. – Laužikas, M. (2011): The model of social innovations in the emerging market of Lithuania, Intellectual Economic, Vol. 5, No. 3(11), p. 388–400.
47. Christensen, C. M. – Baumann, H. – Ruggles, R. – Sadtler, Th. M. (2006): Discruptive innovation for social change, Harvard Business Review, 84(12), pp. 94-101.
48. Christensen, C. M. (1997): The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail, Harvard Business School Press, Boston, Massachusetts
49. Cloutier J. (2003), Qu'est-ce que l'innovation sociale ?, Cahier de recherche du CRISES, n° ET0314, UQAM, novembre
50. Coke, P. – Wills, D. (1999): Small firms, social capital and the enhancement of business performance through innovation programs, Small Business Economics, 13, pp. 219-234.
51. Coleman, J. S. (1990): Foundation of Social Theory, Harvard University Press
52. Coleman, J. S. (2018): Creating an Impact Business Ecosystem Outside of Traditional Social Innovation Hubs, Social Innovations Journal, Issue 42
53. Conger, S. D. (2009): Social inventions, The Innovation Journal, Canada, http://www.innovation.cc/books/2009_14_2_1_conger_social-inventions.pdf (letöltés ideje: 2020. 02. 06.)
54. CRISES - Centre de Recherche sur les Innovations Sociales (2012), https://crises.uqam.ca/
55. Czakó E. (2000): Versenyképesség iparágak szintjén – a globalizáció tükrében, PhD disszertáció, Budapest: BKÁE Vállalatgazdaságtan Tanszék
56. Csatári B. – Farkas J. (2006): A magyar vidékies kistérségek új kategorizálása, különös tekintettel a városi hatásokra és a földhasznosítás változásaira. Tér és Társadalom. 20. évf. 4. sz., pp. 97-109.
57. Csatári B. (2001): A vidék földrajzi kérdései, In: Dormány G. – Kovács F. – Péti M. – Rakonczai J. (szerk.): „A földrajz eredményei az új évezred küszöbén" Magyar Földrajzi Konferencia. Október 25–27. Szeged. pp. 1–9. http://geography.hu/mfk2001/cikkek/Csatari.pdf
58. Csedő, Z. (2006): Szervezeti változás és változásvezetés a folyamatos differenciálódás és integráció tükrében: az innovatív gyógyszeripar példája, PhD disszertáció, Budapest: BCE, Vezetéstudományi Intézet, Vezetés és Szervezés Tanszék

59. Dainiené, R. – Dagiliené, L. (2016): Measurement of Social Innovation at Organisation's Level: Theoretical Issues, Economics and Business 29(1), pp. 96-103.
60. Damanpour, F. (1991): Organizational innovation: A meta-analysis of the effectsof determinants and moderations, Academy of Management Journal, 34, pp. 555-590.
61. Dart, R. (2004): The legitimacy of social enterprise, Nonprofit Management and Leadership, Vol. 14, No. 4, pp. 411-424.
62. Dawson, P. M. - Daniel, L. (2010): Understanding social innovation: a provisional framework. International Journal of Technology Management, 51 (1), pp. 9-12.
63. De Palo, C. – Karagiannis, St. – Raab, R. (2018): Innovation and inequality in the EU: for better or for worse?, EUR 29303 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg
64. Dedijer, S. (1984): Science- and Technology-related Social Innovations in UNCSTD National Papers, Social Innovations for Development – A Conference at Ulriksdal Palace, Organized for the Sven and Dagmar Salé ns Foundation by the International Federation of Institutes for Advanced Study (IFIAS) in Its Ulriksdal Seminar Series, from Vision to Action, pp. 57-92.
65. Döringer, S. (2017): Is Social Innovation a Key to "De-Peripheralization"? Dealing with Challenges of Peripheralization on a Local Level. http://epub.oeaw.ac.at/0xc1aa5576%200x0039109b.pdf (letöltés ideje: 2019. 07. 02.)
66. Dövényi Z. (2003): A településrendszer fejlődése és sajátosságai, In: Perczel Gy. (szerk.): Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. pp. 521-532.
67. Drazin, R. – Glynn, M. A. – Kazanjian, R. K. (1999): Multilevel theorizing about creativity in organizations: a sense making perspective, Academy of Management Review, 24, pp. 286-323.
68. Drucker, P. (1985): Innovation and entrepreneurship, Harper & Row, Publishers, New York
69. EC (1993): White Paper on Growth, Competitiveness, and Employment: The Challanges and Ways forward into the 21st Century, European Commission, Luxembourg
70. EC (1994): Competitiveness and Cohesion: Trends in the Regions. Fifth Periodic Report on Social and Economic Situation and Development of the Regions in the Community, European Commission, Luxembourg
71. EC (1995): Green paper on innovation, https://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com95_688_en.pdf (letöltés ideje: 2017. 04. 30.)
72. EC (2001): European Competitiveness Report 2001, European Commission, Brussels
73. EC (2005): Towards a European research area: science, technology, and innovation key figures 2005, Office for Official Publication of the European Communities, Luxembourg
74. EC (2010a): Empowering people, driving change, Social Innovation in the European Union, BEPA riport, file:///C:/Users/Admin/Downloads/NJ7911114ENC_002.pdf (letöltés ideje: 2018. április 12.)
75. EC (2010b): Europe 2020 Flagship Initiative: Innovation Union, http://ec.europa.eu/research/innovationunion/pdf/innovationunioncommunication_en.pdf (letöltés ideje: 2018. április 12.)
76. EC (2011): FP7 Cooperation Work Programme, Them 8, Socio-economic Sciences and Humanities, EU Commission, Brussels
77. EC (2013): Guide to Social Innovation, Regional and Urban Policy, https://ec.europa.eu/eip/ageing/library/guide-social-innovation_en (letöltés ideje: 2017. 03. 28.)

78. EC (2014a): Az EU kutatási és innovációs keretprogramja, Európai Unió, https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/H2020_HU_KI0213413HUN.pdf (letöltés ideje: 2017. 03. 07.)
79. EC (2014b): Social innovation – A Decade of Changes, European Union, http://espas.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/social_innovation_decade_of_changes.pdf (letöltés ideje: 2018. 03. 23.)
80. Echeverría, J. – Castro Spila, J. – Estancona, A. – Unceta, A. (2013): Social Innovation and Uncertainty, Proceedings of the 2013 EU-SPRI Forum Conference, Madrid
81. Edwards-Schachter, M. – Castro-Martínez, E. – Fernández-de-Lucio, I. (2011): International Co-operation between Firms on Innovation and R&D: Empirical Evidence from Argentina and Spain, Journal of Technology Management & Innovation, Volume 6, Issue 3, https://scielo.conicyt.cl/scielo.php?pid=S0718-27242011000300010&script=sci_arttext (letöltés ideje: 2020. 02. 10.)
82. Edwards-Schachter, M. – Wallace, M. L. (2017): 'Shaken, but not stirred': Sixty years of defining social innovation, Technological Forecasting & Social Change, 119, pp. 64-79
83. Eichler, G. M. – Schwarz, E. J. (2019): What Sustainable Development Goals Do Social Innovation Adress? A Systematic Review and Content Analysis of Social Innovation Literature, Sustainibility, 11, 522
84. Elkington, J. (1997): Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business, Oxford, Capstone
85. Engel, P. G. (1997): The social organization of innovation; A focus on stakeholder interaction. Amsterdam, the Netherlands: Royal Tropical Institute
86. Enyedi Gy. (1984): Az aprófalvak szerepe a társadalmi munkamegosztásban, In: Sükösd F. (szerk.): Az aprófalvak közélete és ifjúsága. Kisz Baranya megyei Bizottsága, Pécs. pp. 16-22.
87. Estensoro, M. (2015): How can social innovation be facilitated? Experiences from an action research process in a local network. Systemic Practice and Action Research, 28(6), pp. 527-545
88. European Union (ImPRovE - Poverty, Social Policy and Innovation) (2015): The EU framework for social innovation – Between entrepeneurship and policy experimentation, Working Papers, file:///C:/Users/Admin/Downloads/2015-SabatoVanherckeVerschraegenImPRovEWP1521_1.pdf (letöltés ideje: 2018. 04. 29.)
89. Ewers, H. J. – Benck, A. (1992): Innovationsorientierte Regionalpolitik – Zwischenfazit eine Forschungsprogramms, In: Birgh, H. – Schalk, H. J. (eds.): Regionale und sektorale Strukturpolitik, Münster, Germany, pp. 309-341.
90. Fairweather, G. W., & Davidson, W. S. (1986). An introduction to community experimentation: Theory methods and practice, New York: McGraw-Hill
91. Farkas J. (1984): Az innováció társadalmi-gazdasági akadályai, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
92. Farkas, Zs. (2012): Nyírbátori kistérség, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Észak-alföldi régió – Kistérségi helyzetelemzés, MTA TK, Gyerekesély-kutató Csoport, https://gyerekesely.tk.mta.hu/uploads/files/Kistersegi-tukor-Nyirbator_gyek-template.pdf (letöltés ideje: 2017. 10. 12.)
93. Farmer, J. – Carlisle, K. – Dickson-Swift, V. – Teasdale, S. – Kenny, A. – Taylor, J. – Croker, F. – Marini, K. – Gussy, M. (2018): Applying social innovation theory to examine how community co-designed health services develop: using a case study approach and mixed methods, BMC Health Services Research, 18:68
94. Filepné Nagy, É. (2004): A kistérségek innovációs képességének különbségei Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, Doktori értekezés, Debrecen

95. Fournier, J. – Questiaux, N. (1984): Traité du social: Situations, luttes, politiques, institutions, Paris, Dalloz (4. kiadás)
96. Franz, H.-W. – Hochgerner, J. – Howaldt, J. (szerk.) (2012): Challenge Social Innovation, Springer-Verlag Berlin, Heidelberg
97. Freeman, C. (1988): Japan: A new national innovation system? In: Dosi, G. et al. (eds.): Technology and Economy Theory, London, Printer
98. Gábor, D. (1970): Innovations: Scientific, Technological, and Social, Oxford University Press
99. Gályász J. (2008): Innováció-menedzsment, tananyag (ppt), Debreceni Egyetem
100. Gamal, D. – Salah, T. – Elrayyes, N. (2011): How to measure organization Innovativeness? An overview of Innovation measurement frameworks and Innovation Audit/management tools, Innovation Support Department, TIEC, https://www.tiec.gov.eg/English/Reports/Lists/Reports/Attachments/22/MeasuringOrganizationInnovativeness.pdf (letöltés ideje: 2019. 10. 27.)
101. García, M. – Eizaguirre, S. – Pradel, M. (2015): Social innovation and creativity in cities: A socially inclusive governance approach in two peripheral spaces of Barcelona, City, Culture and Society, 6, pp. 93-100.
102. Geels, F. W. (2004): Understanding system innovations: a critical literature review and a conceptual synthesis, In: System Innovation and Transition to Sustainability (ed. Elzen, B. – Geels, F. W. – Green, K.), Cheltenham, UK
103. Gemünden, H. G. – Ritter, T. (1997): Managing Technological Networks: The Concept of Network Competence, In: Gemünden, H. G. – Ritter, T. – Walter, A. (eds.): Relationship and Networks in International Markets, Pergamon, UK, pp. 294-304.
104. Gerő, M. (2010): A mikro- és makroszint közötti átjárhatóság az elemzésben: A hierarchikus szociometria néhány szempontjának bemutatása, In: Somlai, P. – Szabari, V. (szerk.): Kötő-jelek: Az ELTE TÁTK Szociológia Doktori Iskola Évkönyve
105. Gershuny, J.I. (1982): Social innovation: Change in the mode of provision of services, Futures, Volume 14, Issue 6, pp. 496-516
106. Gillwald, K. (2000) : Konzepte sozialer Innovation, WZB Discussion Paper, No. P 00-519, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB), Berlin
107. Gladwin, Th. N. – Kennelly, J. J. – Krause, T-Sh. (1995): Shifting paradigms for sustainable development: implications for management theory and research, Academy of Management Review, Vol. 20, No. 4, pp. 874-907.
108. Glaser, B. – Strauss, A. (1967): The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research, New York, Aldine de Gruyter
109. Gloria-Palermo, S. (2005): Schumpeter and the old Austrian school: interpretations and influences. In: Richard Arena – Cécile Dangel-Hagnauer: The Contribution of Joseph Schumpeter to Economics, Routledge (Taylor & Francis Group), pp. 21-39.
110. Godin, B. (2012): Social Innovation: Utopias of Innovation from circa-1830 to the Present, Project on the Intellectual History of Innovation Working Paper No. 11, http://www.csiic.ca/PDF/SocialInnovation_2012.pdf (letöltés ideje: 2019. 07. 22.)
111. Godin, B. (2015): Innovation contested. The idea of innovation over the centruries, Routledge, New York, USA
112. Goldenberg, M. (2004): Social Innovation in Canada: How the non-profit sector serves Canadians … and how it can serve them better, Ottawa: Canadian Policy Research Networks
113. Gonzalez, S. – Healey, P. (2005): A sociological institutionalist approach to the study of innovation in governace capacity, Urban Studies 42(11), pp. 2055-2069.

114. Gosztonyi M. (2019): Egy részvételi akciókutatás folyamata, megvalósítása és eredményei egy hátrányos helyzetű faluban, KOVÁSZ, XXII. évf., 1-4. szám, pp. 31-52.
115. Grabow, B. – Schneider, S. (2013): Case study: the idea of sustainable city budgets in Germany, In: Mieg, A. H. – Töpfer, Kl. (eds.): Institutional and Social Innovation for Sustainable Urban Development, Routledge, New York
116. Granovetter, M. (1973): The strength of weak ties. American Journal of Sociology 81: pp. 1287–1303.
117. Grassl, W. (2012): Business Models of Social Enterprise: A Design Approach to Hybridity, ACRN Journal of Entrepreneurship Perspectives, Vol. 1, Issue 1, p. 37 – 60.
118. Grimm, R. – Fox, Ch. – Baines, S. – Alberton, K. (2013): Social innovation, an answer to contemporary societal challenges? Locating the concept in theory and practice, Innovation: The European Journal of Social Science Research, Volume 26, Issue 4, pp. 436-455.
119. Gryskiewicz, S. (2000): Cashing in on creativity at work, Psychology Today, 33, pp. 62-67.
120. Győrffy, I. (2011): Elérhetőségi viszonyok területi különbségekre gyakorolt hatása a magyarországi kistérségek esetében. PhD értekezés tézisei, Miskolc
121. Hall AJ, Y. B – Sulaiman, RV – Rajeswari, R. S. – Shambu, P. C. – Naik, J. C. – Clark, N. G. (eds.) (2004): Innovations in innovation: reflections on partnership, institutions and learning, Patancheru 502 324, Andhra Pradesh, India, and Library Avenue, Pusa, New Delhi 110 012, India: Crop Post-Harvest Programme (CPHP), South Asia, International Crops Research Institute for the Semi-Arid Tropics (ICRISAT), and National Centre for Agricultural Economics and Policy Research (NCAP)
122. Hämäläinen, T. J. – Heiskala, R. (2007): Social innovations, institutional change and economic performance: making sense of strutural adjustment in industrial sectors, regions and societes, Edward Elgar Publishing
123. Hämäläinen, T. J. (2007): Social innovation, structural adjustment and economic performance, In: Social Innovations, Institutional Change and Economic Performance (ed. Hämäläinen, T. J. – Heiskala, R.), Sitra, The Finnish Innovation Fund
124. Hatzl, S. – Seebauer, S. – Fleiß, E. – Posch, A. (2016): Market-based vs. grassroots citizen participation initiatives in photovoltaics: A qualitative comparison of niche development, Futures, Vol. 78–79, pp. 57-70
125. Havas, G. (1999): A kistelepülések és a romák In: Glatz, F. (szerk.): A cigányok Magyarországon. Magyarország az ezredfordulón, MTA, Budapest, pp. 163–204.
126. Haxeltine, A. – Avelino, F. – Pel, B. – Dumitru, A. – Kemp, R. – Longhurst, N. – Chilvers, N. J. – Wittmayer, J. M. (2016): A framework for Transformative Social Innovation, TRANSIT Working Paper # 5, http://www.transitsocialinnovation.eu/content/original/Book%20covers/Local%20PDFs/240%20TRANSIT_WorkingPaper_no5_TSI%20framework_Haxeltine%20et%20al_November2016_AH041116.pdf (letöltés ideje: 2019. 07. 22.)
127. Hazel, KL. - Onaga, E. (2003): Experimental social innovation and dissemination: the promise and its delivery, Am J Community Psychol, 32(3-4), pp. 285-294.
128. Hellström, T. (2004): Innovation as Social Action, Organization Articles, Volume 11(5), pp. 631–649.
129. Henderson, H. (1993): Social innovation and citizen movements, Futures Volume 25, Issue 3, pp. 322-338.
130. Hirsch P. M – Levin D. Z. (1999): Umbrella Advocates Versus Validity Police: A Life-Cycle Model, ORGANIZATION SCIENCE, Vol. 10, No. 2, pp. 199-212.

131. Hochgerner, J. (1999): Jenseits der grossen Transformation. Arbeit, Technik und Wissen in der Informationsgesellschaft, Vienna: Löcker
132. Hochgerner, J. (2011): The Analysis of Social Innovation as Social Practice, Bridges, pp. 30.
133. Hoggan, F. (1909): The American Negro and Race Blending, The Sociological Review, Volume: a2, Issue: 4, pp. 349-360.
134. Hortoványi L. – Balaton K. (2016): A versenyképesség és az innováció vállalati szintű vizsgálata, Vezetéstudomány, XLVII (12), pp. 38-45.
135. Horváth, Gy. (2001): A magyar régiók és települések versenyképessége az európai gazdasági térben, Tér és Társadalom, XV. évf., 2. szám, pp. 203–231.
136. Horváth, E. (2012): Törpefalvak helyzete a mai Magyarországon, A falu, (27. évf.) 4. sz. pp. 49-58.
137. Howaldt, J. – Butzin, A. – Domanski, D. – Kaletka, C. (2014): Theoretical approaches to social innovation – a critical literature review. A deliverable of the project: 'Social Innovation: Driving Force of Social Change'(SIDRIVE), Dortmund: Sozialforschungsstelle http://t-modell.uni-miskolc.hu/files/9810/10_T_%C3%96sszefoglal%C3%B3.pdf
138. Hubbard, G. (2009): Measuring Organizational Performance: Beyond the Tiple Bottom Line, Business Strategy and the Enviroment, 18(3), pp. 177-191.
139. Hubert, A. (2012): Foreword I: Challenge social innovation. In: Franz H-W, Hochgerner, J. and Howaldt, J. (eds) Challenge Social Innovation: Potentials for Business, Social Entrepreneurship, Welfare and Civil Society. Berlin: Springer, pp.v–ix
140. II. János Pál pápa szociális enciklikája (1991): Centesimus annus (…), Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, https://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=86 (letöltés ideje: 2018. 03. 23.)
141. Introna, L. D. – Moore, H. – Cushman, M. (1999): The Virtual Organisation – Technical or Social Innovation? Lessons from the Film Industry, Working Paper Series, Department of Information System, London School of Economics and Political Science, http://www.bioteams.com/Virtual%20Enterprises%20and%20the%20Film%20Industry%20Paper.pdf (letöltés ideje: 2018. 04. 28.)
142. Ionescu, C. (2015): About the conceptualization of social innovation, Theoretical and Applied Economics, Volume XXII, No. 3 (604), Autumn, pp. 53-62.
143. Jayani Rajapathirana, R.P. – Hui, Y. (2018): Relationship between innovation capability, innovation type, and firm performance, Journal of Innovation & Knowledge, Vol. 3, pp. 44-55.
144. Jégou, F. – Manzini, E. (2008): Collaborative Services – Social Innovation and Design for Sustainability, Edizioni POLI.design
145. J. van Wijk – Zietsma, Ch. – Dorado, S. – G. A. de Bakker, F. – Martí, I. (2018): Social Innovation: Integrating Micro, Meso, and Macro Level Insights From Institutional Theory, Business & Society, Vol. 58(5) pp. 887–918.
146. Kamarási V. – Mogyorósy G. (2015): Szisztematikus irodalmi áttekintések módszertana és jelentősége, Orv. Hetil., 156(38), pp. 1523-1531.
147. Kania, J. – Kramer, M. (2011): Collective impact, Standford Social Innovation Review, 9(1), pp. 36-41.
148. Kardos, G. – Smith, C. O. (1979): On writing engineering cases. Proceedings of the Amerian Society for Engineering Education National Conference on Engineering Case Studies, Ottawa, Ontario, Canada
149. Katonáné Kovács, J. – Varga, E. – Nemes, G. (2016): Understanding the process of social innovation in rural regions: some Hungarian case studies. Stud. Agr. Econ. 118 (1), pp. 22-29.

150. Kemmis, S. – McTaggart, R. (1988): The action research planner. Victoria: Deakin University Press
151. Kesselring, A. – Leitner, M. (2008): Soziale Innovationen in Unternehmen, Study compiled by order of the Unruhe Stiftung Social Innovation, ZSI, Vienna
152. Kindon, S. – Pain, R. – Kesby, M. (2007): Participatory Action Research. In Kindon, S. – Pain, R. – Kesby, M. (ed.) Participatory Action Research Approaches and Methods: connecting people, participation and place, Routledge, New York.
153. Kleverbeck, M. – Krlev, G. – Mildenberger, G. – Strambach, S. – Thurmann, J-F. – Terstriep, J. – Wloka, L. (2019): Indicators for Measuring Social Innovation, In: Howaldt, J. et al. (eds.): Atlas of Social Innovation – 2nd Volume: A World of New Practices, Oekom Verlag GmbH, pp. 98-101.
154. Kocziszky Gy. – Szendi D. (2018): Regional Disparitoes of the Social Innovation Potencial in the Visegrad Countries: Causes and Consequences, European Journal of Social Sciences, Education and Research, Volume 12, Nr. 1, pp. 35-41.
155. Kocziszky Gy. – Veresné Somosi M. (2016): Generating social innovation with knowledge engineering. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 223, pp. 167–174.
156. Kocziszky Gy. – Veresné Somosi, M. – Balaton, K. (2017): A társadalmi innováció vizsgálatának tapasztalatai és fejlesztési lehetőségei, Vezetéstudomány (Budapest Management Review), XLVIII. évf., 6-7. szám, pp. 15-19.
157. Kocziszky Gy. – Veresné Somosi, M. – Balaton, K. (2015): Társadalmi innováció mérésének sajátosságai, In: „Mérleg és Kihívások" IX. Nemzetközi Tudományos Konferencia, Konferencia Kiadvány (szerk.: Lipták Katalin), pp. 288-301.
158. Kocziszky, Gy. (2004): Az Észak-magyarországi régió innovációs potenciáljának vizsgálata, Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek, I. évf., 1. szám, pp. 5-39.
159. Kolk, A. – Lenfant, F. (2015): Cross-sector collaboration, institutional gaps, and fragility: the role of social innovation partnerships in a conflict-affected region. Journal of Public Policy & Marketing, 34(2), pp. 287-303.
160. Kozma, T. (1999): Bevezetés a nevelésszociológiába, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
161. Kozma, T. – Teperics, K. – Erdei, G. – Tőzsér, Z. (2011): A társadalmi tanulás mérése – Egy határokon átnyúló térség (Bihar-Bihor Eurorégió) esete, Magyar Pedagógia, 111. évf., 3. szám, pp. 189-206.
162. Körmendi K. (1976): Nagyságrendi típusok, In: Kulcsár V. (szerk.): A változó falu. Gondolat Kiadó, Budapest, pp. 91-113.
163. Körner, H. (2009): Schumpeter und die Krise, Wirtschaftsdienst, Vol. 89, Issue 8, pp. 519–525.
164. Kőszegfalvi Gy. – Loydl T. (2001): Településfejlesztés, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest
165. Kőszegfalvi Gy. – Tóth J. (2002): Általános településföldrajz, In: Tóth J. (szerk.): Általános társadalomföldrajz I. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, pp. 385-448.
166. Központi Statisztika Hivatal (2017): TÉR-KÉP, 2017, http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/ter_kep_2017.pdf (letöltés ideje: 2020. 01. 07.)
167. Központi Statisztika Hivatal (2018): Tér-Kép, http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/ter_kep_2018.pdf (letöltés ideje: 2020. 01. 16.)
168. Központi Statisztikai Hivatal (2012): A határ menti települések jellemzői az Alföldön, http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/regiok/hatarmentitelepjell.pdf (letöltés ideje: 2020. 04. 01.)
169. Központi Statisztikai Hivatal (2014): Magyarország településhálózata 1., Agglomerációk, településegyüttesek,

http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo_telepuleshalozata/agglomeracio.pdf (letöltés ideje: 2020. 05. 02.)
170. Központi Statisztikai Hivatal (2016): A komplex programmal fejlesztendő járások jellemzői, http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/kompjar14.pdf (letöltés ideje: 2017. 10. 20.)
171. Krlev, G. – Bund, E. – Mildenberger, G. (2014): Measuring What Matters – Indicators of Social Innovativeness on the National Level, Information Systems Management, 31(3), pp. 200-224.
172. Kunz, R. (2003): Five steps to conducting a systematic review, J. R. Soc. Med.
173. Kunze, C. – Becker, S. (2015): Collective ownership in renewableenergy and opportunities for sustainable degrowth, Sustain. Sci. 10, pp. 425-437.
174. Leader (2001): Global Competitiveness of Rural Areas, "Rural Innovation", Leader European Observatory
175. Lengyel, I. (2000): A regionális versenyképességről, Közgazdasági Szemle, 12. sz., pp. 962-987.
176. Lengyel, I. (2003): Verseny és területi fejlődés, JATEPress, Szeged
177. Lessa, B. S. – Souza, A. C. – Lázaro da Silva, J. C. (2016): Education in cooperative cells as a social innovation: a case study in the Brazilian semiarid, RAI Revista de Administração e Inovação 13. pp. 166-175.
178. Lettice, F. – Parekh, M. (2010): The social innovation process: themes, challenges and implications for practice, Int. J. Technology Management, Vol. 51, No. 1. pp 139-158.
179. Lewin, K. (1946): Action Research and Minority Problems, Journal of Social Issues, Vol. 2, (4), pp34-46.
180. Lisetchi, M. – Brancu, L. (2014): The entrepreneurship concept as a subject of social innovation, Procedia – Social and Behavioral Sciences, 124, pp. 87-92.
181. Lőcsei, H. (2010): Területi növekedési pályák Magyarországon, 1990–2008. PhD-disszertáció, Budapest
182. Lukovics Miklós (2007): A lokális térségek versenyképességének elemzése. Doktori értekezés tézisei, Szeged
183. Lundström, A. – Zhou, C. (2011): Promoting innovation based on social sciences and technologies: The prospect of a social innovation park, Innovation: The European Journal of Social Sciences Research, 24:1-2, pp. 133-149.
184. MacCallum, D. – Moulaert, F. – Hillier, J. – Haddock, S. V. (2012): Social Innovation and Territorial Development, Ashgate, 1st edition
185. Madarász A. (2002): Kameralizmus, történelmi iskola, osztrák gazdaságtan, Közgazdasági Szemle, XLIX. évf. pp. 838-857.
186. Magyar Közlöny (2011): 1299/2011. (IX. 1.) Kormányhatározat a járások kialakításáról, 101. szám, http://www.kozlonyok.hu/nkonline/index.php?menuindex=200&pageindex=kozltart&ev=2011&szam=101
187. Magyar Közlöny (2015): 290/2014. (XI. 26.) Kormányrendelet a kedvezményezett járások besorolásáról, valamint 106/2015. (IV. 23.) módosító Kormányrendelet, 56. szám http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK15056.pdf
188. Mahdjoubi, D. (1997): Social innovation: Integrating learning and technological innovation, the mapping of innovation, http://www.ischool.utexas.edu/~darius/map_inov.pdf (letöltés ideje: 2017. április 30.)
189. Majorné Vén Mariann (2018): URBACT III Európai Városfejlesztési Program – Városfejlesztés nem „csak" okosan, előadás, SMART City Konferencia, Miskolc

190. Málovics, Gy. – Juhász, J. – Mihók, B. – Szentistványi, I. – Nagy M. (2014): Részvételi akciókutatással a társadalmi kirekesztés ellen: egy szegedi példa tanulságai, Tér és Társadalom, 28. évf., 3. szám, pp. 66-83.
191. Manzini, E. (2014): Making Things Happen: Social Innovation and Design Design Issues, Volume 30, Issue 1, pp.57-66
192. Matei, A. – Drumasub, C. (2015): Corporate Social Innovation in The Romanian Public Sector, Procedia Economics and Finance 23, pp. 406 – 411
193. Mátyás A. (2003): A modern közgazdaságtan története, Aula Kiadó, Budapest
194. McElroy, M. W. (2002): Social Innovation Capital, https://www.researchgate.net/profile/Mark_Mcelroy3/publication/235288583_Social_innovation_capital_J_Intellect_Cap/links/55bcedd708aec0e5f44454d8/Social-innovation-capital-J-Intellect-Cap.pdf (letöltés ideje: 2019. 07. 17.)
195. McFetridge, D. G. (1995): Competitiveness: Concepts and Measures, Occasional Paper Number 5, https://www.ic.gc.ca/eic/site/eas-aes.nsf/vwapj/op05e.pdf/$file/op05e.pdf (letöltés ideje: 2017. 08. 26.)
196. Miles, M. – Huberman, A. (1994): Qualitative data analysis, London, Sage
197. Moher, D. – Liberati, A. – Tetzlaff, J. – Altman, D. G. (2009): The PRISMA Group. Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses: The PRISMA Statement. PLoS Med 6(7): e1000097
198. Mohos M. (1996): Az 500 főnél kisebb népességű falvak szociálgeográfiai vizsgálata, In: Vuics T. (szerk.): Válogatott tanulmányok Magyarország társadalomföldrajzából, Egyetemi jegyzet, Pécs, pp. 15-42.
199. Moore, M. – Westley, F. (2011) Surmountable chasms: networks and social innovation for resilient systems. Ecology and Society 16(1): 5. http://www.ecologyandsociety.org/vol16/iss1/art5/ (letöltés ideje: 2020. 10. 10.)
200. Morrar, R. – Arman, H. – Mousa, S. (2017): The Fourth Industrial Revolution (Industry 4.0): A Social Innovation Perspective, Technology Innovation Management Review, Vol. 7, Issue 11, pp. 12-20.
201. Moulaert, F. – MacCallum, D. – Mehmood, A. – Hamdouch, A. (2013): The International Handbook on Social Innovation, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham UK, Northampton, MA, USA
202. Moulaert, F. – Martinelli, Fl. – Swyngedouw, E. – Gonzalez, S. (2005): Towards Alternative Model(s) of Local Innovation, Urban Stud. 42, pp. 1969-1990.
203. Moulaert, F. – Nussbaumer, J. (2005): The Social Region – Beyond the Territorial Dynamics of The Learning Economy, European Urban and Regional Studies 12(1), pp. 45-64.
204. Mulgan, G. – Tucker, S. – Ali, R. – Sanders, B. (2007): Social Innovation – what it is, why it matters and how it can be accelerated, The Young Foundation
205. Mulgan, G. (2006): The Process of Social Innovation, Innovations: Technology, Governance, Globalization, Vol. 1, Issue 2, pp.145-162.
206. Mulgan, G. (2010): Measuring Social Value, Eurodiaconia, https://eurodiaconia.org/wordpress/wp-content/uploads/2015/09/Briefing_-_Measuring_Social_Value.pdf (letöltés ideje: 2020. 03. 20.)
207. Mumford, M. D. – Scott, G. M. – Gaddis, B. H. – Strange, J. M. (2002): Leading creative people: Orchestrating expertise and relationships, Research Nebraska, Leadership Quarterly, 13(6), pp. 705-750.
208. Murray, R. – Caulier-Grice, J. – Mulgan, G. (2010, 2012): The Open Book of Social Innovation, The Young Foundation, London: NESTA – National Endowment for Science: Technology and the Arts

209. Nagy, A. (2012): A fejlettség, elmaradottság mérése a magyar területfejlesztési politikában, PhD értkelezés, ELTE, Budapest
210. Nagy Zoltán –Tóth Géza (2019): A társadalmi innovációs potenciál mérési lehetőségei Borsod-Abaúj-Zemplén példáján. Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek XVI. évf. 2. szám, pp. 97-109.
211. Neamtan, N. (2003): Non-profit sector and evaluation. The state of play in Quebec, In: OECD (ed.): The Non-Profit Sector in a Changing Economy, Paris, pp. 221-238.
212. Nemes Nagy József (2009): Terek, helyek, régiók, Akadémiai Kiadó, Budapest
213. Nemes Nagy, J. – Jakobi, Á. – Németh, N. (2001): A jövedelemegyenlőtlenségek térségi és településszerkezeti összetevői, Statisztikai Szemle, 79 (10-11), pp. 862-884.
214. Nemes Nagy, J. (1990): Területi egyenlőtlenségek dimenziói – Adalékok egy „kvázi-elmélethez", Tér és Társadalom, 4. évf., 2, pp. 15-30.
215. Nemes Nagy, J. (2006): A területi versenyképesség elemzési módszerei, In: Horváth, Gyula (szerk.): Régiók és települések versenyképessége, Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja, pp. 69-83.
216. Nemes Nagy, J. (szerk.) (2005): Regionális elemzési módszerek, ELTE Regionális Földrajzi Tanszék, MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport, Budapest
217. Nemes, G. – Varga, Á. (2015): Társadalmi innováció és társadalmi tanulás a vidékfejlesztésben – sikerek, problémák, dilemmák, In: „Mérleg és Kihívások" IX. Nemzetközi Tudományos Konferencia, Konferencia kiadvány (szerk.: Veresné Somosi M.), Miskolc, pp. 434-444.
218. Neumeier, S. (2012): Why do social innovations in rural development matter and should they be considered more seriously in rural developement research? Proposal for a stronger focus on social innovations in rural development research, Sociologia Ruralis, 52(1), pp. 48-69.
219. Neumeier, S. (2017): Social innovation in rural development: identifying the key factors of success, The Geographical Journal, Vol. 183, No. 1, pp. 34–46.
220. Newman, L. – Dale, A. (2005): Network structure, diversity, and proactive resilience building: a response to Tompkins and Adger. Ecology and Society 10(1). http://www.ecologyandsociety.org/vol10/iss1/resp2/ (letöltés ideje: 2020. 10. 10.)
221. Németh, N. (2008): Fejlődési tengelyek az új hazai térszerkezetben. Az autópálya-hálózat szerepe a regionális tagoltságban, Doktori értekezés, ELTE, Budapest.
222. Nicholls, A. – Simon, J. – Gabriel, M. (2015): Introduction: Dimensions of Social Innovation, In: Nicholls, A. et al. (eds.), New Frontiers in Social Innovation Research, The Editor(s)
223. Noci, G. – Verganti, R. (1999): Managing 'green' product innovation in small firms, R&D Management, Vol. 29, No. 1. pp. 3-15.
224. OECD (1963): The Measurement of Scientific and Technical Activities (Frascati Manual), Paris
225. OECD (2009): Transforming innovation to address social challenges, https://www.oecd.org/sti/inno/44076387.pdf (letöltés ideje: 2019. 07. 19.)
226. OECD (2016): Social Innovation Policy Framework for Croatia, Policy Handbook, OECD Global Relations, South East Europe, https://www.oecd.org/south-east-europe/programme/Social_Innovation_Policy_Framework_Croatia.pdf (letöltés ideje: 2020. 01. 27.)
227. OECD and The World Bank (2012): Promoting Inclusive Growth: Challenges and Policies, OECD Publishing, Paris
228. OECD LEED Forum on Social Innovations (2000), http://www.oecd.org/cfe/leed/leedforumonsocialinnovations.htm, (letöltés ideje: 2019. 07. 12.)

229. Oeij, P. R.A. – Dhondt, St. – Korver, T. (2011): Workplace Innovation, Social Innovation, and Social Quality , International Journal of Social Quality 1(2), Winter, pp. 31–49.
230. Ogburn, W. (1957): Cultural Lag as Theory. Sociology and Social Research, pp. 167-174.
231. Oosterlynck, S. – Cantillon, B. – Bouverne-De Bie, M. – Loopmans, M. – Evers, A. – Verschragen, G. (2020): Conclusion: local social innovation and welfare reform, In: Oosterlynck, S. et al. (eds.): Local Social Innovation – To Combat Poverty and Exclusion, A Critical Appraisal, Policy Press, Bristol, Chicago
232. Ornetzeder, M. (2001): Old Technology and Social Innovations. Inside the Austrian Success Story on Solar Water Heaters, Technology Analysis & Strategic Management, Vol. 13, No. 1, pp. 105-115.
233. P. van der Have, R. – Rubalcaba, L. (2016): Social innovation research: An emerging area of innovation studies?, Research Policy 45, pp. 1923-1935.
234. Pahl-Wostl, C. – Hare, M. (2004): Processes of social learning in integrated resources management, Journal of Community and Applied Social Psychology, 14, pp. 193-206.
235. Palkovits, I. (2000): Szempontok a területi versenyképesség értelmezéséhez, Tér és Társadalom, XIV. évf., 2-3. szám, pp. 119-128.
236. Pataki Gy. – Vári A. (2011) (szerk.): Részvétel – akció – kutatás: Magyarországi tapasztalatok a részvételi-, akció- és kooperatív kutatásokból, MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest
237. Pénzes, J. (2014): Perifférikus térségek lehatárolása – dilemmák és lehetőségek, Didakt Kiadó, Debrecen
238. Pénzes, J. – Tátrai, P. – Pásztor, I. Z. (2018): A roma népesség területi megoszlásának változása Magyarországon az elmúlt évtizedekben, Területi Statisztika, 58(1), pp. 3–26.
239. Perczel K. – Gerle Gy. (1966): Regionális tervezés és a magyar településhálózat. Akadémiai Kiadó, Budapest
240. Peyton Young, H. (2011): The dynamics of social innovation, PNAS, 108 (Supplement 4) pp. 21285-21291
241. Pfitzer, M. – Bockstette, V. – Stamp, M. (2013): Innovating for shared value, Harvard Business Review, 91(9), pp. 100-108.
242. Phillips, W. – Lee, H. – Ghobadian, A. – O'Regan, N. – James, P. (2015): Social Innovation and Social Entrepreneurship: A Systematic Review, Group & Organization Management, pp. 1–34
243. Phills, J. A. – Deiglmeier, K. – Miller, D. T. (2008): Rediscovering Social Innovation, Stanford Social Innovation Review, pp. 34-43.
244. Pietrasinksi, Z. (1976): Alkotó vezetés, Gondolat Kiadó, Budapest
245. Pol, E. – Ville, S. (2009): Social innovation: Buzz word or enduring term? The Journal of Socio-Economics 38. pp. 878-885.
246. Polányi K. (1997): A nagy átalakulás. Korunk gazdasági és politikai gyökerei. Ford.: Pap Mária, Mészáros Gábor; Magánkiadás
247. Pue, K. – Vandergeest, Ch. – Breznitz, D. (2016): Toward a theory of social innovation, Innovation Policy White Paper series 2016-01, https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/80453/1/Pue%20et%20al_2016_Toward%20a%20Theory%20of%20Social%20Innovation.pdf (letöltés ideje: 2019. 07. 03.)
248. Putnam, R. D. (2000): Bowling alone: the collapse and revival of American community. Simon & Schuster, New York, New York, USA.
249. Raasch, Ch. – Lee, V. – Spaeth, S. (2013): The rise and fall of interdisciplinary research: The case of open source innovation, Research Policy, Volume 42, Issue 5, pp. 1138-1151.

250. Radecki, A. (2018): Connected solutions help us solve global challenges in cities! előadás, SMART City Konferencia, Miskolc
251. Rana, N. P. – Weerakkody, V. – Dwivedi, Y. K. – Piercy, N. C. (2014): Profiling Existing Research on Social Innovation in the Public Sector, Information Systems Management, 31:3, pp. 259-273
252. Reed, M. S., A. C. Evely, G. Cundill, I. Fazey, J. Glass, A. Laing, J. Newig, B. Parrish, C. Prell, C. Raymond, and L. C. Stringer (2010): What is social learning? Ecology and Society 15(4): r1. http://www.ecologyandsociety.org/vol15/iss4/resp1/ (letöltés ideje: 2020. 10. 15.)
253. Reeder, N. – O' Sullivan, C. – Tucker, S. – Ramsden, P. – Mulgan, G. (2012): Strengthening social innovation in Europe : journey to effective assessment and metrics, Enterprise and Industry, European Commission, Brussels, Belgium.
254. Reinstaller, A. (2013): An evolutionary view of social innovation and the process of economic chnage, Working Paper No. 43
255. Rodríguez Herrera, A. – Alvarado, H. (2008): Claves de la innovación social en América Latina y el Caribe, CEPAL
256. Rosanvallon, P. – Viveret, P. (1977): Pour une nouvelle culture politique, Paris, Seuil.
257. Rotmans, J. – Kemp, R. – M. van Asselt (2001): More evolution than revolution: transition management in public policy, Foresight - The journal of future studies, strategic thinking and policy, Volume 3, Nr. 1, pp. 15-31.
258. Rückert-John, J. (2013): Soziale Innovation und Nachhaltigkeit. Perspektiven sozialen Wandels, (Wiesbaden, Germany: Springer VS)
259. Rüede, D. – Lurtz, K. (2012): Mapping the various meanings of social innovation: Towards a differentiated understanding of an emerging concept, EBS Business School, Research Paper Series 12-03
260. Schmitz, B. – Krlev, G. – Mildenberger, G. – Bund, E. – Hubrich, D. (2013): Paving the Way to Measurement – A Blueprint for Social Innovation Metrics. A short guide to the research for policy makers. A deliverable of the project: "The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe" (TEPSIE), European Commission – 7th Framework Programme
261. Schumpeter, J. A. (1980): A gazdasági fejlődés elmélete, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, ISBN 9632208676
262. Schwarz, M. – Birke, M. – Beerheide, E. (2010): Die Bedeutung sozialer Innovationen für eine nachhaltige Entwicklung, In: Howaldt, J. – Jacobsen, H. (eds.): Soziale Innovation. Auf dem Weg zu einem postindustriellen Innovationsparadigma (Wiesbaden,Germany: VS Verlag f€ur Sozialwissenschaften), pp. 165–180
263. Seyfang, G. – Longhurst, N. (2016): What influences the diffusion of grassroots innovations for sustainability? Investigating community currency niches, Technology Analysis & Strategic Management, 28:1, pp. 1-23.
264. Sikos T. T (szerk.) (1984): Matematikai és statisztikai módszerek a területi kutatásokban. Akadémiai Kiadó, Budapest
265. Sikos T. T. (1990): A lakossági infrastruktúra problematikája az aprófalvas térségekben, In: Tóth J. szerk.: Tér-Idő-Társadalom. Huszonegy tanulmány Enyedi Györgynek. MTA RKK, Pécs. pp. 304-315.
266. Simms, J. R. (2006): Technical and social innovation determinants of behaviour, System research and Behavioral Science, Special Issue: James Grier Miller's Living Systems Theory (LST), Vol. 23, Issue 3, pp. 383-393.
267. Slaper, T. F. – Hall, T. J. (2011): The Triple Bottom Line: What Is It and How does It Work? Indiana Business Review, 86(1), pp. 4-8.

268. Smeds, R. (1994): Managing Change towards Lean Enterprises, International Journal of Operations & Production Management, Vol. 14, Issue: 3, pp. 66-82.
269. Social Innovation Academy (2018): 8 popular social innovation definitions, http://www.socialinnovationacademy.eu/8-popular-social-innovation-definitions/ (letöltés ideje: 2019. 07. 19.)
270. Soma, K. – Sander van den Burg, W.K. – Hoefnagel, E. W.J. – Stuiver, M. – Martijn van der Heide, C. (2018): Social innovation – A future pathway for Blue growth?, Marine Policy, Vol. 87, January 2018, pp. 363-370.
271. Somogyi, M. (2009): Versenyképesség a szakirodalomban – A fogalmi megközelítések összegzése és elemzése (I. rész), Vezetéstudomány, XI. (4), pp. 54-64.
272. Steinerowski, A. A. – Steinerowska-Streb, I. (2012): Can social enterprise contribute to creat-ing sustainable rural communities? Using the lens of structuration theory to analyse theemergence of rural social enterprise, Local Economy 27(2), pp. 167–182
273. Stewart-Weeks, M. (2008): Social innovation: flavoursome fad or future fix? Social Innovation eXchange
274. Strasser, T. – Joop de Kraker – Kemp, R. (2019): Developing the Transformative Capacity of Social Innovation hrough Learning: A Conceptual Framework and Research Agenda for the Roles of Network Leadership, Sustainability, 11, 1304, https://www.mdpi.com/2071-1050/11/5/1304 (letöltés ideje: 2020. 09. 12.)
275. Sundbo, J. - Rubalcaba, L. – Michel, St. – Brown, St. – Reynoso, J. (2012): Shaping organizing, and rethinking service innovation: a multidimensional framework, Journal of Sevice management, Vol. 23 No. 5, pp. 696-715.
276. Swyngedouw, E. (2006): Governance Innovation and the Citizen: The Janus Face of Governance-beyond-the-State, Urban Studies, Vol. 42, No. 11, pp. 1991– 2006.
277. Szabó, B. – Nagy F. P. (2014): Jó gyakorlat koncepció kidolgozása, a jó gyakorlat kiválasztás kritériumainak meghatározása, Regionális Forrásközpontok Országos Egyesülete
278. Szabó, P. (2008): A térszerkezet fogalma, értelmezése. Tér és Társadalom, Vol. 22. No. 4. pp. 63–80.
279. Székelyi M. – Barna I. (2005): Túlélőkészlet az SPSS-hez, Typotex, Budapest
280. Szendi, D. (2018): A társadalmi innovációs potenciál mérésének lokális szintű lehetőségei, Erdélyi Társadalom, 16 (1), pp. 31-58.
281. Szendi, D. (2017): Measuring the social innovation potential in the Northern Hungarian region, Conference: RSA Central and Eastern Europe Conference, Regional Polarisation and Unequal Development in CEE: Challenges for Innovative Place-based Policies, file:///C:/Users/Admin/Downloads/MeasuringthesocialinnovationpotentialRSASzendiDora.pdf (letöltés ideje: 2020. 01. 11.)
282. Szörényiné Kukorelli, I. (2015): Vidéki térségeink innovációt befogadó képessége –Egy kutatás tapasztalatai, Tér és Társadalom, 29. évf., 1. szám, pp. 97-115.
283. Takács, F. (2017): Az esettanulmány mint módszertan a szociológiában, Szociológiai Szemle 27(1), pp. 126–132
284. Tanimoto, K. – Doi, M. (2007): Social innovation cluster in action: a case study of the San Francisco Bay Area, Hitotsubashi Journal of Commerce and Management, 41(1),pp. 1-17.
285. Tarde, G. (1899): Social Laws: An Outline Of Sociology, Forgotten Books, Paperback edition (2015)
286. Tardif, C. – Harrison, D. (2005): Complémentarité, convergence et transversalité: la conceptualisation de l'innovation sociale au CRISES, Cahiers du CRISES - Collection Études théoriques - no ET0513

287. Taylor, J. B. (1970): Introducing Social Innovation, The Journal of Applied Behavioral Science, Vol 6, Issue 1, pp. 69-77
288. The Economist Intelligence Unit (2016): Old problems, new solutions: Measuring the capacity for social innovation across the world, https://eiuperspectives.economist.com/sites/default/files/Social_Innovation_Index.pdf?_ga=2.74173968.380101799.1588295032-390439281.1588295032 (letöltés ideje: 2020. 01. 20.)
289. The World Bank – EC (2015): Kézikönyv – A roma közösségek életkörülményeinek javítása helyi szinten, IBRD – IDA, WORLD BANK GROUP
290. The Young Foundation (2012): Social Innovation Overview: A deliverable of the project: "The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe" (TEPSIE), European Commission – 7th Framework Programme, Brussels: European Commission, DG Research
291. Thom, N. (1990): Innovation management in small and medium-sized firms, Management International Review, 30(2), pp. 181-192.
292. Tidd, J. – Bessant, J. – Boedly, K. (2005): Managing innovation: Integrating technological, market and organisational change, John Wiley & Sons, Chichester
293. Tocqueville, A. (1840/1983): A demokrácia Amerikában, Gondolat, Budapest
294. Tohidi, H. – Jabbari, M. M. (2012): The effects of motivation in education, Procedia – Social and Behavioral Sciences, Vol. 31, pp. 820-824.
295. Tóth, G. (2003): Területi autokorrelációs vizsgálat a Local Moran I módszerével, Tér és Társadalom, 17. évf. 4. szám, pp. 39-49.
296. Tóth, L. (2005): Pszichológia a tanításban, Pedellus Könyvkiadó, Debrecen
297. Tóth, G. – Kincses, Á. (2011): A mai magyarországi bevándorlás térbeli autokorreláltsága, Földrajzi Közlemények, 135. 1. pp. 83–91.
298. Tóth, G. – Nagy, Z. (2013): Eltérő vagy azonos fejlődési pályák? A hazai nagyvárosok és térségek összehasonlító vizsgálata, Területi Statisztika, 53(6), pp. 593-612.
299. Tóth, G. (2002): Kísérlet autópályáink területfejlesztő hatásának bemutatására, Területi Statisztika, 42 (6), pp. 493-505.
300. Tóth, G. (2013): Bevezetés a területi elemzések módszertanába, Miskolci Egyetem, Miskolc
301. Tóth, G. (2018): Az elérhetőség szerepe a térszerkezet társadalomföldrajzi vizsgálatában, MTA doktori értekezés, Budapest
302. Tóthné Kiss A. – Varga K. (2017): Üzleti és társadalmi innovációk beágyazottsága, kapcsolata – előadás, Nemzetközi ICUBERD Konferencia (International conference on university-based entrepreneurship and regional development: Theory, empirics and practical implementation conference), Pécs
303. Tucker, S. (2014): Social Innovation for Public Service Excellence, UNDP Global Centre for Public Service Excellence, https://www.undp.org/content/dam/uspc/docs/GPCSE_Social%20Innovation.pdf (letöltés ideje: 2019. 07. 22.)
304. Turker, D. – Vural, C. A. (2017): Embedding social innovation process into the institutional context: Voids or supports, Technological Forecasting and Social Change 119.
305. Unceta, A. – Castro Spila, J. – Garcia Fronti, J. (2016): Social innovation indicators, Innovation: The European Journal of Social Science Research, pp. 1-13.
306. URBACT II Capitalisation (2015): Social innovation in cities, https://urbact.eu/sites/default/files/03_socialinn-web.pdf (letöltés ideje: 2017. április)
307. Uzzi, B. (1997): Social structure and competition in interfirm networks: the paradox of embeddedness. Administrative Science Quarterly 42(1), pp. 35–67.

308. Uzzi, B. (2008): A social network's changing statistical properties and the quality of human innovation. Journal of Physics A: Mathematical and Theoretical 41, pp. 1–12.
309. Ümarik, M. – Loogma, K. – Tafel-Viia, K. (2014): Restructuring vocational schools as social innovation? Journal of Educational Administration, 52(1), pp. 97-115
310. Vági G. (1985): Az aprófalvak társadalmi szerkezetének változásai, In: Sükösd F. (szerk.): Az aprófalvak közélete és ifjúsága. Kisz Baranya megyei Bizottsága, Pécs, pp. 165-174.
311. Van Dyck, B. – Van den Broeck, P. (2013): Social innovation: a territorial process, chapter 2.4 in "International handbook on social innovation" Eds Moulaert, F., MacCallum, D., Mehmood, A., Hamdouch, A., Edward Elgar
312. Varga, A. (2005): Agglomeráció, technológiai haladás és gazdasági növekedés. A K+F térszerkezet makro-gazdasági hatásainak vizsgálata, MTA Doktora Értekezés, Pécs
313. Varga, K. – Nagy, Z. – Tóth, G. (2020): Possibilities for measuring social innovation potential: the example of Borsod-Abaúj-Zemplén County, Theory, Methodology, Practice – megjelenés alatt
314. Varga, K. (2017): Társadalmi innováció az önkormányzatok működésében, In: (szerk. Lipták K.): Társadalmi innováció és felelősségvállalás Észak-Magyarországon, Miskolc, pp. 7-15.
315. Veresné Somosi M. – Varga K. – Kocziszky Gy. (2019): Step by Step for Social Innovation with Neuro-Fuzzy Modelling, European Journal of Economics and Business Studies Volume 5, Nr. 1, pp. 13-23.
316. Veresné Somosi M. – Varga K. (2018): How does social innovation contribute to solving social problems?- A processoriented framework for measuring social innovation, European Journal of Social Sciences, Education and Research, Volume 12, Nr. 1, pp. 68-83.
317. VI. Pál pápa szociális enciklikája (1967): Populorum progressio (…), Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, https://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=462#ch2_2_1 (letöltés ideje: 2018. 03. 23.)
318. VI. Pál pápa szociális enciklikája (1971): Octogesima adveniens (…), Katolikus Ifjúsági és Felnőttképzési Egyesület, http://tarsadalomformalas.kife.hu/vi-pal-papa-octogesima-adveniens/ (letöltés ideje: 2018. 03. 23.)
319. Vilmányi, M. – Hetesi, E. (2017): A bizalom hatása a szervezetközi tanulásra és alkalmazkodásra, In: „Mérleg és Kihívások" X. Nemzetközi Tudományos Konferencia, Konferencia kiadvány (szerk.: Veresné Somosi M.), Miskolc, pp. 22-34.
320. Vilmányi, M. (2004): Szervezeti tanulás, hálózati kompetencia, bizalom, In: Czagány, L. – Garai, L. (szerk.): A szociális identitás, az információ és a piac, SZTE Gazdaságtudományi Kar Közleményei, JATEPress, Szeged, pp. 186-200
321. Vilmányi, M. (2008): Egyetemi-ipari együttműködések teljesítménye, Doktori Értekezés, Pécs
322. Vilmányi, M. (2019): A társadalmi innováció kérdései. „A digitális gazdaság perspektívái: társadalmi innovációk business és non-business területeken" kerekasztal beszélgetés, Szeged, 2019. november 6.
323. Webb, E. J. – Campbell, D. T. – Schwartz, R. D. – Sechrest, L. (1966): Unobtrusive Measures: Nonreactive Research in the Social Sciences, Chicago: Rand McNally
324. Weber, R. J. – Perkins, D. N. (1992): Inventive minds: Creativity in technology, Oxford University Press, New York
325. Weerakon, Ch. – McMurray, A. – Rametse, Nth. – Douglas, H. (2016): Social Innovation: A Preliminary Bibliometric Analysis, Social Innovation and Entrepreneurship Research Conference, Auckland

326. Weerawardena, J. – Mort G. S. (2012): Competitive Strategy in Socially Entrepreneurial Nonprofit Organizations: Innovation and Differentiation, Journal of Public Policy and Marketing, 31 (1), pp. 91-101.
327. Wenger, E. (1998): Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity, Cambridge University Press, New York
328. Westley, F. – Antadze, N. (2010): Making a Difference: Strategies for Scaling Social Innovation for Greater Impact, The Innovation Journal: The Public Sector Innovation Journal, Vol. 15(2), article 2
329. Westley, F. – McGowan, K. – Tjörnbo, O. (2017): The Evolution of Social Innovation. Building Resilience Through Transitions, Edward Elgar Publishing, UK
330. Whyte, W. F. (1982): Social Inventions for Solving Human Problems, American Sociological Review, Vol. 47, No. 1, pp. 1-13.
331. Widuto, A. (2019): Regional inequalities in the EU, EPRS | European Parliamentary Research Service, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/637951/EPRS_BRI(2019)637951_EN.pdf (letöltés ideje: 2020. 05. 02.)
332. Woolcock, M. (1998): Social capital and economic development: Toward a theorotical synthesis and policy framework, Theory and Society, 27, pp. 151-208.
333. XI. Piusz pápa szociális enciklikája (1931): Quadragesimo anno (…), Magyar Katolikus lexikon, http://lexikon.katolikus.hu/Q/Quadragesimo%20anno.html (letöltés ideje: 2018. 03. 22.)
334. XIII. Leó pápa szociális enciklikája (1891): Rerum novarum (…), Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, https://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=125 (letöltés ideje: 2018. 03. 22.)
335. XVI. Benedek pápa szociális enciklikája (2009): Caritas in veritate (…), Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, https://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=397 (letöltés ideje: 2018. 03. 23.)
336. XXIII. János pápa szociális enciklikája (1961): Mater et magistra (…), Katolikus Ifjúsági és Felnőttképzési Egyesület, http://tarsadalomformalas.kife.hu/xxiii-janos-papa-mater-et-magistra/ (letöltés ideje: 2018. 03. 23.)
337. XXIII. János pápa szociális enciklikája (1963): Pacem in terris (…), Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, https://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=122 (letöltés ideje: 2018. 03. 22.)
338. Zapf, W. (1989): Über soziale Innovationen, Soziale Welt, pp. 170-183.
339. Zapf, W. (1991): The role of innovations in modernization theory, International Review of Sociology, 2(3), pp. 83-94.
340. Zhang, D. D. – Swanson, L. A. (2010): Social entrepreneurship: Towards sustainable development, VI International Conference on Business, Management and Economics, Conference Proceedings, Izmir, Turkey
341. ZSI – Zentrum für Soziale Innovation (2008): Impulse für die gesellschaftliche Entwicklung. ZSI Discussion Paper 9. https://www.zsi.at/object/publication/1399 (letöltés ideje: 2020. 02. 02.)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A szerző témához köthető publikációi

1. Varga, K. – Tóth, G. – Nagy, Z. (2020): Examination of Social Innovation Potential Characteristics in the Example of Borsod-Abaúj-Zemplén County, THEORY METHODOLOGY PRACTICE: CLUB OF ECONOMICS IN MISKOLC 16:01 pp. 65-76.
2. Varga, K., (2020): Social innovation for the welfare of the community. International Journal of Engineering and Management Sciences / Műszaki és Menedzsment Tudományi Közlemények, 5.(1.)
3. Veresné, S. M. – Kocziszky, Gy. – Nagy, Z. – Varga, K. (2020): Training Based Change Management Problem for Social Innovation. In: Proceedings of the 11th International Multi-Conferences on Society and Information Technologies: ICSIT 2020. pp. 76–84.
4. Varga, K. (2019): Methodological Challenges in Measuring Social Innovation - Literature review. In: Doktoranduszok Fóruma 2018: A Gazdaságtudományi Kar szekciókiadványa. pp. 105–110.
5. Varga, K. (2019): Measuring model of the social innovation process. In: V. Winter Conference Of Economics PhD Students And Researchers : Book of Abstracts. p. 134.
6. Varga, K. – Tóth, Z. – Tóth-Kiss, A. (2019): Innovation today - a complex innovation approach to social and technical innovations. International Scientific Journal Innovations, 7.(1.), pp. 13–17.
7. Varga, K. (2019): Társadalmi innovációs folyamatok egy hátrányos helyzetű járásban. In "Mérleg és Kihívások" XI. Nemzetközi Tudományos Konferencia. pp. 403–414.
8. Varga, K. (2019): Társadalmi innovációs törekvések megvalósítási lehetőségei az Abaúji térségben. Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek, 16(2), pp.73–86.
9. Varga, K. (2019): Társadalmi innovációs törekvések a Nyírbátori járásban. In: Műszaki tudomány az Észak-kelet Magyarországi Régióban 2019 : konferencia előadásai. pp. 432–435.
10. Varga, K. – Tóthné Kiss A. (2019): Innováció napjainkban- komplex innovációs attitűdvizsgálat a társadalmi és üzleti innovációk terén. In Közgazdász Doktoranduszok és Kutatók V. Nemzetközi Téli Konferenciája : Konferenciakötet. pp. 696–706.
11. Varga, K. (2019): A társadalmi innovációs folyamat mérési modellje. In Közgazdász Doktoranduszok és Kutatók V. Nemzetközi Téli Konferenciája : Konferenciakötet. pp. 707–714.
12. Varga, K. (2018): Methodological Challenges in Measuring Social Innovation. In Emerging Markets Economics and Business. Contributions of Young Researchers. pp. 273–276.
13. Varga, K. (2018): Social innovation - a way to solve social problems. In Multiscience XXXII. MicroCAD International Multidisciplinary Scientific Conference.
14. Varga, K. (2018): Subregional social innovation efforts - disadvantaged settlements and catching-up tools. In Doktoranduszok Fóruma - Gazdaságtudományi Kar szekciókiadványa, pp. 71–76.
15. Balaton, K. – Varga, K. (2017): Társadalmi innováció és versenyképesség. In „Mérleg és Kihívások" X. Nemzetközi Tudományos Konferencia („Balance and Challenges" X. International Scientific Conference), pp. 35–46.
16. Balaton, K. – Varga, K. (2017): Social innovation and competitiveness – a literature review of the theoretical work in the field. Virgil Madgearu Review of Economic Studies and Research, 10.(2.), pp.27–42.
17. Tóthné, Kiss A. – Balaton, K. – Varga, K. (2017) Üzleti és társadalmi innovációk beágyazottsága, kapcsolata. In ICUBERD 2017. pp. 329–342.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

18. Varga, K. (2017): A regionális társadalmi innováció kérdései. International Journal of Engineering and Management Sciences / Műszaki és Menedzsment Tudományi Közlemények, 2.(4.).
19. Varga, K. – Tumik, Á. (2017): Lean adaptációk a társadalmi innovációk törvényszerűségei mentén. In Tavaszi Szél (Spring Wind) tanulmánykötet 2. pp. 518–524.
20. Varga, K. (2017): Társadalmi innováció mérési lehetőségei. In Tavaszi Szél (Spring Wind) tanulmánykötet 2. pp. 504–517.
21. Varga, K. (2017): Measuring Social Innovation. In: DSCIM - 1st Doctoral Students Conference on Innovation Management. pp. 16–22.
22. Varga, K. (2017): Társadalmi innováció és versenyképesség mérése. In: MultiScience - XXXI. microCAD International Multidisciplinary Scientific Conference.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

IX. Ábrajegyzék

1. ábra: A kutatás folyamata, kapcsolódó hipotézisek és vizsgálati módszerek 10
2. ábra: A szisztematikus irodalmi áttekintés folyamatábrája a PRISMA ajánlás alapján 11
3. ábra: A társadalmi innováció fogalmi evolúciója 21
4. ábra: A társadalmi innovációval foglalkozó publikációk száma (db) / év 25
5. ábra: A vizsgálatba bevont társadalmi innovációs definíciók számának növekedése 1970 és 2018 között 26
6. ábra: A társadalmi tanulás folyamata, valamint a társadalmi innovációval való kapcsolata 36
7. ábra: Többszintű társadalmi innovációs folyamat vizsgálata 43
8. ábra: A regionális társadalmi innováció mérési indikátorai 55
9. ábra: A részvételi akciókutatás folyamata 74
10. ábra: Magyarország járásai kedvezményezettségi szintek szerint 79
11. ábra: A komplex programmal fejlesztendő járások lakónépessége az adott megyén belül (fő) 81
12. ábra: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye komplex programmal fejlesztendő járásainak népessége (fő) 81
13. ábra: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye járásai (népességszám) 82
14. ábra: A Nyírbátori járás népességszámának alakulása (fő) 83
15. ábra: A társadalmi innováció input indikátorainak alakulása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 95
16. ábra: A társadalmi innováció input indikátorainak Local Moran I-je Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 96
17. ábra: A társadalmi innováció output indikátorainak alakulása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 98
18. ábra: A társadalmi innováció output indikátorainak Local Moran I-je Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 99
19. ábra: A társadalmi innováció hatás indikátorainak alakulása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 100
20. ábra: A társadalmi innováció hatás indikátorainak Local Moran I-je Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 101
21. ábra: A társadalmi innovációs potenciál komplex mutatója Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 102
22. ábra: A társadalmi innovációs potenciált mérő komplex mutató Local Moran I-je Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 103
23. ábra: Egy lakosra jutó jövedelem alakulása a társadalmi innovációs potenciál ötödök szerint Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, 2001–2018, (megyei átlag=100) 105
24. ábra: Az adaptív társadalmi innovációs folyamatmodell 121
25. ábra: Az állandó népességből a 100 fő 0-14 évesre jutó 60-x évesek száma (fő) 167
26. ábra: Település szintű öregedési mutató a Nyírbátori járásban 167
27. ábra: A roma népesség járásokon belüli aránya, ... 168
28. ábra: Roma népesség becsült aránya a településeken (jegyzői adatlapok) 169
29. ábra: A 7 éves és idősebb népesség a legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint 169
30. ábra: Állandó népesség változása a Nyírbátori járásban 170
31. ábra: Munkanélküliek arányának alakulása a Nyírbátori járásban 171
32. ábra: Egy lakosra jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem (ezer Ft) 171
33. ábra: A személyi jövedelemadó-fizetők ezer lakosra jutó száma (2018) 172
34. ábra: A működő vállalkozások száma ezer lakosra vetítve (2018) 172
35. ábra: Az ezer lakosra jutó nonprofit szervezetek száma 173
36. ábra: A járásközpontok közúti elérhetősége (2016) 174
37. ábra: Személygépkocsik száma ezer főre vetítve 174
38. ábra: Internet-előfizetések száma ezer főre vetítve (2018) 175

DOI: 10.14750/ME.2021.022

X. Táblázatjegyzék

1. táblázat: A vizsgálatba bevont kvantitatív módszerek 12
2. táblázat: A vizsgálatba bevont kvantitatív módszerek 12
3. táblázat: A társadalmi innováció kapcsolatrendszere 16
4. táblázat: A társadalmi innováció fogalom főbb hangsúlyai 22
5. táblázat: Társadalmi innováció fogalom – a fogalom meghatározói és használói értelmezésében ... 24
6. táblázat: A szisztematikus szakirodalmi áttekintés soroló és kizáró kritériumai 26
7. táblázat: A társadalmi innovációs folyamat kulcstényezői 31
8. táblázat: A társadalmi innovációs folyamat modelljei 33
9. táblázat: A vizsgálatba bevont társadalmi innovációt mérő módszerek 46
10. táblázat: ESII – Európai társadalmi innovációs index (országok és kulcsterületek) 47
11. táblázat: TEPSIE – a vállalkozói aktivitás mérése során alkalmazható mutatók köre 48
12. táblázat: TEPSIE – a társadalmi innovációs keretfeltételek mérése során alkalmazható mutatók köre 49
13. táblázat: TEPSIE – a területspecifikus eredmények mérése során alkalmazható mutatók köre 49
14. táblázat: A társadalmi hatás mérése – kulcsterületek 50
15. táblázat: Social Innovation Index (SII) indikátorai a társadalmi innováció mérésére 51
16. táblázat: Regionális innovációs képesség – potenciális mutatók köre 53
17. táblázat: Regionális Sebezhetőségi Index 54
18. táblázat: A RESINDEX felépítése 56
19. táblázat: A RESINDEX indikátorai 57
20. táblázat: A mikro szintű társadalmi innovációs képesség mérési dimenziói 60
21. táblázat: A TBL dimenziók és indikátorok 62
22. táblázat: A társadalmi innovációs potenciál indikátorai 63
23. táblázat: A részvételi akciókutatás módszerei 75
24. táblázat: A magyarországi járások kialakításának elvei 78
25. táblázat: A komplex programmal fejlesztendő járások homogén tényezői 80
26. táblázat: Perifériális térségek igényei és kihívásai 82
27. táblázat: A Tanoda program célcsoportjai, résztvevői létszáma 88
28. táblázat: A társadalmi innováció input indikátorai 94
29. táblázat: A társadalmi innováció output indikátorai 97
30. táblázat: A társadalmi innováció hatás indikátorai 99
31. táblázat: A jövedelemtöbblet/hiány és összetevői a megye településein, (%) 106
32. táblázat: A társadalmi innovációs kategóriák részesedése a jövedelemtöbbletből/hiányból és annak összetevőiből, (%) 106
33. táblázat: A jövedelemváltozás többlete/hiánya és annak összetevői a megye településein, 2001-2018 (%) 107
34. táblázat: A társadalmi innovációs kategóriák részesedése a jövedelemváltozás többletéből/hiányából és annak összetevőiből, 2001-2018 (%) 107
35. táblázat: A népességváltozás többlete/hiánya és annak összetevői a megye településein, 2001-2018 (%) 108
36. táblázat: A társadalmi innovációs kategóriák részesedése a népességváltozás többletéből/hiányából és annak összetevőiből, 2001-2018 (%) 108
37. táblázat: Versenyképesség a komplex indikátor segítségével kialakított települési csoportokban, 2001-2018 110
38. táblázat: A kutatás keretein belül lefolytatott interjúk 112
39. táblázat: A Nyírbátori járásban azonosított jó gyakorlatok esettanulmány alapú vizsgálata 114
40. táblázat: Interjúk során megfogalmazott ötletek 115
41. táblázat: A tervezési folyamat kimenetei és dokumentálása 117

DOI: 10.14750/ME.2021.022

XI. Mellékletek

1. számú melléklet: Versenyképességi számítások

1. WEF-GCI – versenyképesség mérése nemzetközi szinten

GCI		
Cölöpök		
Termelési tényezők	***Hatékonysági tényezők***	***Innovációs tényezők***
Intézmények, Infrastruktúra, Makroökonómia, Egészségügy és alapfokú oktatás	Magasabb fokú és szakoktatás, Piaci hatékonyság, Technológia	Üzleti élet körülményei, Innováció
Változók száma: 6 és 23 közt		

A „Globális Versenyképességi Index" (GCI) kilenc tényezőt, ún. cölöpöt határoz meg, amelyek tényezőként 6 és 23 közötti számú változót foglalnak magukba.
Mind a cölöpök, mind az országok (gazdasági fejlettségük szerint) differenciáltan jelennek meg az indexben, az alábbi tagolás szerint:

- a termelési tényezők (intézmények, infrastruktúra, makroökonómia, egészségügy és alapfokú oktatás) a kulcstényezők a kevésbé fejlett országokban,
- a hatékonyságot szolgáló tényezők (magasabb fokú szakoktatás, piaci hatékonyság, technológia) a fő elemek a fejlettebb országokban,
- az innováció, mint versenytényező meghatározó a legfejlettebb országokban, valamint hangsúlyos szerepe van az üzleti élet körülményeinek.

2. IMD – versenyképesség mérése nemzetközi szinten

IMD				
Versenytényezők				
	Gazdasági teljesítmény (83 faktor)	***Kormányzat hatékonysága (77 faktor)***	***Üzleti szféra hatékonysága (69 faktor)***	***Infrastruktúra (94 faktor)***
Altényezők	belföldi gazdaság	állami pénzügyek	termelékenység	általános infrastruktúra
	nemzetközi kereskedelem	adópolitika	munkaerőpiac	technológiai infrastruktúra
	külföldi beruházások	intézményi keretek	pénzügyek	tudományos infrastruktúra
	foglalkoztatás	törvényi szabályozás	irányítási gyakorlat	egészségügy
	árak	szociális keretek	üzleti magatartás és értékrend	oktatás

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Az IMD a négy versenytényezőt további öt altényezőre bontja, 20 csoporton belül átlagol, majd fő eredményként a négy súlyozatlan csoportátlagot veszi. A vizsgálat révén a multikollinearitás jobban kiszűrhető, a négy versenytényező átlagai kevésbé korreálnak egymással.
A versenyképességi rangsor meghatározza azon erősségeket, amelyek az adott ország versenyképességét növelik, és felhívja a figyelmet a fejlesztési pontokra. A modell szerint a kormányzat teremti meg azon gazdasági környezetet, amely segíti a versenyképesség növelését. A magterületeken az innovációk, a K+F tevékenység a termelékenység növekedését eredményezik, amely tényező a versenyképesség egyik alapösszetevője. A társadalmi innováció azokban a lemaradással jellemezhető országokban lehet eszköz a versenyképesség növelésére, ahol a technikai innovációk csak részben vagy egyáltalán nem valósíthatók meg. Hangsúlyozandó azonban, hogy a társadalmi innovációs törekvések elsősorban a társadalmi problémák megoldását szolgálják, a jóllét és az életszínvonal növelésével, így a versenyképesség növelése tekintetében a fenntartható értékteremtés kapcsán vonhatók be a mérésbe.
Az IMD rangsor első tíz helyezettje saját erőforrásaik és kompetenciaállományuk kihasználása révén három közös jellemzővel azonosítható. A legversenyképesebb nemzetek:

- magas termelékenységgel,
- átláthatósággal,
- és nyitottsággal jellemezhetők.

A legversenyképesebb országok a legátláthatóbbak, és az állampolgárok bevonása révén újszerű együttműködések segítségével növelik a lakosság életszínvonalát. A társadalmi hozzájárulás része a versenyképesség növekedésének.

3. Lengyel (2003): a területi egységek versenyképességének piramismodellje

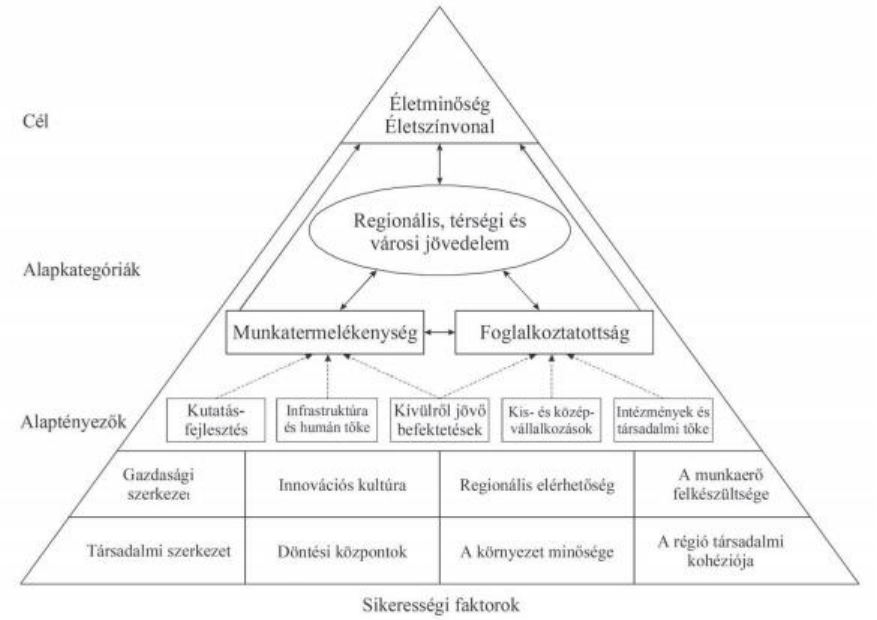

Lengyel Imre a versenyképesség több szintjét is értelmezi. Véleménye szerint a versenyképesség gyűjtőfogalom.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A regionális versenyképesség mérésekor hangsúlyos, hogy a régiók sikeressége négy faktorra vezethető vissza (Lengyel, 2003):

- gazdasági szerkezet,
- innovációs tevékenység kiterjedtsége,
- regionális elérhetőség,
- munkaerő képzettsége.

A piramis modell (Lengyel, 2003) a mérést három kategória szerint értelmezi (jövedelem, termelékenység, foglalkoztatottság), és vizsgálja a rövid távú gazdaságfejlesztést (közvetlen, alaptényezők), illetve a hosszú távú tényezőket (sikerességi faktorok). Célként az életminőség és az életszínvonal növelést jelöli meg.

2. számú melléklet: Versenyképességi típusok

(Forrás: Nemes Nagy, 2005)

	Versenyelőny (átlag feletti jövedelmű csoport)
	Komplex versenyelőny
1111	minden tényezőben az átlagnál kedvezőbb helyzet
	Többtényezős versenyelőny
1110	csak a demográfiai tényezőben kedvezőtlen pozíció
1101	csak a foglalkoztatottsági tényezőben kedvezőtlen pozíció
1011	csak az élőmunka-termelékenységi tényezőben kedvezőtlen pozíció
	Egytényezős versenyelőny
1100	az élőmunka-termelékenységi tényezőben kedvező pozíció
1010	a foglalkoztatottsági tényezőben kedvező pozíció
1001	a demográfiai tényezőben kedvező pozíció
	Versenyhátrány (átlag alatti jövedelmű csoport)
	Egytényezős versenyhátrány
0110	kedvezőtlen demográfiai pozíció
0101	kedvezőtlen foglalkoztatottsági pozíció
0011	kedvezőtlen élőmunka-termelékenységi pozíció
	Többtényezős versenyhátrány
0100	kedvezőtlen foglalkoztatottsági és demográfiai pozíció
0010	kedvezőtlen élőmunka-termelékenységi és demográfiai pozíció
0001	kedvezőtlen élőmunka-termelékenységi és foglalkoztatottsági pozíció
	Komplex versenyhátrány
0000	minden tényezőben átlag alatti pozíció

DOI: 10.14750/ME.2021.022

3. számú melléklet: A komplex mutató (járások) számítási módszertana

A 290/2014. (XI. 26.) Kormányrendelethez kapcsolódó melléklet:

I. Mutatócsoportok és az egyes mutatók

I. 1. A társadalmi és demográfiai helyzet mutatói:

- urbanitás/ruralitás indexe (az adott járás népességének mekkora aránya él 120 fő/km²-nél nagyobb népsűrűségű településen), %
- halálozási ráta (az ezer lakosra jutó halálozások száma) (az utolsó öt év átlaga), ‰
- vándorlási különbözet ezer lakosra (az utolsó öt év átlaga), fő
- tízezer 0-2 éves állandó lakosra jutó bölcsődei ellátást és napközbeni gyermekfelügyelet szolgáltatást nyújtó férőhelyek száma, db
- rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek aránya a 0-24 éves állandó népességből, %
- aktív korúak ellátásában (rendszeres szociális segélyben és foglalkoztatást helyettesítő támogatásban) részesítettek ezer állandó lakosra jutó száma, fő

I. 2. Lakás és életkörülmények mutatói:

- használt lakások átlagos ára, Ft
- az utolsó öt év során épített lakások aránya az időszak végi lakásállományból, %
- komfort nélküli (lakott) lakások aránya a lakott lakásokból, %
- az egy állandó lakosra jutó SZJA-alapot képező jövedelem, ezer Ft
- a természetes személyek által üzemeltetett személygépkocsik kor szerint súlyozott ezer lakosra jutó száma, db
- születéskor várható átlagos élettartam - férfiak, év
- születéskor várható átlagos élettartam - nők, év

I. 3. Helyi gazdaság és munkaerőpiaci mutatók:

- a 18 éves és idősebbek között a legalább középiskolai érettségivel rendelkezők aránya, %
- nyilvántartott álláskeresők aránya a munkaképes korú állandó népességből (éves átlag), %
- tartósan - legalább 12 hónapja folyamatosan - nyilvántartott álláskeresők aránya a munkaképes korú állandó népességből, %
- a legfeljebb általános iskolát végzett nyilvántartott álláskeresők aránya, %
- a működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, db
- kiskereskedelmi üzletek ezer lakosra jutó száma, db
- az önkormányzatok helyi adóbevételének aránya a tárgyévi bevételekből, %

I. 4. Infrastruktúra és környezeti mutatók:

- közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózathoz kapcsolódott lakások aránya, %
- a rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya, %

DOI: 10.14750/ME.2021.022

- szélessávú internet előfizetők ezer lakosra jutó száma, db
- kiépített utak aránya az összes önkormányzati fenntartású közútból, %

II. A komplex mutató számításának módszertana

II. 1. Az alapindikátorok azonos terjedelmű skálára való transzformálása normalizálási eljárással a következő képlet alapján:

$$fa_{i,j} = \frac{fa_{i,j} - \min(fa_{i,j})}{\max(fa_{i,j}) - min\,(fa_{i,j})} * 100, \text{ahol}$$

$fa_{i,j}$: normalizált alapindikátor
$\min(fa_{i,j})$: az alapindikátor legkisebb értéke
$\max(fa_{i,j})$: az alapindikátor legnagyobb értéke

II. 2. A csoportindikátorok számítása: az egy csoporton belüli alapindikátorok átlagértéke adja az adott csoport csoportindikátorának értékét a következő képlet alapján:

$$fa_i = \frac{1}{n}\sum_{j=1}^{n} fa_{i,j}, \qquad ahol$$

fa_i: csoportindikátor
$fa_{i,j}$: normalizált alapindikátor
n: csoportban szereplő indikátorok száma

II. 3. Komplex mutató számítása: a négy csoportindikátor átlagértéke adja a fejlettségi komplex mutató értékét a következő képlet alapján:

$$f_i = \frac{1}{m}\sum_{i=1}^{m} fa_i, \qquad ahol$$

fa_i: csoportindikátor
f_i: komplex mutató
m: csoportindikátorok száma

DOI: 10.14750/ME.2021.022

4. számú melléklet: A komplex mutató (járások) szerinti rangsor a 290/2014. (XI. 26.) Kormányrendelet alapján

	Régió	Megye	Járás	Lakónépesség (2013. XII. 31.)	A komplex mutató értéke	Rangsorszám a komplex mutató értéke alapján	Kedvezményezett járás (46,68 alatt)	Fejlesztendő járás (a népesség 15%-a)	Komplex programmal fejlesztendő járás (a népesség 10%-a)
1.	ÉM	BAZ	Cigándi	16 115	18,63	1.	1	1	1
2.	DD	BAR	Sellyei	14 178	21,00	2.	1	1	1
3.	ÉM	BAZ	Gönci	16 769	22,11	3.	1	1	1
4.	ÉA	JNS	Kunhegyesi	20 304	22,12	4.	1	1	1
5.	ÉA	SSB	Baktalórántházai	19 294	22,13	5.	1	1	1
6.	DA	BKK	Jánoshalmi	16 997	23,06	6.	1	1	1
7.	ÉA	HBH	Nyíradonyi	29 808	23,17	7.	1	1	1
8.	ÉM	BAZ	Encsi	21 659	23,27	8.	1	1	1
9.	ÉM	HEV	Hevesi	34 767	24,40	9.	1	1	1
10.	ÉM	BAZ	Ózdi	53 914	25,49	10.	1	1	1
11.	ÉM	BAZ	Szikszói	17 299	25,75	11.	1	1	1
12.	DA	BEK	Sarkadi	22 926	25,83	12.	1	1	1
13.	**ÉA**	**SSB**	**Nyírbátori**	**43 439**	**27,15**	**13.**	**1**	**1**	**1**
14.	ÉM	BAZ	Edelényi	33 814	27,34	14.	1	1	1
15.	KD	VES	Devecseri	14 778	27,37	15.	1	1	1
16.	ÉM	BAZ	Mezőcsáti	14 481	27,50	16.	1	1	1

DOI: 10.14750/ME.2021.022

17.	ÉA	SSB	Fehérgyarmati	38 578	27,55	17.	1	1	1
18.	DA	BEK	Mezőkovácsházai	40 186	27,82	18.	1	1	1
19.	ÉA	SSB	Vásárosnaményi	36 510	28,00	19.	1	1	1
20.	ÉA	HBH	Derecskei	41 775	28,01	20.	1	1	1
21.	ÉA	SSB	Ibrányi	23 701	28,12	21.	1	1	1
22.	ÉA	SSB	Záhonyi	19 192	28,52	22.	1	1	1
23.	DD	BAR	Hegyháti	12 515	28,63	23.	1	1	1
24.	DA	BKK	Bácsalmási	19 780	28,71	24.	1	1	1
25.	DD	SOM	Csurgói	16 485	29,51	25.	1	1	1
26.	ÉA	HBH	Püspökladányi	40 560	29,83	26.	1	1	1
27.	ÉM	BAZ	Putnoki	19 053	30,10	27.	1	1	1
28.	KD	FEJ	Sárbogárdi	28 223	30,15	28.	1	1	1
29.	DD	SOM	Barcsi	23 596	30,19	29.	1	1	1
30.	ÉA	SSB	Kemecsei	22 062	30,26	30.	1	1	1
31.	ÉM	NOG	Szécsényi	19 416	30,29	31.	1	1	1
32.	ÉA	SSB	Csengeri	13 802	30,30	32.	1	1	1
33.	ÉA	HBH	Berettyóújfalui	45 277	30,42	33.	1	1	1
34.	ÉA	JNS	Jászapáti	32 676	30,59	34.	1	1	1
35.	ÉA	SSB	Mátészalkai	64 471	30,91	35.	1	1	1
36.	DD	TOL	Tamási	38 304	30,95	36.	1	1	1
37.	DD	SOM	Tabi	12 665	31,10	37.	1	1	0
38.	ÉM	BAZ	Szerencsi	40 525	31,22	38.	1	1	0

DOI: 10.14750/ME.2021.022

39.	KD	FEJ	Enyingi	20 634	31,41	39.	1	1	0
40.	ÉA	SSB	Tiszavasvári	27 221	31,55	40.	1	1	0
41.	DA	CSN	Kisteleki	18 211	31,56	41.	1	1	0
42.	ÉA	JNS	Karcagi	42 836	31,61	42.	1	1	0
43.	ÉA	JNS	Kunszentmártoni	35 781	31,62	43.	1	1	0
44.	ÉA	SSB	Nagykállói	30 176	31,95	44.	1	1	0
45.	ÉM	BAZ	Tokaji	13 147	32,41	45.	1	1	0
46.	ÉM	HEV	Füzesabonyi	30 129	32,50	46.	1	1	0
47.	NYD	VAS	Vasvári	13 503	32,80	47.	1	1	0
48.	ÉM	HEV	Pétervásárai	21 060	33,37	48.	1	1	0
49.	DD	SOM	Nagyatádi	25 833	33,56	49.	1	1	0
50.	ÉA	JNS	Törökszentmiklósi	36 298	33,87	50.	1	1	0
51.	DA	BKK	Kunszentmiklósi	29 758	33,87	51.	1	1	0
52.	DA	BKK	Kiskunmajsai	19 138	34,04	52.	1	1	0
53.	DD	BAR	Szigetvári	25 055	34,16	53.	1	1	0
54.	DA	BEK	Szeghalmi	29 760	34,57	54.	1	1	0
55.	ÉM	NOG	Pásztói	31 172	34,80	55.	1	0	0
56.	ÉM	HEV	Bélapátfalvai	8 742	35,09	56.	1	0	0
57.	DD	BAR	Siklósi	35 716	35,12	57.	1	0	0
58.	DA	CSN	Makói	44 104	35,22	58.	1	0	0
59.	ÉA	HBH	Hajdúhadházi	22 335	35,26	59.	1	0	0
60.	NYD	ZAL	Letenyei	16 207	36,19	60.	1	0	0

DOI: 10.14750/ME.2021.022

61.	KD	VES	Sümegi	15 221	36,22	61.	1	0	0
62.	DD	SOM	Marcali	34 620	36,40	62.	1	0	0
63.	DD	BAR	Szentlőrinci	14 847	36,54	63.	1	0	0
64.	ÉA	SSB	Kisvárdai	56 779	36,66	64.	1	0	0
65.	ÉA	JNS	Tiszafüredi	19 699	36,76	65.	1	0	0
66.	ÉA	JNS	Mezőtúri	27 434	37,08	66.	1	0	0
67.	ÉA	HBH	Balmazújvárosi	30 353	37,16	67.	1	0	0
68.	ÉM	NOG	Salgótarjáni	63 470	37,83	68.	1	0	0
69.	DA	CSN	Mórahalmi	28 672	38,22	69.	1	0	0
70.	KM	PST	Nagykátai	71 815	38,50	70.	1	0	0
71.	ÉM	NOG	Bátonyterenyei	21 383	38,84	71.	1	0	0
72.	NYD	ZAL	Zalaszentgróti	15 387	39,16	72.	1	0	0
73.	KM	PST	Nagykőrösi	27 592	39,23	73.	1	0	0
74.	DA	BEK	Gyomaendrődi	23 642	39,27	74.	1	0	0
75.	DA	CSN	Csongrádi	22 297	39,40	75.	1	0	0
76.	DA	BKK	Tiszakécskei	23 668	39,47	76.	1	0	0
77.	ÉM	BAZ	Sárospataki	24 594	39,64	77.	1	0	0
78.	KD	KOE	Kisbéri	20 033	40,31	78.	1	0	0
79.	ÉA	HBH	Hajdúnánási	29 514	40,65	79.	1	0	0
80.	ÉM	NOG	Rétsági	23 599	40,82	80.	1	0	0
81.	DA	BKK	Kalocsai	50 388	40,98	81.	1	0	0
82.	DD	BAR	Bólyi	11 748	41,05	82.	1	0	0

DOI: 10.14750/ME.2021.022

83.	DA	BKK	Kiskunfélegyházi	36 541	41,12	83.	1	0	0
84.	DA	BKK	Kiskunhalasi	43 326	41,26	84.	1	0	0
85.	DD	BAR	Pécsváradi	11 669	41,32	85.	1	0	0
86.	ÉM	BAZ	Mezőkövesdi	42 116	41,32	86.	1	0	0
87.	DA	BKK	Kiskőrösi	54 678	41,42	87.	1	0	0
88.	DA	BEK	Szarvasi	28 103	41,49	88.	1	0	0
89.	DA	BEK	Orosházi	50 893	41,78	89.	1	0	0
90.	DD	TOL	Dombóvári	31 993	41,93	90.	1	0	0
91.	DA	BEK	Békési	36 877	41,96	91.	1	0	0
92.	NYD	ZAL	Lenti	19 590	42,23	92.	1	0	0
93.	ÉM	BAZ	Sátoraljaújhelyi	22 267	42,31	93.	1	0	0
94.	ÉM	NOG	Balassagyarmati	39 352	42,71	94.	1	0	0
95.	ÉM	BAZ	Kazincbarcikai	65 024	42,87	95.	1	0	0
96.	NYD	VAS	Celldömölki	24 535	43,04	96.	1	0	0
97.	DD	BAR	Mohácsi	34 512	43,08	97.	1	0	0
98.	DA	CSN	Szentesi	40 782	43,08	98.	1	0	0
99.	KM	PST	Ceglédi	88 626	44,68	99.	1	0	0
100.	ÉA	HBH	Hajdúböszörményi	40 129	44,72	100.	1	0	0
101.	DA	BKK	Bajai	66 143	44,89	101.	1	0	0
102.	DD	SOM	Kaposvári	116 547	44,91	102.	1	0	0
103.	KD	VES	Pápai	58 404	45,59	103.	1	0	0
104.	DD	SOM	Fonyódi	34 222	45,76	104.	1	0	0

DOI: 10.14750/ME.2021.022

105.	KM	PST	Szobi	24 411	45,97	105.	1	0	0
106.	ÉA	JNS	Jászberényi	50 624	46,04	106.	1	0	0
107.	ÉA	HBH	Hajdúszoboszlói	42 983	46,27	107.	1	0	0
108.	NYD	GMS	Téti	14 445	46,48	108.	1	0	0
109.	DA	CSN	Hódmezővásárhelyi	55 515	46,63	109.	1	0	0
110.	DD	TOL	Tolnai	18 100	46,96	110.	0	0	0
111.	DD	BAR	Komlói	34 776	47,16	111.	0	0	0
112.	NYD	VAS	Körmendi	26 692	47,54	112.	0	0	0
113.	NYD	VAS	Sárvári	38 653	47,93	113.	0	0	0
114.	KM	PST	Dabasi	48 808	48,16	114.	0	0	0
115.	NYD	GMS	Pannonhalmi	15 555	48,22	115.	0	0	0
116.	KD	FEJ	Bicskei	35 634	48,61	116.	0	0	0
117.	KM	PST	Aszódi	36 820	48,71	117.	0	0	0
118.	KM	PST	Ráckevei	35 971	49,74	118.	0	0	0
119.	KD	FEJ	Martonvásári	26 405	49,80	119.	0	0	0
120.	ÉM	HEV	Hatvani	50 426	49,95	120.	0	0	0
121.	DD	TOL	Bonyhádi	31 322	49,96	121.	0	0	0
122.	NYD	VAS	Szentgotthárdi	15 227	50,14	122.	0	0	0
123.	NYD	GMS	Csornai	32 673	50,33	123.	0	0	0
124.	NYD	ZAL	Nagykanizsai	77 394	50,86	124.	0	0	0
125.	ÉM	HEV	Gyöngyösi	72 700	51,04	125.	0	0	0
126.	KD	VES	Zirci	19 324	51,35	126.	0	0	0

DOI: 10.14750/ME.2021.022

127.	NYD	GMS	Kapuvári	24 473	51,38	127.	0	0	0
128.	DD	TOL	Paksi	49 319	51,66	128.	0	0	0
129.	ÉM	BAZ	Tiszaújvárosi	31 426	51,91	129.	0	0	0
130.	ÉM	BAZ	Miskolci	242 796	52,14	130.	0	0	0
131.	KD	VES	Tapolcai	34 423	52,20	131.	0	0	0
132.	DA	BEK	Gyulai	41 118	52,21	132.	0	0	0
133.	KD	VES	Várpalotai	37 067	52,49	133.	0	0	0
134.	DA	BKK	Kecskeméti	156 475	52,62	134.	0	0	0
135.	KM	PST	Monori	66 538	52,81	135.	0	0	0
136.	KD	FEJ	Dunaújvárosi	91 097	53,30	136.	0	0	0
137.	KD	KOE	Esztergomi	92 341	53,80	137.	0	0	0
138.	DD	TOL	Szekszárdi	58 958	54,40	138.	0	0	0
139.	DA	BEK	Békéscsabai	81 694	54,89	139.	0	0	0
140.	ÉA	JNS	Szolnoki	117 837	55,44	140.	0	0	0
141.	NYD	VAS	Kőszegi	25 578	55,64	141.	0	0	0
142.	NYD	ZAL	Keszthelyi	49 280	55,65	142.	0	0	0
143.	KD	KOE	Komáromi	39 236	55,92	143.	0	0	0
144.	NYD	ZAL	Zalaegerszegi	101 765	55,95	144.	0	0	0
145.	KM	PST	Váci	67 436	56,00	145.	0	0	0
146.	ÉA	SSB	Nyíregyházi	166 154	56,11	146.	0	0	0
147.	KD	VES	Ajkai	38 784	56,11	147.	0	0	0
148.	KD	FEJ	Móri	34 299	56,12	148.	0	0	0

DOI: 10.14750/ME.2021.022

149.	KD	KOE	Oroszlányi	25 750	56,62	149.	0	0	0
150.	DD	SOM	Siófoki	51 544	57,19	150.	0	0	0
151.	ÉM	HEV	Egri	85 679	57,64	151.	0	0	0
152.	KM	PST	Gyáli	40 564	57,91	152.	0	0	0
153.	KD	VES	Balatonalmádi	24 485	59,28	153.	0	0	0
154.	KD	KOE	Tatabányai	84 691	59,55	154.	0	0	0
155.	KD	KOE	Tatai	38 626	59,57	155.	0	0	0
156.	DD	BAR	Pécsi	178 968	60,51	156.	0	0	0
157.	KD	FEJ	Gárdonyi	29 978	60,70	157.	0	0	0
158.	NYD	GMS	Mosonmagyaróvári	72 863	60,83	158.	0	0	0
159.	ÉA	HBH	Debreceni	216 773	60,96	159.	0	0	0
160.	KD	FEJ	Székesfehérvári	153 236	61,12	160.	0	0	0
161.	NYD	VAS	Szombathelyi	110 392	62,69	161.	0	0	0
162.	KD	VES	Balatonfüredi	24 335	62,77	162.	0	0	0
163.	DA	CSN	Szegedi	197 808	63,83	163.	0	0	0
164.	KM	BP	Budapest, XXIII. ker.	22 257	63,97	164.	0	0	0
165.	KM	PST	Gödöllői	140 643	64,78	165.	0	0	0
166.	NYD	GMS	Soproni	99 397	65,47	166.	0	0	0
167.	KD	VES	Veszprémi	82 186	65,50	167.	0	0	0
168.	KM	PST	Vecsési	47 398	66,02	168.	0	0	0
169.	NYD	GMS	Győri	190 912	66,69	169.	0	0	0

DOI: 10.14750/ME.2021.022

170.	KM	PST	Szigetszentmiklósi	110 751	66,71	170.	0	0	0
171.	KM	PST	Pilisvörösvári	52 832	67,02	171.	0	0	0
172.	KM	PST	Érdi	117 564	67,64	172.	0	0	0
173.	KM	BP	Budapest, XXI. ker.	76 503	68,65	173.	0	0	0
174.	KM	PST	Szentendrei	77 918	68,82	174.	0	0	0
175.	KM	BP	Budapest, VIII. ker.	75 294	69,34	175.	0	0	0
176.	KM	BP	Budapest, XX. ker.	65 569	69,38	176.	0	0	0
177.	KM	BP	Budapest, XV. ker.	80 287	69,91	177.	0	0	0
178.	KM	BP	Budapest, XVII. ker.	87 356	70,62	178.	0	0	0
179.	KM	BP	Budapest, X. ker.	78 986	71,59	179.	0	0	0
180.	KM	BP	Budapest, XIX. ker.	60 738	72,77	180.	0	0	0
181.	KM	BP	Budapest, VII. ker.	55 121	73,50	181.	0	0	0
182.	KM	BP	Budapest, IV. ker.	100 282	73,57	182.	0	0	0
183.	KM	BP	Budapest, IX. ker.	59 019	74,00	183.	0	0	0
184.	KM	BP	Budapest, XXII. ker.	54 348	74,05	184.	0	0	0
185.	KM	PST	Dunakeszi	79 728	74,31	185.	0	0	0
186.	KM	BP	Budapest, XVIII. ker.	101 317	75,20	186.	0	0	0
187.	KM	BP	Budapest, III. ker.	127 602	75,82	187.	0	0	0

DOI: 10.14750/ME.2021.022

188.	KM	BP	Budapest, XIV. ker.	124 300	76,20	188.	0	0	0
189.	KM	BP	Budapest, XIII. ker.	119 352	76,48	189.	0	0	0
190.	KM	PST	Budakeszi	85 333	77,15	190.	0	0	0
191.	KM	BP	Budapest, VI. ker.	38 286	78,31	191.	0	0	0
192.	KM	BP	Budapest, XVI. ker.	72 639	78,32	192.	0	0	0
193.	KM	BP	Budapest, I. ker.	24 679	79,97	193.	0	0	0
194.	KM	BP	Budapest, XI. ker.	147 275	80,45	194.	0	0	0
195.	KM	BP	Budapest, V. ker.	26 048	80,98	195.	0	0	0
196.	KM	BP	Budapest, XII. ker.	58 068	82,58	196.	0	0	0
197.	KM	BP	Budapest, II. ker.	89 339	83,96	197.	0	0	0
198.			**Ország összesen**	**9 877 365**			**109**	**54**	**36**

DOI: 10.14750/ME.2021.022

5. számú melléklet: A Nyírbátori járás statisztikai elemzése

Társadalom és gazdaság

A Nyírbátori járás települései népesség-kategória alapján (2019. január 1-jén)

Népesség-kategória (fő)	Településszám	Ebből város:	Lakosság (fő)	Ebből városi:
200 – 499	1	-	451	-
500 – 999	4	-	2958	-
1 000 – 1 999	8	-	12 635	-
2 000 – 2 999	5	2	12 026	4 763
3 000 – 4 999	1	-	3 037	-
5 000 – 19 999	1	1	11 891	11 891
Összesen	**20**	**3**	**42 998**	**16 654**

Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

A komplex programmal fejlesztendő járások döntő többsége vidékies jellegű. A vidékies önmagában relatív fogalom, a városiashoz viszonyítva értelmezhető (Csatári-Farkas, 2006). Azokat a járásokat tekinthetjük vidékiesnek, ahol a lakosság több mint fele 120 fő/km^2 alatti népsűrűséggel rendelkező településeken él (Csatári, 2001). Abszolút vidékies egy járás abban az esetben, ha a 120 fő/km^2 alatti népsűrűségű településeken élők aránya 100 százalék. Ha ez az arány 75–99 százalék, akkor az erőteljesen vidékies, míg 50 és 74 százalék között vidékies a járás (Kovács-Bodnár, 2016). Az érintett járások átlagos népsűrűsége (52 fő/km^2) mindössze fele az országosnak, és közel negyede a nem kedvezményezettekének (KSH, 2016).

A komplex programmal fejlesztendő járások településeinek népsűrűsége jellemzően igen alacsony, és az átlagosnál nagyobb az 1000 fő alatti lélekszámú települések aránya (KSH, 2016). Az 1000 fő alatti településtípusok megnevezésében a szakirodalom nem konzekvens. Ezen településtípusok egyes szakirodalmi nézetek szerint tekinthetők aprófalvaknak (Perczel-Gerle, 1966, Vági, 1985, Kőszegfalvi-Tóth, 2002), ugyanakkor mások aprófalunak az 500 fő alatti településeket tekintik (Körmendi, 1976, Beluszky-Sikos T., 1982, Beluszky, 1984, Enyedi, 1984, Sikos, 1990, Dövényi, 2003). A KSH az 500 fő alatti településekre a törpefalu kifejezést használja, hasonlóan más szerzőkhöz (Mohos, 1996; Horváth, 2012; Kőszegfalvi-Loydl, 2001). A leghátrányosabb helyzetű járásokat alkotó 700 településből mindössze 8 lakónépessége haladja meg a 10 000 főt (KSH, 2016), ezen települések egyike a vizsgált járás székhelye, Nyírbátor.

A Nyírbátori járás népsűrűsége 62 fő/km^2 (2017. január 1-jén), ami alig éri el az országos átlag 60%-át, de közel 20%-kal meghaladja a fejlesztendő járások átlagos népsűrűségét.

A komplex programmal fejlesztendő járásokra jellemző az 1000 fő alatti települések dominanciája. Az érintett járások esetében a települések 61%-a 1000 főnél kisebb lélekszámú. A Nyírbátori járás 5 települése (Bátorliget, Nyírderzs, Nyírpilis, Ömböly, Terem) 1000 fő alatti lélekszámú (25%), ami az országos átlag felét sem éri el. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a nagyobb lélekszámú települések vannak többségben a fejlesztendő járásokon belül, a Nyírbátori járásban alacsony az 1000 fő alatti települések száma. Fontos megjegyezni, hogy a településszerkezet ezen jellemzője nem függ össze a fejlettséggel (vagy annak hiányával).

A járásszékhely Nyírbátor lélekszáma meghaladja a 10 ezer főt (11.891 fő), ami a komplex programmal fejlesztendő járásokban található települések mindössze 1,1%-ára jellemző.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Ezekben a járásokban a városok aránya alacsonyabb az országos átlagnál (8,8% az országos 11%-kal szemben), a Nyírbátori járásban azonban ez az arány 15%.
A fejlesztendő járások átlagos lakónépessége 27 ezer fő, ami az országos átlag 55%-a. A Nyírbátori járás lakónépessége 42.462 fő (2017), ami az országos átlag 86%-a.
A járások átlagos településszáma 19, amitől sem a fejlesztendő járásokban, sem a Nyírbátori járásban megfigyelhető településszám (20) nem tér el számottevően.
A leghátrányosabb helyzetű járások demográfiai jellemzőikben eltérőek. A komplex programmal fejlesztendő járásokban összességében a gyermekkorúak (0-14 évesek) magasabb és az időskorúak (60-x) alacsonyabb részaránya jellemző (KSH, 2016). Az öregedést mérő mutató (az állandó népességből a 100 0-14 évesre jutó 60-x évesek száma) a komplex programmal fejlesztendő járások esetében lényegesen kisebb az országos átlagnál. A gyermekkorúak kiemelkedően magas aránya jellemző Szabolcs-Szatmár-Bereg megye járásaira. Ezekben a térségekben az időskorúak aránya alacsonyabb, a járások fiatalos korszerkezetűek. A Nyírbátori járás öregedési mutatója 2018-ban 124 volt, ami az országos átlag (179) 70%-át sem éri el.

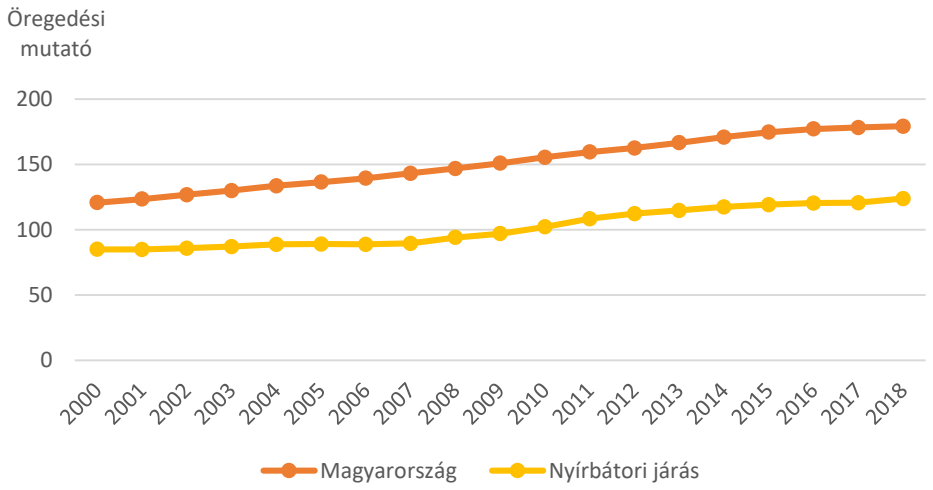

25. ábra: Az állandó népességből a 100 fő 0-14 évesre jutó 60-x évesek száma (fő)
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

A járáson belül jelentős eltérések figyelhetők meg az öregedési mutató vonatkozásában (KSH).

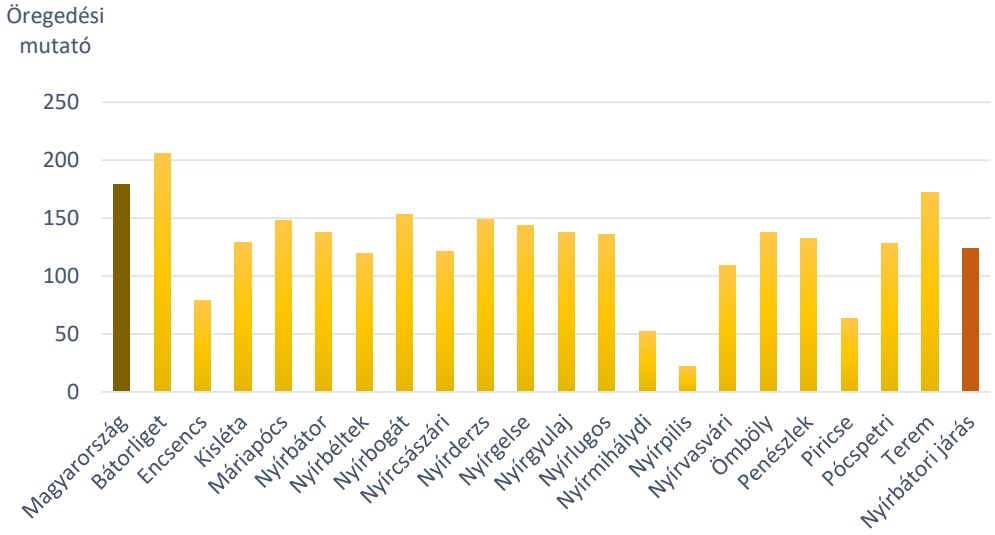

26. ábra: Település szintű öregedési mutató a Nyírbátori járásban

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Forrás: saját szerkesztés KSH adatok alapján

Az időskorúak országos átlagtól magasabb aránya jellemző Bátorliget településre (öregségi mutató 206), a többi település esetében azonban a mutató nem éri el az országos átlagot. Kiugróan alacsony értékkel rendelkezik Nyírplis (22), Nyírmihálydi (52), Piricse (64) és Encsencs (79).
A fiatalos korszerkezetű járások (mint a Nyírbátori járás) demográfiai jellemzőit befolyásolják az etnikai sajátosságok, vagyis a roma nemzetiségűek jelentős részaránya.

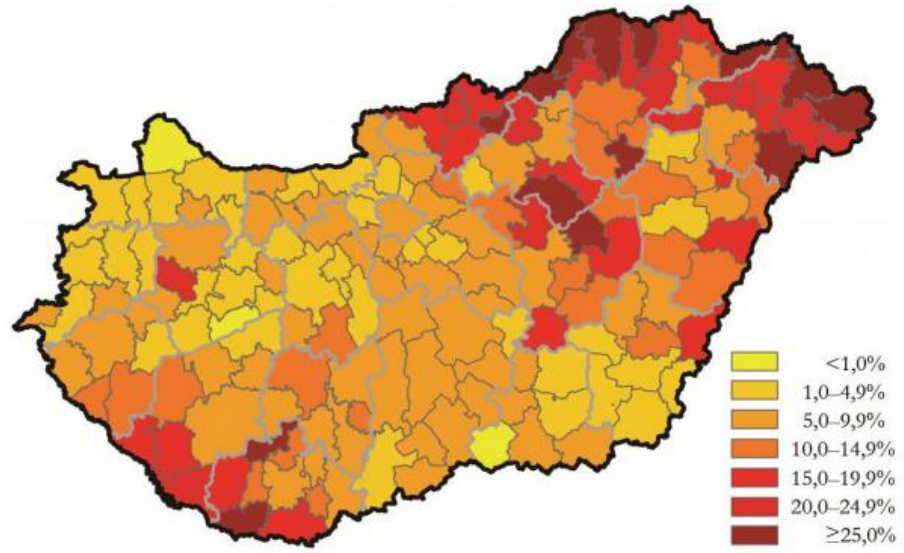

27. ábra: A roma népesség járásokon belüli aránya,
(Debreceni Egyetem felmérése, 2010-2013)
Forrás: Pénzes et al., 2018

Az etnikai sajátosságokhoz kapcsolódó hangsúlyos tényezők a kedvezőtlen halandóság (az időskorúak alacsony aránya), a magas termékenység, az alacsony szintű iskolázottság, valamint az alacsony foglalkoztatottság, ami a Nyírbátori járás esetében is megfigyelhető. A roma népesség számáról és arányáról jegyzői becslések alapján elmondható, hogy a járás legalább nyolc településén a lakosság ötöde roma származású (Farkas, 2012).

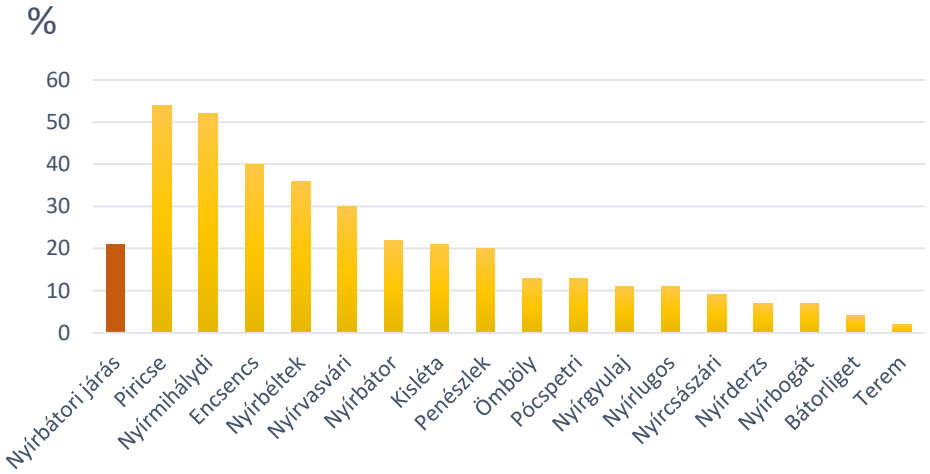

Megjegyzés: Máriapócs, Nyírgelse, Nyírpilis esetében nincs rendelkezésre álló adat

DOI: 10.14750/ME.2021.022

28. ábra: Roma népesség becsült aránya a településeken (jegyzői adatlapok)
Forrás: saját szerkesztés (Farkas, 2012 alapján)

A jegyzői adatlapok három település esetében (Máriapócs, Nyírgelse, Nyírpilis) hiányosak, így a fenti települések köre bővül. Terepkutatásom során egyértelműen azonosítottam, hogy Nyírpilis szintén szegregálódó település. A KSH adatbázisa szerint a Nyírbátori járás területén összesen 18 szegregátum található 7 településen (Encsencs, Máriapócs, Nyírbátor, Nyírbéltek, Nyírbogát, Nyírgyulaj, Nyírlugos). A roma népesség jelentős részaránya mellett kritikus tényező a nem roma lakosság elvándorlásának felgyorsulása (Havas, 1999).
A komplex programmal fejlesztendő járások lakosságának iskolai végzettsége jellemzően kedvezőtlenebb a fejlettebb területekénél. A 2011. évi népszámlálás adatai alapján a Nyírbátori járásban a 7 éves és annál idősebb népesség 54%-a legfeljebb az általános iskola 8. osztályát végezte el (országosan 37%). Ezzel szemben a felsőfokú végzettségűek aránya 7,1%-ék a járásban, ami az országos átlag (15,5%) felénél is alacsonyabb érték. Az érettségizettek aránya a Nyírbátori járásban (17,7%) is jelentősen elmarad az országos átlagtól (27,5%).

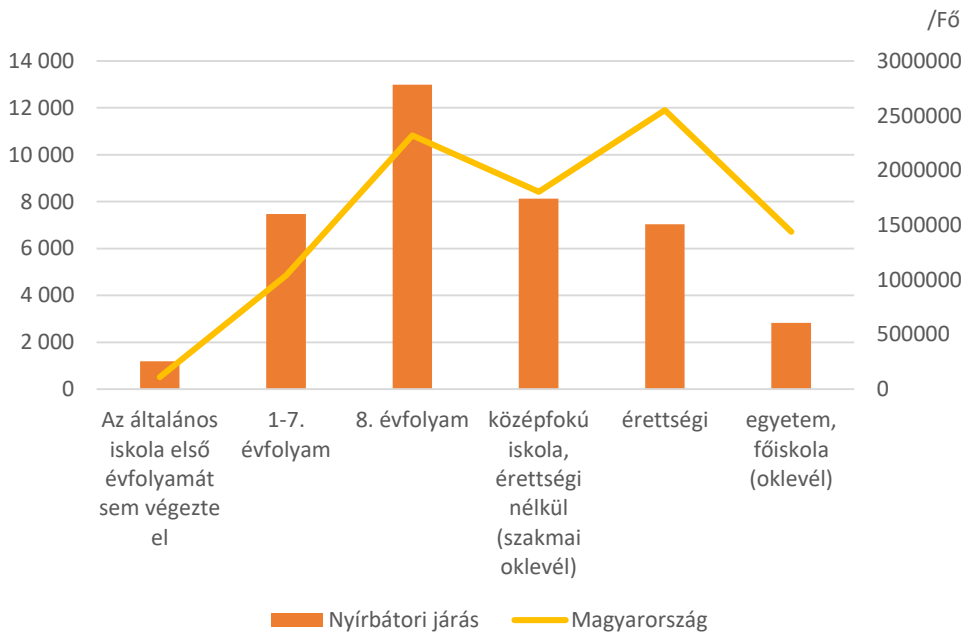

29. ábra: A 7 éves és idősebb népesség a legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint[10]
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

A járás lakosságának alacsony iskolázottságában az is szerepet játszik, hogy a kvalifikált munkaerő elvándorol ebből a térségből (a járás belföldi vándorlási egyenlege negatív, 2018-ban 1000 lakosra 16 elvándorolt lakos jutott). Az elvándorlás leginkább a középkorú lakosságra jellemző a hátrányos helyzetű járásokban, és a legnagyobb vándorlási veszteséget az etnikai sajátosságok miatt fiatalos korszerkezetű járások (mint a Nyírbátori járás) szenvedik el (KSH, 2016).
A Nyírbátori járás 2000 és 2010 között a lakosságának közel 8%-át veszítette el, amelyben szerepe volt a 2008-2009-es gazdasági világválság okozta munkahelyszám csökkenésnek. 2011-re közel 3%-kal nőtt az állandó lakosság száma, köszönhetően az ipari parkban működő vállalkozásoknak (2014-re az 57 hektáros ipari park területét teljes egészében értékesítette az önkormányzat, hat befektető épített ipari üzemet). 2018-ra az elmúlt 20 év legalacsonyabb népességszámát érte el a járás, ugyanakkor 2019-től lassú növekedés figyelhető meg

[10] A 2011-es Népszámlálási adatok alapján.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

(népességszáma 2019. január 1-jén 42.998 fő). Az elvándorlásban hangsúlyos szerepe van a lakosság országostól kedvezőtlenebb munkaerőpiaci és jövedelmi helyzetének. A térség számára az egyik legjelentősebb kihívást jelenti a fiatalok és a szakképzett munkaerő helyben tartása, foglalkoztatása. Ugyanakkor korlátozottak a járásban élő alacsony iskolázottságú lakosok lehetőségei a munkaerőpiacon. Ezen ellentét feloldására komplex oktatási és foglalkoztatási programok bevezetése szükséges, amely előkészítése a Nyírbátori járás székhelyén, Nyírbátorban 2015-ben elindult. A járásközpont komplex programja egyszerre célozza az oktatás és a foglalkoztatás területét, fókuszálva a szakirányú képzés (pl. újonnan induló egyetemi képzés), ösztöndíjrendszer és mentorálás, valamint lakhatási támogatások (pl. bérlakási program) nyújtotta előnyökre. A program első eredményei között említhető a népességcsökkenés megállítása. Szeretném külön hangsúlyozni, hogy 2019-ig a járásban nem volt egyetemi képzés, 2020 őszétől azonban a járásszékhely Nyírbátor duális képzési formában mérnök-informatikus képzést indít. A képzés elindítása az egyeztető (részvételen alapuló akciókutatásbeli) megbeszélések és a polgármester innovátori szerepfelvállalásának eredménye, valamint a közösségi igények figyelembevételén alapuló társadalmi innováció egyik formája az érintett járásban.

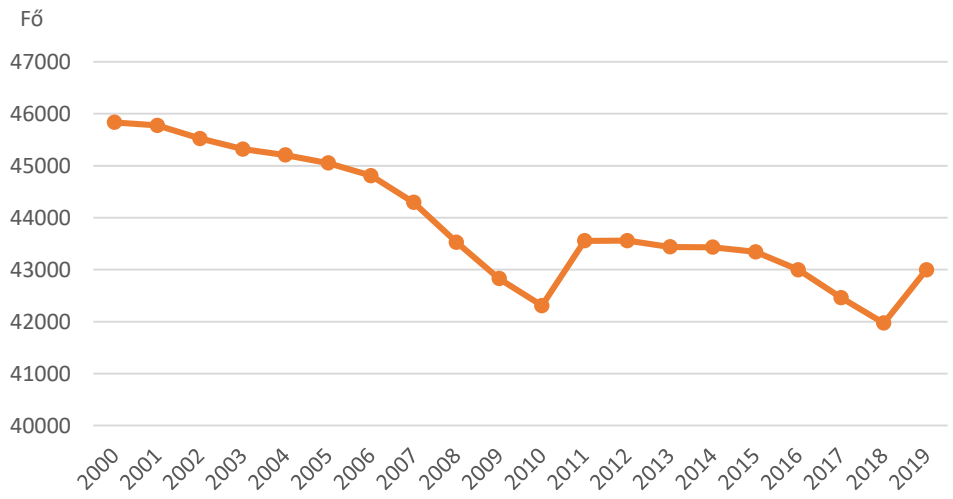

30. ábra: Állandó népesség változása a Nyírbátori járásban
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

A munkanélküliek aránya 2018-ban 3,7% volt országosan, a Nyírbátori járásban 9,3%. 2008-2016 között mind országosan, mind a járásban csökkent a nyilvántartott álláskeresők száma a munkaképes korúak százalékában, 2016-ot követően azonban ismét emelkedett az érték.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

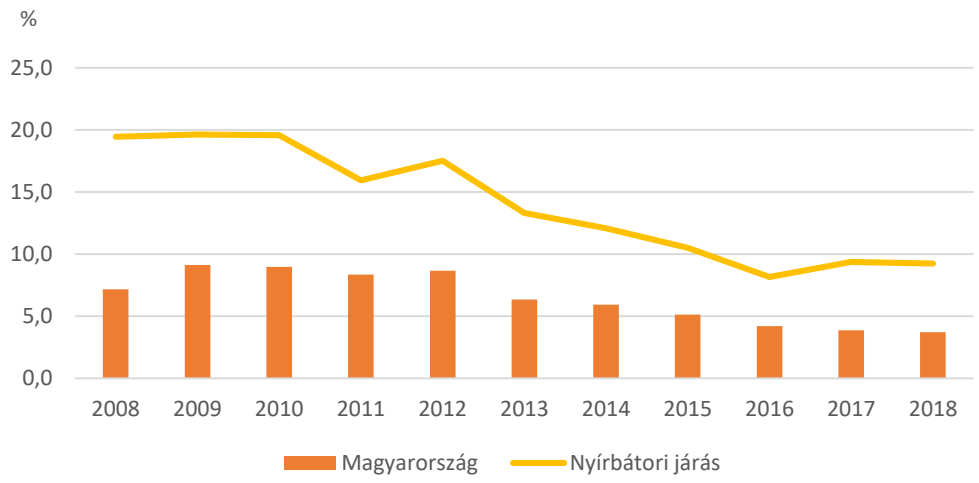

31. ábra: Munkanélküliek arányának alakulása a Nyírbátori járásban
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

A járásban jellemző kedvezőtlen foglalkoztatási adatok elemzése mellett érdemes megvizsgálni az egy lakosra jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem nagyságát is a járásban, és arányát az országos átlaghoz képest. A jövedelmi különbségekről járási szinten a személyijövedelemadó-adatok alapján kaphatunk átfogó képet. A Nyírbátori járásban 2018-ban egy állandó lakosra átlagosan 926 ezer forint személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem jutott, ami az országos átlag 2/3-át sem éri el.

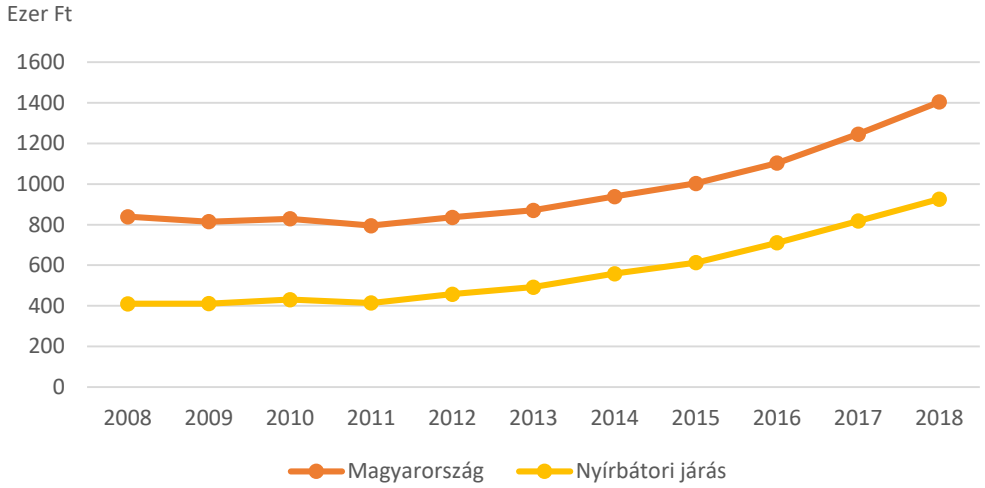

32. ábra: Egy lakosra jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem (ezer Ft)
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

A jelentős elmaradás a munkaviszonnyal rendelkezők alacsony arányából, valamint a jövedelmek alacsony szintjéből adódik. 2018-ban ezer lakosra 509 adófizető jutott országos átlagban, ami a Nyírbátori járás esetében a fenti érték kb. 90%-a.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

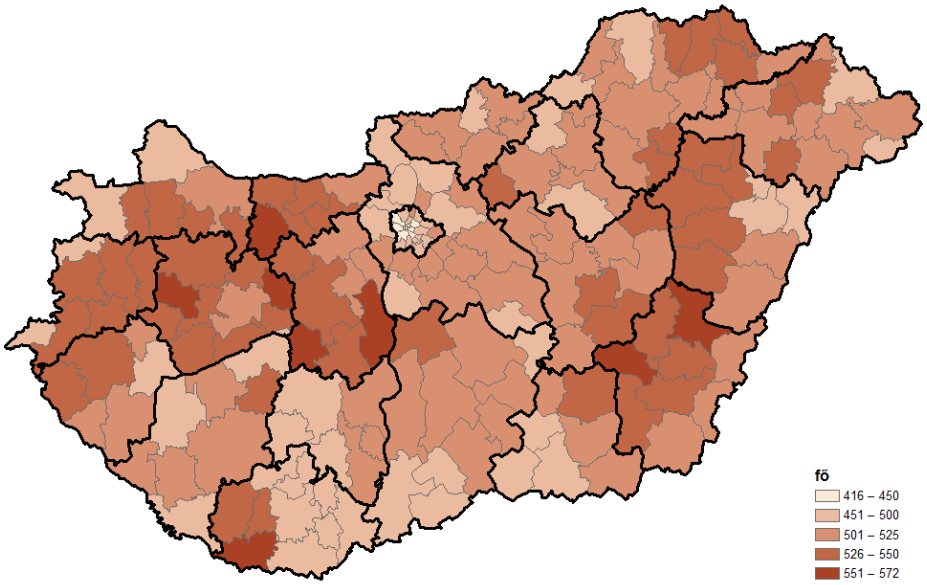

33. ábra: A személyi jövedelemadó-fizetők ezer lakosra jutó száma (2018)
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

A Nyírbátori járásban az ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma az országos átlag 60%-át sem éri el (KSH 2018).

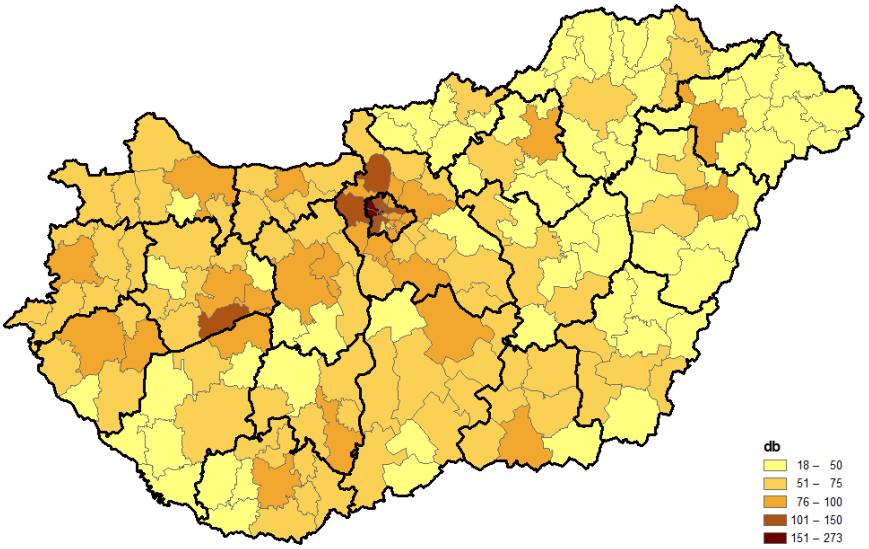

34. ábra: A működő vállalkozások száma ezer lakosra vetítve (2018)
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

A Nyírbátori járás (társadalmi) innovációs képességét alakítja az ezer lakosra jutó nonprofit szervezetek száma is. A járás nonprofit szervezeteinek száma 2015-től jelentősen mértékben

DOI: 10.14750/ME.2021.022

nőtt (2018-ra közel 50%-kal nőtt a nonprofit szervezetek száma a járásban), ugyanakkor az országos átlagnak csak a 80%-át éri el még így is. Az elmúlt évek növekedésének egyik oka közösségi igények előtérbe kerülése, a helyi közösség szükségletkielégítésének támogatása. Ezek a szervezetek nyitottak a munkaerőpiaci szempontból hátrányos helyzetű munkavállalói csoportok alkalmazására, ahogy a Nyírbátori járás esetében is ez megfigyelhető.

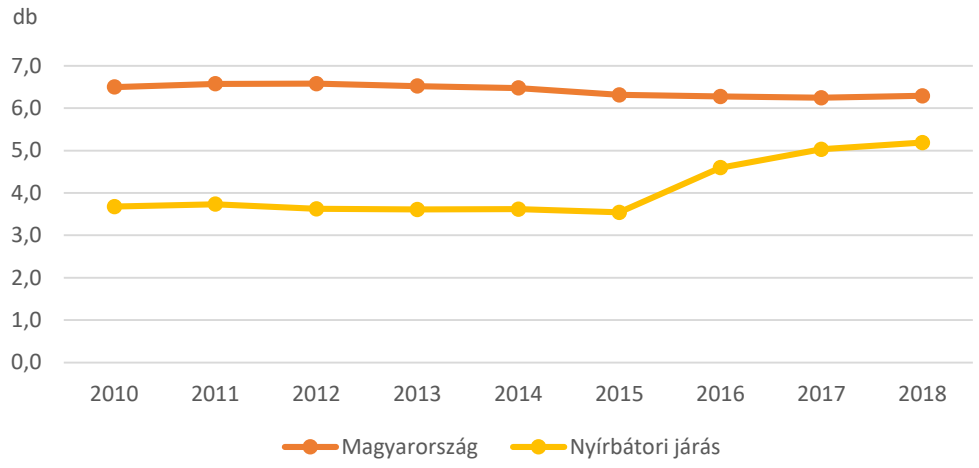

35. ábra: Az ezer lakosra jutó nonprofit szervezetek száma
Forrás: KSH adatok alapján, saját szerkesztés

Infrastruktúra, környezet

A Nyírbátori járás – a komplex programmal fejlesztendő járásokhoz hasonlóan – az ország perifériku s részén található, elhelyezkedésének köszönhetően dél-keleti része határos Romániával. Ennek ellenére a járás nem rendelkezik közúti határátkelőhellyel, sem pedig vasúton történő átkelési lehetőséggel. A legközelebbi átkelési pont Vállaj településnél lehetséges, amely Nyírbátortól, a járásszékhelytől körülbelül 22 kilométerre található.
A járásközpontok közúti megközelítése többnyire fél óránál rövidebb a járásukba tartozó településekről, ahogy a Nyírbátori járásban is megfigyelhető.
A járás települései számára a megyeszékhely, Nyíregyháza eléréséhez közúton fél-egy óra szükséges, míg vasúton ez az idő elérheti a 4 órát is. A Nyírbátor – Máriapócs közötti szakaszon ritka a vonatközlekedés, és több olyan település is van, pl. Penészlek, ahol egyáltalán nincs vasútállomás. A vasútvonal és az 471-es főút párhuzamosan halad a román határral. Több zsákfalu is található a térségben, pl.: Ömböly, Nyírpilis és Encsencs.
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye közlekedési infrastruktúrájának kiépítettsége hosszú ideig erősítette a megye országon belüli perifériku s helyzetét. A közelmúlt jelentős beruházásai oldották némileg ezt a helyzetet, mégis – a területi folyamatok viszonylagos lassúsága miatt – felmerül a kérdés: vajon a fejlettségi viszonyok alakulását döntően a megye településeinek elérhetőségi helyzete magyarázza, vagy pedig ahhoz hozzájárul a települések társadalmi innovációs potenciálja is.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

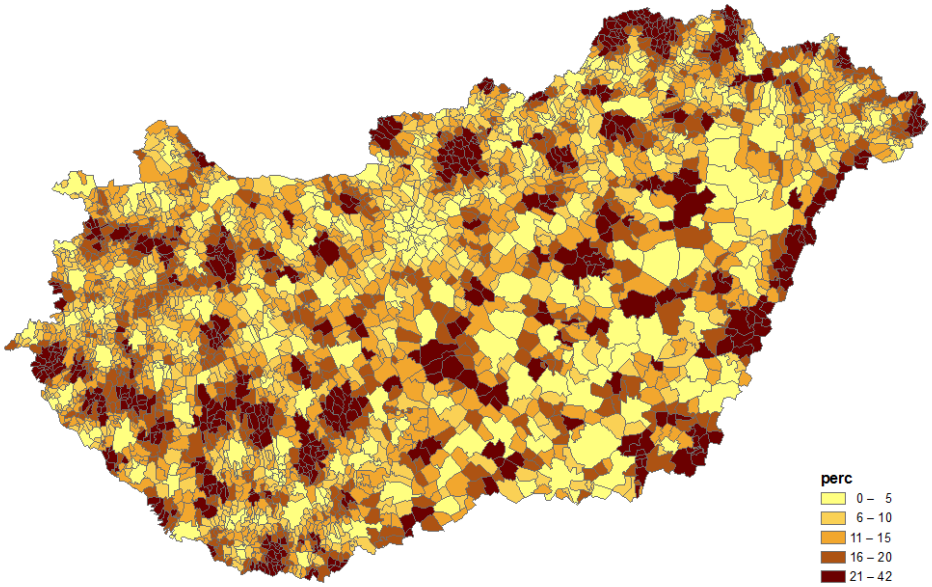

36. ábra: A járásközpontok közúti elérhetősége (2016)
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

A Nyírbátori járás műszaki infrastruktúráját tekintve elmaradott. A főváros távolsága jelentős (255-350 km), amely távolság vasúti közlekedéssel akár 5 órát is jelenthet (jellemzően 1-3 átszállással). Közúton körülbelül 3 óra szükséges az út megtételéhez az autópálya közelségének köszönhetően, ugyanakkor a személygépjárművel rendelkezők száma ezer főre vetítve 2018-ban mintegy 20%-kal lemarad az országos átlagtól (KSH).

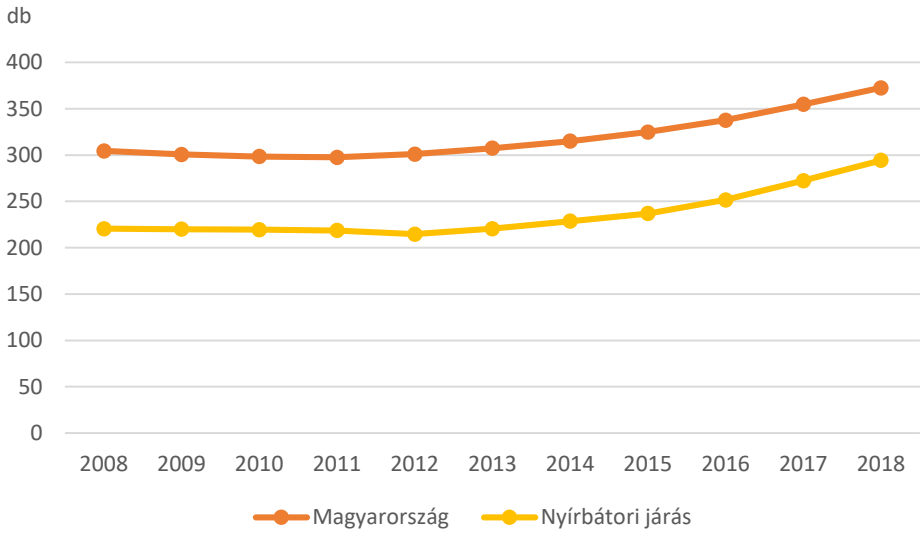

37. ábra: Személygépkocsik száma ezer főre vetítve
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A lakossági infrastruktúra vizsgálata során kiemelt figyelmet fordítottam a szélessávú internet-ellátottságra (országos és vizsgált járás szintjén). 2018-ban az ezer lakosra jutó internet-előfizetések száma (mobilinternet nélkül) az országos átlagtól (318) jelentősen elmaradva a Nyírbátori járásban a 200-at sem érte el. A mutató alacsony értéke a jövedelmekben meglévő differenciákat jelzi, hiszen sokan nem tudják vállalni az internetezés költségeit, valamint a használathoz szükséges eszközök beszerzését.

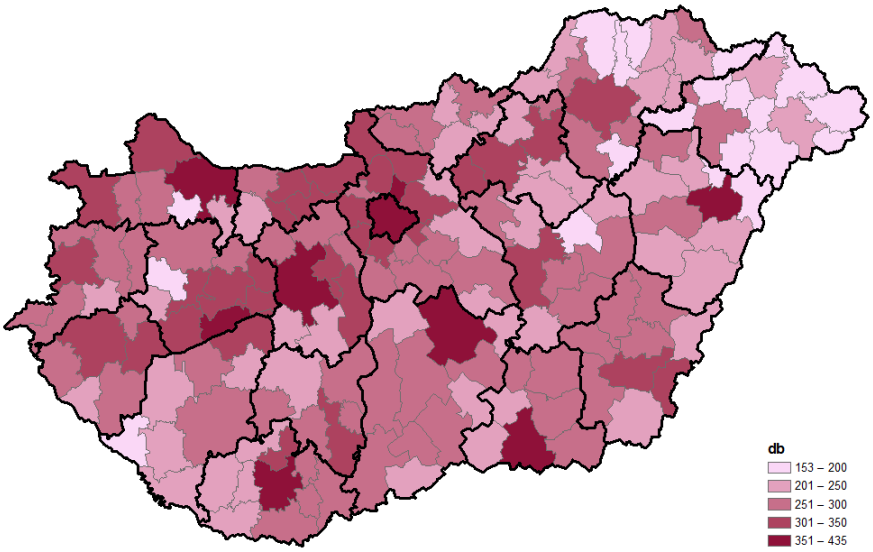

38. ábra: Internet-előfizetések száma ezer főre vetítve (2018)
Forrás: KSH adatok alapján, saját szerkesztés

A járás egyes településein a társadalmi innovációs potenciál meghatározása érdekében vizsgáltam a közműolló értékét is. A közműolló a közcsatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya a vezetékes ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások százalékában. Értéke a Nyírbátori járásban az országos érték 60%-a, a járásban lévő lakások fele van bekötve a csatornahálózatba. Érdemes megjegyezni, hogy ez az érték a hátrányos helyzetű járások esetében hasonló módon alakul.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

6. számú melléklet: Nyírbátor komplex (oktatási és foglalkoztatási) programja

A nyírbátori program főként a romák oktatását és foglalkoztatását támogatja. Rövid és hosszú távú célok meghatározása segíti a romák munkába történő integrálását. Az alprogram résztvevői (helyi önkormányzat, üzleti szektor képviselői, civil szervezetek) első feladatként meghatározták a hosszú távú célokat, majd azokat a rövidebb távú tevékenységeket, amelyek a kitűzött célok elérését biztosítják.
A hátrányos helyzetű lakosság esetében kritikus pont az oktatás területe, ehhez kapcsolódóan az alábbi célstruktúra fogalmazódott meg:

Az oktatás területén megfogalmazott rövid és hosszú távú célok Nyírbátorban

OKTATÁSI CÉLOK

RÖVID TÁVÚ CÉLOK	HOSSZÚ TÁVÚ CÉLOK
- kommunikáció javítása - roma értékek és kultúra ápolása - szülők bevonása az iskolai programokba - családlátogatás, segítségnyújtás szervezése - mentorálás (roma származású segítők) - felelősségvállalást segítő programok szervezése - számítógépes tanműhely létrehozása - egészségnevelés tantárgy iskolai oktatása - szülői életvezetési programok szervezése	- egyéni képességeknek megfelelő oktatás biztosítása - integrált oktatás megszervezése - szülők és gyermekek folyamatos és hatékony motiválása - lemorzsolódás csökkentése, megszüntetése - intézmény és szülő közti együttműködés támogatása - előítéletek lerombolása

Forrás: saját szerkesztés (Veresné Somosi-Varga, 2018 alapján)

Az önkormányzat az innovatív együttműködés révén konkrét akciókat és tevékenységi feladatokat határozott meg rövid és hosszú távon. A vállalatok különböző képzési programokkal, tájékoztatással, ösztöndíj- és mentorprogramokkal segítik a megvalósítás folyamatát, a helyi önkormányzat pedig az előkészületi munkák és mentorálás mellett mediátorok (roma és nem roma etnikumú közvetítők) alkalmazásával támogatja a felzárkóztatást. A roma mediátorok képzése, majd bekapcsolása a programba lehetővé teszi a roma szülők és az óvoda vagy iskola, a roma szülők és a pedagógusok, valamint a roma és nem roma szülők közti kapcsolat javítását. Egyfajta szemléletformálás valósul meg a tanulás fontosságáról, a roma gyerekek sikeres élethez való esélyének növeléséről.
Az oktatási célok vizsgálata során kiemelt célként azonosítható a hátrányos helyzetű lakosság készségeinek, tájékozottságának és tudatosságának fejlesztése (The World Bank-EC, 2015). A törekvések elsősorban a képzésekre fókuszálnak, amelyek során a hátrányos helyzetű lakosság kognitív és nem kognitív készségei javulnak. Életvezetési programok segítségével a motiváció (önértékelés, személyközi kapcsolatok) erősödik, a szociális és álláskeresési készségek fejlődnek. Ezek kiegészülnek a mentorálás folyamatával, amely során a (elsősorban roma származású) mediátorok a hátrányos helyzetű csoportok oktatási és munkaerőpiaci szolgáltatásokhoz való hozzájutását segítik a kommunikáció javításával, a konfliktusok aktív részvételen alapuló kezelésével. A kezdeményezések a roma lakosság bevonásán alapulnak, az óvodai és iskola feladatok megosztásával. Az iskoláskor előtti és általános iskolai évek során nyújtott szülői támogatás jelentős mértékben befolyásolja a gyermek jövőbeli lehetőségeit. A

DOI: 10.14750/ME.2021.022

szülők és az intézmény közti rendszeres találkozók, tanácsadások, szülői támogató csoportok és közös tevékenységek a gyermekek tanulási készségeinek fejlesztéséhez is hozzájárulnak. A tanácsadások és az egészséges életmódról, a prevencióról és a kockázatos magatartásformák kerüléséről tájékoztató programok növelik a hátrányos helyzetű csoportok tudatosságát is.
Az oktatás színvonalának emelése és biztosítása mellett hangsúlyos a foglalkoztatás ösztönző munkaerő-piaci programok megvalósítása.

A foglalkoztatás területén megfogalmazott rövid és hosszú távú célok Nyírbátorban

FOGLALKOZTATÁSI CÉLOK

RÖVID TÁVÚ CÉLOK	HOSSZÚ TÁVÚ CÉLOK
- tájékoztatás az elérhető képzésekről és szakmákról - pozitív példák bemutatása (romák bevonásával) - szakképzés indítása a munkaadók igénye szerint - mentorálás a munkahelyen - tehetséggondozás megszervezése - ösztöndíjrendszer működtetése - az érintettekkel való folyamatos kapcsolattartás	- roma munkavállalók jelenléte a munkaerőpiac minden területén - nyitott és befogadó munkaadók - esélyegyenlőség megvalósulása a munkaerőpiacon - munkaerő-piaci diszkrimináció megszüntetése - felkészült, motivált, fegyelmezett, célzottan képzett munkaerő biztosítása

Forrás: saját szerkesztés (Veresné Somosi-Varga, 2018 alapján)

A megfogalmazott célok egy átfogó helyi foglalkoztatási program kialakítását hangsúlyozzák (The World Bank-EC, 2015). A megfelelő információkkal, kapcsolati hálózattal és álláskeresési készségekkel nem rendelkező hátrányos helyzetű lakosok számára a tájékoztatás és tanácsadás, mentorálás és támogatás alapvetően fontos. Mivel a roma származás gyakran hátrányt jelent a munkaerőpiacon, szükség van mediátorok közvetítésével a romák és a munkaadók bevonásán alapuló egyeztetésekre, fórumokra is. A célkitűzések között hangsúlyos szerepe van a különböző ösztöndíjprogramoknak. A hátrányos helyzet figyelembevétele mellett a teljesítményértékelésen alapuló ösztöndíj modell támogatja a közép- és felsőoktatásban tanulók elhelyezkedését, duális képzését.
A törekvések újszerűsége abban rejlik, hogy a programok kidolgozását különböző szakmai fórumok, kerekasztal beszélgetések (vállalkozások – önkormányzat – hátrányos helyzetű lakosság) és nyílt napok előzték meg. Társadalmilag innovatív megoldások ezek, amelyek tényleges társadalmi párbeszéden és partnerségen alapulnak, valamint amelyek során a partnerség túllép a szokásos formások, és valóban aktív együttgondolkodás jön létre. Ebben a folyamatban kiemelt szerepe van a települési vezető(k)nek, a lakosság, a vállalkozások és a civil szervezetek közti együttműködésnek. Kulcskérdés az együttműködés során a hajlandóság és a bizalom (Vilmányi-Hetesi, 2017, Vilmányi, 2019). A társadalmi innováció megvalósításának feltétele, hogy képes-e az adott közösség újszerűen látni a társadalmi jelenségeket, gyakorlatait átalakítani, kapcsolatrendszerét újrakonfigurálni.
A nyírbátori példa esetében érdemes külön hangsúlyozni a városvezetés, elsősorban a polgármester innovátori szerepét. A polgármester – mint Schumpeter egykori „vállalkozója” – innovátorként vesz részt az újítások folyamataiban új együttműködések és struktúrák mentén. A társadalmi innovációs törekvések generálásához a település esetében is szükség van az innovátor(ok) belső elhivatottságára, bátorságra, az alulról szerveződő kezdeményezések

DOI: 10.14750/ME.2021.022

figyelembevételére, a közös múlt és hagyományok kohéziós erejére, szakértelemre, az érintettek bevonására és jó gyakorlatokra.

7. számú melléklet: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye településeinek társadalmi innovációs input mutatója

(normalizált érték, vastagon szedve a Nyírbátori járás települései)

NEV	Civil szer-vezetek száma 10 000 lakos-ra	Működő vállal-kozások száma	Nonpro-fit vállal-kozások száma 1 000 lakosra	A gyermek-népesség aránya a lakóné-pességből	Száz gyermek-korúra jutó időskorú	Eltar-tottsági ráta	Akti-vitási ráta	Átlagos osztály-szám	IN-PUT
Ajak	0,164639	0,407324	0,186746	0,236119	0,08503	0,464108	0,75023	0,742537	0,379592
Anarcs	0,175631	0,283291	0,149542	0,344133	0,146441	0,494548	0,722729	0,707829	0,378018
Apagy	0,275882	0,536259	0,267511	0,286995	0,087501	0,366824	0,646467	0,710985	0,397303
Aranyosapáti	0,189704	0,137126	0,148006	0,731269	0,274433	0,148125	0,421042	0,361882	0,301448
Baktalórántháza	0,291362	0,367495	0,274588	0,447736	0,193104	0,410568	0,551698	0,571527	0,38851
Balkány	0,190774	0,373735	0,166913	0,321605	0,101723	0,35494	0,587911	0,589581	0,335898
Balsa	0,466312	0,376928	0,349734	0,202343	0,050104	0,284339	0,434848	0,594029	0,344829
Barabás	0,167837	0,310755	0,218731	0,20978	0,082194	0,558489	0,185517	0,623032	0,294542
Bátorliget	**0,371696**	**0,588236**	**0,278772**	**0,24818**	**0,070089**	**0,354466**	**0,460305**	**0,597068**	**0,371101**
Benk	0,037029	0,289914	0,027772	0,176762	0,046731	0,343496	0,558343	0,593764	0,259226
Beregdaróc	0,261442	0,29986	0,220155	0,422875	0,13735	0,310629	0,384916	0,493758	0,316373
Beregsurány	0,352148	0,344461	0,287748	0,12602	0,067714	0,75083	0,083593	0,592219	0,325592
Berkesz	0,219658	0,187041	0,164744	0,44331	0,158288	0,343255	0,484161	0,58068	0,322642
Besenyőd	0,062869	0,045931	0,095033	0,440113	0,238223	0,530634	0,463356	0,399813	0,284496
Beszterec	0,075297	0,023135	0,056473	0,447252	0,222355	0,462411	0,692749	0,351992	0,291458
Biri	0,332459	0,427398	0,299285	0,175702	0,06922	0,536535	0,592823	0,651896	0,385665
Botpalád	0	0,064441	0	0,390677	0,224089	0,635317	0,247919	0,328484	0,236366
Bököny	0,1115	0,193941	0,129092	0,392562	0,118289	0,284178	0,521917	0,411961	0,27043
Buj	0,187811	0,319412	0,140858	0,313406	0,103901	0,386589	0,577262	0,586677	0,326989
Cégénydányád	0,395138	0,305609	0,314802	0,26696	0,054135	0,187598	0,540838	0,632968	0,337256

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Csaholc	0,203389	0,355545	0,228813	0,432283	0,237818	0,58466	0,373662	0,367692	0,347983
Csaroda	0,454089	0,50568	0,420727	0,300674	0,080895	0,299666	0,50953	0,707722	0,409873
Császló	0,132404	0,249938	0,132558	0,401342	0,106967	0,223882	0,541809	0,416796	0,275712
Csegöld	0,285703	0,248533	0,214277	0,348828	0,116904	0,367031	0,555069	0,578119	0,339308
Csenger	0,391509	0,542978	0,332076	0,264838	0,064008	0,260599	0,653934	0,668846	0,397349
Csengersima	0,301548	0,304619	0,286502	0,284454	0,068564	0,253264	0,274537	0,589155	0,29533
Csengerújfalu	0,172298	0,171607	0,204831	0,307506	0,11901	0,518443	0,355439	0,534885	0,298002
Darnó	0	0	0	0,659005	0,380793	0,297635	0,808969	0,278377	0,303097
Demecser	0,224633	0,305183	0,213387	0,340048	0,123787	0,413445	0,674937	0,59998	0,361925
Dombrád	0,121847	0,279703	0,106095	0,52059	0,196552	0,291336	0,526583	0,498585	0,317661
Döge	0,191049	0,209317	0,189375	0,371073	0,149745	0,440553	0,586694	0,616113	0,34424
Encsencs	**0,298667**	**0,22304**	**0,224**	**0,520615**	**0,227518**	**0,35028**	**0,465263**	**0,325005**	**0,329298**
Eperjeske	0,099834	0,204368	0,149751	0,543501	0,192939	0,250621	0,454495	0,374178	0,283711
Érpatak	0,102688	0,234771	0,133001	0,394289	0,121888	0,303021	0,387898	0,432828	0,263798
Fábiánháza	0,144013	0,148292	0,10801	0,457302	0,173308	0,347872	0,542813	0,469052	0,298833
Fehérgyarmat	0,390129	0,775167	0,321699	0,294031	0,075665	0,270657	0,643333	0,940008	0,463836
Fényeslitke	0,271087	0,36191	0,237245	0,255436	0,06662	0,298213	0,542606	0,738184	0,346413
Fülesd	0,101063	0,400565	0,075797	0,319105	0,086308	0,307797	0,478964	0,56093	0,291316
Fülpösdaróc	0,049158	0,471968	0,036869	0,141363	0,034273	0,306123	0,351396	0,550471	0,242703
Gacsály	0,096004	0,200395	0,072003	0,367048	0,130873	0,406441	0,116265	0,186713	0,196968
Garbolc	0,574197	0,154361	0,430648	0,41254	0,155135	0,349618	0,910787	0,385281	0,421571
Gávavencsellő	0,226867	0,299504	0,183754	0,373337	0,085666	0,178614	0,526946	0,605543	0,310029
Géberjén	0,512047	0,500606	0,623984	0,005022	0,017662	0,551412	0,960101	0,796311	0,495893
Gégény	0,105582	0,174428	0,115754	0,28304	0,113907	0,507883	0,691142	0,61698	0,32609
Gelénes	0,077729	0,199456	0,058297	0,291975	0,101122	0,438104	0,522122	0,57297	0,282722
Gemzse	0,017566	0,22769	0,064732	0,630955	0,290947	0,26162	0,472461	0,398905	0,295609
Geszteréd	0,245265	0,265788	0,238452	0,264481	0,072151	0,312517	0,640984	0,569235	0,326109
Gulács	0,164152	0,296986	0,136592	0,42175	0,134624	0,319393	0,343953	0,494275	0,288966
Győröcske	0	0,477457	0	0,245593	0,199158	0,997277	0,364061	0,418381	0,337741

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Győrtelek	0,058756	0,1699	0,132587	0,283541	0,068397	0,253574	0,333698	0,386204	0,210832
Gyulaháza	0,081531	0,272948	0,061148	0,245965	0,090851	0,47833	0,650433	0,567193	0,30605
Gyügye	0,062556	0,389763	0,094309	0,198076	0,049458	0,2921	0,630906	0,726108	0,305409
Gyüre	0,124739	0,327041	0,112521	0,535208	0,176044	0,238113	0,603595	0,520162	0,329678
Hermánszeg	0,32581	0,228307	0,244357	0,217686	0,034114	0,130651	0,485668	0,555731	0,277791
Hetefejércse	0,051089	0,15625	0,038317	0,047153	0	0	0,465651	0,408265	0,145841
Hodász	0,104901	0,143897	0,078676	0,472837	0,19018	0,365773	0,373877	0,351627	0,260221
Ibrány	0,200742	0,412864	0,171552	0,38058	0,130449	0,357397	0,55415	0,597438	0,350647
Ilk	0,13909	0,153646	0,104318	0,526625	0,213205	0,327524	0,521389	0,408068	0,299233
Jánd	0,607468	0,404695	0,516353	0,317114	0,127737	0,482546	0,680479	0,61143	0,468478
Jánkmajtis	0,252364	0,346729	0,189273	0,379184	0,106758	0,266923	0,496069	0,558687	0,324498
Jármi	0,302587	0,598963	0,254013	0,250975	0,094266	0,484357	0,631646	0,717386	0,416774
Jéke	0,123842	0,403969	0,123445	0,137328	0,05619	0,576847	0,593112	0,676987	0,336465
Kállósemjén	0,228768	0,403022	0,191384	0,233231	0,074333	0,408344	0,672455	0,647747	0,35741
Kálmánháza	0,335354	0,356087	0,251515	0,18959	0,067673	0,473661	0,793961	0,66891	0,392094
Kántorjánosi	0,110223	0,145737	0,104744	0,41527	0,17854	0,432051	0,4215	0,274041	0,260263
Kék	0,203722	0,15956	0,152792	0,39665	0,152946	0,403718	0,562073	0,514608	0,318259
Kékcse	0,144771	0,244308	0,139558	0,424158	0,156639	0,353366	0,606656	0,469064	0,317315
Kemecse	0,214341	0,345745	0,182674	0,39755	0,140987	0,363582	0,598058	0,614822	0,35722
Kérsemjén	0,052908	0,251162	0,039681	0,441713	0,125479	0,225302	0,726883	0,495778	0,294863
Kisar	0,123454	0,1958	0,09259	0,360184	0,139853	0,432464	0,405311	0,518937	0,283574
Kishódos	0	0,315859	0	0,729386	0,42719	0,307926	0,375142	0,081318	0,279603
Kisléta	**0,406183**	**0,436877**	**0,335628**	**0,314563**	**0,170326**	**0,639402**	**0,368959**	**0,312373**	**0,373039**
Kisnamény	0,200304	0,289315	0,150228	0,543351	0,178768	0,222836	0,386197	0,384827	0,294478
Kispalád	0,110518	0,033115	0,082889	0,343266	0,316067	0,899982	0,104673	0,182904	0,259177
Kisvárda	0,260036	0,76946	0,224888	0,272707	0,085585	0,3755	0,70623	0,901628	0,449504
Kisvarsány	0,18527	0,406958	0,138953	0,297224	0,099649	0,399146	0,692286	0,728749	0,368529
Kisszekeres	0,112206	0,239223	0,084155	0,384863	0,11978	0,300739	0,622661	0,565809	0,30368
Kocsord	0,155869	0,426056	0,145174	0,326313	0,104407	0,365013	0,611085	0,632339	0,345782

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Komlódtótfalu	0,124862	0,615221	0,093647	0,18591	0,153973	0,965306	0,852457	0,422434	0,426726
Komoró	0,18599	0,278502	0,139492	0,226301	0,079179	0,463105	0,668817	0,719536	0,345115
Kótaj	0,115967	0,372046	0,108056	0,33555	0,128765	0,451444	0,538007	0,630486	0,33504
Kölcse	0,109941	0,482473	0,132154	0,410618	0,107088	0,217482	0,480568	0,617544	0,319734
Kömörő	0,211706	0,307772	0,15878	0,226273	0,071612	0,421651	0,47598	0,569556	0,305416
Laskod	0,181935	0,234659	0,210097	0,174859	0,059845	0,457565	0,775862	0,573195	0,333502
Levelek	0,227103	0,393401	0,186171	0,301451	0,134466	0,552741	0,64004	0,630242	0,383202
Lónya	0,109214	0,153066	0,081911	0,288003	0,075362	0,326846	0	0,517457	0,193982
Lövőpetri	0,261652	0,276514	0,196239	0,183331	0,061133	0,448065	0,705784	0,752591	0,360664
Magosliget	0,383596	0,113136	0,287697	0,782997	0,810361	0,355162	0,476162	0,196382	0,425687
Magy	0,15439	0,635502	0,167378	0,299475	0,104123	0,415569	0,543405	0,518888	0,354841
Mánd	0	0,172969	0,16767	0,334918	0,102816	0,33784	0,485544	0,522276	0,265504
Mándok	0,145354	0,314882	0,123317	0,311518	0,105133	0,392857	0,561042	0,550356	0,313057
Máriapócs	**0,344179**	**0,427119**	**0,274651**	**0,246951**	**0,067841**	**0,320653**	**0,640836**	**0,664953**	**0,373398**
Márokpapi	0,173498	0,168088	0,130123	0,186042	0,061517	0,463473	0,21204	0,62222	0,252125
Mátészalka	0,305186	0,773302	0,263049	0,312675	0,092558	0,327174	0,686206	0,902637	0,457848
Mátyus	0	0,214697	0	0,185652	0,029831	0,151919	0,224231	0,408501	0,151854
Méhtelek	0,124025	0,146658	0,124204	0,513918	0,159363	0,210833	0,560244	0,376946	0,277024
Mérk	0,146746	0,170998	0,132072	0,278787	0,066452	0,24063	0,356277	0,496941	0,236113
Mezőladány	0,139215	0,26052	0,156859	0,448303	0,175788	0,360965	0,453354	0,468618	0,307953
Milota	0,083159	0,118416	0,062369	0,453369	0,155289	0,317424	0,518399	0,40008	0,263563
Nábrád	0,183747	0,304318	0,150674	0,281671	0,072985	0,283162	0,617812	0,700991	0,32442
Nagyar	0,300481	0,155916	0,225361	0,433984	0,171311	0,38333	0,636268	0,442861	0,343689
Nagycserkesz	0,277186	0,289053	0,20789	0,524546	0,157218	0,191975	0,460844	0,441964	0,318834
Nagydobos	0,291465	0,177174	0,218599	0,609665	0,237887	0,248532	0,415703	0,434789	0,329227
Nagyecsed	0,16813	0,22668	0,157597	0,419977	0,141229	0,32005	0,636724	0,501245	0,321454
Nagyhalász	0,182371	0,361907	0,145063	0,3678	0,122462	0,351823	0,557579	0,590187	0,334899
Nagyhódos	0,518019	0,293732	0,388514	0,203609	0,025732	0,05315	0,621808	0,701576	0,350767
Nagykálló	0,410993	0,634663	0,356248	0,29652	0,094958	0,378312	0,671729	0,765215	0,45108

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Nagyszekeres	0,173992	0,299788	0,130440	0,356474	0,120844	0,358118	0,588862	0,519016	0,318433
Nagyvarsány	0,173835	0,383	0,130376	0,215661	0,045052	0,209846	0,663498	0,728358	0,318704
Napkor	0,251635	0,624028	0,220707	0,260595	0,087385	0,422025	0,656104	0,675077	0,399694
Nemesborzova	0	0,21646	0	0,302697	0,06483	0,204704	0,339041	0,701924	0,228707
Nyírbátor	**0,322781**	**0,629859**	**0,271105**	**0,382893**	**0,127903**	**0,339651**	**0,593638**	**0,726925**	**0,424344**
Nyírbéltek	**0,133709**	**0,295843**	**0,124289**	**0,368872**	**0,121632**	**0,345867**	**0,506028**	**0,479907**	**0,297018**
Nyírbogát	**0,22949**	**0,289815**	**0,172117**	**0,281701**	**0,102422**	**0,451862**	**0,745751**	**0,636565**	**0,363715**
Nyírbogdány	0,276891	0,42922	0,224296	0,311442	0,09013	0,319314	0,569861	0,631644	0,3566
Nyírcsaholy	0,148235	0,266835	0,111176	0,436079	0,149458	0,317891	0,614818	0,552719	0,324651
Nyírcsászári	**0,34326**	**0,446924**	**0,257445**	**0,304086**	**0,14231**	**0,567839**	**0,743531**	**0,653558**	**0,432369**
Nyírderzs	**0,14274**	**0,09973**	**0,107055**	**0,259085**	**0,104285**	**0,52079**	**0,530189**	**0,464189**	**0,278508**
Nyíregyháza	0,408332	1	0,348253	0,319263	0,090963	0,308449	0,600347	0,974815	0,506303
Nyírgelse	**0,267403**	**0,249203**	**0,200552**	**0,238705**	**0,081293**	**0,440243**	**0,647054**	**0,573333**	**0,337223**
Nyírgyulaj	**0,318693**	**0,215433**	**0,250371**	**0,289597**	**0,09526**	**0,39784**	**0,539288**	**0,562637**	**0,33364**
Nyíribrony	0,338883	0,225704	0,264819	0,290828	0,085885	0,342471	0,488321	0,522656	0,319946
Nyírjákó	0,193902	0,319563	0,251334	0,328847	0,119266	0,425531	0,592804	0,618118	0,356171
Nyírkarász	0,080488	0,298247	0,080488	0,321974	0,083241	0,254483	0,530062	0,563488	0,276559
Nyírkáta	0,102071	0,212286	0,076553	0,626381	0,286665	0,282206	0,325611	0,308208	0,277498
Nyírkércs	0,410188	0,4379	0,307641	0,172609	0,056938	0,44158	0,64402	0,639958	0,388854
Nyírlövő	0,089868	0,440593	0,134801	0,227446	0,082432	0,497551	0,682021	0,649104	0,350477
Nyírlugos	**0,12255**	**0,379092**	**0,091913**	**0,288372**	**0,088401**	**0,355664**	**0,573239**	**0,585406**	**0,31058**
Nyírmada	0,099954	0,244289	0,10398	0,561823	0,203025	0,247595	0,445963	0,424733	0,29142
Nyírmeggyes	0,187687	0,419129	0,180496	0,22644	0,076037	0,440354	0,667636	0,736391	0,366771
Nyírmihálydi	**0,159024**	**0,151995**	**0,124496**	**0,781471**	**0,324701**	**0,139938**	**0,063096**	**0,205151**	**0,243734**
Nyírparaszn ya	0,187765	0,195467	0,187791	0,552961	0,23228	0,308263	0,456977	0,449532	0,32138
Nyírpazony	0,152317	0,804488	0,114238	0,26882	0,09148	0,435497	0,739878	0,839011	0,430716
Nyírpilis	**0,105999**	**0,066838**	**0,079499**	**1**	**1**	**0,16161**	**0,208382**	**0**	**0,327791**
Nyírtass	0,131966	0,224225	0,151323	0,29682	0,105257	0,42696	0,656935	0,596241	0,323716
Nyírtelek	0,292831	0,484056	0,226763	0,257157	0,085687	0,421429	0,672203	0,71345	0,394197

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Nyírtét	0,092258	0,216265	0,11503	0,167749	0,077673	0,615658	0,777906	0,620922	0,335433
Nyírtura	0,263816	0,522444	0,197862	0,295651	0,107497	0,449124	0,689954	0,766467	0,411602
Nyírvasvári	**0,190778**	**0,264007**	**0,190742**	**0,325547**	**0,148312**	**0,541561**	**0,658542**	**0,538684**	**0,357272**
Ófehértó	0,184177	0,234194	0,170373	0,273446	0,105401	0,491285	0,587938	0,518907	0,320715
Olcsva	0,178315	0,522373	0,133736	0,585418	0,191509	0,194144	0,397062	0,522631	0,340649
Olcsvaapáti	0,207533	0,340899	0,15565	0,360415	0,087708	0,216881	0,482969	0,499323	0,293922
Ópályi	0,149458	0,275619	0,150863	0,639706	0,227493	0,192801	0,31721	0,418736	0,296486
Ököritófülpös	0,206199	0,184083	0,180444	0,479164	0,14634	0,238587	0,484317	0,402264	0,290175
Ömböly	**0,06899**	**0,112661**	**0,079189**	**0,252295**	**0,087164**	**0,44574**	**0,36171**	**0,333679**	**0,217678**
Őr	0,171674	0,363746	0,128755	0,318688	0,086491	0,295378	0,545683	0,55493	0,308168
Panyola	0,28479	0,500787	0,213592	0,069461	0,01964	0,308477	0,692537	0,737232	0,353315
Pap	0,218879	0,426304	0,190407	0,285702	0,109239	0,476647	0,78016	0,636306	0,390455
Papos	0,14661	0,41746	0,165221	0,317529	0,168399	0,641566	0,701804	0,581775	0,392546
Paszab	0,241667	0,065792	0,18125	0,574227	0,277546	0,339974	0,558738	0,302939	0,317767
Pátroha	0,069128	0,146271	0,067797	0,49667	0,182403	0,302793	0,563508	0,462317	0,286361
Pátyod	0,119305	0,40623	0,089479	0,241497	0,074461	0,380862	0,442268	0,650798	0,300613
Penészlek	**0,182892**	**0,335629**	**0,19447**	**0,389447**	**0,09481**	**0,191855**	**0,331544**	**0,472884**	**0,274191**
Penyige	0,171233	0,267772	0,128425	0,338631	0,099486	0,313048	0,70791	0,704927	0,341429
Petneháza	0,16465	0,245904	0,137283	0,27963	0,110731	0,497755	0,796961	0,545913	0,347353
Piricse	**0,151497**	**0,243851**	**0,113622**	**0,692888**	**0,293**	**0,2085**	**0,416424**	**0,317835**	**0,304702**
Pócspetri	**0,213759**	**0,435652**	**0,1882**	**0,301691**	**0,091852**	**0,349889**	**0,656683**	**0,582966**	**0,352587**
Porcsalma	0,163348	0,234414	0,152025	0,586173	0,159027	0,124599	0,370273	0,465179	0,28188
Pusztadobos	0,091379	0,166347	0,068534	0,502435	0,185661	0,30454	0,452921	0,456557	0,278547
Rakamaz	0,280742	0,620932	0,240126	0,284725	0,064955	0,221573	0,600264	0,72226	0,379447
Ramocsaháza	0,217496	0,220597	0,163122	0,39698	0,094139	0,176459	0,490402	0,497991	0,282148
Rápolt	0	0,669655	0	0,686857	0,266391	0,185179	0,528407	0,135337	0,308978
Rétközberencs	0,174782	0,112258	0,131087	0,701286	0,342022	0,25351	0,526565	0,355485	0,324624
Rohod	0,179054	0,210571	0,134291	0,385301	0,157367	0,439369	0,623397	0,464539	0,324236
Rozsály	0,398054	0,350099	0,298541	0,606943	0,220968	0,20513	0,437063	0,315842	0,35408

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Sényő	0,20614	0,38511	0,223243	0,249431	0,108123	0,569008	0,746267	0,689767	0,397136
Sonkád	0,274457	0,308201	0,205843	0,259729	0,092752	0,457901	0,480854	0,419361	0,312387
Szabolcs	0,825779	0,586519	0,759937	0,594795	0,126495	0,029269	0,329671	0,662472	0,489367
Szabolcsbáka	0,108109	0,269855	0,081082	0,338511	0,103274	0,32365	0,69223	0,610033	0,315843
Szabolcsveresmart	0,093439	0,149826	0,070079	0,402525	0,132923	0,317393	0,498389	0,510766	0,271917
Szakoly	0,207968	0,307151	0,203531	0,309898	0,115393	0,440208	0,728314	0,552403	0,358108
Szamosangyalos	0,186849	0,125328	0,188534	0,205159	0,141482	1	0,196965	0,406066	0,306298
Szamosbecs	0,337667	0,215965	0,25325	0,265488	0,076139	0,339553	0,425983	0,632783	0,318354
Szamoskér	0,458601	0,388527	0,343951	0,262504	0,122067	0,612994	0,833431	0,624494	0,455821
Szamossályi	0,451473	0,294782	0,43585	0,190482	0,043083	0,255068	0,332359	0,52809	0,316398
Szamostatárfalva	0,297805	0,003598	0,223354	0,624809	0,185122	0,134573	0,346174	0,295281	0,26384
Szamosújlak	0,087316	0,245804	0,065487	0	0,000757	0,198659	0,917211	0,775663	0,286362
Szamosszeg	0,139809	0,238542	0,104857	0,378782	0,092973	0,191025	0,667174	0,530554	0,292964
Szatmárcseke	0,09941	0,204179	0,104236	0,464368	0,157264	0,297346	0,515467	0,422355	0,283078
Székely	0,195781	0,275665	0,146836	0,519509	0,1784	0,258834	0,415463	0,426304	0,302099
Szorgalmatos	0,144159	0,291489	0,108119	0,393058	0,168969	0,45159	0,643045	0,576752	0,347148
Tákos	0,046041	0,58961	0,067928	0,18976	0,038737	0,217288	0,648041	0,682509	0,309989
Tarpa	0,218064	0,316519	0,202125	0,408887	0,121568	0,292453	0,304943	0,57968	0,30553
Terem	**0,329296**	**0,563144**	**0,371664**	**0,174341**	**0,09562**	**0,742139**	**0,726304**	**0,666711**	**0,458652**
Tiborszállás	0,420102	0,159218	0,37269	0,205729	0,037825	0,162418	0,477314	0,601974	0,304659
Timár	0,157939	0,459442	0,154816	0,470892	0,156535	0,276536	0,417836	0,409781	0,312972
Tiszaadony	0,141857	0,265006	0,106393	0,327351	0,083198	0,255666	0,381374	0,510574	0,258927
Tiszabecs	0,116281	0,262365	0,087211	0,304138	0,170388	0,699738	0,397799	0,529213	0,320892
Tiszabercel	0,47179	0,262985	0,353842	0,421188	0,108477	0,200181	0,499325	0,503226	0,352627
Tiszabezdéd	0,175267	0,19217	0,13145	0,37664	0,159863	0,460852	0,630122	0,483122	0,326186
Tiszacsécse	0	0,154321	0	0,280904	0,055466	0,154714	0,727573	0,360907	0,216736
Tiszadada	0,105558	0,247601	0,100222	0,387939	0,1041	0,232436	0,501309	0,498286	0,272182
Tiszadob	0,309088	0,235533	0,252609	0,469203	0,128084	0,191858	0,382915	0,467498	0,304599
Tiszaeszlár	0,172911	0,255504	0,190003	0,465906	0,155112	0,277428	0,467574	0,416577	0,300127

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Tiszakanyár	0,218529	0,29171	0,163897	0,420159	0,137994	0,307505	0,536629	0,428707	0,313141
Tiszakerecseny	0,159091	0,348316	0,166989	0,514176	0,155733	0,208202	0,370532	0,403219	0,290782
Tiszakóród	0,159698	0,16143	0,119773	0,321879	0,084944	0,272673	0,563668	0,49016	0,271778
Tiszalök	0,134836	0,440211	0,1714	0,32049	0,087496	0,28441	0,620467	0,701606	0,345115
Tiszamogyorós	0,343232	0,336733	0,257424	0,40393	0,11355	0,252375	0,371576	0,50992	0,323593
Tiszanagyfalu	0,190081	0,322119	0,194415	0,375738	0,101675	0,250027	0,509605	0,602744	0,3183
Tiszarád	0,082919	0,173498	0,144952	0,583121	0,285231	0,350625	0,388562	0,277461	0,285796
Tiszaszalka	0,321323	0,272187	0,240992	0,125943	0,030259	0,291477	0,650858	0,777815	0,338857
Tiszaszentmárton	0,249055	0,158333	0,186791	0,287967	0,09829	0,413153	0,661489	0,52506	0,322517
Tiszatelek	0,133215	0,262365	0,099911	0,279229	0,085966	0,367939	0,688608	0,605995	0,315403
Tiszavasvári	0,240801	0,510531	0,218221	0,490715	0,133315	0,178525	0,530136	0,61963	0,365234
Tiszavid	0,113154	0,1832	0,084866	0,692646	0,408293	0,312128	0,506066	0,268933	0,321161
Tisztaberek	0,088669	0,239862	0,066502	0,508636	0,178002	0,283765	0,352193	0,270405	0,248504
Tivadar	1	0,464026	1	0,25043	0,089933	0,51103	1	0,76126	0,634585
Tornyospálca	0,033612	0,233103	0,067421	0,280342	0,102368	0,456624	0,4775	0,572484	0,277932
Tunyogmatolcs	0,206803	0,275896	0,1745	0,33192	0,099499	0,323945	0,632572	0,560276	0,325676
Túristvándi	0,155744	0,212057	0,175213	0,438962	0,173534	0,379704	0,584715	0,431976	0,318988
Túrricse	0,181807	0,255288	0,136355	0,328196	0,108767	0,374275	0,574536	0,392993	0,294027
Tuzsér	0,149964	0,22723	0,126107	0,676588	0,257012	0,18455	0,312506	0,394735	0,291087
Tyukod	0,179013	0,19018	0,163388	0,38992	0,09823	0,209679	0,453991	0,523149	0,275944
Újdombrád	0,081419	0,199121	0,107034	0,444743	0,173699	0,372145	0,543368	0,428252	0,293722
Újfehértó	0,187708	0,578151	0,161187	0,377681	0,137011	0,384598	0,647516	0,641115	0,389371
Újkenéz	0,078527	0,180274	0,058895	0,554556	0,175191	0,198527	0,504469	0,501355	0,281474
Ura	0,202337	0,160489	0,303505	0,127676	0,033088	0,333861	0,684606	0,557843	0,300426
Uszka	0,099514	0,062367	0,074635	0,801889	0,991458	0,397728	0,260075	0,010762	0,337303
Vaja	0,202127	0,293393	0,177964	0,431154	0,147072	0,32396	0,555992	0,528012	0,332459
Vállaj	0,069406	0,359574	0,11444	0,215947	0,072208	0,456155	0,143476	0,731032	0,27028
Vámosatya	0,027871	0,227581	0,020903	0,240127	0,067554	0,358023	0,355067	0,551886	0,231127
Vámoroszi	0,330345	0,185989	0,337893	0,306719	0,10033	0,38851	0,696323	0,530021	0,359516

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Vásárosnamény	0,304948	0,66056	0,244856	0,255389	0,079484	0,384189	0,59254	0,844146	0,420764
Vasmegyer	0,166341	0,24256	0,124756	0,49898	0,197597	0,33425	0,575522	0,488837	0,328605
Záhony	0,303998	0,531283	0,261367	0,185968	0,059223	0,419235	0,67113	1	0,429026
Zajta	0,434976	0,319416	0,326232	0,532924	0,181888	0,240284	0,420179	0,395696	0,35645
Zsarolyán	0	0,279903	0	0,269534	0,067381	0,288151	0,661339	0,514924	0,260154
Zsurk	0,250859	0,310008	0,188144	0,267747	0,083247	0,377941	0,557278	0,650829	0,335757

8. számú melléklet: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye településeinek társadalmi innovációs output mutatója

(normalizált érték, vastagon szedve a Nyírbátori járás települései)

NÉV	Egy főre jutó kifize-tett össze (2007-13)	Köz-fog-lal-koz-tatottak arán-nya a 15-64 éves népes-ség-hez viszonyít-va	Kultur á-lis rendez-vényeken részt vevők száma ezer főre	Szeg-regá-tum-ban élők arán-nya	Szociá-lis étkezte-tésben részes ü-lők száma 1000 lakosra	Házi segítség-nyújtásban részesülők száma 1000 lakosra	Munkan él-külisége arány	Egy háziorvos-ra és házi gyermek-orvosra jutó betegfor-galom	OUT-PUT
Ajak	0,027438	0,423742	0,192872	0,167087	0,002295	0,023833	0,216911	0,046032	0,137526
Anarcs	0,007276	0,525791	0,035708	0	0,003904	0,027386	0,107085	0,08575	0,099112
Apagy	0,075168	0,169134	0,037234	0	0,003157	0,132058	0,32726	0,104103	0,106014
Aranyosapáti	0,001752	0,032141	0,017813	0,027798	0,003731	0,026224	0,045272	0,086476	0,030151
Baktalórántháza	0,027099	0,083234	0,112284	0,023039	0,001819	0,053289	0,119961	0,077728	0,062307
Balkány	0,00749	0,138002	0,040928	0,120471	0,006698	0,027546	0,101795	0,105632	0,06857
Balsa	0,006786	0,185298	0,139145	0	0,001496	0,072712	0,151112	0	0,069569
Barabás	0,000507	0,279472	0,042297	0	0,002052	0,017093	0,220306	0,073741	0,079434
Bátorliget	**0,009088**	**0,155001**	**0,03808**	**0**	**0,004489**	**0,060012**	**0,228013**	**0,146685**	**0,080171**
Benk	0	0,155066	0,013008	0	0,001158	0,012658	0,096551	0	0,034805
Beregdaróc	0,040589	0,069333	0,217697	0	0,002576	0,035578	0,201203	0	0,070872
Beregsurány	0,010439	0,237623	0,081386	0	0,004825	0,106392	1	0	0,180083
Berkesz	0,009701	0,118154	0,074431	0	0,004843	0,039113	0,218153	0	0,058049
Besenyőd	0,005804	0,03989	0,122252	0,086227	0,004699	0,06025	0,052798	0	0,04649
Beszterec	0,008661	0,077304	0,032004	0	0,013767	0,333388	0,158744	0,146406	0,096284

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Biri	0,006714	0,20673	0,01209	0	0	0,028042	0,14091	0	0,049311
Botpalád	0,017275	0,040173	0,018285	0,044225	0,00549	0,071381	0,16044	0,149369	0,06333
Bököny	0,003746	0,223817	0,076945	0,019962	0,006034	0,024121	0,03936	0,087637	0,060203
Buj	0,004629	0,143455	0,035082	0,042037	0,006223	0,093926	0,168263	0,079087	0,071588
Cégénydányád	0,034455	0,130475	0,753367	0	0,003677	0,058327	0,155069	0,331157	0,183316
Csaholc	0,020467	0,040822	0,006053	0,043184	0,002552	0,193934	0,167201	0,133555	0,075971
Csaroda	0,021096	0,187567	0,149254	0	0,002056	0,026869	0,243592	0,105094	0,091941
Császló	0	0,006551	0,027677	0	0,001704	0,035911	0,028509	0	0,012544
Csegöld	0,004315	0,037073	0,015369	0	0,003185	0,023527	0,08926	0	0,021591
Csenger	0,026264	0,17522	0,276764	0,0834	0,00604	0,031441	0,123583	0,116646	0,10492
Csengersima	0,020826	0,07422	0,067086	0	0,001577	0,13099	0,364601	0,165694	0,103124
Csengerújfalu	0,011993	0,160575	0,010242	0	0,002644	0,044641	0,14869	0,238735	0,07719
Darnó	0	0,020187	0,035339	0	0,002993	0,07197	0,028539	0	0,019879
Demecser	0,012985	0,115963	0,39728	0,059944	0,003654	0,025087	0,209883	0,104173	0,116121
Dombrád	0,007991	0,266985	0,084906	0,032263	0,004262	0,044321	0,093807	0,058476	0,074126
Döge	0,003631	0,1423	0,196137	0,161151	0,004325	0,055994	0,193353	0,079737	0,104579
Encsencs	**0,00473**	**0,187888**	**0,032702**	**0,020805**	**0**	**0,151832**	**0,031774**	**0,075971**	**0,063213**
Eperjeske	0,004379	0,03478	0	0,031737	0,002738	0,021542	0,135879	0,122679	0,044217
Érpatak	0,001346	0,358797	0,044184	0	0,006481	0,031781	0,104319	0,740547	0,160932
Fábiánháza	0,001451	0,157337	0,286772	0,024633	0,003966	0,034545	0,065548	0,076594	0,081356
Fehérgyarmat	0,015544	0,382213	0,109467	0,319392	0,005144	0,033678	0,272446	0,136713	0,159324
Fényeslitke	0,006397	0,637708	0,010409	0,161499	0,003354	0,148251	0,210772	0,064053	0,155305
Fülesd	0	0,044052	0,035324	0	0,001999	0,113124	0,096546	0	0,036381
Fülpösdaróc	0	0,192084	0,072187	0	0	0,032564	0,447026	0	0,092983
Gacsály	0,014905	0,203668	0,040251	0,054017	0,005525	0,136011	0,053067	0	0,063431
Garbolc	0	0,005052	0,267291	0	0,000799	0	0,026983	0	0,037516
Gávavencsellő	0,007036	0,279879	0,058946	0,130922	0,002764	0,039563	0,141631	0,116552	0,097162
Géberjén	0,037768	0,23347	0,161529	0	0,00655	0,024763	0,588676	0	0,131594
Gégény	0,005516	0,399186	0,001069	0	0,001865	0,04473	0,114571	0,081092	0,081004

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Gelénes	0,000375	0,073735	0,032151	0	0,001217	0,027771	0,160504	0	0,036969
Gemzse	0,004022	0,092655	0,038886	0,03442	0,007845	0,03008	0,094501	0	0,037801
Geszteréd	0,001176	0,158181	0,146596	0	0,002193	0,021548	0,17344	0,09054	0,074209
Gulács	0,001711	0,131742	0,129159	0	0,003421	0,036926	0,188025	0,144986	0,079496
Győröcske	0	0,164263	0,08975	0	0,035443	0,051143	0,221674	0	0,070284
Győrtelek	0,010969	0,170876	0,008897	0,034756	0,008228	0,057769	0,056879	0,109145	0,05719
Gyulaháza	0,004441	0,168123	0,009599	0	0,004034	0,039986	0,162181	0,084458	0,059103
Gyügye	0,000914	0,062506	0,04115	0	0,002477	0,021754	0,262253	0	0,048882
Gyüre	0,008563	0,063739	0,003151	0,070721	0,005732	0,031278	0,088135	0,11944	0,048845
Hermánszeg	0	0,032918	0,11504	0	0,00356	0,0205	0,14366	0	0,03946
Hetefejércse	0,003861	0,227445	0,069825	0	0,003798	0,018792	0,043544	0	0,045908
Hodász	0,013654	0,17624	0,113205	0,014687	0,006239	0,034887	0,050726	0,043498	0,056642
Ibrány	0,016301	0,289028	0,06994	0,040013	0,009513	0,15379	0,149354	0,113537	0,105185
Ilk	0,002006	0,063083	0,064461	0	0,006199	0,03868	0,032189	0,079124	0,035718
Jánd	1	0,101078	0,016155	0	0,003876	0,017399	0,112757	0	0,156408
Jánkmajtis	0,017317	0,067255	0,059361	0,053866	0,004419	0,054124	0,043949	0,09553	0,049478
Jármi	0,013314	0,228067	0,074598	0	0,005449	0,018568	0,329503	0,094038	0,095442
Jéke	0	0,346732	0,032954	0	0,002239	0,026058	0,429007	0	0,104624
Kállósemjén	0,013697	0,285307	0,100706	0,217758	0,004019	0,089681	0,130153	0,122757	0,12051
Kálmánháza	0,006185	0,456565	0,125888	0	0,002744	0,300884	0,290751	0,131694	0,164339
Kántorjánosi	0,000806	0,131388	0,022533	0,009426	0,006012	0,020114	0,012264	0,114247	0,039599
Kék	0,002645	0,18506	0,047634	0,114144	0,004083	0,040008	0,099116	0,078231	0,071365
Kékcse	0,016058	0,102079	0,070729	0,042144	0,002088	0,020872	0,095343	0	0,043664
Kemecse	0,008131	0,091577	0,105458	0,029481	0,022424	1	0,159919	0,108762	0,190719
Kérsemjén	0,003126	0,026153	0,042828	0	0,003959	0,070798	0,041963	0	0,023603
Kisar	0,013548	0,133356	0,052767	0,054145	0,004338	0,100752	0,084287	0,140397	0,072949
Kishódos	0	0,032498	0,142711	0	0	0,036573	0,067637	0	0,034927
Kisléta	**0,003327**	**0,189199**	**0,032621**	**0,038997**	**0,007507**	**0,064189**	**0,077473**	**0,106644**	**0,064995**
Kisnamény	0	0,2073	0,007635	0,038925	0,003404	0,047192	0,022435	0	0,040861

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Kispalád	0,001433	0,036551	0,017181	0,01392	0,007343	0,097799	0,142186	0	0,039552
Kisvárda	0,018688	0,476347	0,35275	0,454703	0,003297	0,062734	0,307945	0,099981	0,222056
Kisvarsány	0,01723	0,249976	0,015907	0	0,004664	0,033487	0,199723	0	0,065124
Kisszekeres	0	0,02363	0,063575	0	0,007761	0,049858	0,144241	0	0,036133
Kocsord	0,005363	0,166861	0,026573	0,066845	0,007193	0,071012	0,094514	0,136213	0,071822
Komlódtótfalu	0,003073	0,123506	0,098763	0	0,003295	0,028277	0,157199	0	0,051764
Komoró	0,052921	0,186502	0,12864	0	0,002965	0,030094	0,204066	0,121511	0,090837
Kótaj	0,001941	0,542406	0,037333	0,059867	0,007499	0,095524	0,080354	0,079771	0,113087
Kölcse	0,011404	0,089737	0,089303	0	0,003393	0,052013	0,092435	0,073048	0,051417
Kömörő	0,019644	0,029342	0,008746	0	0,00343	0,083697	0,18398	0	0,041105
Laskod	0,033083	0,09757	0,040518	0	0	0,037175	0,106726	0,192207	0,06341
Levelek	0,008623	0,159862	0,068649	0,080826	0,005697	0,043986	0,102335	0,109737	0,072464
Lónya	0,177636	0,238967	0,02076	0	0,007009	0,032028	0,294252	0,167476	0,117266
Lövőpetri	0	0,125836	0,073535	0	0,001668	0,016468	0,335659	0,572338	0,140688
Magosliget	0	0,003641	0,022631	0	0,002081	0,050839	0,087063	0	0,020782
Magy	0,002712	0,264931	0,021276	0,182352	0,006993	0,095495	0,050509	0	0,078034
Mánd	0,023887	0,078918	0,076042	0	0,002961	0,039831	0,092403	0	0,039255
Mándok	0,014031	0,50405	0,146875	0,045154	0,002322	0,031599	0,06234	0,072468	0,109855
Máriapócs	**0,019644**	**0,210625**	**0,405889**	**0,072197**	**0,014129**	**0,198752**	**0,139321**	**0,078549**	**0,142388**
Márokpapi	0,018574	0,199722	1	0	0,001952	0,016319	0,179958	1	0,302066
Mátészalka	0,044111	0,390475	0,137972	0,136774	0,007269	0,069851	0,346426	0,155578	0,161057
Mátyus	0,00528	0,061237	0,030379	0	0,004791	0,026678	0,284591	0	0,05162
Méhtelek	0,002943	0,025584	0,150276	0,075084	0,002276	0,034604	0,050249	0	0,042627
Mérk	0,019017	0,231573	0,02569	0,031595	0,006627	0,039194	0,129616	0,070134	0,069181
Mezőladány	0,046968	0,104538	0,058366	0,059754	0,001807	0,026533	0,105711	0,075759	0,059929
Milota	0,000655	0,017784	0,310786	0,038889	0,001907	0,074947	0,085881	0	0,066356
Nábrád	0,002197	0,079396	0,045151	0	0,003423	0,019531	0,146963	0,097458	0,049265
Nagyar	0,016144	0,046048	0,099233	0	0,004607	0,095939	0,054097	0	0,039508
Nagycserkesz	0,00419	0,205353	0,031975	0,054015	0,006688	0,265583	0,073257	0,123979	0,09563

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Nagydobos	0,006103	0,241994	0,133558	0,027184	0,00439	0,028605	0,033591	0,098299	0,071716
Nagyecsed	0,026697	0,140569	0,085188	0,023435	0,010191	0,043854	0,02941	0,073424	0,054096
Nagyhalász	0,006989	0,282852	0,078382	0,03503	0,006294	0,194606	0,110334	0,094208	0,101087
Nagyhódos	0,067324	0,049332	0,185904	0	0,000623	0,020735	0,161789	0	0,060713
Nagykálló	0,019329	0,214655	0,175563	0,089557	0,005725	0,264295	0,139254	0,118667	0,128381
Nagyszekeres	0,014668	0,234998	0,105819	0,045854	0,008822	0,063939	0,01177	0,084422	0,071286
Nagyvarsány	0,000436	0,451367	0,099145	0	0,004447	0,035632	0,235523	0,152938	0,122436
Napkor	0,005629	0,322651	0,234651	0,077235	0,00305	0,096599	0,16975	0,11176	0,127666
Nemesborzova	0,002344	0,22729	0,574428	0	0,014125	0,108353	0,081307	0	0,125981
Nyírbátor	**0,035266**	**0,540399**	**0,226462**	**0,039984**	**0,012101**	**0,13568**	**0,092501**	**0,123704**	**0,150762**
Nyírbéltek	**0,00234**	**0,229457**	**0,085193**	**0,024564**	**0,011566**	**0,064789**	**0,009744**	**0,075921**	**0,062947**
Nyírbogát	**0,025536**	**0,176957**	**0,10948**	**0,231851**	**0,003267**	**0,039938**	**0,381496**	**0,093283**	**0,132726**
Nyírbogdány	0,004996	0,371035	0,10655	0,052155	0,003024	0,137081	0,227531	0,072641	0,121877
Nyírcsaholy	0,002872	0,122332	0,195374	0,028063	0,007466	0,117707	0,101221	0,158282	0,091665
Nyírcsászári	**0,011266**	**0,152766**	**0,10443**	**0**	**0**	**0,01542**	**0,192588**	**0,113244**	**0,073714**
Nyírderzs	**0,000245**	**0,18938**	**0,018569**	**0**	**0,005422**	**0,093409**	**0,058192**	**0**	**0,045652**
Nyíregyháza	0,03268	1	0,164537	0,567735	0,004847	0,151401	0,399276	0,139344	0,307478
Nyírgelse	**0,010668**	**0,295396**	**0,038043**	**0**	**0**	**0,093752**	**0,466267**	**0,203701**	**0,138478**
Nyírgyulaj	**0,002916**	**0,213161**	**0,042161**	**0,146746**	**0,007184**	**0,126838**	**0,101805**	**0,087133**	**0,090993**
Nyíribrony	0,001776	0,140146	0,044477	0,077439	0,001802	0,086666	0,114874	0	0,058397
Nyírjákó	0,001355	0,073935	0,147704	0	0,001738	0,057626	0,176955	0,399784	0,107387
Nyírkarász	0,002724	0,14641	0,087136	0,166466	0,002875	0,041107	0,149205	0,080757	0,084585
Nyírkáta	0,001278	0,151671	0,017058	0,02833	0,006596	0,240666	0,019108	0,155231	0,077492
Nyírkércs	0,002362	0,175019	0,083414	0	0,004463	0,084169	0,095225	0,092477	0,067141
Nyírlövő	0,001934	0,143973	0,093265	0	0,00218	0,023647	0,294454	0	0,069932
Nyírlugos	**0,007502**	**0,34583**	**0,040748**	**0,063436**	**0,003038**	**0,259956**	**0,342179**	**0,13708**	**0,149971**
Nyírmada	0,013144	0,164853	0,106288	0,02084	0,0088	0,046749	0,035042	0,071588	0,058413
Nyírmeggyes	0,010147	0,427776	0,052023	0	0,007734	0,058489	0,194186	0,088714	0,104884
Nyírmihálydi	**0,00792**	**0,157641**	**0,045384**	**0,011101**	**0,007351**	**0,517895**	**0,093894**	**0,047052**	**0,11103**

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Nyírparasznya	0,00657	0,133805	0,038636	0	0,004876	0,023708	0,078262	0	0,035732
Nyírpazony	0,004334	0,578217	0,090677	0	0,0069	0,104316	0,364857	0,118901	0,158525
Nyírpilis	**0,002831**	**0,009373**	**0,047154**	**0,007904**	**0,626596**	**0,17786**	**0,015817**	**0**	**0,110942**
Nyírtass	0,006955	0,263243	0,044928	0	0,003182	0,0237	0,225224	0,057728	0,07812
Nyírtelek	0,02251	0,408161	0,115941	0,156459	0,005004	0,086001	0,198026	0,09781	0,136239
Nyírtét	0,006608	0,078093	0,073735	0	0	0,056789	0,106913	0,136257	0,057299
Nyírtura	0,002014	0,416483	0,388696	0	0,004331	0,11022	0,443214	0,107356	0,184039
Nyírvasvári	**0,004071**	**0,051414**	**0,049922**	**0,040471**	**0,004287**	**0,093578**	**0,121527**	**0,095227**	**0,057562**
Ófehértó	0,004827	0,170803	0,005584	0,087962	0,003391	0,046743	0,032044	0,058313	0,051208
Olcsva	0,002837	0,431485	0,01634	0,018883	0,021887	0,097264	0,030104	0	0,07735
Olcsvaapáti	0,020443	0,070594	0,116673	0	0,003187	0,011408	0,053767	0	0,034509
Ópályi	0,006621	0,214466	0,141317	0,020226	0,005235	0,062888	0,057211	0,140594	0,08107
Ököritófülpös	0,012774	0,101178	0,028525	0,041669	0,003907	0,039858	0,022236	0,113346	0,045437
Ömböly	**0**	**0,121065**	**0,10206**	**0**	**0,011651**	**0,060495**	**0,276098**	**0**	**0,071421**
Őr	0,001289	0,203933	0,010247	0,070843	0,006402	0,034215	0,106492	0,121404	0,069353
Panyola	0,010625	0,124586	0,291375	0	0,002116	0,024407	0,191485	0,307016	0,118951
Pap	0,002022	0,185899	0,132711	0	0,002379	0,020713	0,389944	0,063866	0,099691
Papos	0,001505	0,128	0,034934	0	0,0054	0,02204	0,155671	0	0,043444
Paszab	0,013825	0,02565	0,198969	0,033457	0,009033	0,532534	0,032046	0,195861	0,130172
Pátroha	0,003662	0,219838	0,015399	0,050207	0,004011	0,032337	0,092191	0,053966	0,058951
Pátyod	0,028095	0,177615	0,096442	0	0,003185	0,035672	0,185096	0,696561	0,152833
Penészlek	**0,013687**	**0,248341**	**0,050048**	**0**	**0,005207**	**0,339279**	**0,077474**	**0**	**0,091754**
Penyige	0,01368	0,085009	0,582756	0	0,003153	0,063145	0,141206	0,166419	0,131921
Petneháza	0,001024	0,120431	0,111134	0	0,0049	0,032997	0,09498	0,068265	0,054216
Piricse	**0,003201**	**0,09411**	**0,054403**	**0,023648**	**0**	**0,104884**	**0,018961**	**0,069408**	**0,046077**
Pócspetri	**0,006481**	**0,296348**	**0,048932**	**0**	**0,005594**	**0,441863**	**0,165073**	**0,092027**	**0,13204**
Porcsalma	0,008755	0,087937	0,026215	0,020549	0,003899	0,125411	0,062887	0,05829	0,049243
Pusztadobos	0,003168	0,131879	0,008179	0	0,003705	0,033698	0,110374	0,385901	0,084613
Rakamaz	0,007208	0,357407	0,151348	0,195697	0,00446	0,144948	0,170376	0,104504	0,141994

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Ramocsaháza	0,007173	0,140106	0,03845	0,074882	0,005596	0,058359	0,051844	0,053394	0,053726
Rápolt	0	0,018035	0,032562	0	0,002442	0,033995	0,021217	0	0,013531
Rétközberencs	0,001183	0,122283	0,039838	0,046069	0,003729	0,026233	0,0743	0,171602	0,060655
Rohod	0,003063	0,041798	0,133728	0,048518	0,005185	0,026767	0,036461	0,103252	0,049847
Rozsály	0,008286	0,062945	0,114268	0,053497	0,001966	0,07626	0,057036	0,127517	0,062722
Sényő	0,003371	0,096807	0,154089	0	0,004082	0,040777	0,255807	0,218975	0,096739
Sonkád	0,002863	0,044215	0,028696	0	0,003323	0,161732	0,210788	0	0,056452
Szabolcs	0,016115	0,215463	0,664868	0	0,00122	0,077027	0,279493	0	0,156773
Szabolcsbáka	0,000352	0,126897	0,014234	0	0,003089	0,02508	0,21209	0,142867	0,065576
Szabolcsveresmart	0,015216	0,147437	0,119617	0,08254	0,004319	0,014293	0,079527	0,214201	0,084644
Szakoly	0,012067	0,304392	0,125299	0,084259	0,003529	0,063501	0,080732	0,085435	0,094902
Szamosangyalos	0,003297	0,131084	0,018488	0	0,004248	0,048122	0,206442	0	0,05146
Szamosbecs	0	0,154577	0,05545	0	0,001079	0,026688	0,236634	0	0,059304
Szamoskér	0,030013	0,130637	0,692462	0	0,003509	0,054439	0,120174	0	0,128904
Szamossályi	0,000908	0,082509	0,234547	0,053998	0,003931	0,057449	0,127437	0,054368	0,076893
Szamostatárfalva	0,002781	0,029279	0,141393	0,028794	0,003606	0,030953	0,153719	0	0,048816
Szamosújlak	0,001197	0,144983	0,033333	0	0,002633	0,041092	0,125445	0	0,043585
Szamosszeg	0,011625	0,083091	0,079471	0,055739	0,003741	0,102205	0,118332	0,077505	0,066464
Szatmárcseke	0,002994	0,005778	0,072837	0,022782	0,003309	0,06377	0,104368	0,110639	0,04831
Székely	0,001487	0,212994	0,064768	0,09048	0,00377	0,075426	0,10177	0,141721	0,086552
Szorgalmatos	0,00299	0,352435	0,035209	0	0,001633	0,269137	0,162368	0	0,102971
Tákos	0,012442	0,224993	0,153256	0	0,001508	0,017054	0,27517	0	0,085553
Tarpa	0,003142	0,088033	0,233542	0,033167	0,006338	0,041503	0,165089	0,092622	0,082929
Terem	**0,006424**	**0,182486**	**0,01573**	**0**	**0,006236**	**0,140479**	**0,147821**	**0**	**0,062397**
Tiborszállás	0,005791	0,238802	0,025071	0	0,008297	0,026204	0,229016	0	0,066648
Timár	0,005501	0,608021	0,007124	0,040783	0	0,093783	0,116704	0,063827	0,116968
Tiszaadony	0,001111	0,035637	0,036855	0	0,004325	0,017369	0,174142	0	0,03368
Tiszabecs	0,006672	0,043122	0,005825	0,130089	0,002629	0,025107	0,166909	0,121387	0,062717
Tiszabercel	0,071518	0,082624	0,047694	0,036925	0,003577	0,196537	0,069488	0,10228	0,07633

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Tiszabezdéd	0,001177	0,175906	0,068507	0,213365	0,003674	0,024018	0,063027	0,116221	0,083237
Tiszacsécse	0	0	0,331894	0	0,002503	0,034139	0,121273	0	0,061226
Tiszadada	0,022746	0,086779	0,225895	0,021841	0,004164	0,147559	0,105636	0,100182	0,08935
Tiszadob	0,042473	0,203545	0,153633	0,048349	0,00415	0,10155	0,106673	0,104601	0,095622
Tiszaeszlár	0,001497	0,146109	0,038644	0,022406	0,00477	0,045764	0,040297	0,097551	0,04963
Tiszakanyár	0,004079	0,276042	0,014141	0,044632	0,004044	0,030543	0,112955	0,052898	0,067417
Tiszakerecseny	0,001946	0,084269	0,050518	0,036259	0,003669	0,02064	0,080238	0,41575	0,086661
Tiszakóród	0,002402	0,025321	0,031377	0,09084	0,005182	0,043457	0,124276	0,070561	0,049177
Tiszalök	0,008088	0,437601	0,183598	0,130252	0,005562	0,398992	0,155511	0,099975	0,177447
Tiszamogyorós	0,002814	0,060568	0,089678	0,025956	0,002133	0,035436	0,043349	0	0,032492
Tiszanagyfalu	0,001065	0,402907	0,025784	0	0,005874	0,028661	0,099871	0,07722	0,080173
Tiszarád	0	0,064177	0,035274	0,025752	0,09867	0,167001	0,024565	0	0,05193
Tiszaszalka	0,004956	0,18681	0,044514	0	0,002588	0,016219	0,489003	0,120917	0,108126
Tiszaszentmárton	0,017501	0,128926	0,033456	0,064111	0,003654	0,033201	0,066126	0	0,043372
Tiszatelek	0,001375	0,11326	0,022806	0	1	0,071447	0,398646	0,125277	0,216601
Tiszavasvári	0,006091	0,32247	0,130028	0,037213	0,022543	0,150487	0,093704	0,133065	0,11195
Tiszavid	0	0,01014	0,013057	0,01236	0,006983	0,039512	0,070398	0	0,019056
Tisztaberek	0	0,034676	0,006823	0,022002	0,002134	0,091255	0	0	0,019611
Tivadar	0,099081	0,073558	0,078366	0	0,002372	0,030803	0,164387	0	0,056071
Tornyospálca	0,005723	0,083794	0,079849	0,07031	0,001621	0,044114	0,20146	0,071642	0,069814
Tunyogmatolcs	0,00585	0,08917	0,084498	0,036127	0,002987	0,034913	0,102724	0,074029	0,053787
Túristvándi	0,013486	0,015033	0,398712	0	0,00481	0,044288	0,125912	0	0,07528
Túrricse	0,001685	0,038347	0,033933	0,050233	0,001679	0,066581	0,077279	0	0,033717
Tuzsér	0,011625	0,146401	0,247219	0,019488	0,003431	0,043647	0,042735	0,102592	0,077142
Tyukod	0,003656	0,083773	0,064079	0,02822	0,002628	0,028356	0,111153	0,135447	0,057164
Újdombrád	0,001956	0,187138	0,167257	0	0,013007	0,064788	0,274236	0	0,088548
Újfehértó	0,020283	0,659966	0,055379	1	0,008692	0,098403	0,271092	0,106487	0,277538
Újkenéz	0,000691	0,122877	0,027325	0,049012	0,002124	0,022745	0,073209	0	0,037248
Ura	0,022325	0,051512	0,026686	0	0,002124	0,052091	0,210746	0	0,045686

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Uszka	0,007997	0,007838	0,038572	0,020313	0,004092	0,110651	0,05609	0	0,030694
Vaja	0,009211	0,163247	0,256474	0,025969	0,014309	0,072862	0,077464	0,092768	0,089038
Vállaj	0,000529	0,393248	0,387651	0	0,002679	0,048735	0,351621	0,119447	0,162989
Vámosatya	0	0,08762	0,024899	0	0,003121	0,019261	0,440706	0	0,071951
Vámosoroszi	0,000102	0,014975	0,100611	0	0,00173	0,103181	0,155388	0	0,046998
Vásárosnamény	0,016415	0,256077	0,251755	0,148885	0,004045	0,038445	0,178357	0,13968	0,129207
Vasmegyer	0,000282	0,15681	0,012567	0,187584	0,005677	0,104268	0,14056	0,083413	0,086395
Záhony	0,202064	0,471332	0,289053	0	0,004347	0,041047	0,364063	0,077846	0,181219
Zajta	0,0011	0,032876	0,288709	0	0,002277	0,06019	0,145963	0	0,066389
Zsarolyán	0,007806	0,060345	0,103155	0	0,002496	0,010529	0,131364	0	0,039462
Zsurk	0,002948	0,160577	0,047087	0	0,003229	0,022405	0,134146	0	0,046299

9. számú melléklet: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye településeinek társadalmi innovációs hatás mutatója

(normalizált érték, vastagon szedve a Nyírbátori járás települései)

NÉV	Egy lakos-ra jutó jöve-delem	A 7 éves és idős népes-ségből az általá-nos iskolai végzett-séggel rendel-kezők aránya (az iskolát el nem végzet-tekkel együtt)	Egy-szemé-lyes háztar-tások aránya	Há-rom és több gye-rekkel rende l-kező csalá-dok arán-ya	Regiszt-rált bűncselek-mények száma 1000 lakosra (eset)	Tartós bentla-kásos elhelye-zést nyújtó intéz-mények működ-dő férőhe-lyeinek száma 1000 lakos-ra (férő-hely)	A 0-1 millió forint jövedelem sávban kereső adózók aránya	Rendsze resen tisztí-tott közte-rület aránya	HA-TÁS
Ajak	0,885462	0,249883	0,40641	0,060091	0,323991	0	0,731622	0	0,332182
Anarcs	0,702017	0,277058	0,640261	0,099518	0,419462	0	0,696234	0,567742	0,425287
Apagy	0,638015	0,283771	0,468901	0,100099	0,35215	0,046129	0,636972	0	0,315755
Aranyosapáti	0,292997	0,611496	0,413598	0,567467	0,160792	0	0,22195	0	0,283538
Baktalórántháza	0,49155	0,382382	0,398324	0,398706	0,075494	0,029281	0,443882	0,01195	0,278946
Balkány	0,48841	0,431721	0,381567	0,166532	0,309233	0,055323	0,442272	0,017266	0,28654

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Balsa	0,411529	0,390372	0,17713	0,075774	0,274865	0	0,50395	0	0,229202
Barabás	0,202563	0,396264	0,122889	0,089934	0,082127	0	0,300212	0	0,149248
Bátorliget	**0,432455**	**0,439155**	**0,219342**	**0,112906**	**0,12536**	**0**	**0,48921**	**0**	**0,227304**
Benk	0,486675	0,480772	0,306199	0,109564	0,220565	0	0,427135	0	0,253864
Beregdaróc	0,32197	0,504582	0,27893	0,154414	0,124275	0	0,277946	0	0,207765
Beregsurány	0,199196	0,452666	0,494584	0,070403	0,008531	0,073101	0,349801	0	0,206035
Berkesz	0,479233	0,379969	0,342259	0,173289	0,112907	0	0,519789	0	0,250931
Besenyőd	0,279951	0,528001	0,435659	0,252408	0,142286	0	0,229428	0	0,233466
Beszterec	0,432847	0,651125	0,35564	0,536769	0,227491	0	0,348217	0	0,319011
Biri	0,473262	0,398998	0,407025	0,107408	0,197095	0	0,448044	0	0,253979
Botpalád	0,13139	0,646266	0,401623	0,430578	0,212517	0	0,127449	0	0,243728
Bököny	0,300838	0,658711	0,260998	0,227539	0,16925	0,054899	0,254991	0	0,240903
Buj	0,4834	0,398196	0,226716	0,177201	0,38837	0	0,392315	0	0,258275
Cégénydányád	0,549943	0,392995	0,2823	0,175325	0,184606	0,159802	0,429793	0	0,271846
Csaholc	0,248841	0,575091	0,596978	0,358716	0,272453	0	0,159399	0	0,276435
Csaroda	0,628489	0,269623	0,378219	0,089461	0,228146	0	0,502329	0	0,262033
Császló	0,24465	0,671194	0,325988	0,063102	0,382951	0	0,162033	0	0,23124
Csegöld	0,350111	0,444554	0,309581	0,138799	0,184197	0	0,26817	0	0,211926
Csenger	0,548889	0,369276	0,314575	0,082117	0,183313	0,058308	0,445571	0,05823	0,257535
Csengersima	0,274911	0,391031	0,320928	0,11878	0,054495	0	0,411781	0	0,196491
Csengerújfalu	0,233487	0,461545	0,167154	0,2083	0,193518	0	0,237665	0	0,187709
Darnó	0,245641	0,714811	0,574323	0,29695	0,161805	0	0,084101	0	0,259704
Demecser	0,556456	0,381568	0,379151	0,234591	0,176005	0	0,408041	0,034158	0,271246
Dombrád	0,453734	0,456637	0,438865	0,331435	0,107846	0	0,406689	0,181477	0,297085
Döge	0,566953	0,386165	0,419879	0,170785	0,350172	0	0,516913	0	0,301358
Encsencs	**0,364842**	**0,657083**	**0,295733**	**0,461139**	**0,092267**	**0**	**0,288215**	**0**	**0,26991**
Eperjeske	0,389148	0,619089	0,60045	0,372028	0,154615	0	0,310183	0	0,305689
Érpatak	0,30147	0,530769	0,171703	0,395746	0,099776	0	0,385144	0	0,235576
Fábiánháza	0,382044	0,562116	0,337011	0,217205	0,158533	0	0,301717	0	0,244828

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Fehérgyarmat	0,776168	0,070902	0,38364	0,014259	0,109203	0,03175	0,668299	0,064861	0,264885
Fényeslitke	0,755043	0,249615	0,428836	0,083146	0,415993	0,135791	0,832064	0	0,362561
Fülesd	0,293915	0,496153	0,607999	0,072366	0,162547	0	0,201373	0	0,229294
Fülpösdaróc	0,51026	0,477637	0,106248	0,127264	0,316185	1	0,685311	0	0,402863
Gacsály	0,212906	0,683558	0,325988	0,488968	0,426931	0,667632	0,338403	0	0,393048
Garbolc	0,282864	0,557306	0,300679	0,653291	0,156958	0	0,096853	0	0,255994
Gávavencsellő	0,473472	0,361918	0,17361	0,178419	0,147528	0,026298	0,496357	0	0,2322
Géberjén	0,904964	0,243751	0,498494	0,048741	0,443791	0	0,859922	0	0,374958
Gégény	0,597143	0,438651	0,423123	0,19446	0,458967	0	0,466526	0	0,322359
Gelénes	0,327249	0,491084	0,177722	0,159896	0,366183	0	0,239259	0	0,220174
Gemzse	0,305353	0,53253	0,468901	0,453474	0,156223	0	0,286127	0	0,275326
Geszteréd	0,481025	0,477595	0,24028	0,165053	0,225465	0	0,389583	0	0,247375
Gulács	0,231226	0,510313	0,394641	0,272792	0,13224	0	0,274066	0	0,22691
Győröcske	0,421322	0,457673	0,236036	0,29695	0,119701	0	0,40342	0,311347	0,280806
Győrtelek	0,272443	0,621146	0,437516	0,209511	0,123138	0,580148	0,295137	0	0,31738
Gyulaháza	0,623053	0,481984	0,523447	0,124348	0,49714	0,094968	0,58035	0	0,365661
Gyügye	0,734623	0,285331	0,112755	0	0,588778	0	0,440261	0	0,270218
Gyüre	0,41164	0,370583	0,22435	0,33015	0,007129	0	0,28804	0	0,203986
Hermánszeg	0,307055	0,483977	0,240311	0,111034	0,557028	0	0,205313	0	0,23809
Hetefejércse	0,323848	0,735616	0,270477	0,093327	0,146898	0,423519	0,311545	0	0,288154
Hodász	0,22377	0,664437	0,458052	0,219927	0,146558	0,261896	0,223011	0	0,274706
Ibrány	0,5225	0,352231	0,522891	0,173507	0,180786	0,037918	0,497114	0,207526	0,311809
Ilk	0,291692	0,511672	0,413492	0,319152	0,143046	0	0,197561	0	0,234577
Jánd	0,464468	0,367702	0,422422	0,175433	0,097388	0	0,374081	0,048375	0,243734
Jánkmajtis	0,325616	0,417411	0,348752	0,2326	0,265194	0,033262	0,246841	0	0,233709
Jármi	0,578358	0,267977	0,458244	0,105219	0,216547	0	0,534201	0	0,270068
Jéke	0,639911	0,28014	0,244772	0,041634	0,569721	0	0,726278	0	0,312807
Kállósemjén	0,608106	0,368985	0,261225	0,058202	0,190447	0	0,54513	0	0,254012
Kálmánháza	0,652075	0,338376	0,295733	0,119458	0,282271	0	0,525523	0	0,276679

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Kántorjánosi	0,21043	0,791909	0,37618	0,250573	0,16615	0	0,18165	0	0,247112
Kék	0,464051	0,442697	0,457114	0,254788	0,217864	0,01891	0,412622	0	0,283506
Kékcse	0,487768	0,535369	0,564701	0,29871	0,119217	0	0,36975	0	0,296939
Kemecse	0,562951	0,371632	0,500292	0,218195	0,268258	0,022494	0,463614	0,112471	0,314988
Kérsemjén	0,337444	0,527207	0,416277	0,131817	0,376927	0	0,193255	0	0,247866
Kisar	0,291843	0,417345	0,54053	0,208169	0,085185	0	0,261429	0	0,225563
Kishódos	0,155537	0,700933	0,520748	0,47512	0,195199	0	0,098635	0	0,268272
Kisléta	**0,332501**	**0,569042**	**0,396277**	**0,15629**	**0,230019**	**0,463532**	**0,380015**	**0,019142**	**0,318352**
Kisnamény	0,27555	0,556148	0,10715	0,477561	0,071955	0,116097	0,261723	0	0,233273
Kispalád	0,031119	0,899883	0,408241	0,47512	0,359393	0	0,063143	0	0,279612
Kisvárda	0,940241	0,08939	0,322162	0,052134	0,157661	0,005113	0,825088	0,041818	0,304201
Kisvarsány	0,691367	0,210361	0,399008	0,127264	0,328965	0	0,647396	0	0,300545
Kisszekeres	0,49545	0,400264	0,280215	0,301639	0,301556	0	0,335838	0	0,26437
Kocsord	0,562949	0,33287	0,37053	0,157552	0,265932	0	0,50011	0	0,273743
Komlódtótfalu	0,429678	0,566414	0,070719	0,242129	0,113431	0	0,281902	0	0,213034
Komoró	0,676205	0,296454	0,512289	0,079456	0,18941	0	0,631946	0	0,29822
Kótaj	0,519696	0,356604	0,612238	0,14313	0,278219	0,039527	0,51733	0	0,308343
Kölcse	0,367587	0,339357	0,319197	0,14244	0,127125	0	0,305829	0	0,200192
Kömörő	0,324228	0,464044	0,313469	0,124759	0,355191	0	0,23226	0	0,226744
Laskod	0,582874	0,527317	0,33166	0,108001	0,497482	0	0,498528	0	0,318233
Levelek	0,519389	0,354648	0,680712	0,109522	0,296842	0	0,402205	0	0,295415
Lónya	0,070544	0,534004	0,063413	0,148004	0,146816	0,063913	0,239405	0	0,158262
Lövőpetri	0,601382	0,247247	0,30377	0,066042	0,524805	0	0,512279	0	0,281941
Magosliget	0,1116	0,728414	0,775435	0,437479	0,087284	0	0,048719	0	0,273616
Magy	0,353817	0,481171	0,619291	0,174858	0,18698	0	0,321579	0	0,267212
Mánd	0,277963	0,443153	0,215371	0,127264	0,154671	0	0,232873	0	0,181412
Mándok	0,579998	0,448685	0,35697	0,197528	0,16091	0,145122	0,528527	0,131681	0,318678
Máriapócs	**0,612708**	**0,342643**	**0,31057**	**0,151505**	**0,207824**	**0,205901**	**0,548083**	**0,191399**	**0,321329**
Márokpapi	0,215224	0,355925	0,103868	0,289894	0,116273	0	0,306594	0	0,173472

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Mátészalka	0,890714	0,078475	0,338885	0,046102	0,116	0,009971	0,848265	0,773064	0,387685
Mátyus	0,162343	0,716624	0,225015	0,291632	0,132995	0,192022	0,182245	0	0,237859
Méhtelek	0,316728	0,636472	0,416018	0,40058	0,306849	0	0,208865	0	0,285689
Mérk	0,335369	0,532535	0,197392	0,236146	0,385437	0,280122	0,360069	0,384512	0,338948
Mezőladány	0,374205	0,523411	0,465459	0,390655	0,290908	0	0,319103	0	0,295468
Milota	0,285782	0,571664	0,275643	0,269868	0,170862	0	0,192794	0	0,220827
Nábrád	0,612298	0,227256	0,304645	0,057617	0,784988	0	0,471374	0	0,307272
Nagyar	0,314716	0,512566	0,315939	0,206009	0,175112	0	0,203204	0	0,215943
Nagycserkesz	0,318695	0,49819	0,370379	0,454813	0,098353	0	0,260812	0	0,250155
Nagydobos	0,391707	0,492905	0,368501	0,403406	0,128461	0	0,413195	0	0,274772
Nagyecsed	0,47113	0,483452	0,348603	0,194995	0,163023	0	0,376527	0,076829	0,26432
Nagyhalász	0,501589	0,413539	0,530545	0,166749	0,24708	0,045652	0,470769	0,317483	0,336676
Nagyhódos	0,592656	0,563846	0,051432	0,085786	0,134956	0	0,375151	0	0,225478
Nagykálló	0,644487	0,220435	0,357	0,103995	0,144905	0,009767	0,543181	0,020988	0,255595
Nagyszekeres	0,442195	0,449569	0,348215	0,292035	0,295638	0	0,291609	0	0,264908
Nagyvarsány	0,69318	0,242266	0,378735	0,087234	0,576313	0,126975	0,804277	0	0,363622
Napkor	0,587401	0,324924	0,408087	0,110363	0,285425	0,027572	0,54838	0	0,286519
Nemesborzova	0,272638	0,348869	0,408241	0,0974	0,193915	0	0,244912	0	0,195747
Nyírbátor	**0,748135**	**0,235405**	**0,374169**	**0,130665**	**0,077822**	**0,018744**	**0,69282**	**0,076985**	**0,294343**
Nyírbéltek	**0,367203**	**0,56877**	**0,300373**	**0,208324**	**0,218747**	**0,204084**	**0,279097**	**0,105647**	**0,281531**
Nyírbogát	**0,659166**	**0,314732**	**0,299678**	**0,134064**	**0,253075**	**0,030855**	**0,559614**	**0**	**0,281398**
Nyírbogdány	0,563039	0,339859	0,386433	0,246181	0,17652	0,090504	0,579508	0	0,297755
Nyírcsaholy	0,516735	0,393668	0,272428	0,167747	0,197062	0	0,446424	0	0,249258
Nyírcsászári	**0,652741**	**0,34409**	**0,404831**	**0,129059**	**0,138123**	**0**	**0,485869**	**0**	**0,269339**
Nyírderzs	**0,414246**	**0,577093**	**0,158676**	**0,079772**	**0,272358**	**0**	**0,357951**	**0,014854**	**0,234369**
Nyíregyháza	0,886439	0,032117	0,235608	0,043453	0,105038	0,033075	0,808376	0,468759	0,326608
Nyírgelse	**0,590446**	**0,422343**	**0,146532**	**0,226425**	**0,144938**	**0,052655**	**0,684876**	**0**	**0,283527**
Nyírgyulaj	**0,507323**	**0,40771**	**0,277892**	**0,149265**	**0,207987**	**0,05265**	**0,471953**	**0**	**0,259347**
Nyíribrony	0,385392	0,542601	0,290044	0,124143	0,428671	0	0,363574	0	0,266803

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Nyírjákó	0,556309	0,404327	0,404532	0,100599	0,263384	0	0,480388	0,079825	0,286171
Nyírkarász	0,4691	0,456658	0,397822	0,167841	0,176719	0,127936	0,437767	0	0,27923
Nyírkáta	0,234967	0,660558	0,250108	0,430578	0,106724	0	0,23268	0	0,239452
Nyírkércs	0,583578	0,405735	0,530392	0,046549	0,417488	0,089897	0,514322	0,017694	0,325707
Nyírlövő	0,697106	0,364777	0,351257	0,103086	0,672306	0	0,590901	0	0,347429
Nyírlugos	**0,527177**	**0,468001**	**0,147073**	**0,162677**	**0,246582**	**0**	**0,488862**	**0,076455**	**0,264603**
Nyírmada	0,344754	0,554536	0,47777	0,37444	0,206887	0,032119	0,314281	0,003256	0,288505
Nyírmeggyes	0,683668	0,2979	0,348509	0,062625	0,212895	0	0,74009	0	0,293211
Nyírmihálydi	**0,134002**	**0,696373**	**0,588381**	**0,627119**	**0,0747**	**0,052619**	**0,252108**	**0**	**0,303163**
Nyírparaszny a	0,363292	0,494386	0,374136	0,365642	0,120078	0	0,340654	0	0,257274
Nyírpazony	0,868484	0,133318	0,552112	0,042728	0,459965	0,052379	0,713364	0	0,352794
Nyírpilis	**0,115021**	**0,93098**	**0,43944**	**0,953577**	**0,067321**	**0**	**0,095734**	**0,258366**	**0,357555**
Nyírtass	0,574084	0,413675	0,326395	0,201443	0,24543	0	0,522761	0,104863	0,298581
Nyírtelek	0,670258	0,273419	0,395328	0,107004	0,234644	0,023984	0,63294	0,088663	0,30328
Nyírtét	0,586999	0,445634	0,589231	0,061424	0,355545	0	0,425738	0	0,308071
Nyírtura	0,712705	0,205623	0,494897	0,060069	0,247665	0,035212	0,67207	0	0,30353
Nyírvasvári	**0,533075**	**0,461083**	**0,308177**	**0,154414**	**0,121383**	**0,055415**	**0,364221**	**0**	**0,249721**
Ófehértó	0,441086	0,489053	0,339302	0,20538	0,225065	0,049045	0,363917	0	0,264106
Olcsva	0,373499	0,461735	0,467585	0,233464	0,302664	0	0,419631	0	0,282322
Olcsvaapáti	0,295931	0,515405	0,194707	0,321696	0,31797	0	0,206516	0	0,231528
Ópályi	0,334976	0,47815	0,362366	0,413056	0,173355	0	0,370635	0	0,266567
Ököritófülpös	0,342898	0,5966	0,227257	0,270609	0,15714	0,015961	0,25228	0	0,232843
Ömböly	**0,269759**	**0,675079**	**0**	**0,267255**	**0,263734**	**0**	**0,27617**	**0,03329**	**0,223161**
Őr	0,519819	0,473667	0,350983	0,208099	0,2777	0,192731	0,519052	0	0,317756
Panyola	0,59014	0,34766	0,30245	0,029695	0,199082	0	0,478088	0,034461	0,247697
Pap	0,712249	0,353293	0,481095	0,080601	0,225078	0	0,615322	0	0,308455
Papos	0,468606	0,397729	0,213848	0,167841	0,463638	0	0,36331	0	0,259372
Paszab	0,278746	0,685858	0,311387	0,305803	0,178906	0	0,175092	0	0,241974
Pátroha	0,482805	0,531292	0,434739	0,376137	0,189734	0	0,466654	0	0,31017

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Pátyod	0,431562	0,381083	0,304119	0,122924	0,294655	0	0,391555	0	0,240737
Penészlek	**0,288436**	**0,627626**	**0,047065**	**0,200688**	**0,165485**	**0,145374**	**0,307757**	**0,01306**	**0,224436**
Penyige	0,511279	0,265093	0,396361	0,032193	0,230325	0	0,362249	0	0,224687
Petneháza	0,62672	0,514687	0,351987	0,132206	0,406095	0	0,476507	0	0,313525
Piricse	**0,338019**	**0,64808**	**0,339531**	**0,548996**	**0,141126**	**0**	**0,300753**	**0,031649**	**0,293519**
Pócspetri	**0,568157**	**0,458789**	**0,241174**	**0,183904**	**0,261102**	**0,066828**	**0,541268**	**0**	**0,290153**
Porcsalma	0,344387	0,517391	0,272035	0,325437	0,276169	0,018111	0,306433	0	0,257495
Pusztadobos	0,350336	0,506094	0,325735	0,335703	0,281382	0	0,310312	0	0,263695
Rakamaz	0,618911	0,247897	0,33804	0,085006	0,185915	0,039298	0,610759	0	0,265728
Ramocsaháza	0,423078	0,49603	0,414268	0,108599	0,407803	0,115487	0,405526	0	0,296349
Rápolt	0,310112	0,740081	0,157003	1	0,074308	0	0,209076	0	0,311322
Rétközberencs	0,375607	0,625193	0,492778	0,369981	0,139532	0	0,38747	0	0,29882
Rohod	0,377769	0,551362	0,290165	0,084895	0,199506	0	0,237079	0,043059	0,222979
Rozsály	0,384705	0,546604	0,493037	0,382271	0,254012	0	0,404543	0	0,308147
Sényő	0,627231	0,299277	0,594821	0,054677	0,384117	0,079553	0,477964	0	0,314705
Sonkád	0,30983	0,550985	0,34249	0,336754	0,125609	0	0,214567	0	0,235029
Szabolcs	0,482653	0,384584	0,118936	0,188173	0,399768	0	0,523627	0	0,262218
Szabolcsbáka	0,620801	0,3802	0,325272	0,220592	0,526455	0	0,583866	0	0,332148
Szabolcsveresmart	0,457936	0,474964	0,535517	0,352272	0,280087	0	0,465022	0	0,320725
Szakoly	0,557208	0,447404	0,329887	0,172156	0,252849	0,0495	0,429856	0	0,279858
Szamosangyalos	0,152773	0,563533	0,412624	0,294476	0,252009	0	0,233422	0	0,238605
Szamosbecs	0,309668	0,333471	0,270317	0,12208	0,202874	0	0,356051	0	0,199307
Szamoskér	0,573583	0,382597	0,193626	0,129059	0,342984	0	0,422933	0	0,255598
Szamossályi	0,296216	0,542566	0,188584	0,064391	0,350989	0,165296	0,300531	0	0,238571
Szamostatárfalva	0,125353	0,609934	0,167154	0,318417	0,191645	0	0,171699	0	0,198025
Szamosújlak	0,641099	0,308427	0,170598	0,060602	0,629461	0	0,44631	0	0,282062
Szamosszeg	0,537413	0,465651	0,329204	0,242682	0,231771	0	0,416633	0	0,277919
Szatmárcseke	0,289833	0,568286	0,188359	0,274623	0,265626	0	0,186695	0	0,221678
Székely	0,357479	0,52218	0,208016	0,273282	0,155324	0	0,394147	0	0,238804

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Szorgalmatos	0,561965	0,407251	0,364561	0,172091	0,176441	0	0,594182	0	0,284561
Tákos	0,564856	0,312479	0,318322	0,021429	0,396623	0	0,466096	0	0,259976
Tarpa	0,268793	0,409913	0,143375	0,156376	0,163583	0,16706	0,301648	0	0,201344
Terem	**0,634365**	**0,387408**	**0,292672**	**0,014105**	**0,208948**	**0**	**0,561903**	**0**	**0,262425**
Tiborszállás	0,532649	0,413026	0,308326	0,107086	0,264556	0,354071	0,718723	0	0,337305
Timár	0,412333	0,534803	0,325805	0,395073	0,074115	0	0,491873	0	0,279 25
Tiszaadony	0,268901	0,447354	0,291777	0,255992	0,222302	0	0,257753	0	0,218 01
Tiszabecs	0,231066	0,495154	0,395279	0,069126	0,028124	0	0,156241	0	0,171874
Tiszabercel	0,355066	0,475497	0,378283	0,262781	0,188545	0	0,2937	0	0,244234
Tiszabezdéd	0,487734	0,545042	0,383688	0,283 49	0,125412	0	0,378961	0	0,275541
Tiszacsécse	0,398832	0,675536	0,233916	0,570569	0,066464	0	0,175872	0	0,265148
Tiszadada	0,408336	0,492303	0,193143	0,328638	0,196832	0,036396	0,315404	0	0,246382
Tiszadob	0,357686	0,499839	0,316096	0,258146	0,082133	0	0,375546	0	0,236181
Tiszaeszlár	0,338578	0,557843	0,273642	0,382776	0,128152	0	0,338824	0,000579	0,252549
Tiszakanyár	0,540853	0,546814	0,504225	0,335404	0,179198	0	0,572821	0	0,334914
Tiszakerecseny	0,201 23	0,609054	0,339933	0,235644	0,191606	0	0,168542	0	0,218251
Tiszakóród	0,327363	0,532721	0,214804	0,270694	0,139047	0,133657	0,228151	0	0,230805
Tiszalök	0,693197	0,303365	0,312762	0,123166	0,108393	0,021217	0,685032	0,007172	0,281788
Tiszamogyorós	0,309584	0,536007	0,51673	0,251701	0,088362	0	0,229414	0	0,241475
Tiszanagyfalu	0,484285	0,41221	0,329684	0,188594	0,378891	0	0,545783	0	0,292431
Tiszarád	0,207666	0,698588	0,569425	0,598469	0,113806	0	0,173087	0	0,295 13
Tiszaszalka	0,722298	0,28702	0,162703	0,036604	0,479883	0,073345	0,793619	0	0,319434
Tiszaszentmárton	0,514991	0,532688	0,403321	0,187912	0,094769	0	0,367822	0	0,262688
Tiszatelek	0,566912	0,380157	0,388878	0,088711	0,296646	0	0,497441	0	0,277343
Tiszavasvári	0,656525	0,294448	0,392905	0,300691	0,107705	0,063059	0,633275	0,098286	0,318362
Tiszavid	0,250512	0,667817	1	0,589201	0,107212	0	0,13695	0	0,343961
Tisztaberek	0,134 58	0,734526	0,366674	0,298986	0,131322	0	0,099018	0	0,220638
Tivadar	0,627553	0,215562	0,348678	0,020605	0,016854	0	0,330087	0	0,194917
Tornyospálca	0,459084	0,447691	0,499653	0,265877	0,261055	0	0,420383	0	0,294218

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Tunyogmatolcs	0,46143	0,412884	0,319209	0,166082	0,129887	0	0,330974	0	0,227558
Túristvándi	0,301244	0,590894	0,262303	0,279615	0,119584	0	0,155267	0	0,213613
Túrricse	0,302024	0,54003	0,552893	0,287107	0,217464	0,079789	0,200012	0	0,272415
Tuzsér	0,347212	0,54904	0,608402	0,470795	0,114572	0	0,336184	0	0,303276
Tyukod	0,421339	0,492151	0,252781	0,220592	0,322683	0	0,397737	0	0,26341
Újdombrád	0,465108	0,62105	0,710234	0,274205	0,502429	0	0,551396	0	0,390553
Újfehértó	0,596461	0,333204	0,43833	0,130494	0,25385	0,005859	0,586035	0,068751	0,301623
Újkenéz	0,434597	0,487668	0,261698	0,327936	0,194615	0	0,417048	0	0,265445
Ura	0,449023	0,546965	0,276542	0,098301	0,368998	0	0,30672	0	0,255819
Uszka	0	1	0,84787	0,772071	0,160126	0	0	0	0,347508
Vaja	0,502702	0,476098	0,567729	0,227224	0,182085	0,041682	0,453307	0	0,306353
Vállaj	0,304189	0,230557	0,184957	0,138116	0,304093	0	0,495707	0,115348	0,221621
Vámosatya	0,307524	0,458769	0,194707	0,062341	1	0	0,289233	0	0,289072
Vámosoroszi	0,484204	0,491158	0,463876	0,171183	0,305967	0	0,229291	0	0,26821
Vásárosnamény	0,705358	0,137596	0,389826	0,051561	0,089011	0,01081	0,637936	0,034629	0,257091
Vasmegyer	0,451892	0,445349	0,451866	0,247525	0,316569	0,049037	0,442738	0	0,300622
Záhony	1	0	0,274392	0,005239	0	0	1	1	0,409954
Zajta	0,336833	0,598181	0,440904	0,392888	0,501594	0	0,290375	0	0,320097
Zsarolyán	0,447966	0,476796	0,354513	0,173466	0,404528	0,251537	0,356133	0	0,308117
Zsurk	0,44556	0,352018	0,377827	0,154061	0,123019	0	0,373812	0,132087	0,244798

DOI: 10.14750/ME.2021.022

10. számú melléklet: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye társadalmi innovációs komplex mutatója és a mutató által meghatározott ötödök

(vastagon szedve a Nyírbátori járás települései)

Településnév	INPUT indikátorok	OUTPUT indikátorok	HATÁS indikátorok	A társadalmi innovációt mérő komplex mutató	A társadalmi innovációt mérő komplex indikátor ötödei
Ajak	0,3796	0,1375	0,3322	0,2831	5
Anarcs	0,3780	0,0991	0,4253	0,3008	5
Apagy	0,3973	0,1060	0,3158	0,2730	5
Aranyosapáti	0,3014	0,0302	0,2835	0,2050	2
Baktalórántháza	0,3885	0,0623	0,2789	0,2433	4
Balkány	0,3359	0,0686	0,2865	0,2303	3
Balsa	0,3448	0,0696	0,2292	0,2145	3
Barabás	0,2945	0,0794	0,1492	0,1744	1
Bátorliget	**0,3711**	**0,0802**	**0,2273**	**0,2262**	**3**
Benk	0,2592	0,0348	0,2539	0,1826	1
Beregdaróc	0,3164	0,0709	0,2078	0,1983	2
Beregsurány	0,3256	0,1801	0,2060	0,2372	4
Berkesz	0,3226	0,0580	0,2509	0,2105	2
Besenyőd	0,2845	0,0465	0,2335	0,1882	1
Beszterec	0,2915	0,0963	0,3190	0,2356	4
Biri	0,3857	0,0493	0,2540	0,2297	3
Botpalád	0,2364	0,0633	0,2437	0,1811	1
Bököny	0,2704	0,0602	0,2409	0,1905	1
Buj	0,3270	0,0716	0,2583	0,2190	3
Cégénydányád	0,3373	0,1833	0,2718	0,2641	5
Csaholc	0,3480	0,0760	0,2764	0,2335	4
Csaroda	0,4099	0,0919	0,2620	0,2546	5
Császló	0,2757	0,0125	0,2312	0,1732	1
Csegöld	0,3393	0,0216	0,2119	0,1909	1
Csenger	0,3973	0,1049	0,2575	0,2533	4
Csengersima	0,2953	0,1031	0,1965	0,1983	2
Csengerújfalu	0,2980	0,0772	0,1877	0,1876	1

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Darnó	0,3031	0,0199	0,2597	0,1942	1
Demecser	0,3619	0,1161	0,2712	0,2498	4
Dombrád	0,3177	0,0741	0,2971	0,2296	3
Döge	0,3442	0,1046	0,3014	0,2501	4
Encsencs	**0,3293**	**0,0632**	**0,2699**	**0,2208**	**3**
Eperjeske	0,2837	0,0442	0,3057	0,2112	2
Érpatak	0,2638	0,1609	0,2356	0,2201	3
Fábiánháza	0,2988	0,0814	0,2448	0,2083	2
Fehérgyarmat	0,4638	0,1593	0,2649	0,2960	5
Fényeslitke	0,3464	0,1553	0,3626	0,2881	5
Fülesd	0,2913	0,0364	0,2293	0,1857	1
Fülpösdaróc	0,2427	0,0930	0,4029	0,2462	4
Gacsály	0,1970	0,0634	0,3930	0,2178	3
Garbolc	0,4216	0,0375	0,2560	0,2384	4
Gávavencsellő	0,3100	0,0972	0,2322	0,2131	2
Géberjén	0,4959	0,1316	0,3750	0,3341	5
Gégény	0,3261	0,0810	0,3224	0,2432	4
Gelénes	0,2827	0,0370	0,2202	0,1800	1
Gemzse	0,2956	0,0378	0,2753	0,2029	2
Geszteréd	0,3261	0,0742	0,2474	0,2159	3
Gulács	0,2890	0,0795	0,2269	0,1985	2
Győröcske	0,3377	0,0703	0,2808	0,2296	3
Győrtelek	0,2108	0,0572	0,3174	0,1951	1
Gyulaháza	0,3060	0,0591	0,3657	0,2436	4
Gyügye	0,3054	0,0489	0,2702	0,2082	2
Gyüre	0,3297	0,0488	0,2040	0,1942	1
Hermánszeg	0,2778	0,0395	0,2381	0,1851	1
Hetefejércse	0,1458	0,0459	0,2882	0,1600	1
Hodász	0,2602	0,0566	0,2747	0,1972	2
Ibrány	0,3506	0,1052	0,3118	0,2559	5
Ilk	0,2992	0,0357	0,2346	0,1898	1
Jánd	0,4685	0,1564	0,2437	0,2895	5
Jánkmajtis	0,3245	0,0495	0,2337	0,2026	2
Jármi	0,4168	0,0954	0,2701	0,2608	5

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Jéke	0,3365	0,1046	0,3128	0,2513	4
Kállósemjén	0,3574	0,1205	0,2540	0,2440	4
Kálmánháza	0,3921	0,1643	0,2767	0,2777	5
Kántorjánosi	0,2603	0,0396	0,2471	0,1823	1
Kék	0,3183	0,0714	0,2835	0,2244	3
Kékcse	0,3173	0,0437	0,2969	0,2193	3
Kemecse	0,3572	0,1907	0,3150	0,2876	5
Kérsemjén	0,2949	0,0236	0,2479	0,1888	1
Kisar	0,2836	0,0729	0,2256	0,1940	1
Kishódos	0,2796	0,0349	0,2683	0,1943	1
Kisléta	**0,3730**	**0,0650**	**0,3184**	**0,2521**	**4**
Kisnamény	0,2945	0,0409	0,2333	0,1895	1
Kispalád	0,2592	0,0396	0,2796	0,1928	1
Kisvárda	0,4495	0,2221	0,3042	0,3253	5
Kisvarsány	0,3685	0,0651	0,3005	0,2447	4
Kisszekeres	0,3037	0,0361	0,2644	0,2014	2
Kocsord	0,3458	0,0718	0,2737	0,2304	3
Komlódtótfalu	0,4267	0,0518	0,2130	0,2305	3
Komoró	0,3451	0,0908	0,2982	0,2447	4
Kótaj	0,3350	0,1131	0,3083	0,2522	4
Kölcse	0,3197	0,0514	0,2002	0,1904	1
Kömörő	0,3054	0,0411	0,2267	0,1911	1
Laskod	0,3335	0,0634	0,3182	0,2384	4
Levelek	0,3832	0,0725	0,2954	0,2504	4
Lónya	0,1940	0,1173	0,1583	0,1565	1
Lövőpetri	0,3607	0,1407	0,2819	0,2611	5
Magosliget	0,4257	0,0208	0,2736	0,2400	4
Magy	0,3548	0,0780	0,2672	0,2334	4
Mánd	0,2655	0,0393	0,1814	0,1621	1
Mándok	0,3131	0,1099	0,3187	0,2472	4
Máriapócs	**0,3734**	**0,1424**	**0,3213**	**0,2790**	**5**
Márokpapi	0,2521	0,3021	0,1735	0,2426	4
Mátészalka	0,4578	0,1611	0,3877	0,3355	5
Mátyus	0,1519	0,0516	0,2379	0,1471	1

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Méhtelek	0,2770	0,0426	0,2857	0,2018	2
Mérk	0,2361	0,0692	0,3389	0,2147	3
Mezőladány	0,3080	0,0599	0,2955	0,2211	3
Milota	0,2636	0,0664	0,2208	0,1836	1
Nábrád	0,3244	0,0493	0,3073	0,2270	3
Nagyar	0,3437	0,0395	0,2159	0,1997	2
Nagycserkesz	0,3188	0,0956	0,2502	0,2215	3
Nagydobos	0,3292	0,0717	0,2748	0,2252	3
Nagyecsed	0,3215	0,0541	0,2643	0,2133	3
Nagyhalász	0,3349	0,1011	0,3367	0,2576	5
Nagyhódos	0,3508	0,0607	0,2255	0,2123	2
Nagykálló	0,4511	0,1284	0,2556	0,2784	5
Nagyszekeres	0,3184	0,0713	0,2649	0,2182	3
Nagyvarsány	0,3187	0,1224	0,3636	0,2683	5
Napkor	0,3997	0,1277	0,2865	0,2713	5
Nemesborzova	0,2287	0,1260	0,1957	0,1835	1
Nyírbátor	**0,4243**	**0,1508**	**0,2943**	**0,2898**	**5**
Nyírbéltek	**0,2970**	**0,0629**	**0,2815**	**0,2138**	**3**
Nyírbogát	**0,3637**	**0,1327**	**0,2814**	**0,2593**	**5**
Nyírbogdány	0,3566	0,1219	0,2978	0,2587	5
Nyírcsaholy	0,3247	0,0917	0,2493	0,2219	3
Nyírcsászári	**0,4324**	**0,0737**	**0,2693**	**0,2585**	**5**
Nyírderzs	**0,2785**	**0,0457**	**0,2344**	**0,1862**	**1**
Nyíregyháza	0,5063	0,3075	0,3266	0,3801	5
Nyírgelse	**0,3372**	**0,1385**	**0,2835**	**0,2531**	**4**
Nyírgyulaj	**0,3336**	**0,0910**	**0,2593**	**0,2280**	**3**
Nyíribrony	0,3199	0,0584	0,2668	0,2150	3
Nyírjákó	0,3562	0,1074	0,2862	0,2499	4
Nyírkarász	0,2766	0,0846	0,2792	0,2135	3
Nyírkáta	0,2775	0,0775	0,2395	0,1981	2
Nyírkércs	0,3889	0,0671	0,3257	0,2606	5
Nyírlövő	0,3505	0,0699	0,3474	0,2559	5
Nyírlugos	**0,3106**	**0,1500**	**0,2646**	**0,2417**	**4**
Nyírmada	0,2914	0,0584	0,2885	0,2128	2

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Nyírmeggyes	0,3668	0,1049	0,2932	0,2550	5
Nyírmihálydi	**0,2437**	**0,1110**	**0,3032**	**0,2193**	**3**
Nyírparasznya	0,3214	0,0357	0,2573	0,2048	2
Nyírpazony	0,4307	0,1585	0,3528	0,3140	5
Nyírpilis	**0,3278**	**0,1109**	**0,3576**	**0,2654**	**5**
Nyírtass	0,3237	0,0781	0,2986	0,2335	4
Nyírtelek	0,3942	0,1362	0,3033	0,2779	5
Nyírtét	0,3354	0,0573	0,3081	0,2336	4
Nyírtura	0,4116	0,1840	0,3035	0,2997	5
Nyírvasvári	**0,3573**	**0,0576**	**0,2497**	**0,2215**	**3**
Ófehértó	0,3207	0,0512	0,2641	0,2120	2
Olcsva	0,3406	0,0774	0,2823	0,2334	4
Olcsvaapáti	0,2939	0,0345	0,2315	0,1867	1
Ópályi	0,2965	0,0811	0,2666	0,2147	3
Ököritófülpös	0,2902	0,0454	0,2328	0,1895	1
Ömböly	**0,2177**	**0,0714**	**0,2232**	**0,1708**	**1**
Őr	0,3082	0,0694	0,3178	0,2318	4
Panyola	0,3533	0,1190	0,2477	0,2400	4
Pap	0,3905	0,0997	0,3085	0,2662	5
Papos	0,3925	0,0434	0,2594	0,2318	4
Paszab	0,3178	0,1302	0,2420	0,2300	3
Pátroha	0,2864	0,0590	0,3102	0,2185	3
Pátyod	0,3006	0,1528	0,2407	0,2314	3
Penészlek	**0,2742**	**0,0918**	**0,2244**	**0,1968**	**1**
Penyige	0,3414	0,1319	0,2247	0,2327	4
Petneháza	0,3474	0,0542	0,3135	0,2384	4
Piricse	**0,3047**	**0,0461**	**0,2935**	**0,2148**	**3**
Pócspetri	**0,3526**	**0,1320**	**0,2902**	**0,2583**	**5**
Porcsalma	0,2819	0,0492	0,2575	0,1962	1
Pusztadobos	0,2785	0,0846	0,2637	0,2090	2
Rakamaz	0,3794	0,1420	0,2657	0,2624	5
Ramocsaháza	0,2821	0,0537	0,2963	0,2107	2
Rápolt	0,3090	0,0135	0,3113	0,2113	2
Rétközberencs	0,3246	0,0607	0,2988	0,2280	3

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Rohod	0,3242	0,0498	0,2230	0,1990	2
Rozsály	0,3541	0,0627	0,3081	0,2416	4
Sényő	0,3971	0,0967	0,3147	0,2695	5
Sonkád	0,3124	0,0565	0,2350	0,2013	2
Szabolcs	0,4894	0,1568	0,2622	0,3028	5
Szabolcsbáka	0,3158	0,0656	0,3321	0,2379	4
Szabolcsveresmart	0,2719	0,0846	0,3207	0,2258	3
Szakoly	0,3581	0,0949	0,2799	0,2443	4
Szamosangyalos	0,3063	0,0515	0,2386	0,1988	2
Szamosbecs	0,3184	0,0593	0,1993	0,1923	1
Szamoskér	0,4558	0,1289	0,2556	0,2801	5
Szamossályi	0,3164	0,0769	0,2386	0,2106	2
Szamostatárfalva	0,2638	0,0488	0,1980	0,1702	1
Szamosújlak	0,2864	0,0436	0,2821	0,2040	2
Szamosszeg	0,2930	0,0665	0,2779	0,2124	2
Szatmárcseke	0,2831	0,0483	0,2217	0,1844	1
Székely	0,3021	0,0866	0,2388	0,2092	2
Szorgalmatos	0,3471	0,1030	0,2846	0,2449	4
Tákos	0,3100	0,0856	0,2600	0,2185	3
Tarpa	0,3055	0,0829	0,2013	0,1966	1
Terem	**0,4587**	**0,0624**	**0,2624**	**0,2612**	**5**
Tiborszállás	0,3047	0,0666	0,3373	0,2362	4
Timár	0,3130	0,1170	0,2793	0,2364	4
Tiszaadony	0,2589	0,0337	0,2180	0,1702	1
Tiszabecs	0,3209	0,0627	0,1719	0,1852	1
Tiszabercel	0,3526	0,0763	0,2442	0,2244	3
Tiszabezdéd	0,3262	0,0832	0,2755	0,2283	3
Tiszacsécse	0,2167	0,0612	0,2651	0,1810	1
Tiszadada	0,2722	0,0894	0,2464	0,2026	2
Tiszadob	0,3046	0,0956	0,2362	0,2121	2
Tiszaeszlár	0,3001	0,0496	0,2525	0,2008	2
Tiszakanyár	0,3131	0,0674	0,3349	0,2385	4
Tiszakerecseny	0,2908	0,0867	0,2183	0,1986	2
Tiszakóród	0,2718	0,0492	0,2308	0,1839	1

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Tiszalök	0,3451	0,1774	0,2818	0,2681	5
Tiszamogyorós	0,3236	0,0325	0,2415	0,1992	2
Tiszanagyfalu	0,3183	0,0802	0,2924	0,2303	3
Tiszarád	0,2858	0,0519	0,2951	0,2110	2
Tiszaszalka	0,3389	0,1081	0,3194	0,2555	5
Tiszaszentmárton	0,3225	0,0434	0,2627	0,2095	2
Tiszatelek	0,3154	0,2166	0,2773	0,2698	5
Tiszavasvári	0,3652	0,1120	0,3184	0,2652	5
Tiszavid	0,3212	0,0191	0,3440	0,2281	3
Tisztaberek	0,2485	0,0196	0,2206	0,1629	1
Tivadar	0,6346	0,0561	0,1949	0,2952	5
Tornyospálca	0,2779	0,0698	0,2942	0,2140	3
Tunyogmatolcs	0,3257	0,0538	0,2276	0,2023	2
Túristvándi	0,3190	0,0753	0,2136	0,2026	2
Túrricse	0,2940	0,0337	0,2724	0,2001	2
Tuzsér	0,2911	0,0771	0,3033	0,2238	3
Tyukod	0,2759	0,0572	0,2634	0,1988	2
Újdombrád	0,2937	0,0885	0,3906	0,2576	5
Újfehértó	0,3894	0,2775	0,3016	0,3228	5
Újkenéz	0,2815	0,0372	0,2654	0,1947	1
Ura	0,3004	0,0457	0,2558	0,2006	2
Uszka	0,3373	0,0307	0,3475	0,2385	4
Vaja	0,3325	0,0890	0,3064	0,2426	4
Vállaj	0,2703	0,1630	0,2216	0,2183	3
Vámosatya	0,2311	0,0720	0,2891	0,1974	2
Vámosoroszi	0,3595	0,0470	0,2682	0,2249	3
Vásárosnamény	0,4208	0,1292	0,2571	0,2690	5
Vasmegyer	0,3286	0,0864	0,3006	0,2385	4
Záhony	0,4290	0,1812	0,4100	0,3401	5
Zajta	0,3564	0,0664	0,3201	0,2476	4
Zsarolyán	0,2602	0,0395	0,3081	0,2026	2
Zsurk	0,3358	0,0463	0,2448	0,2090	2
Megyei átlag	*0,326709*	*0,083591*	*0,27243*	*0,227577*	-
Nyírbátori járás	*0,338042*	*0,093962*	*0,275474*	*0,235826*	-

DOI: 10.14750/ME.2021.022

11. számú melléklet: A Nyírbátori járásban RAK módszereivel feltárt jó gyakorlatok dokumentálása

Struktúra forrása: ÚTMUTATÓ AZ ADATLAP KITÖLTÉSÉHEZ. A Szociális és Munkaügyi Minisztérium, valamint a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet által meghirdetett „Ti hogyan csináljátok? – innovatív, mások számára közreadható jó gyakorlatok gyűjtése a szociális ágazatban" programra jelentkezők részére (Szabó-Nagy, 2014)

1. Civilek Háza - Máriapócs

Általános információk	Név/Cím	Civilek Háza
	Kapcsolattartó	Máriapócs, Polgármesteri Hivatal
	Cél	Helybiztosítás a máriapócsi civil szervezetek (8 db) számára. **HELYZET- ÉS ERŐFORRÁSELEMZÉS**
	Célcsoport	Máriapócs lakossága (különös tekintettel a civil szervezetek tagjaira).
	Célrégió	Máriapócs
	Szükséges humánerőforrás	3 fő (ebből egy főállású alkalmazott) (+ résztvevők)
	Finanszírozás	Pályázati források, önkormányzati támogatás, helyi vállalkozások.
	Szükséges infrastruktúra	ingatlan (régi Kúria felújítása), internet
A gyakorlat leírása	Rövid ismertető / szükséglet felismerése	A máriapócsi civil szervezetek számára olyan helyszín biztosítása, ahol találkozóikat, gyűléseiket, rendezvényeiket tarthatják. Ezen igény kiegészül a kisebbségi önkormányzatok (ruszin, roma) iroda-helyiség iránti igényével. **KÖZÖSSÉGI IGÉNY**
	Megvalósulás bemutatója	Az önkormányzat – más magyarországi civil házak működésének tanulmányozását követően – pályázati forrásból felújítja egyik üresen álló épületét (Kúria), megállapodik a civil szervezetek vezetőivel, valamint hagyományteremtő céllal meghatároz évi három rendezvényt **JÓ GYAKORLATOK TANULMÁNYOZÁSA**
	Eredmények, kimenetelek, jövőbeli elképzelések	3 fő munkavállaló (ebből egy főállású alkalmazott), együttműködőbb önkormányzat, új pályázati források, évi 3 állandó rendezvény (150 fő/rendezvény) és átlagosan 25 szűkkörű rendezvény, kiállítóterem (állandó és időszakos kiállítás), régi hintó felújítása, főző-terasz (kemence, bográcsozó), játszótér **TÁMOGATÁS, KOMMUNIKCIÓ**
	Felmerült problémák és tanulságok	Elfogadtatás, bizalom hiánya. **KOMMUNIKCIÓ** A nagyobb rendezvények számára nem megfelelő a helyszín, így új pályázat révén újabb közösségi tér létrehozásán dolgoznak (Civilek Háza és Szent-Mihály templom közötti sétány). **ÚJ IGÉNY**
Miért lehet jó gyakorlat?	Területalapú megközelítés	Máriapócs esetében kiemelkedő a civil szervezek száma, amely determinálja a helyi igények formálódását is.
	Alulról építkező megközelítés	A gyakorlat egyértelműen a helyi igényekre fókuszál, bevonva a helyi lakosságot a megvalósításba.
	Partnerségi megközelítés	Önkormányzat, civil szervezet, egyház és helyi lakosok együttműködése.
	Innováció	Társadalmilag innovatív megoldások jöttek létre, amelyek tényleges társadalmi párbeszéden és partnerségen alapulnak, amelyek során a partnerség túllép a szokásos formákon, és valóban aktív együttgondolkodás jön létre.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

	Integrált megközelítés	Az egyes intézkedések, fejlesztési programok szorosan összefüggnek.
	Nyilvánosság / hálózatépítés	elektronikus és nyomtatott sajtó megjelenés (megyei napilap), Facebook-oldal **KOMMUNIKÁCIÓ**
	Fenntarthatóság	A pályázati időszakot követően is működik a Civilek Háza, a hagyományként megrendezésre kerülő évi 3 rendezvénnyel, valamint a kisebb összejövetelekkel. Az önkormányzat és a lakosság együttműködése folyamatos, az átadás óta további két projekt esetében kapcsolódtak a jó gyakorlathoz. **TÁRSADALMI TANULÁS**
	Adaptálhatóság	Hangsúlyos tényezőként azonosíthatók a helyi sajátosságok, az akadályozó tényezők és a prioritások. Kiemelkedő szerepe van a pénzügyi erőforrások tervezésének, az önkormányzati tulajdonú épületek felújítási lehetőségeinek, valamint a változás során fellépő ellenállás kezelésének (kommunikáció /tájékoztatás által). A jó gyakorlat egyértelműen azonosítja a polgármester innovátori szerepének szükségességét (mind a három rendezvény ötlete a polgármesterhez köthető). **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY** (további innovációkhoz vezet)

2. Helyi Hősök - Pócspetri

Általános információk	Név/Cím	Kommunizmus Áldozatainak Emléknapja
	Kapcsolattartó	Pócspetri polgármestere
	Cél	Az 1948-as eseményekre emlékeznek, amely fő célja a tudatosítás, Pócspetri hőseinek megismertetése. **HELYZET- ÉS ERŐFORRÁSELEMZÉS**
	Célcsoport	Pócspetri lakossága (jelenlegi és elvándorolt lakosok)
	Célrégió	Pócspetri
	Szükséges humánerőforrás	50-60 fő (+ résztvevők)
	Finanszírozás	helyi vállakozások, önkormányzati támogatás
	Szükséges infrastruktúra	művelődési ház, projektor, internet
A gyakorlat leírása	Rövid ismertető / szükséglet felismerése	A rendezvényt évi egy alkalommal, a kommunizmus áldazatainak emléknapján (február 25.) szervezik meg, amit június 3-án a pócspetri eseményekre emlékezve koszorúzással egészítenek ki. Eddig 6 alkalommal szervezték meg az emléknapot. A helyi lakosság kiemelten foglalkozik azon helyi hősökkel, akik az 1948-as Pócspetri per résztvevői voltak. **KÖZÖSSÉGI IGÉNY**
	Megvalósulás bemutatója	Pócspetriben 2015-től rendezik meg az 1948-as tragikus események, a kommunizmus pócspetri áldazatainak emléknapját, amelyhez kapcsolódóan Történelmi emlékhelyet, Emlékparkot és Keresztút bemutatóhelyet létesítettek. Az együttműködés során a civil szervezetekkel, az egyházzal együttműködve, helyi lakosság bevonásával szervezik meg a programot, amelynek menete állandó: templomi mise (bíboros, metropolita, püspök részvételével); közjogi méltóságok beszéde; koszorúzás; ünnepi műsor; állófogadás a lakosság részére; ünnepi vacsora (egyházi és közjogi métóságoknak) **„PROTOTÍPUS”**

DOI: 10.14750/ME.2021.022

	Eredmények, kimenetelek, jövőbeli elképzelések	700 fő/rendezvény, önkormányzat és civilek együttműködése **KOMMUNIKÁCIÓ**, valamint új pályázatok: - Történelmi Emlékhely (kiállítások) - Emlékpark (Szabadtéri Színpad, közösségi tér) - Keresztút bemutatóhely **ÚJ IGÉNY**
	Felmerült problémák és tanulságok	Finanszírozási problémák, szakértelem hiánya, egyes esetekben az elkötelezettség hiánya. **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
Miért lehet jó gyakorlat?	Területalapú megközelítés	A pócspetri közösség különösen érintett a tragikus eseményekben. A Pócspetri per esetében a közösség az 1980-as évek végén perújrafelvételt kezdeményezett, az erkölcsi rehabilitáció 2018-ig megtörtént.
	Alulról építkező megközelítés	A gyakorlat a közös történelmi múltra fókuszálva bevonja a helyi lakosságot a megvalósításba.
	Partnerségi megközelítés	Önkormányzat, civil szervezetek, egyház és helyi lakosok együttműködése.
	Innováció	Átfogó fejlesztési koncepció révén megújult a település központja, létrejött a Keresztút bemutatóhely, amely egy 15 állomásos (Jézus és a pócspetriek szenvedését bemutató stációk) út.
	Integrált megközelítés	Az egyes intézkedések, fejlesztési programok szorosan összefüggnek.
	Nyilvánosság / hálózatépítés	elektornikus és nyomtatott sajtó megjelenés (országos és megyei napilapok), televíziós megjelenés, Facebook oldal **KOMMUNIKÁCIÓ**
	Fenntarthatóság	Az emléknap 6 éve kerül megrendezésre, folyamatosan bővülő programokkal, a kapcsolódó fejlesztések további innovációkként jelentkeznek. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**
	Adaptálhatóság	A közös történelmi múlt, a hagyományok ápolása kiemelten fontos a gyakorlat megvalósítása során. A helyi közösség összefogása, a polgármester innovátori szerepe szintén jelentős tényező. **TÁRSADALMI TANULÁS**

3. Nyírbéltek, szeretlek!

Általános információk	Név/Cím	Nyírbéltek, szeretlek!
	Kapcsolattartó	Nyírbéltek, Polgármesteri Hivatal
	Cél	A fiatalok helyben tartásának támogatása kulturális és sport programok által. **HELYZET- ÉS ERŐFORRÁSELEMZÉS**
	Célcsoport	Nyírbéltek lakossága (különös tekintettel a fiatalokra)
	Célrégió	Nyírbéltek
	Szükséges humánerőforrás	20 fő (+ résztvevők)
	Finanszírozás	pályázati források, önkormányzati támogatás, helyi vállalkozások adományai
	Szükséges infrastruktúra	közösségi tér, tárgyi eszközök (vetélkedőhöz, versenyhez), internet
A gyakorlat leírása	Rövid ismertető / szükséglet felismerése	A komplex program a fiatalok helyben tartásának támogatására, valamint a lakóhelyhez való kötődés erősítésére fókuszál. A helyi igények azonosítását követően egymással szoros összefüggésben lévő programelemeket (Húsvéti játékok, gasztronómiai nap, sport-nap, környezetvédelmi nap, egészség-nap) határoztak meg, ami mozgósítja a helyi lakosságot.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

	Megvalósulás bemutatója	A komplex program során évente legalább öt tematikus esemény kerül megvalósításra: - Húsvéti játékok: közös tojásfa - Gasztronómiai nap: helyi ételek versenye - Sport-nap: sportvetélkedők - Környezetvédelmi nap: virág- és faültetés - Egészség-nap: zöldés-gyümölcs szobrok készítése **JÓ GYAKORLATOK TANULMÁNYOZÁSA**
	Eredmények, kimenetelek, jövőbeli elképzelések	200-400 fő/rendezvény, sajátos együttműködés (helyi vállalkozók támogatják a rendezvényeket), a helyi ételek versenyén közreműködők (átlagosan 50 versenyző) nyírbélteki logóval ellátott köténynt és fakanalat kapnak, a Facebook-oldal látogatottsága jelentős mértékben növekedett **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
	Felmerült problémák és tanulságok	emberi erőforrás hiánya, finanszírozási akadályok **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
Miért lehet jó gyakorlat?	Területalapú megközelítés	A település a szomszédos Hajdú-Bihar megyében található Fülöp településsel együttműködve, a helyi igények figyelembevételével épít a helyi közösségre.
	Alulról építkező megközelítés	A gyakorlat egyértelműen a helyi igényekre fókuszál, bevonva a helyi lakosságot a megvalósításba.
	Partnerségi megközelítés	Önkormányzat és helyi lakosok együttműködése.
	Innováció	A partnerség túllép a szokásos formákon, és valóban aktív együttgondolkodás jön létre.
	Integrált megközelítés	Az egyes intézkedések, komplex programként működnek.
	Nyilvánosság / hálózatépítés	elektronikus sajtó megjelenés, Facebook-oldal **KOMMUNIKÁCIÓ**
	Fenntarthatóság	A projektek tényleges igényekre reagálnak, igazodnak a szükségletekhez, az önkormányzat és a lakosság együttműködésén alapulnak. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**
	Adaptálhatóság	Kiemelten hangsúlyos a helyi lakosok bevonása, az önkorményzat és a polgármester nyitottsága, a helyi vállalkozások aktív közreműködése. **TÁRSADALMI TANULÁS**

4. Kamasz Tanya - Nyírvasvári

Általános információk	Név/Cím	Kamasz Tanya
	Kapcsolattartó	Vasváriak Vasváriért Közéleti Egyesület
	Cél	A tanoda célja a hátrányos helyzetű tanulók, elsősorban roma fiatalok iskolai sikerességének, továbbtanulásának elősegítése, későbbi esélyeik javítása a munkaerőpiacon való érvényesülésre és a társadalmi integrációra. **HELYZET- ÉS ERŐFORRÁSELEMZÉS**
	Célcsoport	Nyírvasvári hátrányos helyzetű tanulói
	Célrégió	Nyírvasvári
	Szükséges humánerőforrás	50 fő
	Finanszírozás	pályázati források, egyesületi és önkormányzati támogatás
	Szükséges infrastruktúra	ingatlan, internet, technikai eszközök

DOI: 10.14750/ME.2021.022

A gyakorlat leírása	Rövid ismertető / szükséglet felismerése	A tanoda működésének segítségével az alábbi célkitűzések kerülnek megvalósításra: - integrálódni tudó, önérvényesítő fiatalok támogatása - a tanodás fiatalok számának növekedése a középiskolában, minél nagyobb számban szerezzenek szakmát, esetleg érettségit - a tanulók tanulmányi átlagának növekedése, a lemorzsolódás csökkentés **TÁRSADALMI KIHÍVÁS, NEM PIACI ALAPÚ MEGOLDÁS**
	Megvalósulás bemutatója	A 2010-től működő tanoda főbb tevékenységei: - Vasvári Pál hagyatékának őrzése - Önismeret fejlesztése, reális énkép kialakítása - Pályaválasztás segítése - Közösségformálás - Egészségnevelés - Bűnmegelőzés - Drog-prevenció - Személyiségfejlesztés, felzárkózatás: (drámapedagógiai-, kézműves foglalkozások, készség-és személyiségfejlesztő csoportok) - Szabadidős tevékenységek - Pályaorientációs foglalkozások A megvalósítást támogatja: - Projekt hetek szervezése - Kooperatív tanulási technikák alkalmazása - Szülők bevonása a havi programokba - Hagyományok ápolása - Egyéni fejlesztési tervek készítése - Egyéni megállapodások kötése **JÓ GYAKORLATOK TANULMÁNYOZÁSA**
	Eredmények, kimenetelek, jövőbeli elképzelések	összesen 37 tanodás tanuló, heti 33 óra, 100%-os tanulmányi eredményjavulás, az alapvető kompetenciák mérésé vonatkozásában átlagosan 20% javulás, összesen 48 program, 2x1 hét tábor, 2 főállású munkavállaló (volt tanodás fiatal), a lemorzsolódás csökkentése (összesen 3%), hiány szakmát nyújtó szakképzésben továbbtanulók aránya 100% **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
	Felmerült problémák és tanulságok	önkéntesség, szakértelem hiánya **TÁMOGATÁS**
Miért lehet jó gyakorlat?	Területalapú megközelítés	Nyírvasvári hátrányos helyzetű fiatajai számára önmagában sem a család, sem az iskola nem tud megfelelő feltételeket kialakítani az iskolai sikerességhez és a továbbtanuláshoz.
	Alulról építkező megközelítés	A gyakorlat egyértelműen a helyi társadalmi kihívásokra fókuszál, ugyanakkor elsődlegesen a helyi civil szervezet törekvési által kerül megvalósításra.
	Partnerségi megközelítés	önkormányzat és egyesület együttműködése.
	Innováció	Aktív együttgondolkodásra épülő, kompetencia-alapú képzés.
	Integrált megközelítés	A tanoda program komplex módon kezeli a település társadalmi kihívásait (oktatáson túl a foglalkoztatás területére is hat).

DOI: 10.14750/ME.2021.022

	Nyilvánosság / hálózatépítés	elektronikus és nyomtatott sajtó megjelenés (országos és megyei napilap), sajtótájékoztató, egyesületi honlap aloldala **KOMMUNIKÁCIÓ**
	Fenntarthatóság	A programok, képzések tényleges kihívásokra reagálnak, igazodnak a helyi sajátosságokhoz, az önkormányzat és az egyesület együttműködésén alapulnak. **TÁRSADALMI TANULÁS**
	Adaptálhatóság	Hangsúlyos tényezőként azonosíthatók a helyi sajátosságok, a helyi szintű életkörülmények javítását szolgáló keretfeltételek együtt eredményeznek felzárkózást. Kiemelten fontos a folyamat érintettjeinek azonosítása, a kommunikáció (tájékoztatás) szerepe, a pénzügyi erőforrások tervezése, az attitűd megváltoztatására tett kísérletek és az intézményi háttér. Ebben a gyakorlatban hangsúlyos a megvalósító civil szervezet szerepe. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**

5. Jó Kezdet - Nyírbátor

Általános információk	Név/Cím	Jó Kezdet
	Kapcsolattartó	Nyírbátor, Polgármesteri Hivatal
	Cél	A tudományos tényeken alapuló, eredményorientált kora-gyermekkori beavatkozások megvalósítása a hátrányos helyzetű – főleg roma származású – közösségben. **HELYZET- ÉS ERŐFORRÁSELEMZÉS**
	Célcsoport	Nyírbátor hátrányos helyzetű lakossága (különös tekintettel a roma nemzetiségű lakosságra)
	Célrégió	Nyírbátor
	Szükséges humánerőforrás	150 fő (családok, védőnő-hallgatók)
	Finanszírozás	pályázati források, önkormányzati támogatás
	Szükséges infrastruktúra	ingatlanok, internet, konfliktuskezelési és kommunikációs képzések
A gyakorlat leírása	Rövid ismertető / szükséglet felismerése	A minőségi oktatási szolgáltatásokhoz és a korai gyermekkori gondoskodás szolgáltatásaihoz való hozzáférés javítása a hátrányos helyzetű roma gyermekek (0-6 éves korosztály) számára. Roma szülők informálása és tájékoztatása a kora gyermekkori szolgáltatások és az óvodai nevelés jelentőségéről a program keretében ez irányú célzott képzésben részesülő mentor alkalmazásával. Ezzel összhangban a projekt végső célja az iskolai sikeresség megalapozása. **TÁRSADALMI KIHÍVÁS, NEM PIACI ALAPÚ MEGOLDÁS**
	Megvalósulás bemutatója	- A ’ Mesevilág’ program elterjesztése (0-9 éves korosztály, kb. 105 édesanya): A mesélésen keresztül a roma édesanyák olvasási, írási és kommunikációs készségeinek javítása, amelyet az édesanya tovább tud majd a későbbiekben adni a gyermekeinek. A program az édesanyákat felkészíti az óvodáztatással kapcsolatos feladatokra, a 3 éves gyerekek óvodáztatására, az egészséges életmódra való nevelésre. - Roma gyermekek óvodai beíratásának elősegítése: roma mentorok segítségével a 3 és 6 éves korosztály óvodába történő

DOI: 10.14750/ME.2021.022

		beíratásának támogatása. A mentorok feladata lesz a roma közösség tudatosság-növelő, közösség-építő kampányok megvalósításával, valamint családokat támogató speciális szolgáltatások nyújtásával többek között egyedi igényekre szabott szociális mentorálással, rendszeres családlátogatással, a programban résztvevő gyerekek óvodábajárás össztönzése és nyomonkövetése az óvodai beiratkozás teendőiben. A főiskola hallgatói a roma tanácsadókkal szoros együttműködésben szintén részt vesznek ebben a tevékenységben. - Az oktatási szintek közötti átmenet elősegítése, főiskolai hallgatók és óvónők szakmai fejlesztése a főiskola által szervezett előadásokon keresztül (konfliktuskezelés, kommunikáció, szülőkkel való kapcsolattartás). **JÓ GYAKORLATOK TANULMÁNYOZÁSA**
	Eredmények, kimenetelek, jövőbeli elképzelések	összesen kb. 50 család bevonása, 33 rendezvény és előadás **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
	Felmerült problémák és tanulságok	ellenállás, attitűd-formálási kihívások **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
Miért lehet jó gyakorlat?	Területalapú megközelítés	A nyírbátori hátrányos helyzetű gyermekek esetében sem a család, sem az iskola nem tud megfelelő feltételeket kialakítani az óvodai beilleszkedéshez.
	Alulról építkező megközelítés	A gyakorlat egyértelműen a helyi társadalmi kihívásokra fókuszál, bevonva a helyi lakosságot a megvalósításba.
	Partnerségi megközelítés	Önkormányzat, civil szervezetek és helyi lakosok együttműködése.
	Innováció	A partnerség túllép a szokásos formákon, és valóban aktív együttgondolkodás jön létre.
	Integrált megközelítés	A gyakorlat komplex módon kezeli a település társadalmi kihívásait (oktatáson túl a foglalkoztatás területére is hat).
	Nyilvánosság / hálózatépítés	elektronikus sajtó megjelenés, projektbeszámoló **KOMMUNIKÁCIÓ**
	Fenntarthatóság	A projekt tényleges kihívásokra reagál, kb. 100 roma családot ért el összesen. **TÁRSADALMI TANULÁS**
	Adaptálhatóság	Hangsúlyos tényezőként azonosíthatók a helyi sajátosságok, és a prioritások. A helyi szintű életkörülmények javítását szolgáló keretfeltételek együtt eredményeznek felzárkózást. Kiemelten fontos a folyamat érintettjeinek azonosítása, a kommunikáció (tájékoztatás) szerepe, a pénzügyi erőforrások tervezése, az attitűd megváltoztatására tett kísérletek és az intézményi háttér. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**

DOI: 10.14750/ME.2021.022

6. Templom-busz – Terem

Általános információk	Név/Cím	Templom-busz
	Kapcsolattartó	Terem, Polgármesteri Hivatal
	Cél	A lakosság igényeihez igazodva és az egyházzal együttműkködve Terem település tanyáján (Sárgaháza) élők jóllétének növelése. **HELYZET- ÉS ERŐFORRÁSELEMZÉS**
	Célcsoport	Terem tanyájának, Sárgaháza lakossága
	Célrégió	Terem és tanyája, Sárgaháza
	Szükséges humánerőforrás	50 fő
	Finanszírozás	önkormányzati támogatás, helyi vállalkozások támogatása
	Szükséges infrastruktúra	busz, technikai felszereltség, internet
A gyakorlat leírása	Rövid ismertető / szükséglet felismerése	A terem központjától lévő Sárgaháza tanyán élő lakosság életszínvonalának növelése foglalkoztatási és kulturális programok segítségével, valamint az egyházzal együttműködve. **KÖZÖSSÉGI IGÉNY**
	Megvalósulás bemutatója	A településen 1998-tól működik tanyagondnoki szolgálat. A tanyagondnoki szolgálat célja a hátrányos helyzetű, szolgáltatáshiányos tanyák esélyegyenlőségének növelése, az ott élők életfeltételeinek javítása, a közszolgáltatásokhoz való hozzájutás és a szociális alapellátások kiépítésének elősegítése, a települések szolgáltatási funkcióinak bővítése, közösségfejlesztés, valamint a jobb életminőség elérése. A szolgálat kezdetén az alábbi tevékenységeket látta el a tanyagondnok: - közreműködés az étkeztetésben - közreműködés a házi segítségnyújtásban - közreműködés a közösségi és szociális információk szolgáltatásában - az egészségügyi ellátáshoz való hozzájutás segítése - gyermekszállítás, óvodások, iskolások, fiatalok szállítása **JÓ GYAKORLATOK TANULMÁNYOZÁSA** A helyi igényekhez igazodva ez a szolgálat kiegészült a „templom-busz” szolgáltatással. 2015-ig az egyház kijárt a tanyára, és misét tartott, de egy újszerű együttműködés (önkormányzat és egyház) a busz segítségével szállítják a mise résztvevőit a település központjában lévő templomba. Ezen kívül a tanya lakossága része a közmunka programnak, amit szintén támogat a busszal való szállítás, valamint a közösségi, művelődési, sport- és szabadidős rendezvényeken való részvételt. **„PILOT-PROGRAM”**
	Eredmények, kimenetelek, jövőbeli elképzelések	összesen 25 háztartás támogatása, házi segítségnyújtás esetében napi kapcsolat (10 fő), meleg étel szállítása hétköznaponként naponta (8 fő), A tanyagondnok hirdetményeket, szólólapokat helyez ki a külterületek frekventált közterületein, illetve szóban tájékoztatja a lakosságot az aktuális programokról és rendezvényekről. Ezzel egy időben a lakosság által megfogalmazott igényeket és észrevételeket továbbítja a polgármesternek (folyamatos tevékenység). Az egsézségügyi ellátáshoz való hozzájutás támogatása heti egyszer, illetve igény szerint történik. Egyházi

DOI: 10.14750/ME.2021.022

		szertartások látogatása: heti egy alkalommal, 6-10 fő/alkalom. **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
	Felmerült problémák és tanulságok	finanszírozási problémák, sajátos együttműködések (munkaidőn túl), elkötelezettség hiánya **TÁMOGATÁS**
Miért lehet jó gyakorlat?	Területalapú megközelítés	Sárgaháza külterület, része Terem község területének, amelynek központjától számítva nagyjából 6 kilométer távolságra található. Jellegét tekintve gazdasági tevékenységhez, vagy egyéb funkcióhoz nem köthető lakóhely. Lakónépessége hozzávetőleg 49 fő, a területén található lakások száma pedig körülbelül 25 darab. A lakosság egyedi igényeihez való alkalmazkodás kulcsfontosságú a lakosság jóllétének növelésében.
	Alulról építkező megközelítés	A gyakorlat egyértelműen a helyi igényekre fókuszál.
	Partnerségi megközelítés	önkormányzat, egyház és helyi vállalkozások együttműködése
	Innováció	Társadalmilag innovatív megoldások jöttek létre, amelyek tényleges társadalmi párbeszéden alapulnak, hangsúlyos a helyi igények figyelembevétele.
	Integrált megközelítés	A tanyagondnoki szolgálathoz szorosan kapcsolódó feladatok újragondolása.
	Nyilvánosság / hálózatépítés	helyi hirdetmények, falugyűlés **KOMMUNIKÁCIÓ**
	Fenntarthatóság	A gyakorlat tényleges igényekre reagál, igazodik a szükségletekhez, az önkormányzat és az egyház együttműködésén alapul. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**
	Adaptálhatóság	Hangsúlyos a helyi sajátosságok figyelembevétele, valamint a polgármester innovatív szemléletmódjának vizsgálata. Ugyanakkor a más helyeken lévő gyakorlatok alapján megfigyelhető tényezők szintén részei a folyamatnak. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**

7. „Megváltozott cukorgyár” - Encsencs

Általános információk	Név/Cím	Megváltozott cukorgyár
	Kapcsolattartó	Encsencs, Polgármesteri Hivatal
	Cél	A településen élő csökkent munkaképességű munkavállallók foglalkoztatásának támogatása. **HELYZET- ÉS ERŐFORRÁSELEMZÉS**
	Célcsoport	Encsencs lakossága (különös tekintettel a csökkent képességű munkavállalók)
	Célrégió	Encsencs
	Szükséges humánerőforrás	60 fő
	Finanszírozás	országos szintű nagyvállalat (Pro-Team Nonprofit Kft.) és önkormányzati támogatás
	Szükséges infrastruktúra	ingatlan, munkahelyi képzések, termelési eszközök
A gyakorlat leírása	Rövid ismertető / szükséglet felismerése	A településen jelentős a csökkent munkaképességűek száma. Az önkormányzat felismerte a helyzetet, és a Pro-Team Nonprofit Kft-vel együttműködve létrehozta a cukorcsomagoló üzemét. **TÁRSADALMI KIHÍVÁS**
	Megvalósulás bemutatója	A településen magas a munkanélküliek aránya, akik közül jelentős számban vannak csökkent

DOI: 10.14750/ME.2021.022

		munkaképességű munkavállalók. Az önkormányzat megvásárolta az üresen álló régi egyházi iskola épületét, és egy országosan ismert nagyvállalattal együttműködve létrehozta a cukorcsomagoló üzemet. A foglalkoztatottak 95%-a helyi lakos, 99%-uk csökkent munkaképességű. A fizetés mellett egyébb juttatások (pl. beiskolázási támogatás) segíti a munkavállalók jóllétének növelését. A munkavállalók rendszeres résztvevői az önkéntes munkának is. **JÓ GYAKORLATOK TANULMÁNYOZÁSA**
	Eredmények, kimenetelek, jövőbeli elképzelések	60 fő munkavállaló, 99%-uk csökkent képességű, 95%-uk helyi lakos, két műszakos munkarend (7 órás műszak), önkéntes munka szervezése **TÁMOGATÁS**
	Felmerült problémák és tanulságok	2012. január 1. után: visszaminősítés (rokkant-nyugdíj), emberi erőforrás hiányzik **TÁMOGATÁS**
Miért lehet jó gyakorlat?	Területalapú megközelítés	A hátrányos helyzetű település esetében magas a munkanélüliek, azon belül a csökkent munkaképességű munkavállalók aránya, erre alapozva jött létre az üzem.
	Alulról építkező megközelítés	A gyakorlat egyértelműen a helyi kihívásokra fókuszál, bevonva a helyi lakosságot, valamint egy országos szintű vállalatot a megvalósításba.
	Partnerségi megközelítés	önkormányzat, országos vállalat és helyi lakosok együttműködése
	Innováció	Az önkormányzat – a helyi társadalmi kihívásokra reagálva – jól ismerte fel a helyzetet, és kezdett bele egy újszerű együttműködésbe.
	Integrált megközelítés	Az üzem létrehozása szorosan kapcsolódik a településen megfigyelhető, a lakosok életszínvonalának emelését célzó intézkedéseknek.
	Nyilvánosság / hálózatépítés	nyomtatott sajtó megjelenés (helyi és megyei lap)
	Fenntarthatóság	A gyakorlat tényleges társadalmi kihívásra reagál, igazodik a szükségletekhez, munkahelyteremtésre fókuszál. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**
	Adaptálhatóság	Hangsúlyos tényezőként azonosíthatók a helyi sajátosságok. A helyi szintű életkörülmények javítását szolgáló keretfeltételek együtt eredményeznek felzárkózást. Kiemelten fontos a folyamat érintettjeinek azonosítása, a pénzügyi erőforrások tervezése, az attitűd megváltoztatására tett kísérletek. **TÁRSADALMI TANULÁS**

8. Dragon Race&ICE – Nyírbátor

Általános információk	Név/Cím	Dragon Race-Sárkány Futam
	Kapcsolattartó	Margitics Zoltán és Polyák Dézi szervezők
	Cél	Nemzetközileg elismert versennyé válás és a sportág meghonosítása (Spartan Race) Nyírbátorban, miközben a helyi kuturális és sportprogram kínálata is bővül. **HELYZET- ÉS ERŐFORRÁSELEMZÉS**
	Célcsoport	Nyírbátor lakossága, valamint a sport rajongói (nemzetközi viszonylatban)
	Célrégió	Nyírbátor
	Szükséges humánerőforrás	60 fő + résztvevők
	Finanszírozás	nevezési díj, önkormányzati és egyéb támogatás

DOI: 10.14750/ME.2021.022

	Szükséges infrastruktúra	játszótér, kondipark, a verseny akadálypályája, internet
A gyakorlat leírása	Rövid ismertető / szükséglet felismerése	A világhírű Spartan Race mintájára megtervezett, extrém akadályokkal tarkított terepfutó akadályverseny a Sárkányok földjén, Nyírbátorban. A nyári verseny mellett – az igények fiigyelembevételével – téli futamot és egyéb jótékonysági versenyt is hirdetnek. **KÖZÖSSÉGI IGÉNY**
	Megvalósulás bemutatója	2017 nyarán rendezték meg az első versenyt Nyírbátorban. A szervezők a városvezetéssel és a helyi fürdő vezetésével úgy döntöttek, hogy egy olyan rendezvényt valósítanak meg, ami a városban korábban nem volt. A Spartan Race mintájára alkották meg a terepfutó akadálypályát. A Sárkány Wellness és Gyógyfürdőnek olyan adottságai vannak, ami ideális egy ilyen versenyhez. 2018 júliusában rendezték a második futamot, amire több mint háromszor annyian neveztek, mint az előző évben. 2019-től évente két versenyt rendeznek. Ezzel a kezdeményezés már a Dragon Race&ICE, azaz nyári és téli akadályfutó versennyé nőtte ki magát. A verseny két innovatív elemmel is bővült: - Cekker futam: hátrányos helyzetű csoportok segítése (nevezési díj: tartós élelmiszer) - Pray and Run!: egyházmegyén belüli hívek toborzása **JÓ GYAKORLATOK TANULMÁNYOZÁSA, „PILOT-PROGRAM”**
	Eredmények, kimenetelek, jövőbeli elképzelések	eddig 800-nál több versenyző, 200-nál több önkéntes, jótékonysági kísérő programok (cekker-futam, kukoricamorzsolás), egyházzal és önkormányzattal való együttműködés, Facebook kampány oldal-csoport-esemény és hirdetés, Instagram oldal, YouTube csatorna **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
	Felmerült problémák és tanulságok	szakértelem (szakmai stáb) hiánya, elkötelezettség hiánya **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
Miért lehet jó gyakorlat?	Területalapú megközelítés	A helyszín a Sárkány Wellness és Gyógyfürdő környéke. A pálya feladataival a távon 40 akadályt kell leküzdeni, ami között szerepel kúszás, mászás. Nincsenek nagy szintkülönbségek, de változatos helyszínen van a pálya. A helyszín a Sárkány Wellness és Gyógyfürdő környéke. Ebbe beletartozik a Szénaréti horgásztó, a Fedeles Lovarda, a Dragon Paintball pálya, a Csepererdő park és a fürdőt körülvevő erdős terület. A fürdő területén található a rajt és a cél. A strandfoci pálya, beton pálya és füves területek szintén alkalmasak akadályok elhelyezésére, így a látvány miatt is teljes egészében kihasználható a rendelkezésre álló szabad területet. **„PROTOTÍPUS”**
	Alulról építkező megközelítés	A gyakorlat egyértelműen bevonja a résztvevőket a megvalósításba (önkéntesek, résztvevők igényei). A helyi sportegyesületek számára kapcsolatteremtési színtér. Továbbá cél a nyírbátori és megyebeli sportegyesületek ösztönzése a sportág kipróbálására, megszerettetésére.
	Partnerségi megközelítés	Nyírbátor Város Önkormányzata, a város által létrehozott Városfejlesztő és Működtető Kft., Sárkány Wellness és Gyógyfürdő, nyírbátori telephellyel rendelkező multinacionális nagyvállalatok, helyi

DOI: 10.14750/ME.2021.022

		cégek, vállalkozók, egyesületek, civil szervezetek, diákszervezet, önkéntesek (esetenként egyházzal való együttműködés.
	Innováció	A futam jótékonysági elemei egyértelműen újszerű struktúrákon alapulnak. Ezen kívül innováció, mert: - megvalósul Nyírbátor és környéke fiataljainak bekapcsolása a városi program szervezésébe, ezzel is ösztönözve őket a városhoz való kötődésre, - megvalósul a nyírbátori multinacionális vállalatoknál dolgozók motiválása a csapatnevezésre, avagy „multi mozgalom", ezzel a verseny erősíti a Nyírbátorhoz való kötődést, a csapatszellemet - egységes megjelenéssel, céges jelkép vagy öltözék stb., mások számára példa lehet, így az adott cégnek is jó propaganda, - megvalósul a város turisztikai szerepének, vonzerejének, imázsának növelése, - megvalósul a Sárkány Wellness és Gyógyfürdő, Sárkány Apartman és Camping látogatottságának növelése, - megvalósul a bel- és külföldi turisták által Nyírbátorban eltöltött vendégéjszakák számának növelése, együttműködés helyi szállodákkal.
	Integrált megközelítés	A verseny programelemei szoros összefüggésben vannak.
	Nyilvánosság / hálózatépítés	elektronikus és nyomtatott sajtó megjelenés (megyei és országos napilap, szaklap), honlap, Facebook-oldal **KOMMUNIKÁCIÓ**
	Fenntarthatóság	Az egyes futamok a résztvevők igényeie reagálva szerveződnek meg. Új elemekkel bővítik a pályát, folyamatos a fejlesztés. Egyedi milliő és környezet biztosított. Családi program, a résztvevők családtagjai számára is élményteli kikpapcsolódás (wellness, gyerekprogramok, koncert). Folyamatos az önkormányztattal és a vállalkozásokkal való együttműködés (szponzoráció). **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**
	Adaptálhatóság	A Dragon Race kifejezetten Nyírbátorhoz köthető. A név is innen, a fürdő nevéből ered. Magyarul Sárkány Futam. A nyírbátori legenda a sárkányokról szól, ezért emlegetik a települést a Sárkányok földjének. Az akadálypályához igazított feladatok különlegessé teszik a versenyt. A fürdő komplexum területe ezáltal teljes mértékben kihasználásra kerül. Emiatt a helyszín kötött, ugyanakkor a helyi feltételrendszer figyelembevételével a gyakorlat egyes elemei adaptálhatók más közösség számára. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**

DOI: 10.14750/ME.2021.022

9. Bérlakás program – Nyírbátor

Általános információk	Név/Cím	Bérlakás program
	Kapcsolattartó	Nyírbátor, Polgármesteri Hivatal
	Cél	A szelektív elvándorlás (fiatal, szakképzett munkaerő elvándorlásának) csökkentése, a lakosság jóllétének növelése kedvező lakhatási feltételek biztosítása mellett. **HELYZET- ÉS ERŐFORRÁSELEMZÉS**
	Célcsoport	Nyírbátor lakossága (különösen a jelenlegi és potenciális munkavállalók)
	Célrégió	Nyírbátor
	Szükséges humánerőforrás	min. 50 fő
	Finanszírozás	önkormányzati források, befektetői támogatások
	Szükséges infrastruktúra	telek (önkormányzati tulajdon), építkezés tárgyi feltételei, internet
A gyakorlat leírása	Rövid ismertető / szükséglet felismerése	A szeletív elvándorlás következményeként az elmúlt 10 év törekvései meg fognak torpanni. A program célja a fiatal, képzett munkaerő helyben tartásának támogatása, valamint a települést választó vállalkozásoknak számár bizonyítani, hogy a település tudja kezelni a munkaerőhiányt, a lakáshiányt. **TÁRSADALMI KIHÍVÁS**
	Megvalósulás bemutatója	A program során 71 bérlkaás épül, az országban egyedülállóan komplex bérlakásprogram segítségével (várható átadás: 2020. október). A meglévő tartalékokat erre a befektetési területre fókuszálják, ami várhatóan abban térül meg, hogy pl. iparűzési adó jelentős többletbevételt nyújt, amit más fejlesztési területeken használunk fel, vagy abból, hogy a lakosság száma nem csökken tovább, sőt akár gyarapszik is Ez olyan befektetés a város számára, amely további hozadékot is jelent, hiszen megrendelésekkel segíti a helyi vállalkozókat, nagymértékben hozzájárul a helyi ipari parkban működő multinacionális és más vállalatok megtartásához. Fontos hozadék a város számára az is, hogy az önkormányzat birtokában a hitel visszafizetése után egy értékes lakásállomány marad. További céljuk, hogy 10 év alatt 600 lakás épüljön. **„PROTOTÍPUS", PILOT-PROGRAM**
	Eredmények, kimenetelek, jövőbeli elképzelések	71 bérlakás, a bizalom és a város vonzereje nőtt, további beruházások (inkubátorház, 500 új munkahely) **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
	Felmerült problémák és tanulságok	az önkormányzati saját erő tervezése, tanulság: heterogén lakóközösség létrehozása szükséges ezen a fejlesztési területen (önkormányzati bérlakások, magántulajdonba kerülő lakások, vagy akár vállalati bérlakások is ennek a fejlesztési projektek a keretén belül) **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
Miért lehet jó gyakorlat?	Területalapú megközelítés	Az elmúlt 10 évben több mint 5000 új munkahely jött létre a településen és számuk a fejlesztések eredményeként folyamatosan növekszik. Csaknem 70 településről négyezren ingáznak szervezett módon naponta, akik esetenként be is költöznének a városba. Ez azért is nagyon fontos, mert Nyírbátor lakossága a 2000-es évek eleje óta mintegy 1500 fővel csökkent.
	Alulról építkező megközelítés	A gyakorlat egyértelműen a helyi igényekre fókuszál, párbeszéden alapul, része a nyírbátori komplex programnak.

DOI: 10.14750/ME.2021.022

	Partnerségi megközelítés	önkormányat, helyi és multinacionális vállalkozások együttműködése
	Innováció	Társadalmilag innovatív megoldás jött létre, amely tényleges társadalmi párbeszéden és partnerségen alapul, és reagál a térségre jellemző kettősségre (munkaerőhiány és munkanélküliség is van egyszerre).
	Integrált megközelítés	Az egyes intézkedések, fejlesztési programok szorosan összefüggnek, a komex program része.
	Nyilvánosság / hálózatépítés	elektronikus és nyomtatott sajtó megjelenés (megyei és országos napilap, hetilap) **KOMMUNIKÁCIÓ**
	Fenntarthatóság	Javítani kell az állami feltételrendszeren, az önkormányzatokat kedvező hitelekkel, a kamatok egy részének átvállalásával, és hosszú távú programokkal lehetne ösztönözni, hogy a magánszféra is szálljon be a lakásépítésekbe. A megfelelő adózási környezetben és a cégeknél a cafeteria támogatási rendszerek hatékony kialakítására kell törekedni, amellyel ki lehet alakítani egy megtérülő modellt, és meg lehet találni a befektetőket. Újszerű banki konstrukció bevezetése is tervezett (bérleti díj 3 év után beszámítható az önerő-hozzájárulásba). **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**
	Adaptálhatóság	Hangsúlyos tényezőként azonosíthatók a helyi sajátosságok (a helyi szintű életkörülmények javítását szolgáló keretfeltételek együtt eredményeznek felzárkózást). Kiemelten fontos a pénzügyi erőforrások tervezése és a polgármester innovátori szerepe (enélkül más települések száméra nem adaptálható a gyakorlat). **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**

10. Bátorligeti Ökocentrum

Általános információk	Név/Cím	Bátorligeti Ökocentrum
	Kapcsolattartó	Bátorliget, Polgármesteri Hivatal
	Cél	Az Ősláp és az élővilágának kialakulását bemutató kiállítás, valamint az ehhez kapcsolódó különleges programok segítségével a helyi lakosság jóllétének növelése. **HELYZET- ÉS ERŐFORRÁSELEMZÉS**
	Célcsoport	Bátorliget lakossága
	Célrégió	Bátorliget
	Szükséges humánerőforrás	10 fő
	Finanszírozás	pályázati források, önkormányzati támogatás, Hortobágyi Nemzeti Park támogatása
	Szükséges infrastruktúra	internet, tanösvény, kiállítóterem, technikai eszközök
A gyakorlat leírása	Rövid ismertető / szükséglet felismerése	Az Ősláp az egyik legrégebbi és leghíresebb, fokozottan védett terület az országban. Ez az alig 53 hektáros területe őrizte meg a legteljesebben az Alföld vegetáció- és tájképtörténetének különböző állapotait. Ennek bemutatására, oktatási jelleggel jött létre az Ökocentrum. **IRÁNYÍTOTT KORMÁNYZATI INTÉZKEDÉS**
	Megvalósulás bemutatója	A település esetében három kiemelkedően hangsúlyos terület segíti az ott élők életszínvonalának növelését: - Ősláp: élővilág bemutatása (elevenszülő gyík, babérfűz, békabuzogány), múzeum, védett terület

DOI: 10.14750/ME.2021.022

		- Nyomási nagylegelő: lekerítve, élővilág bemutatása (kökörcsin, tavaszi hérics) - Fényi erdő: tölgyerdő, csillagászati megfigyelések („Csillagok háborúja”) Ezen területek bemutatására, tanulmányozására törekszik az Ökocentrum, amely az oda látogató turistáknak, kutatóknak ad szállás lehetőséget, valamint felszereltsége lehetővé teszi a tudományos konferenciák megtartását is. **JÓ GYAKORLATOK TANULMÁNYOZÁSA, „PROTOTÍPUS”**
	Eredmények, kimenetelek, jövőbeli elképzelések	kiállítóterem, múzeum, szálláslehetőség (10 db kétágyas szoba), helyi és külső szervezésű rendezvények (pl. Csillagászat napja) **KOMMUNIKÁCIÓ**
	Felmerült problémák és tanulságok	pályázati források szűkössége, önkéntesség hiánya **TÁMOGATÁS**
Miért lehet jó gyakorlat?	Területalapú megközelítés	Bátorligeten Európa hírű természetvédelmi területek találhatók, az Ősláp, a Nagylegelõ és a rezervátumtól délkeleti irányban mintegy 3 km-re egy hatalmas erdő, a Fényi erdő terül el. Sok olyan növény és állatfaj található meg, melyek a világon sehol máshol. Mindez a sajátos klímájának köszönhető. Természetvedélemi terület.
	Alulról építkező megközelítés	A fejlesztések elsődleges célja a helyoói lakosság jóllétének növelése (pl. kulturális és oktatási célú rendezvények, turizmus növelése)
	Partnerségi megközelítés	önkormányzat és helyi vállalkozók, valamint civil szervezetek és a Hortobágyi Nemzeti Park együttműködése
	Innováció	Az Ökocentrum a turistáknak, kutatóknak ad szállás lehetőséget, valamint felszereltsége lehetővé teszi a tudományos konferenciák megtartását is. Ezen kívül elsősorban a helyi lakosság számára szolgál oktatási célú rendezvényekkel.
	Integrált megközelítés	Az Ökocentumhoz kapcsolódóan új pályázati források elérése vált lehetővé (fejlesztés, bővítés).
	Nyilvánosság / hálózatépítés	elektronikus és nyomtatott sajtó megjelenés (megyei napilap, szaklap)
	Fenntarthatóság	Az önkormányzat folyamatos fejlesztési igényei, valamint a Hortobágyi Nemzeti Park elképzelései találkoznak, folyamatos pályázati tevékenységet folytatnak. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**
	Adaptálhatóság	Kiemelten fontosak a helyi sajátosságok, a természeti, környezeti tényezők. Ennek ellenére a gyakorlat a helyi feltételek figyelembevétele mellett adaptálható, ugyanakkor megköveteli a polgármester innovatív szemléletmódját. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**

DOI: 10.14750/ME.2021.022

11. Számítógépes tanműhely – Nyírbátor

Általános információk	Név/Cím	Számítógépes tanműhely: „Barkácsolt életút”
	Kapcsolattartó	Nyírbátor, Polgármesteri Hivatal és Bethlen Gábor Szakközépiskola
	Cél	A hátrányos helyzetű tanulók tehetséggondozása a civil szervezetek, vállalatok és az állampolgárok bevonásával az önkormányzat újszerű struktúrái által. **HELYZET- ÉS ERŐFORRÁSELEMZÉS**
	Célcsoport	Nyírbátor hátrányos helyzetű (főképp roma nemzetiségű), 14 év feletti tanulók részére.
	Célrégió	Nyíbátor és a környező települések
	Szükséges humánerőforrás	30 fő (helyi önkormányzat tisztviselői, a helyi intézmények és vállalkozók, valamint a segítő csoportok, civil szervezetek) + résztvevők
	Finanszírozás	pályázati források, önkormányzati támogatás
	Szükséges infrastruktúra	ingatlan, internet, technikai berendezések (kerekasztal beszélgetések), oktatási anyag
A gyakorlat leírása	Rövid ismertető / szükséglet felismerése	A Nyírbátori járás hátrányos helyzetű településeinek vizsgálatakor a roma lakosság életkörülményeiben kritikus tényezőként azonosítottuk az oktatás és foglalkoztatás területein megfigyelhető hiányosságokat. A gyakorlat erre fókuszál. **TÁRSADALMI KIHÍVÁS, NEM PIACI ALAPÚ MEGOLDÁS**
	Megvalósulás bemutatója	Az önkormányzat feladata – reagálva a helyi igényekre – az együttműködés, és folyamatosan egyeztetés a település/térség vállalkozóival, civil szervezeteivel, intézményeivel és az állampolgárokkal a program megvalósítása érdekében. Innovatív módon tényleges párbeszéd kezdeményezése a cél, újszerű megoldások meghatározása, miközben cselekvésre kell ösztönözni a lakosságot is. A program célja, hogy olyan műhelyt biztosítson a diákok számára, amely az egyszerű barkácsolási feladatoktól az egészen professzionális szintű gyártási folyamatok kipróbálásáig lehetőséget teremt a 14 év felettiek részére. Olyan barkácsműhely tervét dolgozták ki a település egyik középiskolájára, ahol különböző kéziszerszámok, fúró és marógép, habvágó, körfűrész, körcsiszoló található, de a 3D nyomtatás is kipróbálható. A gyakorlati oktatást kiegészítik olyan motivációs előadásokkal, ahol egyfajta pályaorientációs támogatást is kapnak az iskolaválasztás előtt álló tanulók. A közös „bütykölés” tapasztalatcserére ad lehetőséget. A szervezésben az önkormányzat, a középiskolák és a civil szervezetek vesznek részt. A program megvalósítása során az önkormányzat és az iskola segítségével megtalálták azt az üresen álló épületet, amely megfelelő helyszínt biztosít a műhely kialakítására. Elkezdődött az önkéntesek toborzása (helyi szakemberek, egyetemi oktatók, iskola pedagógusai) egyeztető tárgyalások formájában, és megtörtént az eszközök beszerzése. Első lépésben az önkormányzat és a pályázatok segítségével meghirdették a programot. Iskolai programokat szerveztek, amelyek során rövid előadás formájában ismertették a barkácsműhely céljait, lehetőségeit. 2019-ben az önkéntesek segítségével elvégezték a tanulók kompetenciamérését. Gyakorlati csoportok kialakítását követően az önkéntesekből álló

DOI: 10.14750/ME.2021.022

		teamek (pedagógus, oktató, tréner, coach, stb.), nyílt nap keretein belül mutatták be a programot, és 2019 szeptemberétől havi egy alkalommal nyílt workshop-okat rendeznek. **JÓ GYAKORLATOK TANULMÁNYOZÁSA, PILOT-PROGRAM**
	Eredmények, kimenetelek, jövőbeli elképzelések	heti foglalkozások, önkéntes pedagógusok, egyetemi oktatók, műszaki szakemberek bevonása, kb. 100 tanuló részvétele, kompetenciamérés, szereplők közti kommunikáció javulása, a szülők bevonása az iskolai programokba, mentorálás (roma származású segítők bevonása), számítógépes tanműhely létrehozása, tájékoztatás a képzésről és szakmákról, pozitív példák bemutatása, ösztöndíjrendszer **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
	Felmerült problémák és tanulságok	önkéntesség és szakértelem esetenkénti hiánya **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
Miért lehet jó gyakorlat?	Területalapú megközelítés	A program figyelembe veszi a térség sajátosságait, főbb kihívásait (elöregedés, szakértelem hiánya, roma etnikumúak magas aránya). A hátrányos helyzetű lakosság esetében kritikus pont az oktatás területe. A társadalmi jólét növelése érdekében rövid és hosszú távú célok determinálása valósulhat meg a program során.
	Alulról építkező megközelítés	A gyakorlat egyértelműen a helyi kihívásokra fókuszál, bevonva a helyi lakosságot a megvalósításba.
	Partnerségi megközelítés	önkormányzat, helyi vállalkozások, pedagógusok és helyi lakosok együttműködése
	Innováció	A műhely legfontosabb innovatív eleme a tényleges tapasztatalat megszerzésének a lehetősége, olyan eszközök használata, amelyek nem elérhetők el a mindennapi gyakorlatban. Miközben a tanulók megismerik a gyártási folyamat egyes fázisait, a tapasztalatok, a többiek által elmondott élmények mind segítik a pályaválasztást. Szintén innovatív megoldás, hogy önkéntesek végzik az oktatást, akik a segítségnyújtáson, bemutatókon túl lehetőséget teremtenek a kiemelkedő tehetségek azonosítására, beiskolázására.
	Integrált megközelítés	Az egyes intézkedések, fejlesztési programok szorosan összefüggnek a komplex program egyes elemeivel.
	Nyilvánosság / hálózatépítés	Elektronikus és nyomtatott sajtó megjelenés (országos és megyei napilap), kiadvány, kerekasztal
	Fenntarthatóság	A fenntarthatóság kulcstényező a program kapcsán. A fenntarthatóságot támogatná, ha ezen pedagógusok munkája a továbbképzésük részévé válna. További feladat, hogy a felsőoktatási intézmények az egyetem beiskolázási bázisuknak tekintsék ezt a műhelyt, valamint a műhely keretein belül született termékek értékesíthetők legyenek. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**
	Adaptálhatóság	Hangsúlyos tényezőként azonosíthatók a helyi sajátosságok. A helyi szintű életkörülmények javítását szolgáló keretfeltételek együtt eredményeznek felzárkózást. Kiemelten fontos a folyamat érintettjeinek azonosítása, a kommunikáció (tájékoztatás) szerepe, a pénzügyi erőforrások tervezése, az attitűd megváltoztatására tett kísérletek és az intézményi háttér, valamint a polgármester innovátori szerepe. Jó

DOI: 10.14750/ME.2021.022

		gyakorlatként ajánlható a hasonló problémákkal küzdő településeknek. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**

12. „Együtt, egymásért, a településért!” - Nyírgyulaj

Általános információk	Név/Cím	„Együtt, egymásért, a településért!”
	Kapcsolattartó	Szabolcsi Fiatalok a Vidékért Egyesület, Nyírgyulaj
	Cél	Egy ifjúsági közösségi tér megteremtése Nyírgyulajban **HELYZET- ÉS ERŐFORRÁSELEMZÉS**
	Célcsoport	Nyírgyulaj lakossága (különös tekintettel a fiatalokra)
	Célrégió	Nyírgyulaj
	Szükséges humánerőforrás	154 fő + résztvevők
	Finanszírozás	pályázati források, önkormányzati támogatás
	Szükséges infrastruktúra	ingatlan, internet, tárgyi eszközök
A gyakorlat leírása	Rövid ismertető / szükséglet felismerése	A településen élő fiatalok (főképp hátrányos helyzetű tanulók) támogatása, jóllétük növelése kulturális, oktatási és sport programok által. **KÖZÖSSÉGI IGÉNY, NEM PIACI ALAPÚ MEGOLDÁS**
	Megvalósulás bemutatója	2013 óta Biztos kezdet gyermekházat működtetnek, együttműködnek az önkormányzat bölcsődéjével, állami normatívából finanszírozott tanodát működtetnek. Az innen kikerülő középiskolásokból Ifi-klubot alakítottak. Eredményeikre felfigyelt a Mol, és a Zöldövezet programjuk keretében támogatták a Tündérkert létrehozását. Ekkor telepítették le az első száz, különböző fajtájú őshonos fájukat és bokrukat, és néhány filagóriát. Ekkor még csak a legkisebbeket vonták be, és az óvodások közül tündérgondnokokat avattak. Második körben a MOL egy újabb filagória megépítését és a gumidomb létrehozását támogatta, ebben az ifisek vettek részt. Legutóbb pedig beneveztek a cég legújabb, Helyi érték programjába. **JÓ GYAKORLATOK TÁMOGATÁSA, PILOT-PROGRAM**
	Eredmények, kimenetelek, jövőbeli elképzelések	5 fő munkavállaló (4 hátrányos helyzetű munkavállaló), újszerű együttműködések (más ifi-klubbal, nagyvállalattal), 120 gyerek (szüleik)/hétvége, 154 önkéntes, 2 tábor (Hagyományőrző és Gazdálkodj okosan! tábor), 3 nagy rendzvény (pl. „Nyírgyulaji Zöld Napok” és számos kisebb, nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés tanácsadás, önkéntességre való nevelés témában előadások **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
	Felmerült problémák és tanulságok	emberi erőforrás (önkéntesek) és szakértelem hiánya **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
Miért lehet jó gyakorlat?	Területalapú megközelítés	Nyírgyulaj hátrányos helyzetéhez igazodva (alacsony iskolai végzettség, munkanélküliség) fogalmazzák meg a törekvések célkitűzéseit.
	Alulról építkező megközelítés	A gyakorlat egyértelműen a helyi kihívásokra fókuszál, bevonva a helyi lakosságot a megvalósításba, és együttműködve más civil szervezetekkel.
	Partnerségi megközelítés	önkormányzat, civil szervezetek, nagyvállalatok és helyi vállalkozók, valamint helyi lakosok együttműködése

DOI: 10.14750/ME.2021.022

	Innováció	Társadalmilag innovatív megoldások jöttek létre, amelyek tényleges társadalmi párbeszéden és partnerségen alapulnak, amelyek során a partnerség túllép a szokásos formákon, és valóban aktív együttgondolkodás jön létre.
	Integrált megközelítés	Az egyes intézkedések, fejlesztési programok szorosan összefüggnek.
	Nyilvánosság / hálózatépítés	elektronikus és nyomtatott sajtó megjelenés (megyei és országos napilap), honlap **KOMMUNIKÁCIÓ**
	Fenntarthatóság	A hálózatosodás kiemelkedő az egyesület gyakorlatában, amely további fejlesztések, programok megvalósítását teszi lehetővé. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**
	Adaptálhatóság	Hangsúlyos tényezőként azonosíthatók a helyi sajátosságok. A helyi szintű életkörülmények javítását szolgáló keretfeltételek együtt eredményeznek felzárkózást. Kiemelten fontos a folyamat érintettjeinek azonosítása, a kommunikáció (tájékoztatás) szerepe, a pénzügyi erőforrások tervezése, az attitűd megváltoztatására tett kísérletek és az intézményi háttér, valamint az egyesület innovatív szemléletmódja. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**

13. Zöld Város - Nyírlugos

Általános információk	Név/Cím	Zöld város
	Kapcsolattartó	Nyírlugos, Polgármesteri Hivatal
	Cél	A városi zöld környezet megteremtése az önkormányzat és a helyi vállalkozások hosszú távú együttműködésének erősítésével, amely során a helyi, mikrogazdasági fejlődés és a foglalkoztatás bővítése is megvalósul. **HELYZET- ÉS ERŐFORRÁSELEMZÉS**
	Célcsoport	Nyírlugos lakossága
	Célrégió	Nyírlugos
	Szükséges humánerőforrás	30 fő
	Finanszírozás	pályázati források, önkormányzati támogatás, helyi vállalkozások támogatásai
	Szükséges infrastruktúra	ingatlanok, internet, tárgyi eszközök, technikai felszerelés
A gyakorlat leírása	Rövid ismertető / szükséglet felismerése	A program hozzájárul a városi környezet megújításán túl, a helyi gazdaság fejlődéséhez, a foglalkoztatás bővítéséhez. Az egyes programelemek megvalósítása során cél a városi közterültek környezettudatos, klímabarát megújítása. **KÖZÖSSÉGI IGÉNY, TÁRSADALMI KIHÍVÁS**
	Megvalósulás bemutatója	Az önkormányzat a tulajdonában lévő épületet (régi kultúrház) emlékházzá alakítja, az előtte lévő körforgalmat parkosítja, és termelői piacot is épít parkolókkal. Ezzel párhuzamosan – a tó környezetének rendezésével – bővíti a jóléti parkot, ahol új játszótér és kondipark szolgálja a helyiek kikapcsolódását, valamint sétányt építenek. Az értékek megóvását és a jobb közbiztonságot újonnan telepített térfigyelő kamerák segítik majd. **JÓ GYAKORLATOK TANULMÁNYOZÁSA**
	Eredmények, kimenetelek,	termelői piac kialakítása, emlékház felújítása, meglévő épületrész bontásával és új épületrész építésével,

DOI: 10.14750/ME.2021.022

	jövőbeli elképzelések	napelem beépítéssel, 20 férőhelyes parkoló kiépítésével, melyből 1 db mozgássérült parkoló, az emlékház környezetében történő rehabilitáció részeként az épület előtt lévő körforgalom belső szigetének parkosítása, jóléti park bővítése, játszótér és szabadtéri kondícionáló park kialakítása: a kialakítandó parkterület magában foglalja a meglévő tó környezetének rendezését, a ligetes parkon keresztül sétányok létesítését, játszótér és kondipark létesítését **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
	Felmerült problémák és tanulságok	önkéntesség, szakértelem hiánya **TÁMOGATÁS**
Miért lehet jó gyakorlat?	Területalapú megközelítés	A beruházás hozzájárul a városi környezet megújításán túl, a helyi gazdaság fejlődéséhez, a foglalkoztatás bővítéséhez, ami a társadalmi kihívásokra való reagálásként azonosítható.
	Alulról építkező megközelítés	A gyakorlat egyértelműen a helyi igényekre fókuszál, bevonva a helyi vállalkozókat a megvalósításba.
	Partnerségi megközelítés	önkormányzat és helyi vállalkozók együttműködése
	Innováció	környezettudatos, klímabarát, gazdaságos megoldások
	Integrált megközelítés	Az egyes intézkedések, fejlesztési programok szorosan összefüggnek.
	Nyilvánosság / hálózatépítés	Elektronikus és nyomtatot sajtó megjelenés (megyei napilap) **KOMMUNIKÁCIÓ**
	Fenntarthatóság	Klímabarát megoldás, folyamatos fejlesztések, új pályázati lehetőségek kapcsolódnak a programhoz. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**
	Adaptálhatóság	Teljes mértékben adaptálható gyakorlat, a helyi feltételrendszer figyelembevétele mellett (ingatlan, piac iránti igény). Hangsúlyos a kapcsolódó új igények azonosítása. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**

14. Zöldség-gyümölcs termesztés – Terem

Általános információk	Név/Cím	Önellátás megteremtése Terem községben
	Kapcsolattartó	Terem, Polgármesteri Hivatal
	Cél	Önellátóbb önkormányzat, valamint a lakosság hagyományos állattenyésztéssel és növénytermesztéssel való megismertetése. **HELYZET- ÉS ERŐFORRÁSELEMZÉS**
	Célcsoport	Terem lakossága (különös tekintettel a hátrányos helyzetű munkanélküliekre).
	Célrégió	Terem
	Szükséges humánerőforrás	30 fő
	Finanszírozás	pályázati források, önkormányzati támogatás, helyi vállalkozások támogatása
	Szükséges infrastruktúra	mezőgazdasági képzések, tárgyi eszközök
A gyakorlat leírása	Rövid ismertető / szükséglet felismerése	A településről származó hátrányos helyzetű munkavállalók alkalmazása, integrálódásuk segítése a társadalmi és gazdasági életbe. **TÁRSADALMI KIHÍVÁS, IRÁNYÍTOTT KORMÁNYZTAI INTÉZKEDÉS**
	Megvalósulás bemutatója	A mezőgazdasági projektben elsősorban fóliás növények termesztésével foglalkoznak, a megtermelt

DOI: 10.14750/ME.2021.022

		zöldségek és gyümölcsök az önkormányzat konyháján kerülnek felhasználásra. A programban 30 fő vesz részt, azon kívül az óvodás- és iskoláskorú gyermekeke étkeztetését támogatják. **TÁRSADALMI KIHÍVÁS**
	Eredmények, kimenetelek, jövőbeli elképzelések	30 fő munkavállaló, állattenyésztési és növénytermesztési ismeretek átadása, önellátóbb önkormányzat, új projekt megvalósítása (mezőgazdasági tématerületen) **KOMMUNIKÁCIÓ, TÁMOGATÁS**
	Felmerült problémák és tanulságok	finanszírozási problémák, az önellátás még nem valósult meg teljes mértékben **TÁMOGATÁS**
Miért lehet jó gyakorlat?	Területalapú megközelítés	A Nyírbátori járásban gyakoriak a hasonló, kifejezetten munkahelyteremtésre és a hátrányos helyzetűek segítésére váró települések, valamint a munkavállalók gazdasági és társadalmi integrálódása lassú.
	Alulról építkező megközelítés	A gyakorlat egyértelműen a helyi kihívásokra fókuszál, bevonva a helyi lakosságot a megvalósításba.
	Partnerségi megközelítés	önkormányzat és helyi lakosok együttműködése
	Innováció	Valóban aktív együttgondolkodás jön létre, a helyi igényekre fókuszálva.
	Integrált megközelítés	Az egyes intézkedések, fejlesztési programok szorosan összefüggnek.
	Nyilvánosság / hálózatépítés	elektronikus sajtó megjelenés (megyei napilap) **KOMMUNIKÁCIÓ**
	Fenntarthatóság	A projektek tényleges igényekre reagálnak, igazodnak a szükségletekhez, az önkormányzat és a lakosság, valamint helyi vállalkozások együttműködésén alapulnak. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**
	Adaptálhatóság	Hangsúlyos tényezőként azonosíthatók a helyi sajátosságok, az akadályozó tényezők és a prioritások. A helyi szintű életkörülmények javítását szolgáló keretfeltételek együtt eredményeznek felzárkózást. Kiemelten fontos a folyamat érintettjeinek azonosítása, a kommunikáció (tájékoztatás) szerepe, a pénzügyi erőforrások tervezése. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**

15. Értékteremtő közmunka - Piricse

Általános információk	Név/Cím	Értékteremtő közmunka
	Kapcsolattartó	Piricse, Polgármesteri Hivatal
	Cél	A településen élő aktív korú munkanélküliek számának csökkentése speciális közmunka program révén. **HELYZET- ÉS ERŐFORRÁSELEMZÉS**
	Célcsoport	Piricse lakossága (különös tekintettel a hátrányos helyzetű munkanélküliekre).
	Célrégió	Piricse
	Szükséges humánerőforrás	21 fő
	Finanszírozás	pályázati források, helyi vállalkozók felajánlásai
	Szükséges infrastruktúra	mezőgazdasági képzések, pénzügyi tudatosságot megalapozó képzések
A gyakorlat leírása	Rövid ismertető / szükséglet felismerése	A településen élő hátrányos helyzetű munkavállalók alkalmazása, integrálódásuk segítése a társadalmi és gazdasági életbe. **TÁRSADALMI KIHÍVÁS, IRÁNYÍTOTT KORMÁNYZATI INTÉZKEDÉS**

DOI: 10.14750/ME.2021.022

	Megvalósulás bemutatója	A közmunka program során a településen élők önellátást segítő termelési tevékenységet folytatnak, valamint savanyítóüzemet üzemeltetnek, és tésztagyártással foglalkoznak. Ezen kívül összecsukható fából készült székeket állítanak elő. **JÓ GYAKORLATOK TANULMÁNYOZÁSA**
	Eredmények, kimenetelek, jövőbeli elképzelések	A speciális pogram résztvevői a szükségleteikhez igazított szociális és egészségügyi szolgáltatásokban részesültek, személyes mentor segítette foglalkoztatási rehabilitációjukat, továbbá a foglalkoztatók is a speciális munkavállalói sajátosságoknak megfelelő munkakörülményeket biztosítottak számukra. A tervezett 20 fő helyett 21 fő vett részt a programban. **TÁMOGATÁS**
	Felmerült problémák és tanulságok	szakértelem hiánya **TÁMOGATÁS**
Miért lehet jó gyakorlat?	Területalapú megközelítés	Piricse – hasonlóan a munkahelyteremtésre és a hátrányos helyzetűek segítésére váró településekhez – közmunka program révén törekszik a helyi társadalmi kihívások kezelésére.
	Alulról építkező megközelítés	A gyakorlat egyértelműen a helyi kihívásokra fókuszál, bevonva a helyi lakosságot a megvalósításba.
	Partnerségi megközelítés	A helyi önkormányzat és más önkormányztaok (pl. Nyírvasvári, Ömböly) együttműködése.
	Innováció	A helyi közmunkások magas aránya (175) jelentős teherként jelentkezik a település életében, amelyet támogat a speciális program, amely mentorok bevonásával segíti a munkavállalók integrálását.
	Integrált megközelítés	Az egyes intézkedések, fejlesztési programok szorosan összefüggnek.
	Nyilvánosság / hálózatépítés	elektronikus és nyomtatott (megyei, országos napilap) sajtó megjelenés **KOMMUNIKÁCIÓ**
	Fenntarthatóság	A program tényleges igényekre reagál, igazodik a hátrányos munkavállalók szükségleteihez. **TÁRSADALMI TANULÁS**
	Adaptálhatóság	Hangsúlyos tényezőként azonosíthatók a helyi sajátosságok, az akadályozó tényezők. A helyi szintű életkörülmények javítását szolgáló keretfeltételek együtt eredményeznek felzárkózást. Kiemelten fontos a folyamat érintettjeinek azonosítása, a kommunikáció (tájékoztatás) szerepe, a pénzügyi erőforrások tervezése, az attitűd megváltoztatására tett kísérletek és az intézményi háttér. **TÁRSADALMI TANULÁS, ÚJ IGÉNY**

DOI: 10.14750/ME.2021.022

Köszönetnyilvánítás

"A disszertációban ismertetett kutató munka az EFOP-3.6.1-16-2016-00011 jelű „Fiatalodó és Megújuló Egyetem – Innovatív Tudásváros – a Miskolci Egyetem intelligens szakosodást szolgáló intézményi fejlesztése" projekt részeként – a Széchenyi 2020 keretében – az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg."

Hálás szívvel mondok köszönetet korábbi témavezetőmnek, Balaton Károly Professzor Úrnak, aki a kutatásom kezdő lépéseitől támogatott, és szakmai tanácsaival, türelmével, valamint segítő szándékú kritikáival „erős kézzel terelgetett" a kutatási témám labirintusában.

Köszönöm témavezetőm, Tóth Géza Docens Úr állhatatos, kitartó türelmét, amellyel kérdéseimre, feltevéseimre válaszolt. Hálával tartozom a módszertani iránymutatásokért és kritikai észrevételeiért, valamint biztató szavaiért.

Köszönöm Veresné Somosi Mariann Professzor Asszonynak folyamatos szakmai és emberi tanácsait, nyitottságát és a közös kutatások élményeit. Hálával tartozom szakmai tapasztalatainak megosztásáért, folyamatos biztatásáért.

Köszönettel tartozom a Gazdaságtudományi Kar oktatóinak és munkatársainak, valamint egykori és jelenlegi doktorandusz társaimnak.

Köszönöm a Nyírbátori járásban – különös tekintettel – a Nyírbátorban élőknek, hogy nyitottan fogadtak, türelmesen válaszoltak és részt vettek kezdeményezéseinkben. Külön szeretném kiemelni Tóth Zoltán Urat, aki hasznos tanácsaival, gyakorlatias hozzáállásával segített az egyes törekvések feltérképezésében.

Végül, de nem utolsó sorban köszönöm Családomnak. Férjemnek, aki társamként, barátomként és olykor tanítómként a legkritikusabb pillanatokban is mellettem állt, erőt és biztatást adott. Köszönöm három gyermekünk türelmét és folyamatos érdeklődését – hiszem, hogy az előrehaladásomra vonatkozó kérdéseik („Ha befejezted a kutatást, játszunk?") előre lendítettek az úton.
Hálás szívvel mondok köszönetet Édesanyámnak, aki biztatása, segítsége, folyamatos érdeklődése, valamint hogy mindig meghallgatott, motivált ezen az úton.
Köszönöm a család minden tagjának és barátaimnak, hogy erőt adtak, biztattak, mellettem álltak. Hálás vagyok, mert e megértő támogatás eredményeként született meg az értekezés.